

Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi

Journal of Women's and Family Studies

e-ISSN : 2791-6871

Cilt/Volume: 5

Sayı/Number: 2

Yıl/Year: 2025

KADIN VE AİLE ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

ONDOKUZ MAYIS UNIVERSITY JOURNAL OF WOMEN'S
AND FAMILY STUDIES

e-ISSN: 2791-6871

Volume/Cilt: 5 Issue/Sayı: 2

Aralık/December 2025

Samsun

**ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
KADIN VE AİLE ARAŞTIRMALARI DERGİSİ**

e-ISSN: 2791-6871
2025 Cilt: 5 Sayı: 2

**ONDOKUZ MAYIS UNIVERSITY JOURNAL OF
WOMEN'S AND FAMILY STUDIES**

e-ISSN: 2791-6871
2025 Volume: 5 Issue: 2

**Ondokuz Mayıs Üniversitesi adına sahibi/
Owner on behalf of Ondokuz Mayıs University**
Prof. Dr. Fatma AYDIN
Rektör / Rector

Baş Editör/Editor in Chief
Prof. Dr. Mucize ÜNLÜ

Editörler/Editors
Doç. Dr. Kemal ÖZCAN
Dr. Öğr. Üyesi Rüveyda Hicran ÇEBİ

Yardımcı Editör/Assistant Editor
Damla Nur KİNSİZ

Yayın Kurulu/Editorial Board
Prof. Dr. Ema MİLJKOVIĆ
Prof. Dr. Hatice KUMCAĞIZ
Prof. Dr. Hatice ORUÇ
Prof. Dr. Sevim ERDEM
Prof. Dr. Tahsin İLHAN
Prof. Dr. Zübeyde Güneş YAĞCI
Doç. Dr. Betül BAL GEZEGİN
Doç. Dr. İbrahim DEMİRCİ
Doç. Dr. Mediha MANGIR
Doç. Dr. Serdan KERVAN
Doç. Dr. Şener ŞENTÜRK
Doç. Dr. Yasemin BARLAK
Doç. Dr. Zümrül GÜLTEKİN
Dr. Öğr. Üyesi Melike KARABACAK YILMAZ
Dr. Könül MEMMEDOVA

Dil Editörleri/Proof Reading

Doç. Dr. Şeyma BÜYÜKKAVAS KURAN (Türkçe)
Doç. Dr. Zerrin EREN (English)

Mizanpaj/Layout

OMÜ Yayın Koordinatörlüğü

Mizanpaj Editörleri/Layout Editors

Kismet AYDIN
Özlem TEKİNER
Gülbeyaz BOZKURT

**Yayın Yeri ve Tarihi/Publication
Place and Date**

Samsun, Aralık/December 2025

BU SAYININ HAKEMLERİ/ ADVISORY BOARD (THIS ISSUE)

Prof. Dr. Aslı Yurdigül
Atatürk Üniversitesi

Doç. Dr. Züriye Oruç
Necmettin Erbakan Üniversitesi

Prof. Dr. Ece Emre Müezzın
Uluslararası Fınal Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Başak Kuzakçı
Marmara Üniversitesi

Doç. Dr. Emel Hisarcıklılar
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi İlknur Ay
Amasya Üniversitesi

Doç. Dr. Senem Gürkan
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Taner Algan
Fırat Üniversitesi

Doç. Dr. Yasemin Bozkurt
Pamukkale Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Tülay Atay
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

Doç. Dr. Zeynep Hiçdurmaz
Dumlupınar Üniversitesi

Dr. İlker Kaba
Bilkent Erzurum Laboratuvar Okulu

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi (OKAD);

yılda iki kez yayımlanan hakemli bilimsel süreli bir yayın organıdır. Dergide yayınlanan yazıların her türlü içerik sorumluluğu yazarlara aittir. Yazılar; yayıncı kuruluşun izni olmadan kısmen veya tamamen bir başka yerde yayınlanamaz.

Yazışma Adresi/Corresponding Adress

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (OMÜKAM)
Kurupelit / SAMSUN

Tel: 0362 312 19 19- 7673

e-mail: okad@omu.edu.tr web: https://dergipark.org.tr/tr/pub/okad

İÇİNDEKİLER

Araştırma Makalesi/Research Article

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Gözünden Aile: Resimlerle Anlatı. 155-170
Family In the Eyes of Preschool Children: Representations Through Drawings
Hilal YILMAZ

Azerbaycan Sinemasında 'Görüş' Filminin Alternatif Sinema Bağlamında Feminist İncelemesi 171-184
A Feminist Analysis of the Film 'Görüş' within the Context of Alternative Cinema in Azerbaijani Cinema
Arzu KALAFAT ÇAT, Fırgat SADIGLI

Murathan Mungan'ın Seçtikleriyle 'Erkekler Yalnızlıklar' Adlı Öykü Kitabında Madun Erkeklikler. 185-204
Representations of Subaltern Masculinities in Murathan Mungan's Selected Stories
Merve AKGÜL

Empati Becerileri ve Evlilik Doyumu İlişkisi 205-224
The Relationship Between Empathy Skills and Marital Satisfaction
Cahide EFENDİOĞLU

Kadın Kooperatiflerinde Liderlik Dinamikleri ve Farkındalık: Kraliçe Arı Sendromunu Anlamaya Yönelik Bir Araştırma 225-258
Leadership Dynamics and Awareness in Women's Cooperatives: A Research to Understand Queen Bee Syndrome
Feray ATALAY, Mustafa ÖZYÜCEL

Kadınlarda Flört Şiddeti Tutumunun Yordayıcıları: Sinderella Sendromu ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini 259-282
The Predictors of Date Violence Attitudes in Women: Cinderella Syndrome and Gender Roles
Elif ATSAN, Meryem VURAL BATIK

Çalışan Kadınların Değerlendirmesiyle Kadınların Eviçi Emeği 283-298
Domestic Labor of Women as Assessed by Working Women
Rafiye Hatun ŞAHİN, Gülsüm ÇAMUR

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi,
Ondokuz Mayıs University Journal of Women's and Family Studies

e-ISSN: 2791-6871, OKAD Aralık 2025, 5 (2): 155-170

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Gözünden Aile: Resimlerle Anlatı

Family In the Eyes of Preschool Children:
Representations Through Drawings

Hilal YILMAZ¹

¹Dr. Öğretim Üyesi, Artvin Çoruh Üniversitesi, Artvin
· yilmazhilal@artvin.edu.tr · ORCID > 0000-0002-4594-3155

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 15 Nisan/April 2025

Kabul Tarihi/Accepted: 03 Eylül/September 2025

Yıl/Year: 2025 | **Cilt-Volume:** 5 | **Sayı-Issue:** 2 | **Sayfa/Pages:** 155-170

Atıf/Cite as: Yılmaz, H. "Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Gözünden Aile: Resimlerle Anlatı"
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi 5(2),
Aralık 2025: 155-170.

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ GÖZÜNDEN AİLE: RESİMLERLE ANLATI

ÖZ

Okul öncesi dönemdeki çocukların aile kavramına ilişkin algıları, onların sosyal ve duygusal gelişimlerini anlamada önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle araştırmanın amacı okul öncesi dönemdeki çocukların 'aile' kavramına yönelik algılarının resim yoluyla incelenmesi olarak belirlenmiştir. Tarama modelindeki bu araştırma nitel desenlerden durum çalışması deseninde tasarlanmıştır. Araştırma şehir merkezinde yer alan bir bağımsız anaokulundaki tek bir sınıfta gerçekleştirildiği için durum çalışması tercih edilmiştir. Sınırlı zaman diliminde bir durumun betimlendiği ya da temaların ortaya çıkarıldığı yaklaşım durum çalışmasıdır. Araştırmanın çalışma grubu, 2024-2025 eğitim ve öğretim yılında Rize ili Merkez ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bağımsız anaokulunda öğrenim gören aynı sınıftaki 60-72 aylık 15 çocuktan (6 kız, 9 erkek) oluşmaktadır. Çalışmada örnekleme yöntemlerinden tipik durum örneklemesinden yararlanılmıştır. Bu nedenle çalışma grubu ilin genelini temsil etme amacı taşımamakta; orta sosyoekonomik düzeydeki tipik bir okul ve sınıf ortamındaki çocuklardan oluşmaktadır. Araştırmada veriler çiz-anlat tekniği ile elde edilmiştir. Çocuklardan toplanan resimler, betimsel analiz ile frekans ve yüzde hesaplamaları yapılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda çocukların aile resimlerinde en çok mavi ve yeşil rengi kullandıkları belirlenmiştir. Çocukların 'aile sizce nedir?' sorusuna yönelik resimlerinde kullandıkları sembollerin en çok ev ve güneş olduğu, resimlerinde mekan olarak en çok ev resmettikleri ve çizdikleri insan figürlerinin anneleri ve kendileri olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Çocuklar, Okul Öncesi Dönem, Resim Analizi.

FAMILY IN THE EYES OF PRESCHOOL CHILDREN: REPRESENTATIONS THROUGH DRAWINGS

ABSTRACT

This study aimed to examine preschool children's perceptions of the concept of "family" through their drawings, which are important for understanding their social and emotional development. Designed within the qualitative research approach, the study was conducted using a case study design, as it was carried out in a single classroom within an independent kindergarten located in the city center. The study group consisted of 15 children (6 girls, 9 boys) aged 60-72 months, at-

tending the same classroom of an independent kindergarten affiliated with the Ministry of National Education in the central district of [anonymous] province during the 2024-2025 academic year. Typical case sampling was utilized, and the study does not aim to represent the province in general but to explore perceptions within a middle socioeconomic environment. Data were collected using the draw-and-tell technique and analyzed through descriptive analysis by calculating frequencies and percentages. The findings revealed that children most frequently used blue and green colors in their family drawings. The most commonly used symbols in response to “What is family for you?” were houses and the sun, while the home was the most frequently depicted setting. The human figures drawn were mostly the children themselves and their mothers, reflecting their close relationships and perceptions of family.

Keywords: Family, Children, Preschool, Drawing Analysis.

GİRİŞ

Aile, bireyin ilk sosyal çevresi olup, çocuğun duygusal, bilişsel ve sosyal gelişiminde belirleyici bir rol oynamaktadır (Early ve Burchinal, 2001). Okul öncesi dönemdeki çocuklar, çevrelerini anlamlandırma süreçlerinde aileyi merkeze almaktadır (Spagnola ve Fiese, 2007) ve aile bireyleriyle kurdukları ilişkiler, onların kişilik gelişiminden değer yargılarına kadar birçok alanda etkili olmaktadır (Chase-Lansdale, Wakschlag ve Brooks-Gunn, 1995). Bu nedenle, çocukların aile algılarının incelenmesi, onların dünyayı nasıl gördüklerini anlamak açısından önemli bir araştırma konusudur.

Erken çocukluk dönemi, bireyin temel sosyal becerileri kazandığı, duygusal bağlarını geliştirdiği ve çevresiyle etkileşime geçtiği kritik bir dönemdir (Schofield ve Beek, 2005). Bu süreçte çocukların güven duygusunu geliştirmeleri, aidiyet hissinin kazanmaları ve sağlıklı ilişkiler kurmaları büyük ölçüde aile ortamına bağlıdır (Schofield ve Beek, 2005). Aile içindeki iletişim biçimleri (Fitzpatrick ve Koerner, 2005), ebeveynlerin tutumları (Bjelica ve Milanovic, 2022) ve çocuklara sunulan destek (Munford vd., 2007), onların kendilerini ifade etme biçimlerini, gelişimlerini ve dünyaya bakış açılarını şekillendirmektedir. Bu nedenle, erken çocukluk döneminde ailenin rolü yalnızca temel bakım sağlamakla sınırlı kalmaz; aynı zamanda çocuğun duygusal dayanıklılığını (Flouri vd., 2015), empati becerisini (Tong vd., 2012) ve sosyal uyumunu (Agbaria ve Mahamid, 2023) da güçlendirmektedir.

Çocuklar, duygu ve düşüncelerini ifade etmede yetişkinlerden farklı yollar kullanmaktadırlar (Oybarchin, 2023). Okul öncesi dönemdeki çocuklar için resim çizmek, kendilerini ifade etmenin en doğal ve etkili yollarından biridir (Yavuzer,

2013). Henüz soyut düşünme becerileri tam gelişmemiş olan çocuklar, kelimelerle anlatamadıkları duygu ve düşüncelerini resimleri aracılığıyla yansıtır (Yavuzer, 2013). Çocukların çizimleri, onların aile yapısına, aile içi ilişkilere ve aile kavramına bakış açılarını anlamada önemli ipuçları sunmaktadır (Van Limpt-Broers, Postma ve Louwerse, 2025). Bu bağlamda, okul öncesi çocukların aile algılarının resimler yoluyla incelenmesi, onların aile içindeki rollerini nasıl algıladıklarını ve aile bireylerine ne tür anlamlar yüklediklerini ortaya koymak açısından değerli bilgiler sağlayabilir.

Çocukların aile ile ilgili algılarının belirlenmesine ilişkin literatür incelendiğinde çeşitli araştırmalarla karşılaşmıştır. Gernhardt, Rübeling ve Keller (2013), Almanya, Kamerun ve Türkiye’de yaşayan okul öncesi çocukların aile çizimlerini incelemiş ve çocukların resimlerinde kültürel özelliklere, aile yapısına ve mekan özelliklerine ilişkin farklılıklara rastlanmıştır. Sobkin, Ryabkova ve Sozinova (2024) 4-7 yaş aralığındaki 44 çocuğun aile temalı resimlerini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda kız çocuklarının çizimleri, olumlu duygusal iyi oluşu, anne ile özdeşleşmeyi ve geleneksel cinsiyet rollerine yönelimi açıkça yansıtmıştır. Erkek çocuklarının çizimlerinde, ebeveyn otoritesinin baskın olduğu, çocuğun ise ailesini özel bir sosyal grup olarak algıladığı tespit edilmiştir. Akpınar (2015) 60-72 aylık 40 çocuk ve aileleri ile aile algılarının incelenmesine yönelik bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmanın sonucunda cinsiyet, kardeş sayısı, ebeveyn öğrenim durumu, aile yapısı ve okul öncesi eğitim süresinin çocukların ve ebeveynlerin aile algısında farklılaşmalara neden olduğu tespit edilmiştir. Alpar (2022) 5-6 yaş aralığındaki 28 çocuğun aile iklimi algılarını “Aile Çiz Testi” ile incelemiştir. Çocuklar ve aileleri ile ilgili bilgiler öğretmenden elde edilmiştir. Araştırmanın sonucunda olumlu bir aile ortamına sahip çocukların bu olumlu yapıyı resimlerine de yansıttıkları tespit edilmiştir. Akgün ve Ergül (2015) 54-74 aylık 109 çocuğun aile algısını resimleri aracılığıyla bir değerlendirme aracıyla incelemiştir. Araştırmanın sonucunda ailenin çoğunlukla bir arada çizildiği ve olumlu ifadelerle yer verildiği tespit edilmiştir. Karanfil ve Yolcu (2021) ise 62 aylık 10 çocuk ile üç hafta süreyle resim çizme ve görüşmeyle aile teması üzerine bir araştırma yürütmüştür. Araştırmanın sonucunda çocukların öznel ve kültürel değerler içeren resimler çizdikleri belirlenmiştir. Literatürdeki bu çalışmalar çocukların resimlerinde aile kavramını nasıl algıladıklarını ortaya koymaktadır. Ancak bu çalışmaların çoğu, çocukların aile kavramına ilişkin algılarını belirli bir bağlamda, sınırlı tematik analiz ile ele almaktadır. Bu çalışma ise çocukların aile kavramına ilişkin algılarını resimler ve belirli kategoriler ile sunmakta ve frekans verileri ile destekleyerek açıklamaktadır. Bu yönüyle literatürdeki diğer çalışmalardan farklılaşmaktadır.

Çocukların aile kavramına ilişkin algılarının incelenmesi hem eğitimciler hem de ebeveynler için büyük önem taşımaktadır. Eğitimciler, çocukların aileye dair algılarını anlamlandırarak, onların sosyal-duygusal gelişimlerini destekleyici eğitim programları geliştirebilir. Ebeveynler ise çocuklarının aileye yönelik bakış açılarını

fark ederek, onların ihtiyaçlarına ve beklentilerine daha duyarlı bir şekilde yaklaşabilirler. Ayrıca, çocukların resimlerinde ortaya çıkan semboller ve temalar, aile içi ilişkilerin ve çocukların duygusal durumlarının değerlendirilmesine katkı sağlayabilir.

Araştırma bulgularının, alfa nesli çocukların aile ile ilgili algılarının daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayarak, erken çocukluk eğitimi alanındaki uzmanlara, öğretmenlere ve ebeveynlere rehberlik etmesi beklenmektedir. Buradan hareketle araştırmanın amacı, okul öncesi dönemdeki çocukların 'aile' kavramına yönelik algılarının resim yoluyla ortaya konulması olarak belirlenmiştir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni ile yürütülmüştür. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Sınırlı zaman diliminde bir durumun betimlendiği ya da temaların ortaya çıkarıldığı yaklaşım durum çalışmasıdır (Creswell, 2023). Araştırma şehir merkezinde yer alan bir bağımsız anaokulundaki tek bir sınıfta gerçekleştirildiği için durum çalışması tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu, 2024-2025 eğitim ve öğretim yılında Rize ili Merkez ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bağımsız anaokulunda öğrenim gören aynı sınıftaki 60-72 aylık toplam 15 çocuktan (6 kız, 9 erkek) oluşmaktadır. Çalışma grubu tipik durum örnekleme yöntemine göre belirlenmiştir. Tipik durum örnekleme, genelleme amacı gütmeyen belirli bir bağlamda tipik görülen bir durumu ayrıntılı şekilde incelemeyi amaçlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu nedenle, bu çalışma ilin genelini temsil etme amacı taşımamakta; orta sosyo-ekonomik düzeydeki tipik bir okul ve sınıf ortamındaki çocukların çizimlerinin derinlemesine incelenmesine odaklanmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler çiz-anlat tekniği ile elde edilmiştir. Bu teknik çocukların kendilerini etkileyen durumlarla ilgili yorum yapma haklarının olduğu görüşüne dayanmaktadır (Angell, Alexander, & Hunt, 2015). Çocukların görüşlerinin çocuk merkezli bir bakış açısıyla elde edildiği bu teknik, çocukların günlük yaşantılarını içerisinde resim yapma, çevrelerindeki kişilerle etkileşim halinde olma, resim

malzemelerine erişim kolaylığı ve zaman gibi faydaları barındırmaktadır (Angell, Alexander, & Hunt, 2015).

Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında Artvin Çoruh Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu 10.01.2025 tarih ve E-18457941-050.99-163353 sayılı kararı ile etik kurul izni alınmıştır. Resmi izinle okul öncesi eğitim kurumuna gidilerek, okul müdüründen izin alınmıştır. Çalışmanın yürütüleceği sınıftaki çocukların velilerinden veli onam formu aracılığıyla izin alınmıştır. Araştırmacı sınıfa girmeden önce okul öncesi öğretmenleriyle tanışmış ve araştırma sürecinden bahsetmiştir. Sınıfa öğretmenle birlikte girilmiş ve araştırmacı çocuklara kendini tanıtmıştır. “Çocuklar bugün sizden resim çizmenizi istiyorum. Size resim kağıdı dağıtacağım.” yönergesi verilmiştir. Her çocuğa A4 boyutunda beyaz bir resim kağıdı ve aynı sayıda renkli boya kalemleri verilerek; “Aile sizce nedir, bana resmini çizer misiniz?” yönergesi ile aile resmini çizmeleri istenmiştir. Çocukların birbirlerinin resimlerinden etkilenmemeleri için her masada dört çocuk olacak şekilde ve aralıklı biçimde oturtulmuşlardır. Herhangi bir süre kısıtlaması bulunmamaktadır. Çocuklar resimlerini bitirdikten sonra çocuklara uygun masa ve sandalyenin olduğu rehberlik sınıfında bire bir görüşmeler yapılmıştır. Çünkü çocuklar resimlerini anlatırken duygu ve düşünceleri ile ilgili daha detaylı bilgi verebilirler; kimi zaman dışarıdan bakanın göremeyeceği bir ayrıntı çocuğun anlatımıyla birlikte resmin esas noktalarından biri haline gelebilir (Wright, 2010). Bu görüşmelerde çocukların söyledikleri araştırmacı tarafından bir deftere yazılmıştır. Çocuklara çizdiği resim gösterilerek “Bu nedir, bu kim, ne yapıyor, burada ne oluyor?” soruları yöneltilmiştir. Her çocuğa aynı sorular, aynı sırayla sorulmuştur. Görüşme yaklaşık 6 dakika sürmüştür. Çocuklar Ç1, Ç2 olarak kodlanmış ve verdikleri yanıtlar yazılı olarak araştırmacı tarafından kaydedilmiştir. Çocukların verdikleri yanıtlar resimlerine göre yüzde ve frekans olarak belirlenen kategorilere göre bulgular bölümünde sunulmuştur. Her bir çocukla görüşüldükten sonra sınıfa dönmüş ve çocuklara teşekkür edilerek onlarla vedalaşmıştır. Çocukların resimlerinin değerlendirilmesinin ardından iki farklı okul öncesi eğitimi alan uzmanı tarafından uzman görüşü alınarak bulgular bölümü tamamlanmıştır. Veriler 11.01.2025 tarihinde elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada çocuklardan toplanan resimler, betimsel analiz ile frekans ve yüzde hesaplamaları yapılarak analiz edilmiştir. Betimsel analiz, verilerin belirlenen temalara göre özetlenmesi, düzenlenmesi ve açıklanması sürecidir (Yıldırım & Şimşek, 2013). Bu süreçte, toplanan resimler araştırma soruları doğrultusunda kategorilere ayrılmış, ardından frekans ve yüzde hesaplamaları yapılarak bulgular desteklenmiştir.

Etik

Bu araştırma için etik onay, Artvin Çoruh Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 10.01.2025 tarihli ve E-18457941-050.99-163353 sayılı kararı ile alınmıştır. Araştırmanın uygulandığı okula gidilerek okul müdüründen resmi izinler temin edilmiştir. Araştırmaya katılan çocukların velilerinden yazılı onam formları aracılığıyla gönüllü katılım onayı alınmış, çocuklara da araştırmanın amacı ve süreci yaşlarına uygun bir dille açıklanarak katılımın tamamen gönüllülük esasına dayandığı ifade edilmiştir. Çocuklara diledikleri zaman araştırmaya katılmaktan vazgeçebilecekleri özellikle belirtilmiştir. Araştırma kapsamında çocuklardan toplanan resimlerin yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacağı açıklanmış; bu görsellerin herhangi bir platformda yayımlanabilmesi ya da paylaşılabilmesi için hem çocuklardan sözlü onay alınmış hem de velilerden yazılı izin talep edilmiştir. Katılımcıların mahremiyetine saygı gösterilmiş, tüm veriler anonimleştirilerek gizlilik ilkesi doğrultusunda değerlendirilmiştir. Araştırma sürecinde etik ilkelere ve çocuk haklarına uygun hareket edilmiştir.

Etik Kurul İzin Bilgileri

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur.

Etik Değerlendirmeyi Yapan Kurul Adı: Artvin Çoruh Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Etik Değerlendirme Kararının Tarihi: 10.01.2025

Etik Değerlendirme Belgesi Sayı Numarası: E-18457941-050.99-163353

BULGULAR

Bu araştırma kapsamında çocukların aile resimleri ‘kullanılan renkler’, ‘çizilen semboller’, ‘mekan özellikleri’ ve ‘insan figürleri’ açısından incelenmiş ve bu bölümde sunulmuştur.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Aile Resimlerinde Kullandıkları Renklere İlişkin Frekans Dağılımı

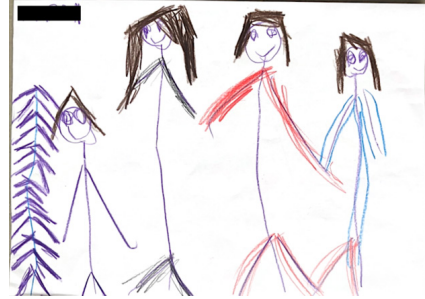
Kullanılan Renkler	n= 15
	f
Mavi	12
Yeşil	12
Siyah	11

Kahverengi	9
Mor	9
Sarı	9
Kırmızı	7
Pembe	7
Turuncu	5
Gri	1

Tablo 1'e bakıldığında çocukların aile resimlerinde en çok mavi ve yeşil rengi (12), sonra siyah (11), kahverengi (9), mor (9) ve sarıyı (9); en az ise gri rengi (1) kullandıkları belirlenmiştir.

Resim 7, Kız

Resim 9, Erkek

Tablo 2. Çalışma Grubunun Aile Resimlerinde Çizdikleri Sembollere İlişkin Frekans Dağılımı

Çizilen Semboller	n=15
	f
Ev	6
Güneş	6
Gökkuşuğu	5
Ağaç	4
Bulut	4
Kalp	4
Araba	3
Kuş	2
Meyve	2

Oyuncak	2
Yağmur	2
Çiçek	1
Deniz	1
Evcil hayvan	1
Gökyüzü	1
Havuç	1
Kuzen	1
Mercimek çorbası	1
Şemsiye	1
Uçak	1

Tablo 2'ye göre; çocuklar aile resimlerinde en çok ev ve güneş (6) çizmiştir. Ardından sırasıyla gökkuşağı (5), ağaç, bulut, kalp (4), araba (3) ve kuş, meyve, oyuncak, yağmur (2) sembollerini resmetmişlerdir.

Resim 1, Kız

Resim 6, Erkek

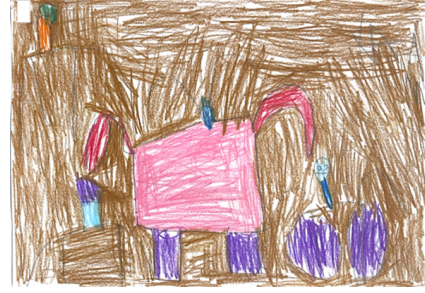
Tablo 3. Çalışma Grubunun Aile Resimlerinde Çizdikleri Mekan Özelliklerine İlişkin Frekans Dağılımı

Mekan Özellikleri	n=15	
	f	
Ev	6	
Park	3	
Alışveriş Merkezi	2	
Sahil	2	
Bahçe	1	
Orman	1	

Tablo 3'e göre; çocuklar aile resminde mekan olarak en çok ev (6) resmetmiştir. Ardından sırasıyla park (3), alışveriş merkezi, sahil (2), bahçe ve orman (1) çizmişlerdir.

Resim 14, Erkek

Resim 4, Erkek

Tablo 4. Çalışma Grubunun Aile Resimlerinde Çizdikleri İnsan Figürlerine İlişkin Frekans Dağılımı

İnsan Figürleri	n=15
	f
Anne	15
Kendi	15
Baba	14
Kardeş	7

Tablo 4'e göre; çocuklar aile resimlerinde en fazla annelerini ve kendilerini çizmiştir. Çocukların 14'ü babasını çizerken 7'si kardeşini resmetmiştir.

Resim 7, Kız

Resim 10, Erkek

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Okul öncesi dönem çocuklarının aile kavramına ilişkin algılarının çizdikleri resimler aracılığıyla incelendiği bu araştırmanın sonucunda çocukların 'aile' resimlerinde en çok mavi ve yeşil rengi kullandıkları belirlenmiştir. Akgün ve Ergül (2015) aile resimlerinde erkek çocukların soğuk ve koyu renkler, kız çocukların ise canlı ve parlak renkler kullandıklarını belirlemiştir. Yılmaz (2024) çocukların yapay zekaya yönelik çizdikleri resimlerinde en çok mavi rengi kullandıklarını tespit etmiştir. Ramazan ve Öveç (2017) tarafından yürütülen çalışmada 72 aylık çocukların mutluluk ve sevinç gibi olumlu duyguları resmederken tüm renkleri birbirine yakın oranda kullanmakla birlikte en çok maviyi; korku ifade eden resimlerde ise daha çok siyah rengi kullandıkları tespit edilmiştir. Buna benzer şekilde Çankırılı (2013), çocuk resimlerinde siyah rengin genellikle karamsarlığı ifade ettiğini bildirmektedir. Yukay Yüksel ve diğerleri (2015) 48-72 aylık çocuklar ile yaptıkları çalışmada, çocukların iyi kavramına yönelik resimlerde en çok mavi, sarı ve yeşil renklere yer verdiklerini, siyah rengi ise düşük oranda tercih ettiklerini bulmuştur. Yavuzer (2013) çocukların kullandıkları renklerin kesin bir sonuç vermesinin zor olduğunu, çocuğun o anki hislerine göre değişebileceğini belirtmektedir. Öte yandan Golomb (2003) çocukların 4 yaşından sonra renk seçiminde bilinçli tercihleri olduğunu ifade etmektedir. Burkitt ve diğerleri (2003) çocukların kötü figürler için en çok siyah rengi kullandıklarını tespit etmişlerdir. Koyu renklerin ve zayıf çizgilerin kullanımı üzüntüyü simgelemektedir (Rosenblatt ve Winner, 1988). Mevcut çalışmada çocukların aile resimlerinde en çok mavi ve yeşil rengi kullanmalarının nedeni mavi rengin genellikle sakinlik, huzur ve güven duygularını çağrıştırması (Eng, 2013) olabilir. Bu bulguya göre çocukların huzurlu bir aile algılarının olduğu söylenebilir.

Çocukların aile resimlerinde kullandıkları semboller incelendiğinde en çok ev ve güneş çizdikleri tespit edilmiştir. Bu semboller çocukların güvenlik, aidiyet ve mutluluk algılarıyla yakından ilişkilidir (Zlateva, 2019). Ev sembolü, çocukların ailelerini en çok ev ortamında deneyimlemeleri nedeniyle sıkça kullanılan bir figürdür. Ev, çocuklar için güven, sıcaklık ve aidiyet duygusunu temsil eder. Aynı zamanda, aile içindeki ilişkilerin merkezi olarak görüldüğü için çocukların ailelerini tanımlarken ilk akla gelen sembollerden biridir (Deguara ve Nutbrown, 2018). Güneş sembolü ise çocukların mutluluk, sıcaklık ve pozitif duygular ile ilişkilendirdikleri bir unsurdur (Zlateva, 2019). Güneşin resimde bulunması, çocuğun ailesine yönelik olumlu bir bakış açısına sahip olduğunun göstergesi olabilir. Ayrıca, güneş figürü kültürel bağlamda da önemlidir; birçok kültürde güneş, yaşam kaynağı ve neşe simgesi olarak kabul edilir (Joy, 2020). Mevcut çalışmadan elde edilen bu bulgu, çocukların aile kavramına dair algılarının daha çok fiziksel mekânlar ve duygusal bağlar üzerinden şekillendiğini göstermektedir.

Çocuklar aile resminde mekan olarak en çok ev resmetmiştir. Bu bulgu, çocukların aile kavramını en çok ev ile ilişkilendirdiğini göstermektedir. Benzer çalışmalar da çocukların aile resimlerinde evin, merkezi bir unsur olarak yer aldığını ortaya koymaktadır. Örneğin, Gernhardt, Rübelling ve Keller (2013) farklı kültürlerde çocukların aile çizimlerini inceledikleri araştırmalarında, çocukların büyük bir kısmının ailelerini ev ortamında resmettiğini tespit etmiştir. Bu durum, evin fiziksel bir yapıdan öte, çocuk için aidiyet ve güven duygusunun simgesi olduğunu desteklemektedir. Yılmaz (2024) çocukların yapay zeka resimlerinde en çok park ve bahçe gibi dış mekan resmettiklerini tespit edilmiştir. Halmatov, Sarıçam ve Halmatov (2012) İstanbul'da yaşayan 6 yaş grubu çocukların resimlerinde geniş alanlar, müstakil bahçeli evler ve oyun parkları çizdiklerini saptamıştır. Nodelman (1988) resimlerinde çeşitli obje ve figürleri kullanan çocukların mutluluk kaynağı olarak bu tür ortamları gördüğünü belirtilmektedir. Özellikle okul öncesi dönemde, çocukların aile yaşantısındaki en temel referans noktası ev ortamı olduğundan, çizimlerinde de bu mekana sıkça yer vermeleri beklenen bir durum olarak yorumlanmaktadır.

Çocuklar aile resimlerinde en fazla annelerini ve kendilerini çizmiştir. Bu bulgu, çocukların aile içinde en güçlü duygusal bağı anneleriyle kurduklarını ve kendilerini ailenin merkezi bir üyesi olarak gördüklerini göstermektedir. Okul öncesi dönemde çocuklar, özellikle bağlanma teorisi (Bowlby, 1969) çerçevesinde değerlendirildiğinde, anneleriyle güçlü bir duygusal bağ geliştirme eğilimindedir. Anne, çocuğun temel bakım vereni olarak, onun fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayan en önemli figürdür (Field, 1994). Bu nedenle, çocukların aile resimlerinde en fazla annelerini ve kendilerini çizmelerinin, onların duygusal güvenlik algıları ve bağlanma ilişkileri ile bağlantılı olabileceği düşünülmektedir. Nitekim Slee ve Skrzypiec (2016), çocuk resimlerindeki insan figürü çizimlerinin, çocukların bilişsel gelişimlerinin dışında duygularını da yansıtan bir öge olduğunu belirtmektedir. Doğru ve diğerleri (2006) yaş ilerledikçe çocukların resimlerinde daha fazla ayrıntıya yer verdiklerini belirtmektedir. Çocukların yaklaşık %81'inin resimlerinde ailesini çizdiğini söyleyen Cherney, Seiwert ve Flichtbeil (2006) çocukların çizimleri ile iç dünyasını, kendi ailesiyle yaşadıklarını yansıtarak ortaya koyduklarını söylemektedir. Yavuzer (2013) resimlerinde kendilerini çizmeyen çocukların kendilerini güvensiz ya da yetersiz hissedileceğini belirtmektedir.

Sonuç olarak okul öncesi dönemdeki çocukların 'aile' kavramına yönelik algılarının resim yoluyla incelendiği bu araştırmada çocukların aile resimlerinde en sık çizdikleri sembolün anneleri ve kendileri olduğu tespit edilmiştir. Çocukların aile kavramını anne-baba ve çocuktan oluşan bir yapı olarak algıladığı söylenebilir. Çocukların aile resimlerinde ev ve güneşin öne çıkması, onların aileye yönelik algılarında güvenli bir mekan, mutlu bir atmosferin ve olumlu bir yapının baskın olduğunu göstermektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında öğretmenler

ve araştırmacılar için birtakım öneriler sunulmaktadır. Öncelikle bu araştırma tek bir sınıftaki çocuklarla yürütülmüştür, gelecek araştırmalarda çalışma grubunun sayısı ve çeşitililiğinin arttırılması önerilmektedir. Bu araştırmada çocukların resimleri incelenmiştir, takip eden araştırmalarda çocuklarla birebir görüşmeler yapılarak aile ile ilgili görüşleri detaylı şekilde incelenebilir. Bu araştırmanın sonuçları çocukların aile ile ilgili temel bir algısının var olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Öğretmenlerin çocuklarla aile kavramı ile ilgili bilgilendirici paylaşımlar yapmaları önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Agbaria, Q., & Mahamid, F. (2023). The association between parenting styles, maternal self-efficacy, and social and emotional adjustment among Arab preschool children. *Psicologia: Reflexão e Crítica*, 36, 10.
- Akgün, E., & Ergül, A. (2015). 55-74 aylık çocukların resimlerinde aile algısının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44(2), 209-228.
- Akpınar, Ü. (2015). *60-72 ay arasındaki okul öncesi dönem çocuklarının aile algılarının incelenmesi üzerine bir durum çalışması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Alpar, Y. H. (2022). *Okul öncesi çocukların aile iklimi algılarının resim analizi yöntemi ile incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Angell, C., Alexander, J., & Hunt, J. A. (2015). 'Draw, write and tell': A literature review and methodological development on the 'draw and write' research method. *Journal of Early Childhood Research*, 13(1), 17-28.
- Bjelica, B., & Milanovic, L. (2022). Parental attitudes and their impact on child development. *International Journal of Academic Multidisciplinary Research (IJAMR)*, 6(3), 1-10.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss* (No. 79). New York, NY: Random House.
- Chase-Lansdale, P. L., Wakschlag, L. S., & Brooks-Gunn, J. (1995). A psychological perspective on the development of caring in children and youth: The role of the family. *Journal of Adolescence*, 18(5), 515-556.
- Cherney, I., Seiwert, C., Dickey, T., & Flichtbeil, J. (2006). Children's drawings: a mirror to their minds. *Educational Psychology*, 26(1), 127-142.
- Creswell, J. W. (2023). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (M. Bütün & S. B. Demir, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çankırılı, A. (2013). *Çocuk resimlerinin dili*. Ankara: Zafer Yayınları.
- Deguara, J., & Nutbrown, C. (2018). Signs, symbols and schemas: Understanding meaning in a child's drawings. *International Journal of Early Years Education*, 26(1), 4-23.
- Doğru, S. S. Y., Turcan, A. İ., Arslan, E., & Doğru, S. (2006). Çocukların resimlerdeki aileyi tanılama durumlarının değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 223-235.
- Early, D. M., & Burchinal, M. R. (2001). Early childhood care: Relations with family characteristics and preferred care characteristics. *Early Childhood Research Quarterly*, 16(4), 475-497.
- Eng, H. (2013). *The psychology of children's drawings: From the first stroke to the coloured drawing*. New York, NY: Routledge.
- Field, T. (1994). The effects of mother's physical and emotional unavailability on emotion regulation. *Monographs of The Society for Research in Child Development*, 208-227.
- Fitzpatrick, M. A., & Koerner, A. F. (2005). Family communication schemata: Effects on children's resiliency. *The evolution of key mass communication concepts: Honoring Jack M. McLeod*, 115-139.
- Flouri, E., Midouhas, E., Joshi, H., & Tzavidis, N. (2015). Emotional and behavioural resilience to multiple risk exposure in early life: the role of parenting. *European child & adolescent psychiatry*, 24, 745-755.
- Gernhardt, A., Rübeling, H., & Keller, H. (2013). "This is my family" differences in children's family drawings across cultures. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 44(7), 1166-1183.
- Golomb, C. (2003). *The child's creation of a pictorial world*. New York, NY: Psychology Press.
- Halmatov, M., Sariçam, H., & Halmatov, S. (2012). Okul öncesi eğitimdeki 6 yaş çocukların çizdikleri çevre resimlerinin ve çevre kavramını algılayışlarının farklı değerşkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 2(1), 30-44.
- Joy, F. (2020). The importance of the sun symbol in the restoration of sámi spiritual traditions and healing practice. *Religions*, 11(6), 270.

- Karanfil, M., & Yolcu, E. (2021). Okulöncesi çocukların aile temalı resimlerinin göstergibilimsel analizi. *Mediterranean Educational Research Journal/Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 15(37).
- Munford, R., Sanders, J., Maden, B., & Maden, E. (2007). Family development, parent support and early childhood education programmes. *Social Policy Journal of New Zealand*, (32).
- Nodelman, P. (1988). *Words about pictures: The narrative art of children's picture books*. Athens, GA: University of Georgia Press.
- Oybarchin, M. (2023). Psychological and pedagogical aspects of the development of visual activities of preschool children. *Qo 'Qon Universiteti Xabarnomasi*, 8, 101-105.
- Ramazan, O., & Öveç, Ö. (2017). 66-72 aylık çocukların sevgi, mutluluk, korku, üzüntü duygularını tanımlama durumlarının ve resmederken kullandıkları renklerin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(1), 265-289.
- Rosenblatt, E., & Winner, E. (1988). The art of children's drawing. *Journal of Aesthetic Education*, 22(1), 3-15.
- Schofield, G., & Beek, M. (2005). Providing a secure base: Parenting children in long-term foster family care. *Attachment & Human Development*, 7(1), 3-26.
- Slee, P. T., & Skrzypiec, G. (2016). No more bullying: an analysis of primary school children's drawings of school bullying. *Educational Psychology*, 36(8), 1487-1500.
- Sobkin, V., Ryabkova, I. A., & Sozinova, I. V. (2024). A preschooler's emotional well-being within a family (based on psychological analysis of children's drawings). *Developmental Psychology*, 2024, 1-2.
- Spagnola, M., & Fiese, B. H. (2007). Family routines and rituals: A context for development in the lives of young children. *Infants & Young Children*, 20(4), 284-299.
- Tong, L., Shinohara, R., Sugisawa, Y., Tanaka, E., Yato, Y., Yamakawa, N., Anme, T., ve Japan Children's Study Group. (2012). Early development of empathy in toddlers: Effects of daily parent-child interaction and home rearing environment. *Journal of Applied Social Psychology*, 42(10), 2457-2478.
- Van Limpt-Broers, H. A. T., Postma, M., & Louwerse, M. M. (2025). Measuring transformative virtual reality experiences in children's drawings. *Memory & Cognition*, 53(1), 96-115.
- Wright, S. (2010). *Understanding creativity in early childhood: Meaning-making and children's drawing*. London: Sage.
- Yavuzer, H. (2013). *Resimleriyle çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yılmaz, H. (2024, Mayıs). What is artificial intelligence?: Analyzing the drawings of preschool children. *XI Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresi (EJER)*. Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Kocaeli.
- Yukay Yüksel, M., Canel, N., Mutlu, N., Yılmaz, S., & Çap, E. (2015). Okul öncesi çağıdaki çocukların "iyi" ve "kötü" kavram algılarının resim analizi yöntemiyle incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 271-303.
- Zlateva, A. (2019). *How to read children's drawings*. University of Malta Press.

FAMILY IN THE EYES OF PRESCHOOL CHILDREN: REPRESENTATIONS THROUGH DRAWINGS

Extended Abstract:

Introduction

The family is the first social environment of the individual and plays a key role in a child's emotional, cognitive, and social development (Early & Burchinal, 2001). During the preschool period, children place their family at the center of their efforts to make sense of their environment (Spagnola & Fiese, 2007). The relationships they build with family members influence many areas of their development, including personality formation and value systems (Chase-Lansdale, Wakschlag, & Brooks-Gunn, 1995). Therefore, studying children's perceptions of family is essential for understanding how they view the world. Early childhood is a critical period where individuals gain basic social skills, develop emotional bonds, and engage with their surroundings. The development of trust, a sense of belonging, and the ability to form healthy relationships are largely shaped within the family environment (Schofield & Beek, 2005). Parental attitudes (Bjelica & Milanovic, 2022), communication patterns (Fitzpatrick & Koerner, 2005), and the support provided to children (Munford et al., 2007) all play significant roles in shaping children's self-expression, development, and worldviews. In this sense, the role of the family extends beyond basic care to fostering emotional resilience (Flouri et al., 2015), empathy (Tong et al., 2012), and social adaptation (Agbaria & Mahamid, 2023). Children express emotions and thoughts differently than adults (Oybarchin, 2023). Drawing is one of the most natural and effective ways for preschool children to express themselves, as they may not yet be able to articulate their feelings verbally (Yavuzer, 2013). Children's drawings provide important clues about their perceptions of family structure and relationships (Van Limpt-Broers, Postma, & Louwse, 2025). The aim of this study is to examine preschool children's perceptions of the concept of "family" through their drawings. It is expected that the findings will contribute to a better understanding of Generation Alpha children's perceptions of family and offer guidance for early childhood education professionals, teachers, and parents.

Method

This research was designed using a qualitative research approach within the scope of case study methodology. Qualitative research aims to present perceptions and events in a realistic and holistic manner in their natural environment (Yıldırım & Şimşek, 2013). A case study was chosen as the study was conducted in a single classroom of an independent preschool in the city center, focusing on a specific

situation within a limited timeframe (Creswell, 2023). The study group consists of 15 children (6 girls and 9 boys) aged 60-72 months, studying in the same class at an independent preschool in the central district of [anonymous city] during the 2024-2025 academic year. The group was determined using typical case sampling to represent a general preschool population. Data were collected using the draw-and-tell technique, which encourages children to express their perspectives through drawings (Angell, Alexander, & Hunt, 2015). After obtaining ethical approval, the researcher visited the classroom and asked children to draw their families with the instruction: "What is family for you? Please draw it." Following the drawings, individual interviews were conducted, during which the children explained their pictures, and their responses were recorded.

Findings

The results of this study, which examined the perceptions of preschool children regarding the concept of family through the drawings they created, revealed that children mostly used blue and green colors in their 'family' drawings. When the symbols used in children's family drawings were examined, it was determined that the most frequently drawn symbols were houses and the sun. As a place, children most frequently depicted a house in their family drawings. Additionally, children most often drew their mothers and themselves in their family pictures. In conclusion, in this study, which explored preschool children's perceptions of the concept of 'family' through their drawings, it was found that the symbols children most frequently depicted in their family drawings were their mothers and themselves.

Discussion

The results of this study show that preschool children express their perceptions of family through the use of specific colors, symbols, and settings in their drawings. The frequent use of blue and green aligns with the notion that these colors evoke feelings of calmness, safety, and natural harmony (Eng, 2013). Similar studies (Akgün & Ergül, 2015; Ramazan & Öveç, 2017) have also found that children tend to use blue when depicting positive feelings and secure relationships. The lower frequency of black suggests that children did not associate negative or fearful emotions with their family concepts. The frequent presence of houses and the sun in the drawings is significant. The house represents a place of security and belonging for children, reflecting their direct experiences with family life (Deguara & Nutbrown, 2018). The presence of the sun as a symbol of happiness and warmth (Zlateva, 2019) indicates that children have a generally positive perception of their families. These findings also highlight the importance of familiar, safe environments in the development of young children's sense of security and well-being. The fact that children most often drew themselves and their mothers confirms the

central role of mothers in early childhood attachment and emotional development (Bowlby, 1969). This finding suggests that children see their mothers as their primary caregivers and emotional anchors. Additionally, the presence of themselves in their drawings reflects their sense of belonging and inclusion within the family unit (Cherney, Seiwert, & Flichtbeil, 2006). Overall, the findings of this study are consistent with previous research, demonstrating that preschool children depict family through warm, safe, and emotionally secure images. This emphasizes the importance of home, attachment, and positive emotional experiences in shaping children's family perceptions.

Keywords: *Family, Children, Preschool, Drawing Analysis.*

Azerbaycan Sinemasında 'Görüş' Filminin Alternatif Sinema Bağlamında Feminist İncelemesi

A Feminist Analysis of the Film 'Görüş' within the
Context of Alternative Cinema in Azerbaijani Cinema

Arzu KALAFAT ÇAT¹, Fırgat SADIGLI²

¹Doçent, Karabük Üniversitesi Türker Inanoğlu İletişim Fakültesi
· arzukalafatcat@karabuk.edu.tr · ORCID > 0000-0003-2960-0790

²Doktora Öğrencisi, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
· 23228282003@ogrenci.karabuk.edu.tr · ORCID > 0009-0000-5628-7053

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 30 Nisan/April 2025

Kabul Tarihi/Accepted: 12 Eylül/September 2025

Yıl/Year: 2025 | **Cilt-Volume:** 5 | **Sayı-Issue:** 2 | **Sayfa/Pages:** 171-184

Atıf/Cite as: Kalafat Çat, A., Sadıglı, F. "Azerbaycan Sinemasında 'Görüş' Filminin Alternatif Sinema Bağlamında Feminist İncelemesi" Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi 5(2), Aralık 2025: 171-184.

Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Arzu KALAFAT ÇAT

AZERBAIJAN CINEMA IN 'GÖRÜŞ' FILM'S ALTERNATIVE CINEMA CONTEXT FEMINIST ANALYSIS

ÖZ

Sinema tarihinde, kadınların genellikle ikincil bir konumda temsil edilmesi, sanatın evrimi boyunca süregelen belirgin bir özellik olmuştur. Bu durum, kadın karakterlerin sıklıkla erkek karakterlerin yanında yardımcı veya destekleyici rollerde yer almasıyla tezahür etmiştir. Sinema endüstrisindeki yapısal ve kültürel faktörler, kadınların genellikle erkek odaklı hikayelerin bir parçası olarak sunulmasına yol açmıştır. Ancak, ilerleyen zamanlarda feminist eleştiri ve alternatif sinema hareketleri gibi gelişmeler, bu geleneksel normları sorgulamış ve kadınların deneyimlerini merkeze alan daha çeşitli ve kapsayıcı bir sinema anlayışını teşvik etmiştir. Sovyet Azerbaycan sinemasında dikkate değer bir yer edinmiş "Görüş" filmi bu geleneği sorgulayan ve kadınların sinemadaki ikincil konumlarını yeniden değerlendiren bir örnektir. Bu bağlamda çalışmanın örneklemini 1955 yapımı *Görüş* filmi oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında nitel araştırma yöntemi benimsenmiş ve belgeye dayalı durum çalışması tekniği kullanılarak film incelenmiştir. *Görüş* filmi, kadın karakterleri merkeze alarak onların deneyimlerini anlatmakta, güçlü ve çok yönlü kadın karakterlerin varlığını vurgulayarak, kadınları sinemadaki geleneksel ikincil konumlarından çıkarmakta ve kadınların kendi hikayelerini anlatma fırsatı bulduğu alternatif bir yaklaşımı temsil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Alternatif Sinema, Kadın, Feminist İnceleme, *Görüş* Film.

A FEMINIST ANALYSIS OF THE FILM 'GÖRÜŞ' WITHIN THE CONTEXT OF ALTERNATIVE CINEMA IN AZERBAIJANI CINEMA

ABSTRACT

In the history of cinema, the often-secondary representation of women has been a prominent characteristic throughout the art form's evolution. This has manifested in women characters frequently occupying auxiliary or supportive roles alongside male protagonists. Structural and cultural factors within the film industry have often led to women being presented as part of male-centered narratives. However, subsequent developments such as feminist criticism and alternative cinema movements have challenged these traditional norms and fostered a more diverse and inclusive understanding of cinema that centers women's experiences. The film "Görüş", which holds a noteworthy place in Soviet Azerbaijani cinema, stands as an example that questions this tradition and re-evaluates the secondary

positions of women in cinema. In this context, the sample of this study comprises the 1955 production, "Görüş." Employing a qualitative research methodology, this study utilizes a document-based case study technique to analyze the film. "Görüş" presents an alternative approach by centering female characters and narrating their experiences. By emphasizing the presence of strong and multifaceted characters, it moves women away from their traditional secondary roles in cinema, offering them the opportunity to tell their own stories.

Keywords: Alternative Cinema, Woman, Feminist Analysis, Görüş Film.

GİRİŞ

Kadınlar, kendi tarihlerini keşfetme çabalarına genellikle son yüzyılda başlamışlardır. Ancak, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadınların tarihteki katkılarının göz ardı edildiği bir geçmiş hâlâ etkisini sürdürmektedir. Bu sebeple, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların tarih içindeki rollerinin ön plana çıkarılması, edebiyat, sinema ve diğer sanat eserlerinin eleştirel bir bakış açısıyla yeniden değerlendirilmesi önemlidir (Özarlan, 2013, s. 143). Bir toplumun kültürel yapısını yansıtan sanat dallarından biri olan sinema geleneksel dokuları yeniden üreten güçlü bir araçtır (Öztürk ve Akbulut, 2022: 1047). Dolayısıyla sinema, cinsel farklılıklar ve cinsiyet rolleri üzerine mitlerin üretildiği ve yeniden üretildiği bir kültürel pratik olarak kabul edilmektedir. Feminist film teorisi, sinemanın bu alandaki geniş etkileşimini inceleyerek kadın ve erkek temsillerinin nasıl şekillendiğini araştırmaktadır. Feminist teori, kadın ve erkek cinsiyetinin sinema tarafından nasıl temsil edildiği, cinsiyet kimliklerinin nasıl inşa edildiği ve kimliklerin yeniden üretimini ele almaktadır. Bu teori, sinemanın toplumsal cinsiyet normlarını ve cinsel kimlikleri etkileyen önemli bir kültürel araç olduğunu vurgulamaktadır. Feminist film teorisi, sinemanın cinsiyet normlarını, toplumsal beklentileri ve cinsel kimlikleri nasıl yansıttığını ve yeniden ürettiğini anlamak için bir çerçeve sunmaktadır (Smelik, 2008, s.1). Feminist film teorisinin en önemli işlevlerinin eleştirel bir yaklaşıma olanak tanınması ve toplumsal cinsiyet olgusunun deşifre edilmesine katkı sağlama-sı olduğunu söylemek mümkündür.

Feminist film eleştirisinden yola çıkan çalışma kapsamında Sovyet Azerbaycan sinemasından amaçlı örnekleme yöntemi ile seçilen "Görüş" filmi incelenmektedir. Amaçlı örnekleme yöntemi, nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan ve olasılık temelli olmayan örnekleme yaklaşımıdır. Feminist film teorisi klasik sinemayı kadınlara dayatılan basmakalıp roller bağlamında eleştirmektedir. Çalışma kapsamında örnekleme olarak seçilen Görüş filmi alternatif sinema bağlamında, geleneksel dokulara meydan okumaktadır. Bu film, geleneksel sinema anlayışının sınırlarını zorlayarak, kadın karakterlerin güçlendirilmesi ve toplumsal cinsiyet

normlarının sorgulanması yoluyla feminist bir bakış açısını yansıtmaktadır. Kadın karakterlerin aktif roller üstlendiği, kendi hikayelerini şekillendirdiği ve kendi arzularını takip ettiği bir anlatı yapısı, “Görüş” filminin alternatif sinema pratiğine katkı sağlayan önemli unsurlarından biridir. Bu film, alternatif sinemanın önemli örnekleri olarak değerlendirilirken, toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda farkındalık yaratma ve değişim için potansiyel ortaya koyabilmektedir.

Feminist Film Eleştirisinde Alternatif Sinema

Sinema tarihindeki geniş ve göze çarpan standartlar, Hollywood’un eski klasik ve geleneksel anlatı sineması olarak bilinen tarzının temelinden gelmektedir. Geleneksel sinema anlatısında, belirli bir olay dizisi bulunmakta ve zaman, homojen bir yapıda ve kronolojik bir düzende ilerlemektedir. Geleneksel sinema anlatısında izleyiciyi derinden etkileme, karakterle duygusal bir bağ kurma ve sahnelerdeki eyleme katılımı sağlama amacı bulunmaktadır. Bu anlatı biçimi, bir taklit sanat dalı olarak, diejetik yapıdan farklı olarak anlatıcı varlığını gizlemektedir (Gürkan & Ozan, 2014, s.155). Geleneksel sinemanın belirgin ataerkil ve burjuva karakteri, kendisiyle özdeşleşen bir izleyici kitlesi oluşturma eğiliminde bulunmaktadır. Bu, klasik/ana-akım sinema aynı zamanda ataerkil bilinç tarafından düzenlenmektedir. Dişil karakterler, genellikle eril bir bakış açısının ürünü olarak tasvir edilir ve dolayısıyla, sinema içinde öteki olarak sunulan kadın figürü bakışın nesnesi olarak konumlandırılır (Çağrı, 2014, s. 42). Hollywood sinemasının temel yapısı patriyarkal eksen üzerinde inşa edildiğinden, erken dönem feminist teorisyenler, bir filmi feminist olarak nitelendirebilmek için geleneksel anlatı ve sinema tekniklerinden kaçınılması gerektiğini ve bunun yerine deneysel uygulamalara odaklanılması gerektiğini öne sürmüşlerdir. Bu durum, feminist sinemanın bir karşı-sinema olması gerektiği fikrini ortaya koymaktadır (Smelik, 2008, ss. 6-7). “Feminist sinema, dişil öznenin fetişleştirilmesinden ya kaçınır ya da eleştirel bir yaklaşımla yapışöküme uğratar” (Öğüt, 2009, s. 204). Bu eleştiri ataerkil yapının kodlarınının inşasını ve sürekliliğinin nedenlerini, kadınların sinemada maruz kaldığı baskıları ve cinsiyetçi ayrımları köken olarak tanımlerken, aynı zamanda feminist bakış açısına uygun filmlerin geliştirilmesini teşvik etmeyi amaçlamaktadır (Özden, 2020, s. 194).

Feminist film eleştirisindeki alternatif veya karşı sinemanın gelişimine katkıda bulunan isimler arasında, bu eleştirinin öncüleri olan Laura Mulvey ve Claire Johnston önemli çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Laura Mulvey ve Claire Johnston’ın ortak noktaları, eril egemenliği sorgulayan ve toplumsal cinsiyeti şekillendiren söylemleri yerinden etmeye yönelik bir sinema biçimi önermeleridir (İpek, 2016, s.127).

Alternatif sinemayı geleneksel Hollywood'un karşıtı olarak gören Laura Mulvey'e (2010, s. 19) göre geleneksel Hollywood sineması genellikle kadınları erkek bakış açısıyla nesneleştirmekte ve ataerkil normları pekiştirmektedir. Bu normlara karşı çıkan Mulvey toplumsal cinsiyet rollerini sorgulamakta ve alternatif sinemanın cinsiyetçi stereotipleri reddetme ve geleneksel normlara karşı durma potansiyeline sahip olduğunu savunmaktadır. Mulvey'in bakış açısı, kadının genellikle bir tehdit olarak değerlendirilmesinin sinema üzerindeki psikanalitik etkisini vurgular. Mulvey, kadının sinemadaki rolünü genellikle iki katmanda ele alır: karakterler için bir erotik nesne ve izleyiciler için bir erotik nesne. İlk feminist film teorisi döneminde, Mulvey kadınların patriyarkal sinemadan kurtulmasını önerir ve Hollywood sinemasının baskıcı düzenine hizmet ettiğini savunur (Öğüt, 2009 s. 206, akt. Smelik, 2008, ss.1-2). Mulvey'in 1973 yılında yazdığı Görsel Haz ve Anlatı Sineması makalesinde alternatif sinemayı şöyle anlatmıştır:

Alternatif sinema, hem politik hem de estetik anlamda radikal bir silah sinemanın doğabileceği ortamı sağlar ve genel geçer filmlerin temel varsayımlarına meydan okur. Bu, genel geçer filmleri ahlaki açıdan reddetmek değil ama, onların biçimsel kaygularının, onları üreten toplumun psikik takıntılarını yansıtıp yollarını aydınlatmak ve daha ötesi, alternatif sinemanın özellikle bu takıntı ve varsayımlara karşı harekete geçmek zorunda olduğunu vurgulamaktır (2010 s.19).

Bu bağlamda, Mulvey genel geçer filmlerin sıkça göz ardı edilen veya normalleştirilen toplumsal meseleleri ele almada yetersiz kaldığına dikkat çeker. Alternatif sinema, bu tür meselelere farklı bir bakış açısı getirir ve toplumsal normların ve takıntılarının eleştirel bir şekilde sorgulanmasına yardımcı olur. Özetle, alternatif sinema, sadece estetik anlamda değil, aynı zamanda politik ve toplumsal açıdan da önemli bir rol oynar. Laura Mulvey ile benzer bir yaklaşımı benimseyen Johnston, sinemayı semiyotik bir gösterge sistemi olarak ele alarak, "gelenekler ve form açısından radikal bir kopuşa yol açması gerektiği"ni savunmuştur (akt. Smelik, 2008 s. 2). 1970'li yılların başında ilk kez Peter Wollen tarafından kullanılan, anaakım sinemanın ideolojik zıtlıklara, kurallara ve normlara karşı direnen ve bunları değiştirmeye çabalayan biçimi olarak "karşı sinema" terimini (Gürkan & Ozan, 2014, s. 155), feminist film eleştirisinde kullanan Johnston, sinemanın mitolojik anlamlandırmasının, gerçekçiliğin ideolojik bir stil olduğunu ve monolitik sınıflandırmadan kaçınma çabalarının eleştirel açıdan önemli bir odak olduğunu savunur. Ayrıca, kadınların temsili konusunda kodların farklılaşmasını ele alan Johnston'un ideolojinin işleyişini açığa çıkarma çabaları, feminist bir sinema kuramı oluşturma isteğiyle örtüşmekle birlikte, sinema kuramı alanında diğer feminist yazarların önemli çabalarını genişletmek için bir adım olarak da önem taşımaktadır (Nicols, 2008, s. 242). Claire Johnston (2008), 1973 yılında "Karşı-Sinema Olarak Kadın Mitleri" isimli makalesinde Roland Barthes'in "mit" kavramından yola çıkarak, klasik sinemadaki kadın mitini araştırır. Johnston, sinemada kadının genellikle erkek bakışının bir uzantısı olarak sunulmasını ve kadın rollerinin cinsiyetçi ideoloji

içinde sınırlı kalmasını eleştirir. Sinema tarihinde, kadın rollerinde büyük değişiklikler yerine, erkek rollerinde daha belirgin değişimlerin olmasının temel nedeni, cinsiyetçi ideolojiyle ve erkeği tarihin içine yerleştirerek kadını tarih dışı bırakan temel karşıtlıkla ilişkilidir. Johnston, klasik sinemadaki kadın mitinin ve kadın göstergesinin erkekler için ideolojik anlam taşıdığını ancak kendi içerisinde hiçbir anlam taşımadığını savunur. Kadınlar genellikle “kadın gibi kadın” olarak değil, negatif bir şekilde erkek olmayanlar olarak temsil edilirler. Johnston, egemen sene-mayı ve onun erkek-egemen temelini sorgulayan bir sinema pratiğini karşı-sinema olarak adlandırmaktadır (Öğüt, 2009, s.207).

YÖNTEM

Alternatif sinema ve feminist film teorisi bağlamında *Görüş* filminin incelendiği çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma desenleri içerisinde örnek olay/durum çalışması deseni sıklıkla kullanılmaktadır. Bu çalışmada belgeye dayalı durum çalışması tekniği kullanılarak *Görüş* filmi incelenmektedir. Belgeye dayalı durum çalışmasında veri toplama sürecinde belgeye dayalı kaynaklara yer verilmektedir. Belgeye dayalı durum çalışmasında fotoğraflar, filmler, videolar, klinik durum kayıtları vs. kaynak olarak kabul edilmektedir (Tutar ve Erdem, 2020:181). Nitekim bir film hangi türde yapılmış olursa olsun ya da hangi tarihsel döneme ait olursa olsun, sosyolojik veriler sağlayan bir belge niteliği taşımaktadır (Keleş, 258).

“Görüş” Filmi, Özeti ve Konusu

Sovyet Azerbaycan sineması, birçok başarılı eser ortaya koymuştur ve günümüzde de geniş bir izleyici kitlesi tarafından sevgiyle izlenmektedir. *Görüş* adlı komedi filmi, Sovyet dönemine ait başarılı bir yapıttır. Azerbaycan sineması tarihsel süreçte geçirmiş olduğu dönüşümler bakımından üç dönemde incelenmektedir. 1915-1920 yılları arası birinci dönem Azerbaycan Sineması dönemi olarak adlandırılırken, 1920-1990 yılları arası ikinci dönem Sovyet Azerbaycanı Sineması olarak adlandırılmakta ve 1990 sonrası üçüncü dönem Bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti Sineması olarak adlandırılmaktadır (İsmailov 2006’dan akt. Şimşek Kaya, 2023: 650). 1955 yapımlı *Görüş* filmi Sovyet Azerbaycanı döneminde yaşanan olayları ve insanların yaşam tarzlarını yansıtmakta, bu yönüyle büyük bir ilgi görmektedir. *Görüş* filmi, Sovyet Azerbaycanı dönemine odaklanırken, aynı zamanda insan ilişkilerini, aşkı ve umudu ele alan bir hikâye sunmaktadır. Bu dönemdeki filmler, toplumsal ve politik olaylara dair derin bir anlayışa sahip olmanın yanı sıra estetik açıdan da dikkate değerdir.

Yönetmenliğini Tofik Tağizade’nin yapığı *Görüş* (1955) filmi, Azerbaycan ve Özbekistan’da rekabet halinde olan pamuk yetiştiricilerinin geleneksel dostluğuna

odaklanmaktadır. Hikâyenin merkezinde, Özbek kızı Lala ile Azerbaycanlı Kâmil arasında saf bir aşk ilişkisi bulunmaktadır. Kâmil, başlangıçta tembel ve kaygısız bir kişilik olarak tasvir edilirken, Lala'ya karşı duyduğu saf sevgi, onu emeğin kahramanı olarak pamuk çiftçileri saflarına katmaktadır.

Film, insanın çalışmanın güzelliğiyle kendini geliştirebileceği, toplumda itibar kazanabileceği ve mutluluk bulabileceği düşüncesini ileri sürmektedir. Bu film, pamuk yetiştiriciliği gibi tarımsal faaliyetlerin insanların karakterini ve toplumsal statüsünü nasıl etkileyebileceğini vurgulamaktadır. Aynı zamanda, Azerbaycan ve Özbekistan arasındaki dostluğun ve iş birliğinin önemini vurgulayan bir mesajı da taşımaktadır. Film, emeğin değerini, çalışmanın insanın kendini geliştirmesi ve topluma katkı sağlaması açısından önemini anlatmaktadır.

Görüş filmi, zengin olay örgüsüyle renk ve eğlenceyi artıran bir yapımla öne çıkmaktadır. Film, Özbek pamuk çiftçilerinin, sosyalist ilerlemenin kontrolünü sağlamak amacıyla Azerbaycanlı meslektaşlarının pamuk tarlalarını ziyaret ederek planların uygulanması hakkında birbirlerine rapor verdikleri bir dönemi konu almaktadır. Lala, Kâmil'i önde gelen bir pamuk çiftçisi olarak görmekte ve ona ilgi duymaktadır. Filmde ayrıca Kâmil'in ablası Bilgeyis'in traktör şoförü Musa ile yaşadığı aşk hikayesi, çiftlik başkanı Münevver'in çalışkan insanlarla olan ilişkisi, emek yarışmasının heyecanla takip edildiği çiftlik çalışanları gibi karakterler de yer almaktadır. Bunun yanı sıra, Şikhali ve Ebülfaz gibi komik karakterler de filmde ön plana çıkmaktadır. Film, komik olaylar ve tembelliklerin teşhir edilmesi gibi eğlenceli unsurlarla seyircilerin büyük ilgisini çekmektedir.

Kadınların Otoriter Güç Olarak Filmde Yer Alması

Görsel 1-2: Pamuk çiftçisi müdürü Münevver'in başarısız erkekleri azarlaması

Görüş filmi, kadınların güçlü, çalışkan ve otoriter olarak tasvir edildiği bir anlatı yapısına sahiptir. Geleneksel cinsiyet normlarını sorgulayan bir yaklaşım benimseyen film, izleyicilere kadınların liderlik potansiyelini ve yeteneklerini göstermeyi hedeflemektedir. Bu örnekte, kadın karakterler gücü ve otoriteyi ele geçirirken, erkek karakterlerin tembel ve pasif bir rolde oldukları gözlemlenmektedir. Bu bağlamda kadınların sadece cinsel cazibe veya fiziksel güç üzerinden değil, akılları ve liderlik yetenekleri gibi özellikler ile öne çıkan anlatımı oldukça önemlidir.

Filmde, kadınlar hem işçi hem de yönetici gibi güçlü pozisyonlarda yer almaktadırlar. Filmin kadın karakterlerinden Münevver, başarısız ve sorumsuz erkekleri azarlamakta ve otoritesini kullanarak düzeni sağlamaya çalışmaktadır. Görsel 1 ve 2'de gösterilen sahneler, erkek egemenliğine dayalı toplumsal cinsiyet normlarının sorgulandığı, geleneksel anlatıdan farklı olarak kadının güçlü ve etkin konumda bulunduğu bir anlatıya sahiptir. Bu sahneler, filmdeki cinsiyet rollerinin eleştirel bir analizini sunarak, izleyiciye cinsiyet eşitliği ve kadın güçlenmesi konularında düşünme fırsatı sunmaktadır. Filmde kurgulanan otoriter kadın portresi, kadınların sadece toplumun sınırladığı stereotipik rollerle sınırlı olmadığını, aynı zamanda liderlik pozisyonlarında başarılı olabileceklerini vurgulaya çalışmaktadır. *Görüş* filminde ortaya konan feminist yaklaşım, Sovyet Azerbaycanı döneminde sinemada cinsiyet normlarının sorgulanması ve değişen toplumsal rollerin yansıtılması açısından oldukça önemlidir.

Sinemada kadın temsiliyetinin ataerkil bakış açısıyla sunulması kadının edilgen ve pasif konumda gösterimini beraberinde getirmektedir. Eril söylem geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirmektedir. Kadını erkek arzusunun nesnesi olarak konumlandırırken edilgen ve yardıma muhtaç bireyler olarak erkek güç ve otoritesine bağlı seyirlik araçlar olarak temsil edilmektedir (Hıdıroğlu ve Kotan, 2015:57). Ancak feminist sinemada kadın, seyirlik obje ve yardımcı karakter konumundan çıkarak derinlikli ve gerçek bir özne olarak temsil edilmektedir. *Görüş* filmi örneğinde pamuk çiftçilerinin müdürü Münevver'in otoriter güç olarak temsili toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının erkeklere atfettiği rolleri dönüşüme uğratmaktadır.

Erkek Egemenliğinin İkinci Konumda Bulunması

Görsel 3: Erkek karakterlerin çay ocağında işsiz oldukları için boş oturdukları sahne

Filmde, erkek egemenliğinin ikinci planda olduğunu gösteren birçok detay bulunmaktadır. Öncelikle, Kâmil karakteri iş konusunda tembel ve kaygısız bir portre çizmektedir. Bu, geleneksel olarak erkeklere atfedilen iş etiği ve sorumluluğunun eksikliğini vurgular. Kâmil'in işe karşı duyarsızlığı, onun pasif bir karakter olarak tasvir edilmesine ve başarısızlıkla ilişkilendirilmesine yol açmaktadır. Daha sonrasında Lala ile karşılaşan Kâmil yeniden işine odaklanarak başarılı bir çiftçi olarak gösterilmektedir. Bir diğer erkek karakter olan Abülfaz ise çalışmamak için kendine kadın arayan yaşlı bir amca olarak gösterilir. Bu karakter, erkeklerin toplumda geçerli olan cinsiyet rollerine uymak yerine, kolay yoldan kazanç sağlama arzusunu yansıtır. Abülfaz'ın çabaları, maddi kazanç yerine kolaylık ve rahatlık arayışıyla ilişkilendirilir, bu da onun geleneksel erkeklik rolünde gösterilmediğini vurgulamaktadır. Erkek karakterlerden Şıkhali ise karısının üzerinden geçimini sağlayan bir koca olarak tasvir edilmektedir. Burada geleneksel olarak erkeklerin aile reisi ve geçim sağlayıcı rolünü üstlendiği stereotipten farklı bir anlatım dikkat çekmektedir.

Görüş filmindeki karakterlerin tasvirleri, filmde erkek egemenliğinin mevcut olmadığını ve toplumsal cinsiyet rollerinin belirli komedi kalıplarına sıkışıp kaldığını gösterir. *Görüş* filmi izleyiciyi cinsiyet rolleri üzerine derinlemesine düşünmeye sevketmekte ve kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rollerinin değişimi noktasında farkındalık oluşturmaktadır. Bu durum, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın sorgulanmasını ve toplumsal cinsiyete dayalı iş rollerinin değişebileceği mesajını iletebilmektedir. Filmin 6. dakikasında (Görsel 3) erkek karakterlerin çay ocağında işsiz oldukları için boş oturdukları sahne, erkeklerin pasif ve tembel bir şekilde tasvir edildiğini gösterir.

Geleneksel sinema ilk yıllardan itibaren ataerkil anlatı yapısını benimseyerek kadını toplumsal cinsiyet kalıpları içerisinde konumlandırmıştır. Feminist film pratiği ise mevcut kalıp yargıları bozguna uğratarak kadın karakterlerin merkezi konumda olduğu yeni bir bakış açısını benimsemektedir (Yıldırım ve Vardar, 2024:11-12). *Görüş* filmi erkeğin merkezi temsiliyetini bozguna uğratması bakımından anlamlıdır.

Eşitlikçi Cinsiyete Teşvik

Görsel 4: Abülfaz'ın çiçekle Lala'yı karşılamaya gidişi

Görsel 5: Kamil'in Lala için şarkı okuması

Filmdeki cinsiyet rollerinin sorgulandığı sahneler, izleyicilere cinsiyet rollerinin toplumsal yapılar olduğunu ve değişebileceğini göstermesi açısından önemlidir. Abülfaz karakteri, filmin 18. dakikasında Lala'ya gül alarak onu karşılamaya gider (Görsel 4). Bu hareketiyle, Abülfaz'ın romantik ve çekici olma çabasında olduğunu gösterilmektedir. Bu durum ana akım sinemada yer alan erkeğin seçilen değil seçen olduğu geleneksel anlatıya alternatif oluşturması bakımından anlamlıdır. Diğer yandan filmin 21. Dakikasında (Görsel 5), Kâmil karakterinin Lala'yı etkilemek için sesini kullandığı sahne yer almaktadır. Filmdeki bu yaklaşım, ana akım sinemadaki erkek temsilinden farklılaşmaktadır. Nitekim ana akım sinemada erkek karakterler genellikle güçlerini ve etkilerini fiziksel özellik ve maddi güç gibi unsurlar üzerinden sağlamaktadırlar. Ancak *Görüş* filmi geleneksel anlatıdan farklı olarak kadın-erkek ilişkilerinde eşitlikçi ve rızaya dayalı seçimleri yansıtmaları bakımından anlamlıdır.

Görüş filmi geleneksel sinemada ilk dönemler sıklıkla yer verilen kadın-erkek ilişkilerinde baskı ve hiyerarşik yapılarla ilişkin anlayışı eşitlikçi cinsiyete dayalı olarak dönüştürmüştür. Geleneksel sinemada kadın ve erkek arasında eşit olmayan temsiller bulunmaktadır. Nitekim kadının eş ve anne olarak korunup kollanmaya ihtiyaç duyan kişi olarak temsilinin yanı sıra kadının fiziksel özellikleri bağlamında ele alındığı güzellik ve cazibe unsuru olarak erkek karakterlerin dikkatini çek-

tiği, dolayısıyla konumunun erkeğe bağlı olarak belirlenebildiği anlatı yapısının hâkim olduğu görülmektedir. Erkek karakterlerin ise kahraman ve güçlü kişilikler olarak temsil edildiği geleneksel anlatı yapısı kadının sinemada sorunlu temsiliyetini ortaya koymaktadır (Kaymaz Mert, 2022:13). Kadının sinemada sorunlu temsili sinemada feminist eleştirel düşünce bağlamında kuramların oluşmasını beraberinde getirmiştir.

Kadın Hareketleri'nin etkisiyle gelişen feminist düşünce ilk olarak 1960'lı yıllarda edebiyat alanında varlık göstermiştir. Sinemada feminist düşüncenin gelişmeye başlaması ise 1970'li yıllarda mümkün olmuştur (Smelik, 2008:2). Esasında sinemada kadın bakış açısıyla ortaya konan feminist film pratiğinin 2000'li yıllarda yaygınlaştığını söylemek mümkündür (Yıldırım ve Vardar, 2024: 10). Bu bağlamda 1955 yapımlı *Görüş* filmi, feminist film pratiğinin ilk örneklerinden biri olarak eşitlikçi cinsiyede dayalı temsile yer vererek sinemadaki geleneksel kadın temsiliğini dönüştürme uğratması bakımından oldukça önemlidir.

Sonuç

1955 Azerbaycan yapımı güldürü filmi olan *Görüş*, pamuk tarlasında çalışan Özbekistanlı işçi Lala ile Azerbaycanlı Kamil'in karşılaşmaları ve aşklarının anlatıldığı güldürü filmidir. Filmde ana karakterler üzerinden kurgulanan hikâye aynı zamanda dönemin sosyolojik yapısı hakkında bilgi içermesi bakımından önemlidir.

Görüş filminin alternatif sinema bağlamında değerlendirildiği çalışmada, filmin ana akım sinema anlayışına ne ölçüde karşı çıktığı, kadın temsillerini nasıl ele aldığı ve dönemin sosyo-politik atmosferiyle nasıl bir ilişki kurduğuna çeşitli açılardan bakılmıştır.

Görüş filmi anlatı yapısı ve kullanılan temalar bağlamında değerlendirildiğinde filmin geleneksel Sovyet sinemasının kahramanlık ve propaganda odaklı anlatı yapısından farklı olarak ana akım sinemanın göz ardı ettiği konuları ele aldığı görülmüştür. Filmde kadın karakterler baskın ve güçlü yansıtılarak, kadın dayanışmasına vurgu yapıldığı görülmüştür. Bu bağlamda *Görüş* filminin alternatif sinema örneği oluşturduğunu söylemek mümkündür. Alternatif sinema, ana akım sinema anlayışından farklı olarak toplumsal eleştiri, deneyim ve bakış açılarını merkeze almaktadır. Kadın karakterlerin ve pamuk işçilerinin deneyimlerinin ele alındığı filmde politik ve ticari kaygılardan ziyade sanatsal ifade ve toplumsal eleştirinin ön plana çıktığı görülmüştür.

Ayrıca *Görüş* filmi karakter temsili yönünden incelendiğinde ana akım sinemada sıklıkla yer verilen stereotipik kadın temsillerine yer verilmediği görülmektedir. Filmde ana akım sinema yaklaşımından farklı olarak kadın karakterler güçlü

ve bağımsız olarak temsil edilmektedir. Filmde erkek karakterler, kadın karakterlerin gölgesinde kalan, zayıf ve aciz bireyler olarak temsil edilmektedir.

Görüş filmi sinematografik açıdan incelendiğinde filmin kurgusu ve biçimsel özellikleri bakımından dönemin sinema anlayışından farklılaştığını söylemek mümkündür. Genel bir değerlendirme yapıldığında Görüş filminin geleneksel cinsiyet normlarını sorguladığını, kadınların aile ve iş yaşamında aktif özneler olarak konumlandırıldığını, erkek egemenliğinin sorgulandığı ve ataerkil yapıların eleştirildiğini söylemek mümkündür.

Yazar Katkı Oranları

Çalışmanın Tasarlanması (Design of Study): AKÇ(%50), FS(%50)

Veri Toplanması (Data Acquisition): AKÇ(%50), FS(%50)

Veri Analizi (Data Analysis): AKÇ(%50), FS(%50)

Makalenin Yazımı (Writing Up): AKÇ(%50), FS(%50)

Makale Gönderimi ve Revizyonu (Submission and Revision): AKÇ(%50), FS(%50)

KAYNAKLAR

- Çağrı, A. (2014). Feminist Film Teorisi Bağlamında 1980'ler Atıf Yılmaz Filmlerinde Ataerkilliğin Eleştirisi. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Gürkan, H. Ozan, R. (2014). Butterfly Effect Filmi Örneğinde Karşı Sinemanın Hollywood'da Dönüşümü. *Global Media Journal: TR Edition* 4 (8): 154-184.
- İpek, Ö. (2016). Muhalif Sinema ve 2000'li Yıllar Türkiye Sinemasından Muhalif Görünümler. İstanbul. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Hıdıroğlu, İ., ve Kotan, S. (2015). Sinemada Eril Söylem Ve Atıf Yılmaz Filmlerinde Kadın Sorunu. *Atatürk İletişim Dergisi*, (9):55-76.
- Johnston, C. (2008). Karşı-Sinema Olarak Kadınların Sineması. (Çev.: Ertan Yılmaz) Ankara: Orient yayınları.
- Kaymaz Mert, Melek (2022) Türk Sinemasında Toplumsal Cinsiyet Gerçeğine Farklı Bir Bakış: Değişmek Zorunda Olan Kadınlar, *Yazıt Kültür Bilimleri Dergisi*, 2(1), 9-24.
- Keleş, Yasin. Film Çözümlemeleri (2025) <https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/yasin.keles/145931/F%C4%B0LM%20%C3%87%C3%96Z%20%C3%9CMLEMLER%C4%B0.pdf>
- Mulvey, L. (2010). Görsel Haz ve Anlatı Sineması, (Çev. Nilgün Abisel). 18-24. <https://www.scribd.com/document/44616788/LM-Gorsel-Haz-ve-ANlati-Sineması>
- Öğüt, H. (2009). Kadın Filmleri ve Feminist Karşı Sinema, *Cogito 3 Aylık Düşünce Dergisi*. https://turuz.com/storage/her_konu-2017/1769_Feminizm_Cogito_Dergi_Say_58_2009.pdf#page=203
- Özarslan, Z. (2013). *Sinema Kuramları -2 Beyaz Perdeyi Aydınlatan Kuramcılar*. İstanbul: Su Yayınevi.
- Özden, Z. (2020). *Film Eleştirisi Film Eleştirisinde Temel Yaklaşımlar ve Tür Filmi Eleştirisi*. Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.
- Öztürk, B. ve Akbulut, Ö. (2022). Laura Mulvey'in Eril Bakış Perspektifinden Susuz Yaz Filminde Kadının Nesneleştirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 10(2), 1046-1067.
- Smelik, A. (2008). *Feminist Sinema ve Film Teorisi ve Ayna Çatladı*. (Çev. D. Koç). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Şimşek Kaya, G. (2023). Azerbaycan Sineması'nda Sovyet Döneminin Korku Janrı Üzerinden Yansımaları: Khennas Filmi Örneği. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (37), 648-657. DOI: 10.29000/rumelide.1405779.
- Tutar, H. Ve Erdem, A. T. (2020) *Örnekleriyle Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Spss Uygulamaları*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım A., Vardar B. (2024) Feminist Kuramın Sinematografik Anlatımla İfadesi, *Marmara Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi* MUJAD, 15(1):1-22.

A FEMINIST ANALYSIS OF THE FILM 'GÖRÜŞ' WITHIN THE CONTEXT OF ALTERNATIVE CINEMA IN AZERBAIJANI CINEMA

Extended Abstract:

In the history of cinema, the often-secondary representation of women has been a prominent characteristic throughout the art form's evolution. This has manifested in women characters frequently occupying auxiliary or supportive roles alongside male protagonists. Structural and cultural factors within the film industry have often led to women being presented as part of male-centered narratives. However, subsequent developments such as feminist criticism and alternative cinema movements have challenged these traditional norms and fostered a more diverse and inclusive understanding of cinema that centers women's experiences. The film "Görüş", which holds a noteworthy place in Soviet Azerbaijani cinema, stands as an example that questions this tradition and re-evaluates the secondary positions of women in cinema. In this context, the sample of this study comprises the 1955 production, "Görüş." Employing a qualitative research methodology, this study utilizes a document-based case study technique to analyze the film. "Görüş" presents an alternative approach by centering female characters and narrating their experiences. By emphasizing the presence of strong and multifaceted characters, it moves women away from their traditional secondary roles in cinema, offering them the opportunity to tell their own stories.

In a study examining the film "Görüş" within the context of alternative cinema and feminist film theory, a qualitative research method was employed. Among qualitative research designs, the case study design is frequently utilized. This particular study investigates "Görüş" through a document-based case study technique. In document-based case studies, the data collection process relies on documentary sources. Within this framework, photographs, films, videos, clinical case records, and similar materials are accepted as primary sources. Soviet Azerbaijani cinema produced numerous successful works that continue to be fondly watched by a wide audience today. The comedy film "Görüş" (The Meeting) stands as a successful production from this prolific Soviet era. The film reflects the events and lifestyles of that period, garnering significant interest. While focusing on the post-war era, "Görüş" also presents a narrative addressing human relationships, love, and hope. Films from this period not only demonstrate a profound understanding of social and political events but are also aesthetically noteworthy.

The film "Görüş" narrates a story in which women are depicted as powerful, industrious, and authoritative figures. Adopting an approach that questions traditional gender norms, the film aims to showcase women's leadership potential and capabilities to its audience. In this instance, it is observed that while female

characters assume positions of power and authority, male characters are portrayed in indolent and passive roles. By reflecting an interrogation of gender roles and societal norms, the film foregrounds the female narrative. Within this context, the depiction of women's intellect and leadership abilities is emphasized, moving beyond representations based solely on sexual allure or physical strength.

The scenes in the film that interrogate sexual differences and gender roles illustrate to viewers that these are societal constructs and therefore subject to change. Notably, the film refrains from a gender-essentialist portrayal of its male characters. For instance, at the 18-minute mark, the character Abulfaz approaches Lala with a rose as a welcoming gesture. This action demonstrates Abulfaz's attempt to appear romantic and attractive, reflecting a male character employing romantic gestures to appeal to a woman. Subsequently, at the 21-minute mark, the character Kâmil utilizes his voice to impress Lala. This instance suggests that the male characters' value is not solely predicated on their biological sex; rather, they can express their attractiveness through various means. This approach within the film supports a narrative that does not confine male characters' power and influence to their sexual organs. Consequently, the film reminds viewers that gender is not merely a biological attribute and that individuals can manifest their agency in diverse ways.

The film *Görüş*, when evaluated within the context of its narrative structure and employed themes, demonstrates a departure from the heroic and propaganda-focused narrative structure prevalent in traditional Soviet cinema, addressing subjects often overlooked by mainstream cinema. Notably, the film portrays dominant and powerful female characters, underscoring female solidarity. In this regard, it can be argued that *Görüş* exemplifies alternative cinema, which, unlike mainstream cinema, centralizes social critique, experiences, and diverse perspectives. The film, which explores the experiences of female characters and cotton workers, prioritizes artistic expression and social criticism over political and commercial concerns.

Furthermore, an examination of character representation in *Görüş* reveals an absence of the stereotypical female portrayals frequently observed in mainstream cinema. In contrast to the mainstream cinematic approach, the film depicts female characters as strong and independent. Male characters, conversely, are represented as weak and helpless individuals, often overshadowed by their female counterparts. From a cinematographic standpoint, the editing and formal characteristics of *Görüş* indicate a divergence from the prevailing cinematic conventions of its time. In a general assessment, it can be asserted that *Görüş* interrogates traditional gender norms, positioning women as active agents in both domestic and professional spheres, challenging male dominance, and critiquing patriarchal structures.

Keywords: Alternative Cinema, Woman, Feminist Analysis, *Görüş* Film.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi,
Ondokuz Mayıs University Journal of Women's and Family Studies

e-ISSN: 2791-6871, OKAD Aralık 2025, 5 (2): 185-204

Murathan Mungan'ın Seçtikleriyle 'Erkekler Yalnızlıklar' Adlı Öykü Kitabında Madun Erkeklikler

Representations of Subaltern Masculinities in
Murathan Mungan's Selected Stories

Merve AKGÜL¹

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi
· av.mervecakir@hotmail.com · ORCID > 0009-0008-4427-2055

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 30 Nisan/April 2025

Kabul Tarihi/Accepted: 12 Eylül/September 2025

Yıl/Year: 2025 | **Cilt-Volume:** 5 | **Sayı-Issue:** 2 | **Sayfa/Pages:** 185-204

Atıf/Cite as: Akgül, M. "Murathan Mungan'ın Seçtikleriyle 'Erkekler Yalnızlıklar' Adlı Öykü Kitabında Madun Erkeklikler"
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi 5(2), Aralık 2025: 185-204.

MURATHAN MUNGAN'IN SEÇTİKLERİYLE 'ERKEKLER YALNIZLIKLAR' ADLI ÖYKÜ KİTABINDA MADUN ERKEKLİKLER

ÖZ

Hegemonik erkeklik, toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin en üst noktasında konumlanarak idealize edilen ve çeşitli toplumsal pratikler, kurumlar ve iktidar ilişkileri tarafından sürekli yeniden üretilen bir modeldir. Bu nedenle akademik alanda sıklıkla araştırılan konu başlıklarından biri olmuştur. Ancak hegemonik erkeklik kadar görünür olmayan, buna rağmen toplumsal düzen içinde önemli karşılıkları bulunan tabi kılınmış (madun) erkeklik biçimlerinin de incelenmeye değerdir. Bu çalışma, Murathan Mungan'ın Erkekler Yalnızlıklar adlı seçkisinde yer alan ve çeşitli nedenlerle yalnızlaştırılmış, dışlanmış ya da ötekileştirilmiş erkek karakterleri odağa alarak madun erkeklik temsillerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Metin analizi yöntemiyle gerçekleştirilen incelemede, karakterlerin içinde buldukları sosyal bağlam, güç ilişkileri, duygusal kırılğanlıkları ve ataerkil yapıyla kurdukları çatışmalı ilişkiler değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, Mungan'ın anlatılarında hegemonik normlara uymayan erkeklik hallerinin belirgin bir biçimde görünür kılındığını ve edebi düzlemde eleştirel bir tartışma alanı sunduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Erkeklik Çalışmaları, Madun Erkeklik, Murathan Mungan, Öykü.

I..

ABSTRACT

P.....

Keywords: P.....

GİRİŞ

“Bazı erkekler meçhuldür daha yaşarken ötekilerden”

Murathan Mungan (Erkekler için Divan)

Murathan Mungan Türk edebiyatında yazınsal üretimlerini sosyolojik ve psikolojik analizleriyle de zenginleştirmeyi başarabilen yazarlardan biridir. Kadın ve erkek kimlikleri üzerine yazılan eserlerinin çokluğuna bakılarak da Mungan'ın toplumsal cinsiyeti, homofobiyi, ataerkiyi dert ettiği pekâlâ söylenebilir. Yazarın gerek kendi yazdığı eserlerinde gerekse makalede incelemeye alınan ve başka yazarlarca kaleme alınan derleme öykülerde salt bu amacı gütmemekle birlikte cinsiyetler/cinsel yönelimler üzerinden madun kimliğini karakterlerinde fazlaca kullanan bir yazardır.

Dünyada ve Türkiye’de yeni bir çalışma alanı olarak gelişen erkeklik çalışmaları üzerinden ataerki kodlamaların erkekleri de dışladığını kurgusal düzeyde görebilmek adına üç öykü seçilmiştir. Seçkide yer alan Pınar Kür’e ait “Kısa Yol Yolcusu”, Ayfer Tunç’a ait “Kadın Hikayeleri Yüzünden” ve Polat Özluoğlu’na ait “Evde Bekleyen Biri” isimli öykülerdeki kahramanlar hegemonik erkekliğin dışında bırakılarak ötekileştirilen erkeklerdir. Bu erkekleri ‘yalnızlık’ a iten temel argümanların bir ruh halinden ziyade kültürel açıdan incelemek ve madun olarak nitelendirebilecek erkeklerin iktidar ile dikey ilişkisini tartışmaya açmak çalışmanın esas amacıdır.

YÖNTEM

Öykü analizlerine geçmeden evvel dayanılan argümanların kuramsal çerçeve ortaya konacaktır. Erkeklik çalışmaları erkekliğin tarihsel, kültürel ve toplumsal bir kurgu olduğundan hareketle, eril iktidarın kaynaklarına ve farklı tezahürlerine ışık tutmayı amaçlayan disiplinler arası bir akademik çalışma alanıdır. Kuramsal çerçevede öyküler maduniyet üzerinden analiz edilecektir. Bu çalışmada nitel bir araştırma yöntemi olan metin analizi kullanılmıştır. Çalışmanın nitel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılarak yapılmasının temel nedeni, araştırmanın konusu ve amacına uygun olmasıdır. Birincil kaynak olarak yazarın derleme öykü kitabı esas alınmıştır. Yazar hakkında yapılmış çalışmalar ve kuramsal tartışmalar için basılı ve dijital ortamlardan edinilen kaynaklar kullanılmıştır.

Alan yazınında maduniyet ve erkeklik çalışmalarının kısıtlı olduğu tespit edilmiştir. Maduniyet kavramının çalışmanın ekseninden daha geniş bir anlam içermesi sınırlandırmayı zorlaştırmıştır. Edebi eserlerde erkeklik konusunun çalışılması örneklem konusunda yol gösterici olsa da madun erkekliklere en fazla bir paragraf halinde değinilmesi güçlüğü neden olmuştur. Maduniyete ve erkekliğe ilişkin çalışmaların ekseriyetle ana dil dışında olması çalışmayı sınırlamıştır. Ç-

İşmanın bu kısmı içerisinde Murathan Mungan'ın "Erkeklikler Yalnızlıklar" isimli seçki öykü kitabında bulunan öykülerde madun erkek olarak tasvir edilebilecek erkek karakterleri hegemonik erkeklikten uzaklaştıran fiziksel, ekonomik, sosyolojik zeminlerin yansımaları incelenecektir.

1. TOPLUMSAL CİNSİYET VE ERKEKLİK

Feminizmin dünya çapında yükselen bir hareket olmasından dolayı feministler, cinsiyet eşitsizliği ve erkek egemen iktidarın handikaplarına ve kadınların ataerki düzende ikinci sınıf konumlanışına ilişkin düşünceler üretirken birçok toplumsal eylemin ve düşüncenin omurgasını oluşturmuştur. Toplumsal cinsiyet çalışmaları ilk olarak kadın hakları mücadelesiyle başlamıştır. 1970'lerden itibaren Kadın Çalışmaları ile toplumsal cinsiyet bağlamında feminist çalışmalar değişiklik göstermiştir. Kadınların mekâna, zamana, kültüre, coğrafyaya göre farklı kadınlık modelleri deneyimlediği görülmüştür (Topçu, 2012:1).

Simone de Beauvoir "kadın doğulmaz kadın olunur" sözüyle biyolojik indirgemeciliğin ötesinde bir cinsiyet kavramına atıf yapmıştır. Feminist literatürde de kadınlık ve erkekliğin doğuştan gelen bir anatomik özellik olmadığı, insanların toplum içinde öğrendiği kültür tarafından inşa edilen bir süreç olduğu kabul edilmektedir. Toplumsal ilişkiler biyolojik özellikler olarak atfedilen eril ve dişil kavramlarından çok daha farklı manada bu özellikleri bünyesinde konumlandırmaktadır. Serpil Sancar bunu cinsiyetlendirilmiş toplumsallık olarak ifade etmektedir (2013:15).

Gramsci'nin kültürel hegemonya teorisi de toplumda var olan eşitsiz durumun aksinin düşünülemediğini ifade eder. Bu algının doğal olduğu ve bunun da hegemonyanın devamlılığını sağladığı hegemonya teorisinin varsayımıdır. Kadın ve erkek arasındaki toplumsal konum ve eylemlerin eşitliği açısından makas böylece açılmaktadır. Connell'a göre erkeklerin iktidarını sürdürmesini sağlayıcı üç unsur; cinsiyete dayalı iş bölümü (üretim ilişkileri), erkeklerin güç pozisyonlarını elinde tutması, patriarkal kurumlarda söz sahibi olması (ataerki) ve kateksis adını verdiği cinsel arzunun şekillendiği toplumsal ilişkilerdir. Bu sistem dahilinde kadınlar boyun eğen ve erkeklere tabi olan konumundadır.

Connell toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini yalnızca kadınların değil ayrıcalıklı kesimi oluşturan erkeklerin de anlaması gerektiğini vurgulamaktadır. Sancar'a (2013) göre ise, artık bu eşitsizlikle mücadele alanında sadece kadınları barındıran feminist argümanlar geçerliliğini yitirmiştir. Eşitliğin sağlanmasında ataerki ile, eril iktidar sistemleri ile mücadelede erkeklerin de olması gerektiğinin altı çizilmiştir.

1.1. Erkeklik Çalışmaları

Erkeklik çalışmaları 1960'ların sonu 1970'lerin başında Amerika'da ortaya çıkmıştır. Ataerki ve erkek egemen dünyayı anlamak için kadın çalışmalarının yanında erkeklik çalışmalarının da yaygınlaşması, aslında çok da görünmez kılınan bir alanın aydınlatılması ve hegemonya altına alınan kadınların, çocukların yaşadıkları sorunların tespit edilebilmesi açısından önem arz etmektedir (Cengiz, Tol, Küçükural 2004:50-53).

Erkeklik çalışmaları özellikle radikal feminizmin kadın ezilmişliğinin sebebinin erkekler ve ataerki olduğu savından etkilenmiştir. Ancak erkeklik araştırmaları feminizmin şemsiyesi altında toplanamamıştır, bunu ise Bozok (2009) erkeklerin feminist yapıyı varlıklarıyla bozacağı düşüncesi nedeniyle kadınlar tarafından erkeklerin bu alana dahil edilmemesi olarak belirtmiştir.

Erkeklik, biyolojik bir olgu olmanın çok ötesindedir. Erkeklikle ilgili var olan inanç ve varsayımlar o toplumdaki iktidarlar tarafından beslenmektedir. Erkeklik norm ve alışkanlıklarını sırf biyolojik özelliklere indirgemek meselenin özünü yok etmektedir. Erkekliğe hasredilen şiddet ve cinsellik dürtüsü, hormonlar, bedensel güç ve farklılıklar erkeklik normlarının oluşmasını kısmen desteklese de biyolojik indirgemecilikle toplumsal rollerin oluşmasına sebebiyet vermemektedir. Serpil Sancar'ın çalışmasında da belirttiği gibi Türkiye'deki cinsiyet eşitsizliklerini besleyen hususlardan biri biyoloji temelli anlayışın toplumun alt kesiminden modern kesimine kadar benimsenmesidir (Sancar 2013:305).

Erkeklikle ilgili yapılan literatür taramalarında, Connell'in üzerinde çalıştığı hegemonik erkeklik ve hegemonik erkekliğe göre şekillenen karşıt erkekliklerin toplumdaki yeniden üretiminde rol alan unsurların çok çeşitli olduğu görülmüştür. Hegemonik erkeklik toplumda birçok noktada karşımıza çıkmaktadır. Kapitalist çalışma düzeninden futbol maçlarına, ev içi (ücretsiz) emek paylaşımından sanayideki iş gününün cinsiyetlendirilmesine, ataerki düzende devam eden kırsal yaşam geleneklerinden şehir yaşantısındaki konuşlanmaya kadar günlük yaşantımız içinde de farkında olmadığımız kadar kendini yeniden üretmektedir. Kuşkusuz ki, bu çarkın dönmesine hizmet eden şey, kavramı oluşturan kelimenin manasıdır. Zira hegemonik erkeklik denilen kavramdaki hegemonya Gramsci'nin kullandığı bir kavramdır. Hegemonyayı diktatörlükten ayıran şey rızadır (Sığın, A. & Canatan, A. 2018:166). Erkeklik Simone de Beauvoir'in "İkinci Cins" kitabında bahsettiği üzere kendi konumunu sorgulama dışı bırakmak için başka cinsiyet özelliklerinden bahsedilen bir iktidar unsurudur. (akt. Sancar, 2013:16) Dolayısıyla tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere hegemonik erkeklikte bu erkeklik dışında kalan tüm erkeklik tipleri, erkek iktidarına tabi kadın ve dahi çocukların bu yapıya razı olduğu ya da edildiği, bu yapının rıza ile kendini yeniden ürettiği, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve eril tahakküm üzerinde yükseldiğini söylemek mümkündür (Messers-

chmidt, 2019:132). Hegemonik erkeklikler belirli bir erkek tipini temsilden ziyade kadınlık, erkeklik ile kadın ve erkeklik ilişkileri arasındaki eşitsizlikleri sembolize ederler. Connell'a göre "Hegemonik erkeklik, daima kadınlarla ilgili olduğu kadar, ikincil konuma itilmiş çeşitli erkeklik biçimleriyle ilgili olarak da inşa edilmektedir." (Connell 2022:268, 271). "Erkeklik" in kurulmasında, kadınlar ile erkeklerin olduğu kadar, erkek ve diğer erkekler arasında da mutlaka bir iktidar örüntüsü mevcuttur.

1.2. Connell'in Erkeklik Türleri

Connell, birden fazla erkekliğin var olduğunu ve bunun kabulünden sonra bunlar arası ilişkilerin irdelenmesi gerektiğini söyler (Connell, 2019:149). Bu irdeleme yapılırken toplumsal cinsiyet ilişkileri göz ardı edilmeksizin kadınlar ile erkekler analiz edildiği gibi erkekler ile erkekleri de kendi arasında karşılaştırmak gerekir.

1.2.1 Hegemonik Erkeklik

Gramsci hegemonya terimini egemenin, ideolojisini güç kullanmaksızın toplumca kabul edilmesini açıklamak için ortaya atmıştır. Hegemonik erkeklik, kültürel alanda erkeklerin neden kadınlar ve bazı erkek hemcinslerine karşı baskın geldiğini anlamlandırmak amacıyla Connell tarafından erkeklik çalışmaları kapsamında ilk kez kullanılmıştır. Connell, Avustralya'da lise öğrencileri arasındaki şiddet ve akran zorbalığını araştırırken birden fazla erkekliğin var olabileceğini ortaya çıkarmıştır. Hegemonik erkekler ataerkilliğin ayrıcalıklarıyla konumları güçlendirir ve egemen konumu işgal ederler. Bunu yaparken de kendilerine oluşturdukları zemini ikna ve rıza üzerine oturturlar. Kültürel bir inşa neticesinde meydana geldiği için hegemonik erkeklik değişip dönüştürülebilir.

Hegemonik erkeklığe süreklilik kazandıran toplumsal yapılar, devlet, yasa, heteroseksüellik, ordu, evlilik, iş yaşamı gibi pratiklerdir. Gramsci'den alınan hegemonya kavramı zor ve şiddeti değil, ikna ve rızayı içermektedir. Kadınsı özelliklerin dışlanması, cesaret, şiddet kullanma becerisi ve isteği, ekonomik ya da siyasi nüfuzun bulunması hegemonik erkeklığı sürdüren unsurlardan belli başlılarıdır. Bu tahakkümün sürdürülmesi için güç, otorite, homofobik olma, heteroseksüel cinsel hayatta aktif olma, kadınsı özelliklerden uzak olma gibi özelliklerin taşınması önem arz etmektedir. Ancak bu özelliklerin taşınması zarureti de en çok hegemonik erkeklik idealine ulaşmaya çalışan erkeklere zarar vermektedir. Bell Hooks (2004) bunu "Ataerki, erkekleri bütünlükten vazgeçmeye ve inkara dayalı hayatlar yaşama-ya teşvik eder. Kompartmanlara ayırma, duygularını gizleme ve bağ koparma becerilerini öğrenen erkekler, öyle olmadığı halde bütünlük içinde hareket ettiklerini düşünebilirler." şeklinde ifade ederek ataerkinin gölgesinde yaşayan erkeklerin, dinini

bir kompartımana, işini ailesini diğer kompartımanlara yerleştirerek rahat ettiğini ancak bütünlüğün olmadan tam olmanın da mümkün olmayacağını ifade eder.

1.2.2. Suç Ortağı Erkeklik

Connell'a göre "hegemonik erkekliğin miskin versiyonu" olarak tanımlanan suç ortağı erkeklik hegemonik erkek imgesine tam olarak uyum sağlamasa da ataerkiye onay veren ve bu onay sonucu menfaat elde eden erkeklerdir. Hegemonik erkeklik kalıplarının tamamını karşılamasa dahi ataerkinin gücünden faydalanırlar. Sancar, "eril fanteziler yoluyla zevk almayı odağına alan erkek eğlenceleri dünyasına katılma, kadınsı-eşcinsel erkeklerle aşağılayıcı ve dışlayıcı davranma özgürlüğü, alt sınıf erkeklerin kızgınlıklarını boşaltmak için barlarda, sokaklarda, futbol maçlarında taşkınlık yapmalarına hoşgörü gösterme, erkeklerin kadınlar üzerinde sağladığı iktidardan yararlanma gibi ayrıcalıklardır bunlar." diyerek örneklendirmiştir (2008:32). Bu erkekler ataerkidenden verdikleri birtakım tavizler dolayısıyla erkeklik hiyerarşisinde ikincil konumdadır ancak konfor alanlarını da hegemonik erkeklik dinamiklerine borçludur.

1.2.3. Madun Erkeklik

Çenk Özbay'ın (2013) çalışmasında belirttiği üzere madun erkeklik, hegemonik olmayandan yola çıkarak tespit edilebilir. Özbay belirli ipuçları yordamıyla hegemonik olan, onu idealize eden, pastadan payını alan ya da tamamen dışlanmış erkeklerin ampirik araştırmalardan ziyade belirli sorular ile bulunabileceğini ifade etmiştir. Dolayısıyla tam bir tespitten ziyade mefhum-u muhalifiyle toplumda karakterize olmuş ve madun olarak nitelenebilecek erkekliklerin öyküler yoluyla kavrama ışık tutabileceği varsayılmıştır.

Madun, ikinci bölümde ayrıntılı şekilde ele alındığı üzere, Arapça kökenli bir kelime olup alt, aşağı anlamında kullanılmaktadır. Madun kavramı, sadece dile yerleşmiş bir kavram olmanın da ötesinde bir kimlik olarak belli toplumsal değerlere erişmekte güçlük yaşayan kişi veya gruplar için kullanılmaktadır (Köse, H. Çelik, A. 2023:44). Madun kelimesini literatüre kazandıran kişi Gramsci'dir. Gramsci'den sonra birtakım Hintli tarihçiler bu kavramı postkolonyal bağlamda kullanmışlardır. (Manap, H.M.) Madun toplum içinde dezavantajlı konumla özdeşleşmiş, kendine yabancılaşmıştır. Erkeklik çalışmaları kapsamında ise madun; hegemonik erkeklik özelliklerini taşımayan en alt tabaka erkekliği anlatmaktadır. Connell'in (2019) hegemonik erkekliğin karşısında olarak tanımladığı diğer erkeklik türleri suç ortağı (işbirlikçi), marjinalleştirilmiş ve madun (tabi kılınan) erkekliklerdir. Connell bunlar arasındaki ilişkilerin de incelenmesi gerektiği görüşündedir (2019:150). Bu etkileşim incelenmeden varılacak her kanı eksik kalabilir; zira bir türe atfedilen özellikler diğer erkeklik sınıflandırılmalarında da görülebilir (Ay-

han & Barutçu 2023:120). Bu sebeple Connell'in (2019) tanımladığı madunluk da sınırları mutlak olmayan, diğer erkeklik kategorilerindeki özellikleri bünyesinde barındıran bir sınıftır.

Hegemonik erkekliğin olduğu yerde ötekileştirilen bir karşı grup vardır. Ötekileştirilen grupta kadınlar olabileceği gibi, homoseksüel, dezavantajlı, ırk ve etnisite nedeniyle ayrımcılığa maruz kalanlar, toplumca yaftalanan kadınsı özellikleri bünyesinde ve dilinde barındıranlar, hatta okul döneminde akran zorbalığına uğrayan erkek çocuklar ve bu örneği genişletirsek şiddet ve kavgadan hoşlanmayan erkekler dahi hegemonik olmayan erkekler mevcuttur (Connell akt. Sığın A., Canatan A.2018:168).

Madun erkeklik Connell'in tarif ettiği erkeklik hiyerarşisinde en alt basamakta yer almaktadır. Connell madun erkekliği hegemonik erkeklerin cinsel yönelimlerinden dolayı homoseksüel erkekler yaptırdığı baskı olarak tanımlasa da madun erkekliğin kapsamının bundan çok daha geniş olduğu, heteroseksüel erkeklerin de madun kategorisine girebileceği görülmektedir (Atak, S. 2021:54). Heteroseksüel erkeklerin toplum tarafından erkekler yakıştırılmayan feminen özellikler göstermesi, ev içi iş bölümüne katılması, kadın hareketlerini desteklemesi, şiddet karşıtı ve/veya şiddete karşılık vermemesi, eril dil kullanmaması, erkek egemen spor müsabakalarının taraftarı olmaması dahi hiyerarşide altta kalış sebebi sayılabilmektedir. Çünkü erkeklik kadınsı ya da kadına özgü olan her şeyin karşısında konumlanmıştır. Bu durum da erkeklerin madunlaştırılmasına ve akabinde erkekliğin kırılğan bir zemine kaymasına neden olmaktadır. (Ezgin Ağıllı, S.- Açık Turguter, E. 2021:9) Belki de sadece zikredilen özellikler dışında Connell'in değindiği "ataerkil pay" dan nemalanmayan erkekler de erkek olmanın getirdiği iktidar fırsatını teperek karşıhegemonik erkek olmaktadır (Dilben, 2021:94).

Deniz Kandiyoti tarafından literatüre kazandırılan ataerkil pazarlık kavramı, ataerkinin sebep olduğu tüm eşitsiz koşullara rağmen ve koşullarla birlikte kadına vaat ettiği ya da sunduğu konfor alanının kadınlar tarafından terk edilmemesi ve bu noktada erkeklerle kadınlar arasında açık ya da örtülü bir anlaşma olmasını tasvir eder. Birtakım somut zorunluluklar sebebiyle kadınların, ataerkinin koruyucu gücünden faydalanması karşılığında da ataerkinin baskıcı tarafını iradi ya da iradi olmayarak kabul etmesi bu ilişkinin "pazarlık" olarak tanımlanmasına yol açmıştır. Bell Hooks "*Zalim olmayan ataerkil erkeklerin hayatlarındaki kadınlar, ihtiyaçlarını karşılayan ve kendilerini koruyan gerçek bir erkeğe, yüce gönüllü bir patriarka sahip olmanın şans olarak görüldüğü ayartıcı mite tutunabilirler.*" diyerek bunun irade dışında da gerçekleşebileceğine işaret etmektedir. İrade dışı olmasından kasıt, pazarlığın hiç farkında olunmaması değil de, daha çok kadına yüklenen ataerkil kodların farkında olunmamasıdır. Kadın evde yaşlı, çocuk bakar, ev içi üretimde bulunur ancak geçimi eşi tarafından karşılanır. Bu karşılıklı kazanç beklentilerin karşılanması ile gerçekleşir.

2.2.4. Marjinal Erkeklik

Değişmez bir kişilik tipini göstermemekle birlikte hegemonik erkeklerin kendi ayrıcalıklı konumlarını sürdürebilmek pahasına diğer grupların madunlaştırılmasına herhangi bir tepki göstermemesi marjinal erkeklik olarak tanımlanmaktadır. “Marjinalleştirme, daima hegemonik olanın yetkilendirilmesine bağlıdır.” (Connell, 2019:156). Connell bu erkekliği ırk, etnik grup gibi aidiyetleri nedeniyle ataerkinden dışlandığını belirtir. Buna örnek olarak da ABD’de ün yapmış siyahi bir sporcunun servet ya da şöhretinin siyahi erkeklere bir otorite kazandırmamasını verir.

2. MADUNİYET NEDİR?

2.1. Gramsci'nin Subaltern Kavramı

Kökenini Gramsci'nin “Hapishane Defterleri” eserinden alan madun terimi ırk, din, dil, cinsel yönelim gibi açılardan aşağılanan veya hakir görülen bir kişi veya bir topluluğu ifade etmek için kullanılmıştır. Kelime, dilimize Arapçadan girmesi sebebiyle tam olarak anlamını karşılamamaktadır. Kelimenin etimolojik kökenini de incelediği makalesinde Yetişkin (2013), madunun karşılığı olan “subaltern” kelimesindeki “sub”un alt veya ast anlamına geldiğini ancak “altern” sözcüğünün Fransızcadan Türkçeye “devirle, sırayla” gibi bir anlamda çevrildiğini; dolayısıyla madunu karşılayan subaltern sözcüğünü “*alttakinin veya aşağıdakinin sürekli başkalığı*” olarak ifade etmektedir. Burada Yetişkin'in ifade ettiği rotasyonlu olma hali madunun homojen bir yapıda ve sabit olmamasına atıftır.

Gramsci'nin madun kavramının neye karşılık söylendiği konusunda fikir birliği bulunmamaktadır. Latin dilinde, ordudaki alt rütbeli askerleri ifade etmek için kullanılan madun kavramı, Hapishane Defterleri isimli eserde Gramsci tarafından toplumda sesi olmayan, kendini ifade edemeyen, temsil kabiliyeti olmayan kişi ya da grupları ifade etmek için kullanılmıştır. Spivak'a göre, Gramsci hapishanede bu kavramı Marksist anlamda proleterya sözcüğünü sansürlemek için kullanmıştır (Spivak,2017 akt. Gezici 2022). Ancak proleterya'dan farklı olarak madun örgütlenme eğilimi olsa da örgütlenemez çünkü madunun yapısı parçalıdır, bu yapı gereği de egemenin otoritesine bağlıdır.

Gezici (2022) çalışmasında, Gramsci tarafından kullanılan madun kavramının 1980'li yıllardan sonra dönüşüme uğradığını, etnik, dinsel gruplar, azınlıklar, göçmenler; kadınlar, çocuklar, LGBT+ gruplar gibi ötekileştirilen kimlikler için bir astlık- üstlük ilişkisi bağlamında astı tanımlamak için “şemsiye bir kavram” olarak kullanıldığını belirtmektedir.

2.2. Maduniyet Çalışmaları

Gramsci'den sonra maduniyet kavramı 1970'li yılların sömürge sonrası Hindistan'ında yeniden gündeme gelmiştir. Maduniyet çalışmaları, Güney Asyalı Ranajit Guha'nın çalışmalarıyla ortaya çıkmıştır. David Arnold, David Hardiman, Dipesh Chakrabarty, Partha Chatterjee, Gayatri Spivak maduniyet çalışmaları ile bilinen isimlerdir.

Maduniyet tarihçileri, Hindistan'da yalnızca seçkinlerin anlatıldığını, alt sınıflara değinilmediğini belirterek sömürgeci tarih anlayışına karşı çıkmışlardır. Önyargıların görülebilmesi nedeniyle de bu tarihçilik anlayışının protest bir tavır sergilediği belirtilebilir (Doğan 2019:23). Elitist tarih yazımı yöntemi yerine eşitsiz olanın tarihini anlatmak, madunu tarihin öznesi yapmak odak noktaları olmuştur.

2.3. Spivak'a Göre Madun

Literatüre katkısı bakımından en önemli isimlerden biri olan Spivak'a göre madun, kolonileştirilmiş ülkelerde sosyal, politik güce erişimi olmayanlardır. 1988 yılında, Postkolonyalizmin üretimlerini incelemek amacıyla yazdığı "Madun Konuşabilir mi?" isimli ünlü makalesi kitap olarak basılan Spivak maduniyet çalışmalarında başat bir roledir. Spivak, madunun kim olduğuna ilişkin tanımın batılı, beyaz akademisyenlerce yapılması hususunda temkinlidir. Zira onlar deneyim dışı olarak bilgi temelli varsayımlar üretir.

Spivak, Gramsci'den aldığı madun kavramını Marksist ve feminist bağlamda yeniden yorumlamıştır. Spivak'a göre madun, dikey hareketlilik şansına sahip olmayan, toplumda değişkenlik gösteren alt kesimlerdir. Ancak bu alt kesimde bulunma hali sadece yoksulları değil toplumun tüm kesimlerini kapsar. Buna örnek olarak da kendi anneannesinin kardeşi olan Bhubaneswari'nin on yedi yaşında intihar etmeden önce dahi adet dönemini bekleyip adet olduktan sonra intihar etmesi gösterilebilir. Bu kadın orta sınıfa ait oluşu madunluğun ekonomik olanın da ötesinde olduğunu göstermektedir. Maduniyet, Spivak'ın savına göre bir gruba dahil olmaktan farklı olarak bir eşiğin ötesinde ya da berisinde durmakla ilgilidir (Çelik, 2022).

Spivak "Madun Konuşabilir mi?" isimli makalede madunun konuşamayacağını, sesini duyuramayacağını, yani Çelik'in ifade ettiği gibi, eşiği geçemeyeceğini, geçse de dinlenilmeye değer bulunmadığını ifade eder. Madun konuşsa dahi tahakküm edenin diliyle konuşacaktır ki, bu da kendi kimliğini temsil edememesi demektir.

3. ÖYKÜLER BAĞLAMINDA MADUN ERKEKLİK

Araştırmaya konu derleme öykü kitabı önsözünde Murathan Mungan; “*Toplumsal cinsiyet yapılandırmasının sonucunda kendisine öğretilmiş erkekliğin içinde tutuklu kalmış, bir türlü bunun dışına çıkamayan erkeklerin farkındalık bilinci taşımayan yalnızlığı, en yaygın yalnızlık çeşitlerindedir. Bu nedenle bu seçkide erkeklerin içine kısırıldıkları toplumsal rollere, kimliklere, koşullara izdüşümler içeren öyküler bulunmasına özen gösterdim.*” (2021:16) diyerek aslında toplumsal roller gereği durdukları yerin ve mecbur bırakıldıkları konumun hiç farkına varamamış, hatta neredeyse öykülerin tümünde ismi dahi belirtilmemiş erkek karakterlerin ağzından yalnız kalışlarına ya da yalnız bırakılışlarına dair öyküler derlenmiştir.

Connell, erkekliğin hem gündelik yaşamda hem de bilim alanında nelere teka-bül ettiğini bulabilmek için soyut fikirlerle sınırlı kalmayıp bu fikirlerin pratik zeminlerine de bakılması gerektiğini savunmuştur (2019: 35). Bu bağlamda erkeklik biçimlerini anlama ve yorumlama aşamasında kurgusal bir toplumsal pratik olarak değerlendirilebilecek olan söz konusu öykülerin, farklı erkeklik biçimlerine dair önemli ipuçlarına sahip olduğu ifade edilebilir. Çünkü erkekliklerin edebi metinlerde kurgulanışı aynı zamanda yazıldıkları dönemde varlığını sürdüren erkeklik biçimlerinin anahtarını da bünyesinde barındırmaktadır.

Hegemonik erkekliğe bakıldığında literatürde çoğunlukla, beyaz, heteroseksüel, aile reisi, çalışan erkek gibi tanımlara rast gelinir. Çalışma yaşamı erkekliğin yeneden üretildiği yerlerden biridir. Erkek olmak çalışmakla bir tutulur, çalışarak var olmak sadece ekonomik anlamda üretimde bulunmanın da ötesinde eril kimliği de besler. (Sancar 2013:56-62) çalışma hayatında yer alamayan ya da iş yaşamında sermaye sahiplerinden farklı konumda bulunan erkeklerin erkeklik tehdidi yaşayabileceği pekâlâ söylenebilir.

Topcu (2012), 1980 sonrası yazılan Türk öykülerdeki erkeklik olgularını incelediği yüksek lisans tezinde erkekliğin tam da Connell’in tarif ettiği erkeklik nosyonuna uyacak şekilde üç biçimde yer aldığını belirtmiştir. “Birincisi, erkek kimliğini benimseyen ve hayatını güçlü erkek imgesi çerçevesinde yaşayan erkekler. İkincisi, erkek kimliğine sarılan ancak bu erkeklik için yeterli bedensel ve ruhsal özelliklere sahip olmamasından dolayı erkek olmayı beceremeyen erkekler. Üçüncüsü, toplumsal ve gündelik yaşamlarında erkek kimliğini reddedenler ve bu erkek kimliğinden muzdarip olan erkekler” (Topcu. 2012:230).

Araştırmaya konu seçki kitapta yukarıda kategorize edilen erkekliklerden ikinci türüne örnek gösterilebilecek anlatıcılı/kahramanlı öyküler seçilmesine özen gösterilmiştir. Seçilen üç adet öykünün ana karakteri olan erkeklerin üçünün de ortak özelliği gözden çıkarılan, kaybeden, dışlanan; daha genel bir anlatımla ifade edilecek olursa hegemonik erkeklik kurgusu dışında kalan özellikleri bünyesinde

barındırmasıdır. Türk yazarlarca kaleme alınmış bu öyküler, Türkiye toplumunun gerçekleriyle de paralellik göstermektedir.

Kısa Yol Yolcusu isimli öykünün kahramanı, eşinin evlendikten altı ay sonra terk ettiği erkektir. Yalnız kalan erkek karakter hegemonik erkekliğin inşa süreçlerinden sayılan evlilik olgusunu gerçekleştirmesine rağmen evliliğini sürdürmemiştir. Evli olmak, yuva kurmak bir sosyal konum sağlar. Evli erkek, problemi olmayan erkek olarak görülür. Çünkü evlilik erkeğin heteronormatif olduğunu, evi geçindirecek kadar para kazandığını, sorumluluk sahibi olduğunu belirtir ki bu da erkeğin iktidar alanını sağlamıştır.

Kadın Hikayeleri Yüzünden isimli öyküde kendini fiziksel olarak yeterli görmeyen karakter, dükkanının yan tarafına taşınan başka bir esnafla kurduğu ilişki sebebiyle kendi erkeklik algısını sorgulamaya başlamış, kendi fiziksel özelliklerinden ve evliliğinden memnun olmayışı da bu durumu perçinlemiştir. Hegemonik erkeklik algısı sebebiyle birlikte vakit geçirdiği insanlar ile girilen rekabet duygusu olay örgüsünü farklı bir noktaya taşımıştır.

Evde Bekleyen Biri isimli öyküde hegemonik erkekliğin tezahür alanlarından biri olan beden, erkek kimliğinde hegemonik aygıt olarak belirlenmesi neticesinde erkekler üzerindeki baskısı ele alınmıştır. Zekeriya isimli cüce karakter, hayatını idame ettirmekte zorlanan, önce ailesi sonra da çevresi tarafından dışlanmış bir karakterdir. Bedensel yetersizliği nedeniyle madunlaştırılmıştır.

3.1. Kısa Yol Yolcusu

Seçki kitabında Pınar Kür tarafından kaleme alınan 'Kısa Yol Yolcusu' öyküsünde altı aylık eşi tarafından terk edilmiş bir erkeğin yaşadıkları anlatılmaktadır. Anlatıcının annesi, babası tarafından öldürülmüş, anneannesi tarafından bakılmıştır. Yıllar sonra çıkıp gelen babası onu zorla üvey annenin olduğu eve götürmüş, geçmişin izlerini silmeye çalışmıştır. Küçük yaşlarda yanında kaldığı anneannesine erişemesin diye ne mahalle ismini zikretmiş ne de onu odaya kilitmeden bırakmıştır.

“Annemi öldürdüğü için babama kızmadım mı? Ya beni bırakıp gittiği için an-neme? Hepsini öyle uzak ve bulanık ki şimdi-hepsini yaşamumdan uzaklaştırmak için öyle çok uğraştım ki yıllardır-kızmıştıysam bile artık anımsamıyorum.”

Sancar'a göre bir aile babası olmanın en büyük göstergesi para kazanabilmektir, ancak bu sayede baba toplumca “düzgün bir adam” olarak kabul edilmektedir (2009: 64) Öykünün kahramanı erkek, toplam on işçinin bulunduğu geliri düşük bir işte çalışmakta, düğün masrafları için ev eşyasına kefil olan patronuna karşı mahcubiyet hissetmektedir.

“Dört yıldır zam isteyemedim. Taksitler geçen yıl bitti, yine de isteyemedim... belki de [patron] için için güliüyordur altı ay bile kullanamadığım eşyaların bedelini üç yıl boyunca ödememe.”

Sevdiği kadın Aysel ile evlenmiş, bunun için babasından kalan evi satarak düğün takılarını, ev eşyalarını almıştır.

“Kiralık gelinlikle evlenmeyi bir türlü içine sindirememişti karım. Nikah kıyılırken, süslü püslü taksiyle Telli Baba'ya gidilirken, öğleden sonra düğün salonunda, akşamüstü yeniden taksiye binip evimize doğru yola çıktığımızda bir kez olsun gülmedi yüzü... Oysa gelinlik almanın olanaksızlığını anlatmış, durumu nicedir benimsemiş sanıyordum.” (2021:64)

Ancak karısı bir türlü mutlu olmamış, evliliğinin altıncı ayında evdeki eşyaları da alarak başkasına gitmiştir.

“Sevgiyi kimi kitaplarda okuduğumda, yok oğlum diyorum, senin becerebileceğin bir duygu değil bu. Senin gibilerin harcı değil bunca derin sarsıntılar. Karın da belki o yüzden her koyununa girişte ağladı, altı aya varmadan taksitle alınmışların hepsini toplayıp başka birine gitti.”

Kahraman karısının onu terk edişi üzerine hiddet bile duy(a)mayan, ekonomik statüsü dolayısıyla toplumsal tabakanın en altında kalmış, rutin bir yaşam süren biridir. Öykünün içindeki kendini “uyasal bir çocuktum, uysal bir adam oldum” olarak tanımlamaktadır (2021:74). Ne özel hayatında ne iş hayatında hakkını aramış olan anlatıcı, kaderine razı gelmektedir. Hayat en başından beri ona bu hevesi ve imkânı sunmamıştır çünkü.

3.2. Kadın Hikayeleri Yüzünden

Ayfer Tunç'un “Kadın Hikâyeleri Yüzünden” öyküsü, rutin bir hayatı olan evli bir terzinin yan dükkanına taşınan başka bir esnafla tanışmasıyla gelişen olayları konu alır. Anlatıcı evliliği içinde de mutlu olmayan, mutlu olması gerektiğine inanan ama bunu başaramayan, fiziksel görüntüsü ile ilgili birtakım komplekslere sahip biridir.

“Masmavi bir adam görürdüm aynada, ucuz ve mavi bir etek astarı gibi çekmiş, buruşmuş bir yüz. Sanki yüzümün çizgilerine mavi bir mürekkep dolardı. Terk edilmiş bir ev köpeğini andırırdı duruşum. Sebepsiz yere fermuar demetlerini indirirdim raftan, hiç lüzumu yokken düğme kutularının yerlerini değiştirirdim. Dükkanı süpürmeye kalkardım ve aynada gördüğüm, terk edilmiş, mavi ev köpeğini unutmaya çalışırdım.” (2021:81)

Yan dükkanına taşınan Turcan isimli esnafla tanışmasıyla anlatıcıda içsel he-saplaşmalar baş göstermiş ve bazı yaralar gün yüzüne çıkmıştır. Karısının hayal ettiği kadınlar gibi güzel olmadığını, hayalindeki kadınlara hiç erişemeyeceğini bilmektedir. Turcan ve arkadaşlarının eril ortamında kendini zamanla dışlanmış ve çaresiz hissetmektedir.

“Turcan beni ögle yemeğine, böylece kadın hikâyelerine götürdü. Rakı içtik, pi-yaz, lakerda yedik. Turcan hep kadınlardan söz etti. Dikkat ettim de sanki onun anlattığı kadınların tümü, kemiksizdi. O kadınların ellerini düşünüyordum, tenlerinin beyazlığından gözlerim kamaşıyordu. Sonra ne kadar konuşkan ve sıcaktılar onun anlattığı kadınlar. Gülmeyi biliyorlardı. Cep telefonundan hep kadınlar aradılar Turcan’i. Açık saçık konuştu onlarla, büyük kahkahalar attı, arada bir geçirdi (2021:82).

Anlatıcı Turcan ve arkadaşlarının kadınlardan, çeklerden ve vadelerden konuştu-ğu ortamda misafirliğine devam etmekte ve onların sohbetlerini şaşkınlıkla ve imrene-rek dinlemektedir. Yanlarında eziklik hissettiği şu metinde daha net anlaşılmalıdır.

“...üç erkek otoparktan getirilen arabaya gösterişli edalarla binerken ben tak-siyle giderim dedim, Bir taksiiye işaret ettim. Duran taksinin kapısını açıp, bin-medem onlara el salladım. Üç erkeğin bindiği araba, gündüz kabalığından eser kalmamış caddedeki sokak lambalarının ışığının altından geçerek ve üç erkeğin kahkahaları gibi, gürültüyle kayboldu, ben dönüp taksiiye eyvah dedim. İçeride bir şey unuttum, sen beni bekleme git. Taksinin kapısını kapatıp lokantaya doğru yürüdüm. Bir sokağa girip taksinin sesini dinledim.”

Turcan ve arkadaşları, anlatıcının onların dünyasına uyum sağlayamadığı ya da uygun olmadığını düşünmüş olacaklar ki, zamanla dışlanmış hatta onu artık ça-ğırmamışlardır.

“Turcan ve arkadaşları her seferinde bana bir öncekinden daha az ilgi göster-diler. Beşinci gecenin sonunda beni tuvalette unuttular. Ben bir avuç küldüm, üfleyip dağıtmışlardı. Altıncı gece hiç yaşanmadı, çünkü beni bir daha hiç çağır-madılar. Ama ben kendi kendime bu gecelere devam ettim” (2021:83).

Anlatıcı bu andan itibaren kendini bir oyuna kaptırır, iç dünyasında yarattığı ve kendini güçlü kıldığı zannıyla aslında hiç olmayan kadınlarla eğleniyor, eşini alda-tıyor gibi bir imaj çizer. Geceleri eve geç gelir, dükkânda alkol alır, karısını endişe-lendirir. Eşini aldattığı izlenimiyle kırılan erkeklik gururunu tamir etmeye çalışır. Bir gece dükkânda müşterilerinden birinin çantasından düşürdüğü ruj ile kendi gömleğinin yakasını öper ve dudak izi çıkarır. Bir gün müşterilerinden birinden yüklü bir kazanç elde eder ve eline geçen bu para ile vermek istediği izlenimleri daha kolay sergileyebilecektir.

“Hep uzaktan baktığım, kapısından girmeye de cesaret edemediğim bir pavyona gittim. Cebimdeki para beni sarhoş etmişti. Kapıdaki fedailer güldüler, daha çok erken dediler. Saat on ikiye doğru gel. Peki dedim. Ne yapacağımı bilemiyordum (2021:90).

Anlatıcı hayatında ilk kez pavyona gitmiştir. Parasını kaptırmaktan korkar. Ancak yanına gelen kadınla bir fotoğraf çektirerek eşine onu aldattığına ilişkin somut bir delil sunmak ister. Fotoğraf çektirip fotoğrafın arkasını imzalar ve cebine koyar.

“Akşam karımın çok durgun olduğunu gördüm. Sessizdi, beni görmüyor gibiydi, küs bile değildi, çok tuhaftı hali. Çocukların gürültüsüne hiç aldırış etmedi. Sabah oğlan geldi yanıma, baba biz bugün dayımlara gidicez, dedi. İyi, gidin dedim; aldırmadım (2021:93)

Anlatıcı, o gün içmekten vazgeçerek evine gelir ancak evinin kapısının kalabalık olduğunu görür. Eşi çocukları dayılarına bıraktıktan sonra evde kendini asmıştır.

“Yemek masasının üstünde mavi kalpli kırmızı kravatla, Cansev’le çekilen resmimiz duruyormuş. Onları hep almış polisler. Kemikli kadını karım. Evet, güzel değildi, ama kalbi olan bir kadındı. Ben yok sandım’ (2021:94).

Erkeklik egosunda buhran yaşayan anlatıcı sürdürdüğü bu oyunla eşinin ölümüne sebebiyet vermiştir.

3.3. Evde Bekleyen Biri

Polat Özlüoğlu tarafından kaleme alınan “Evde Bekleyen Biri” isimli öyküde ise Zekeriya, pavyonda çalışan cüce bir karakterdir. Annesi ve babası bir kazada o küçükken hayatını kaybettiği için amcası tarafından uzakta bir yatılı okula gönderilmiştir. Liseyi bitirdikten sonra kendini sokaklarda bulan Zekeriya iş aramaya koyulmuştur ancak bedensel yetersizliği sebebiyle iş bulamamış, bulunduğu işlerden de kovulmuştur. Günlük işlerde çalışmıştır. Taş Öz ve Yiğit’in çalışmasında bu durum, yani günü kurtaracak işler peşinde koşulması De Certeau tarafından madunun ayakta kalmasının yolu olarak tanımlandığı, bunun bir taktik olduğu belirtilir. (2021) En sonunda kendisine pavyonda iş bulmuştur.

“Ne iş yaparsın dediklerinde her iş deyince buradakiler gülmemiştir. Ortalıkta gezinecek, oradan oraya koşacak birine her zaman ihtiyaç varmış, öyle demişlerdi. Hem burada yani pavyonda, bu dipsiz kuyuda, bu ölü ışıkların altında, yarı kapalı gözlerin kıyısında, yalancı düşlere yatmış bedenlerin arasında, plastik yüksek taburelerin kuytusunda, bardakların, şişelerin, tabakların ardında pek göze batmıyordu.”

İdeal erkek özellikleri hegemonik erkeklik tanımlarında kendini göstermektedir. Pınar Selek'in çalışmasında tespit etmiş olduğu özellikler ise; "Güçlü, sert ve başarılı görünmeyi bilen, duygularını belli etmeyen, diğer yandan oturmasını kalkmasını bilen, ağırbaşlı ve sert mizaçlı olan, güvenilir ve dürüst, vücut ölçüleri bakımından yakışıklılık niteliklerini taşıyan, oruç tutmak ve cumaya gitmek gibi dini vazifelerini yerine getiren, yeri gelince dövmesini de sevmesini de bilen erkek" şeklinde tanımlanmıştır (Selek, 2018: 127). Ancak öyküde Zekeriya bu ideal özelliklerin hiçbirine bedenindeki kusur sebebiyle erişememiştir. Üstelik bedeni ile ilgili derin buhranlar yaşamaktadır.

"Gözlerini yumdu. Aklından yine aynı şey geçti. Uyandığında dev gibi bir adam olmak. Öyle kapılara sığmayan, başı tavanlara çarpan, kolları ağaçların en yüksek dallarına uzanan, ayakları ayakkabılara sığmayan, kıyafetleri her giydiğinde bedenine küçük gelen bir adam."

Öyle bir rahatsızlıktı ki duyduğu, genelev ziyaretinde dahi oraya gelen diğer erkeklerin bedenlerine imreniyordu.

"Erkeklerin hiçbirisi kendisine benzemiyordu. Et bekleyen sırtlanlar gibi ağızlarından salyalar akararak, elleri apış aralarında etrafta dalgalanan bir sürü adam. İmkânı olsa onlardan biriyle yer değiştirmek için neler vermezdi."

Öyle ki Zekeriya kendini toplumdan izole olarak yaşadığı tek yer olan evinde kendini iyi hissetmek için cansız manken alarak onları kendi bedeninden daha küçük hale getirmiş ve hem yalnızlık hissini hem de bedensel kompleksini telafi etmeye çalışmıştır.

"Zekeriya etten kemiktendi, onlar plastikten, polyesterden, elyaftan olsun ne farkları vardı? Eski püskü kullanılmayan kıyafetler, peruklar bulup giydirmişti hepsine. Vitrinde durduklarından daha mutlu gibiydiler. Hiçbirinin bacakları, yani gövdesinden aşağısı yoktu. Onlara gerek duymamıştı Zekeriya. Hepsinin boyu onunkiyle birdi, hatta bazısı daha kısaydı."

Zekeriya çalıştığı yer olan pavyonda sahne alan ve getir götür işlerini yaptığı Hülya'ya karşı farklı hisler beslemekle birlikte bedeniyle ilgili algıları onun duygusal olarak da açılmasına engel olmaktadır.

"Zekeriya kendini buraya ait hissediyordu. Hoş adını sorsalar bilen çıkmazdı belki ama bir tek Hülya ona adıyla seslenirdi. O adıyla çağırınca, öpülmekten yarılmış kalın dudaklarıyla "Zekeriya" deyince dünya pat diye dururdu."

Ancak Hülya onu bir gün azarlarken gurur kırıcı bir cümle söylemişti.

“..Ama o lafı söylemeyecekti. Herkes söylesin ama o söylemesin. Söylemezdi hiç oysa. Kapısının önündeki köpekten farkı yoktu. Köpeğe köpeklğini hatırlatmak! Olur muydu? Reva mıydı da ağlamıştı işte. “Yıkıl karşımdan pis çüce” diye kovunca kapıyı kapatır kapatmaz kendini dışarı atmıştı...elinde olsa kendini de bu ufacak bedeninin dışına atardı ama yapamamıştı.”

Doğan'a göre (2019) madunluk ile sağlık arasındaki matris, bedendir. Beden madunluğa yol açabildiği gibi madunluk da sağlık imkanlarını elverişsiz kılmaktadır. Erkek bedeninin idealize edilişi, bu idealin dışında kalan tüm beden formlarının eksiklik olarak addedilmesi erkeklerde memnuniyetsizlik duygularını yoğunlaştırmaktadır. Hegemonik erkeklik ölçütlerinden olan güçlü erkek imajının karşılanamaması madunlaşmaya sebebiyet vermektedir. Erkeklik inşası kültürel değerlerle olduğu kadar fiziksel ölçütlerle de belirlenmektedir. Beden prototipine uymayan bir erkek ötekileştirilir.

Artık Zekeriya pavyona gitmemektedir. Hülya'ya olan kızgınlığı sebebiyle öç aldığı düşünmektedir. Bir sabah evde uyurken kapısı çalar.

“Mutfağa girerken kapı çaldı birden. İrkildi. Sabahın köründe kim olurdu ki?.. Kapı bir daha çalınca telaşlandı. Gidip kapının önünde sessizce bekledi. Nefes nefese kalmış biri vardı sanki kapının ardında ...Hülya mı acaba, diye geçirdi içinden.”

Bir umutla Hülya olduğunu umduğu kişinin çaldığı kapıyı açtığında yüzü gözü morarmış ve ağlayan birisini görmektedir. Kişinin yardıma ihtiyacı olduğu, birisinden kaçtığı aşıkardır. Zekeriya kızı içeri alır.

“Zekeriya çıkıp sandalyeye oturdu. Kız ona baktı başını eğip. Zekeriya ne diyeceğini bilemedi. Ayakları yere değsin istedi. Uzun zamandır böyle şiddetle istemişti. Ekmek gibi, su gibi istedi.”

Kızla birlikte sessizce beklerlerken kapının şiddetle çalındığını ve Oya isimli kızın adının bir erkek tarafından yüksek sesle çağrıldığını duyarlar. Kız irkilir, Zekeriya korkar. Ancak daha fazla direniş göstermezler ve Zekeriya kapıyı açar. Karşısında beliren adam önce bir şaşkınlık duyar ama Zekeriya'yı geçerek Oya'yı bulmak için eve girer. Zekeriya adamın üzerine atlar ancak bu hamlesini canıyla öder.

“Zekeriya adamın üzerine atladı birden. Atlamadı sanki uçtu. Garip bir his sarmaladı Zekeriya'yı bu esnada. Çok ferahlamış hissetti kendini, kütük gibi ağır gelen bedeni sanki kuş kadar hafifti niyeyse...o parlak, buz gibi metal şey derisini delip içine doğru etine girerken Zekeriya hiç korkmadı, pişman da olmadı. Kendini iyi hissetti, huzurlu nedense.”

SONUÇ

Sosyal yapı içerisinde kadınlara ve erkeklere atfedilen toplumsal cinsiyet rolleri ve bu roller içerisinde konumuyla diğerlerini belirleyen erkeklik kavramı çerçevesinde incelemede bulunulmuştur. Toplumsal cinsiyet rejimi eril değerler üzerinde yükselmiştir. Bu eril değerleri karşılayan erkeklik tipi olarak da hegemonik erkeklığe işaret edilmektedir. Hegemonik erkeklik tek bir tanımlama ya da kalıba sığdırılmamakla birlikte heteroseksüel, beyaz yakalı, rekabetçi, erkeklığe dair olan tüm süreçleri (askerlik, sünnet gibi) tamamlamış, ev geçindiren biri konumundadır. Dolayısıyla bu özellikleri taşımayanlar ötekileştirilir.

Bu çalışmada, Murathan Mungan tarafından derlenen öykülerinin temel sorun-salı konumunda bulunan “erkeklik” kimliğinin ve ötekileştirilen madun erkeklığın kurmacadaki izlerini sürmek hedeflenmiştir. Bu analiz yapılırken de Connell’in kullandığı madun kavramının kökeninin, tarihsel süreçte kavramı ortaya çıkaran fikirlerin, madun diye tabir edilen kesimin özelliklerinin ne olduğu incelenmiştir.

Gramsci tarafından ortaya konan madun kavramının Connell tarafından erkeklik çalışmalarına kazandırılması neticesinde bu kimliğin atfettiği roller ve davranışların edebiyat yoluyla bir nebze de olsa somutlaştırılması sağlanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda Avustralyalı sosyolog Connell tarafından kavramsallaştırılan hegemonik erkeklik ve madun erkeklik nosyonunu edebî dünyaya taşıyarak bu kavramın ve ötekileştirilen erkeklerin izini kurmaca metinlerde arayan bu çalışma, edebiyat ve sosyoloji alanlarının bir araya getirildiği disiplinler arası bir yaklaşımla oluşturulmaya çalışılmıştır.

KAYNAKLAR

- Atak, S. (2021). *Kahvehane Müdavimi Erkeklerin Erkeklik Deneyimleri ve Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddete Bakış Açılırları Üzerine Niteliksel Bir Araştırma*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayhan, F., & Barutçu, A. (2023). Hegemonik Erkeklikten Erkekliğin Kırılmalılığına: The Power of the Dog Filminde Homososyal İlişkiler. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(4), 113-130.
- Bozok, M. (2009). Feminizmin erkekler cephesindeki yankısı: Erkekler ve erkeklik üzerine eleştirel incelemeler. *Cogito Dergisi*, sayı 58, 269-284.
- Bozok, M. (2011) *Soru ve Cevaplarla Erkeklikler*. İstanbul: Sosyal Kalkınma Ve Cinsiyet Eşitliği Politikaları Merkezi Derneği 2011
- Cengiz, K., Tol, U.U.& Küçükkural, Ö., (2004). Hegemonik Erkekliğin Peşinden. *Toplum ve Bilim*, no.101, 50-70.
- Connell, R.W. (2019) *Erkeklikler*. (Çev. N. Konukcu). Ankara: Phoenix.
- Connell, R.W. (2022) *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar* (5. Basım). (Çev. C. Soydemir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çelik, A.(2022). *Gayatri Chakravorty Spivak'ın Madun Kavramı Bağlamında Filistinli Kimliğinin Batı Medyasında Temsil Edilmesi*. (Doktora Tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Dilben, F. (2021) Aşına Olunan Beş Vakitli Gün: Mütedefayın Erkeklerin Sekülerleşme Pratikleri. Hacettepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi 8(1) 88-105.
- Doğan, E. (2019). *Maduniyet Çalışmaları ve Sait Faik Abasıyanık Öykülerinde Madunluk Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Ezgin Ağıllı, S.&Açık Turçuter, E. "Feminen" Alanlarda Erkek(lik)ler: Düşünceler, Önyargılar, Deneyimler" *Fe Dergi* 13, no. 1 (2021), 1-15
- Gezici, N. (2022). *Türkiye'de Maduniyet Çalışmaları Üzerine Kuramsal bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Hooks, B. (2004) *Değişme İsteği: Erkekler, Erkeklik ve Sevgi*. Bgst yayınları
- Köse H. & Çelik A. (2023). "Anlatma izni" Kavramı Odağında Filistinli Madun Kimliğinin Haber Anlatı Diline Yansıması. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi. Marmara University Journal of Political Science*. Cilt 11, Sayı 1, Mart 2023.
- Manap, H.M. () *Konuşan Ama Duyulmayan Daimi Öteki: Madun*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Messerschmidt, J.W. (2019) *Hegemonik Erkeklik. Formülasyon, Yeniden Formülasyon ve Genişleme*. (Çev. Eleştirel Erkeklik İncelemeleri İnisiyatifi).İstanbul: Özyeğin Üniversitesi Yayınları.
- Mungan, M.(2021) *Erkekler Yalnızlıklar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Özbay, C. (2013) "Türkiye'de Hegemonik Erkekliği Aramak", *Doğu Batı* 63: 185-204.
- Sancar, S. (2013) *Erkeklik: İmkânsız İktidar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Selek, P. (2018). *Sürüne Sürüne Erkek Olmak*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Siğın, A. ve Canatan, A. (2018). Connel'in Erkeklikler Teorisinde İşbirlikçi Erkek, Madun Erkek ve Marjinal Erkek: Hegemonik Erkekliğin Kavramsal Hegemonyası. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 5(32): 163-175
- Taş Öz, P. ve Yiğit, Z. (2021) Madunun Kentteki Gölgesi: Zerre. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*. Sayı/Issue: 38 ss/pp. 174-187 · ISSN: 2630-6220.
- Topcu, Ş.(2012). *1980 Sonrası Türk Öyküsünde Erkek Ve Erkeklik Olgusu* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkoğlu, B. (2014). Fay Hattında Erkeklikler: Çalışma ve İşsizlik Ekseninde Erkekliğe Bakış / Manhood on the Fault Line: Examining Manhood under the Frame of Working and Unemployment. *Mülkiye Dergisi*, 37(4), 33-61.
- Yetişkin, E. (2013). Postkolonyal Çalışmalardan Neler Öğrenebiliriz? 13. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi. Ankara.
- Zeybekoğlu, Ö. (2010), Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Türk Toplumunun Erkeklik Algısı, *Ethos: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, Sayı 3 (1), Ocak 2010.

REPRESENTATIONS OF SUBALTERN MASCULINITIES IN MURATHAN MUNGAN'S SELECTED STORIES

Extended Abstract:

Gender studies is an important field aimed at understanding how concepts like masculinity and femininity are shaped in society and how these roles relate to social structures. A key topic that frequently attracts attention in these studies is hegemonic masculinity. Hegemonic masculinity refers to the idealized model of masculinity that occupies the top of the gender hierarchy and is predominantly valued by society. This concept implies that a specific form of masculinity is seen as more valuable compared to less dominant or marginalized forms of masculinity, and it is continuously reinforced by social norms. Hegemonic masculinity is not only reinforced by social structures but is also deeply connected to power relations. This model creates dominant and “natural” norms around masculinity within society, playing a significant role in shaping broader social structures. The idealization of hegemonic masculinity leads to its establishment as a defining element within social norms.

Furthermore, the increasing academic focus on hegemonic masculinity is considered an important step toward gaining a deeper understanding of social structures. Hegemonic masculinity, as a factor that reinforces power relations and gender-based inequalities on both a social and individual level, has become a central focus in studies of gender. However, the dominance of hegemonic masculinity has led to the neglect of other, less visible, marginalized or peripheral forms of masculinity. In other words, alongside hegemonic masculinity, it is important to examine the masculinities that are marginalized and “subordinated” by social structures. Subordinated masculinity, unlike hegemonic masculinity, refers to less visible and more marginalized forms of masculinity in society. These forms of masculinity typically represent groups that struggle to conform to dominant social norms, or are excluded and othered. The role of subordinated masculinities in social structures and their impact on gender identities is a highly significant research topic.

Unfortunately, in academic resources and databases related to higher education theses and articles, research focusing predominantly on hegemonic masculinity is more prevalent. Research on subordinated masculinities is limited. This demonstrates that gender studies and masculinity research often center on hegemonic masculinity, sidelining other forms of masculinity. However, it must be emphasized that these masculinities are just as important as hegemonic masculinity and play a fundamental role in understanding social structures. At this point, the question of how gender roles and identities are questioned and represented in literary works presents an important area of research.

Murathan Mungan is one of the authors who questions gender identities and roles in his works. He often portrays isolated and marginalized male figures in his stories. In Mungan's works, these marginalized men are characters who do not conform to society's imposed gender norms and experience a form of identity crisis. The male figures in Mungan's works are individuals who, in a society dominated by hegemonic masculinity, are pushed to the margins, often isolated. Through these characters, Mungan critiques social norms, conceptions of masculinity, and gender-based inequalities. Understanding how subordinated masculinity is represented in Mungan's selected stories and how it is shaped within social structures is a valuable resource for addressing the gaps in this field.

The subordinated male figures in Mungan's selected stories illustrate how rigid and constraining social gender norms can be. Mungan, through these figures, deeply explores the pressure exerted by hegemonic masculinity on social structures, and the struggles faced by men attempting to resist this pressure. The men in these stories often struggle to find their identities because society imposes the norms of hegemonic masculinity upon them. As a result, these characters are either excluded or isolated. Mungan's selected stories highlight the fluidity of masculinity and gender, demonstrating how these concepts are shaped by social structures.

This study aims to examine the subordinated masculinity figures in Murathan Mungan's selected stories through text analysis. By investigating subordinated masculinity, the study will analyze how this form of masculinity is shaped in society and how it finds its place within social practices. The study will emphasize the need for more research on subordinated masculinities in academic literature and the importance of a more multifaceted approach to gender studies.

In conclusion, research on hegemonic masculinity plays an important role in understanding social structures and power relations. However, it is clear that subordinated masculinities must be examined in as much depth as hegemonic masculinity. Murathan Mungan's works offer a valuable resource for such studies and play a crucial role in understanding the multiple facets of gender. Understanding the role of subordinated masculinities in social structures and how these forms of masculinity are shaped by social norms will contribute to the development of a more comprehensive perspective in gender studies.

Keywords: *Masculinity Studies, Subaltern Masculinity, Murathan Mungan, Short Story.*

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi,
Ondokuz Mayıs University Journal of Women's and Family Studies

e-ISSN: 2791-6871, OKAD Aralık 2025, 5 (2): 205-224

Empati Becerileri ve Evlilik Doyumu İlişkisi

The Relationship Between Empathy Skills and Marital Satisfaction

Cahide EFENDİOĞLU¹

¹Üsküdar Üniversitesi, İstanbul

· cahidef12@gmail.com · ORCID > 0009-0007-0604-7490

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 09 Ekim/October 2025

Kabul Tarihi/Accepted: 16 Aralık/December 2025

Yıl/Year: 2025 | **Cilt-Volume:** 5 | **Sayı-Issue:** 2 | **Sayfa/Pages:** 205-224

Atıf/Cite as: Efendioğlu, C. "Empati Becerileri Ve Evlilik Doyumu İlişkisi"

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi 5(2), Aralık 2025: 205-224.

EMPATİ BECERİLERİ VE EVLİLİK DOYUMU İLİŞKİSİ

ÖZ

Bu araştırma, evlilikte empati becerilerinin evlilik doyumu üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla yürütülmüştür. Empati, bireyin karşısındaki kişinin duygu ve düşüncelerini doğru biçimde algılayabilmesi ve bu anlayışı uygun davranışlarla gösterebilmesi olarak tanımlanmakta; evlilikte güveni, bağlılığı, karşılıklı anlayışı ve duygusal yakınlığı güçlendiren temel bir psikolojik süreç olarak kabul edilmektedir. Literatürde, empati düzeyi yüksek bireylerin ilişkilerinde daha fazla uyum ve tatmin yaşadıkları; empatik iletişimin evlilikte sürekliliği desteklediği ve çatışmaları azalttığı sıkça ifade edilmektedir. Araştırma, İstanbul'da yaşayan, en az bir yıllık evlilik deneyimine sahip ve hâlen evli olan 314 birey ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara Kişisel Bilgi Formu'nun yanı sıra İnanç ve Çelik (2009) tarafından geliştirilen Evlilik Doymu Ölçeği ve Şahin ile Şirin (2015) tarafından geliştirilen Evlilikte Empati Ölçeği uygulanmıştır. Veriler SPSS 25 programı kullanılarak analiz edilmiş; tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra Pearson korelasyon, bağımsız örneklem t-testi, tek yönlü ANOVA ve regresyon analizlerinden yararlanılmıştır. Bulgular, empati düzeyi yükseldikçe evlilik doyumunun da arttığını göstermektedir. Bunun yanında eğitim düzeyi, evlilik süresi ve çocuk sahibi olma durumu gibi bazı demografik değişkenlerin evlilik doyumu üzerinde anlamlı farklılıklar oluşturduğu belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar, empati becerilerinin yalnızca eşler arasındaki ilişkiyi güçlendiren bir unsur olmadığını; aynı zamanda aile içi huzur, ebeveyn-çocuk ilişkileri ve genel toplumsal iyi oluş açısından da önemli bir değişken olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çerçevede çalışma, aile danışmanlığı ve çift terapisi uygulamalarında empati temelli yaklaşımların geliştirilmesinin önemine dikkat çekmekte; ileride yapılacak araştırmalara kültürel bağlamı daha geniş ele alan yeni perspektifler sunmaktadır. Sonuçların, uygulayıcılara yönelik psiko-egitim programlarının geliştirilmesinde de yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Empati, Evlilik Doymu, Çift İlişkileri, Aile Danışmanlığı, İletişim.

THE RELATIONSHIP BETWEEN EMPATHY SKILLS AND MARITAL SATISFACTION

ABSTRACT

This study examines the influence of empathy skills on marital satisfaction. Empathy is defined as the ability to accurately understand another person's emotions

and thoughts and to reflect this understanding through appropriate responses. It is considered one of the fundamental psychological processes that strengthens trust, commitment, mutual understanding, and emotional closeness within marriage. The literature frequently notes that individuals with higher empathy levels experience greater harmony and satisfaction in their relationships, and that empathic communication supports marital stability while reducing conflict. The research was conducted with 314 individuals living in Istanbul who had been married for at least one year. In addition to a Personal Information Form, participants completed the Marital Satisfaction Scale, developed by İnanç and Çelik (2009), and the Empathy in Marriage Scale, developed by Şahin and Şirin (2015). The data were analyzed using SPSS 25 through descriptive statistics, Pearson correlation, independent samples t-tests, one-way ANOVA, and regression analyses. The findings show that higher empathy levels are associated with increased marital satisfaction. Certain demographic variables, such as education level, length of marriage, and parental status, resulted in statistically significant differences in marital satisfaction. Overall, the results suggest that empathy not only enhances the quality of the marital relationship but also plays a role in maintaining family harmony, supporting parent-child interactions, and contributing to broader social well-being. The study highlights the importance of incorporating empathy-focused approaches into marriage counseling and couple therapy, providing insights that might inform culturally sensitive research in the future. The findings may also guide practitioners in developing psychoeducational programs that emphasize empathy as a central component of healthy family functioning.

Keywords: Empathy, Marital Satisfaction, Couple Relationships, Family Counseling, Communication.

1. GİRİŞ

Evlilik, tarih boyunca yalnızca iki bireyin birlikteliği olarak değil, aynı zamanda toplumların kültürel sürekliliğini ve sosyal yapısını şekillendiren temel bir kurum olarak değerlendirilmektedir. Aile yapısı içinde gelişen ilişkiler, bireylerin psikolojik iyilik hâlini, duygusal uyumunu ve toplumsal bağlılıklarını doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle evlilik ilişkisinin niteliğini anlamaya yönelik araştırmalar, hem uluslararası hem de ulusal alanyazında önemli bir yer tutmaktadır. Evlilik doyumu ise bu ilişkinin niteliğini yansıtan temel kavramlardan biri olup eşlerin evliliklerinden elde ettikleri mutluluk, uyum ve genel memnuniyet düzeyini ifade eder (Fowers & Olson, 1993; Karney & Bradbury, 1995).

Evlilik doyumunu etkileyen unsurlar çok boyutludur. İletişim biçimleri, çatışma çözme yaklaşımları, evlilik süresi, eğitim düzeyi ve çocuk sahibi olma durumu

bu unsurlar arasında yer almaktadır. Psikolojik değişkenler içinde ise empati, evlilik ilişkisinin gidişatını belirleyen en güçlü etkenlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Empati, bireyin karşısındaki kişinin duygu ve düşüncelerini doğru bir şekilde anlaması ve bu anlayışı ilişkisel bağlamda uygun davranışlarla ifade edebilmesi olarak tanımlanmaktadır (Davis, 1983).

Uluslararası çalışmalar, empati düzeyi yüksek bireylerin ilişkilerinde daha fazla uyum ve doyum yaşadığını, iletişim sürecinde daha yapıcı ve duygusal olarak daha dengeli bir tutum sergilediklerini göstermektedir (Brackett, Rivers & Salovey, 2011; Batson, 1997; Gottman, 1999). Türkiye bağlamında empatiyi ele alan öncü çalışmalardan biri olan Dökmen (2009), empatik becerinin ilişkilerde yaşanan anlaşmazlıkların çözümünde ve iletişim kalitesinin artırılmasında kritik bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Bu bulgu, empatinin evlilik ilişkilerinde yapıcı iletişimi destekleyen temel bir süreç olduğunu göstermektedir.

Toplumsal değişim, bireyselleşmenin artması ve dijitalleşmenin hızlanması, evlilik ilişkilerinin dinamiklerini önemli ölçüde dönüştürmektedir. Bu dönüşüm, eşlerin beklentilerini, iletişim alışkanlıklarını ve problem çözme biçimlerini de değiştirmekte; empati gibi ilişkisel becerilere duyulan ihtiyacı daha da artırmaktadır.

Bu araştırmanın temel amacı, evli bireylerin empati düzeyleri ile evlilik doyumları arasındaki ilişkiyi incelemek ve bu ilişkinin bazı demografik değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığını ortaya koymaktır. İstanbul'da yaşayan ve en az bir yıllık evlilik deneyimine sahip bireylerle yürütülen bu çalışma, hem Türk aile yapısı bağlamında literatüre katkı sağlamayı hem de uygulayıcılar için empati temelli müdahale programlarına yol göstermeyi hedeflemektedir.

Araştırma şu sorulara yanıt aramaktadır:

1. Bireylerin empati düzeyleri ile evlilik doyumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Empati düzeyi evlilik doyumunu yordamakta mıdır?
3. Evlilik doyumuna; cinsiyet, eğitim düzeyi, evlilik süresi ve çocuk sahibi olma durumuna göre farklılık göstermekte midir?
4. Empati düzeyi bu demografik değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır?

2. LİTERATÜR TARAMASI

Evlilik, tarih boyunca farklı kültürlerde çeşitli biçimlerde tanımlanmış olsa da, ortak nokta onun bireyler ve toplumlar için taşıdığı önemdir. Evlilik doyumunu kavramı ise 20. yüzyıldan itibaren psikoloji, sosyoloji ve aile bilimleri alanlarında sık-

lıkla araştırılan bir olgu hâline gelmiştir. Evlilik doyumu, bireylerin evliliklerinden elde ettikleri mutluluk, tatmin ve uyum düzeyi olarak tanımlanmaktadır (Fowers & Olson, 1993). Bu kavram, yalnızca bireylerin ilişkilerinden duyduğu subjektif memnuniyeti değil, aynı zamanda iletişim, bağlılık, güven ve ortak değerler gibi unsurların bütününe yansıtılmaktadır.

Literatürde evlilik doyumunu etkileyen pek çok değişken incelenmiştir. Karney ve Bradbury (1995) uzunlamasına yaptıkları çalışmada, evlilik doyumunun bireylerin ruh sağlığı ve ilişkisel istikrarla doğrudan bağlantılı olduğunu vurgulamışlardır. Gottman (1999) ise yaptığı gözlemler sonucunda, çiftlerin evliliklerini sürdürebilmelerinin en güçlü belirleyicilerinden birinin empatik iletişim olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle güven, duygusal destek ve karşılıklı anlayış, doyumun sürekliliğinde kritik rol oynamaktadır.

2.1. Empati Kavramı

Empati, bireyin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak onun duygu, düşünce ve yaşantılarını doğru bir biçimde anlaması ve bu anlayışı uygun davranışlarla ifade etmesi olarak tanımlanmaktadır (Davis, 1983). Bu kavram, yalnızca duygusal bir paylaşım değil, aynı zamanda bilişsel bir süreçtir. Kişi, empati sayesinde hem karşısındakinin duygusal durumunu fark eder hem de kendi içsel tecrübeleriyle bu durumu anlamlandırarak uygun bir yanıt üretir. Dolayısıyla empati, bireyler arası iletişimin niteliğini belirleyen en temel psikolojik becerilerden biridir.

Rogers (1975), empatiyi özellikle psikolojik danışmanlık ve psikoterapi süreçlerinde terapötik ilişkinin merkezinde konumlandırmış ve danışanın iç dünyasını onun perspektifinden görebilme becerisi olarak açıklamıştır. Ona göre empati, bireyler arası güvenin, açıklığın ve karşılıklı saygının gelişmesini sağlayan bir araçtır. Hoffman (2000) ise empatiyi yalnızca kişilerarası iletişim bağlamında değil, ahlaki gelişimin ve toplumsal uyumun da temelinde yer alan bir kapasite olarak değerlendirmiştir. Hoffman'a göre, empati sayesinde insanlar başkalarının acılarına karşı duyarlılık geliştirir, bu da dayanışmayı ve toplumsal bağlılığı güçlendirir.

Son yıllarda yapılan araştırmalar, empatinin çok boyutlu doğasını vurgulamaktadır. Empati, yalnızca bilişsel bir beceri değildir; aynı zamanda duygusal ve davranışsal bileşenlere de sahiptir. Bilişsel boyut, karşısındakinin duygu ve düşüncelerini anlamayı; duygusal boyut, bu duyguları içsel olarak hissetmeyi; davranışsal boyut ise bu anlayışı uygun bir tutum veya tepkiyle ortaya koymayı içerir (Schutte et al., 2018). Bu çok boyutlu yapı, empatiyi kişilerarası ilişkilerde kritik bir unsur hâline getirmektedir.

Evlilik bağlamında empati, eşler arasında sağlıklı iletişim kurulabilmesi açısından büyük önem taşır. Empatik iletişim, yalnızca sözlü ifadelerle değil; göz teması,

beden dili, jest ve mimiklerle de desteklenir. Partnerlerden birinin duygu durumunu fark eden diğer eşin, bu duyguyu küçümsemeden ya da görmezden gelmeden karşılama, evlilikte güveni ve bağlılığı artırır. Nitekim yapılan çalışmalar, empati becerisi yüksek bireylerin çatışmaları daha yapıcı biçimde çözebildiklerini, partnerlerinin ihtiyaçlarını daha kolay anlayabildiklerini ve evliliklerinde daha yüksek bir doyum yaşadıklarını göstermektedir (Batson, 1997; Brackett, Rivers & Salovey, 2011).

Empati, aynı zamanda toplumsal kültür tarafından da şekillenen bir olgudur. Kolektivist toplumlarda empati, daha çok aile bağları ve toplumsal sorumluluk çerçevesinde değerlendirilirken, bireyci toplumlarda daha çok kişisel ihtiyaçların ve duyguların anlaşılması bağlamında ele alınmaktadır. Bu durum, empatinin yalnızca bireysel bir beceri olmadığını, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bağlamın da etkisiyle şekillendiğini göstermektedir.

Empati, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde ilişkilerin niteliğini belirleyen çok katmanlı bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle evlilik ilişkilerinde empati, eşlerin birbirlerini anlamalarını, duygusal bağlarını güçlendirmelerini ve evlilik doyumlarını artırmalarını sağlayan temel bir psikolojik beceri olarak değerlendirilmektedir.

2.2. Evlilik Doyumu Kavramı

Evlilik doyumunu, aile araştırmaları ve psikoloji literatüründe uzun yıllardır üzerinde durulan, ancak günümüzde toplumsal değişimlerle birlikte daha da önem kazanan bir kavramdır. En genel anlamıyla evlilik doyumunu, eşlerin evliliklerinden duydukları mutluluk, tatmin, uyum ve genel memnuniyet düzeyini ifade eder. Bu kavram, yalnızca kişisel bir değerlendirme süreci olmayıp, aynı zamanda eşlerin birbirleriyle olan etkileşimlerinden, iletişim biçimlerinden ve ilişki içinde sahip oldukları beklentilerden doğrudan etkilenmektedir.

Fowers ve Olson (1993) evlilik doyumunu, bireylerin evliliklerinden beklentileri ile yaşadıkları gerçek deneyimler arasındaki uyumun derecesi olarak tanımlamıştır. Beklentiler ile deneyimler arasındaki fark açıldığında, evlilik doyumunu azaltmakta; beklentilerin karşılanması ise doyum düzeyini artırmaktadır. Bu nedenle evlilik doyumunu, yalnızca eşlerin birbirlerine duydukları duygusal bağlılığı değil, aynı zamanda evlilikteki işlevsellik, paylaşım, destek ve değer uyumunu da içine alan çok boyutlu bir yapı olarak ele alınmaktadır.

Araştırmalar, evlilik doyumunun bireylerin ruh sağlığı ve genel yaşam doyumunu üzerinde kritik bir rol oynadığını göstermektedir. Karney ve Bradbury (1995), evlilik doyumunun uzun dönemli mutluluk ve ilişkisel istikrar açısından belirleyici olduğunu ortaya koymuştur. Düşük evlilik doyumuna sahip bireylerde depresyon, kaygı, yalnızlık ve öznel iyi oluş düzeyinde düşüş daha sık görülmektedir. Ayrıca,

düşük doyumun boşanma oranlarını artırdığı ve özellikle çocukların psikolojik gelişimi üzerinde olumsuz etkiler yarattığı da vurgulanmaktadır (Fincham & Beach, 2010). Bu durum, evlilik doyumunun yalnızca bireysel bir mesele değil, aynı zamanda toplumsal refah ve aile içi huzur açısından da kritik bir değişken olduğunu göstermektedir.

Türkiye bağlamında yapılan çalışmalar da evlilik doyumunun önemini ortaya koymaktadır. Dökmen (2009), empati becerilerinin eşler arasında güveni artırarak evlilik doyumunu yükselttiğini belirtmiş, eşlerin birbirlerini anlamalarının ilişkilerde çatışmayı azalttığını ve bağlılığı güçlendirdiğini göstermiştir. Yavuzer (2012) ise aile içi uyumda empatik iletişimin belirleyici rolüne dikkat çekmiş, empati düzeyi yüksek bireylerin daha sağlıklı evlilik ilişkileri kurduklarını vurgulamıştır. Bu bulgular, Türk toplumunda empati ve evlilik doyumunu arasındaki ilişkinin güçlü bir şekilde hissedildiğini göstermektedir.

Son yıllarda yapılan araştırmalar, evlilik doyumunun demografik değişkenlerden de etkilendiğini ortaya koymuştur. Eğitim düzeyi yüksek bireylerin daha sağlıklı iletişim becerilerine sahip oldukları, problem çözmede daha yapıcı davranışlar sergiledikleri ve eşleriyle daha eşitlikçi ilişkiler kurdukları belirlenmiştir (Canel, 2007; Kayabol vd., 2023). Evlilik süresi ise doyumunu etkileyen önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır; evliliğin ilk yıllarında daha yüksek olan doyum, ilerleyen yıllarda rol çatışmaları, ekonomik yükler ve çocuk bakım sorumlulukları nedeniyle azalma eğilimi gösterebilmektedir (Karney & Bradbury, 1995). Bununla birlikte, uzun yıllar evli kalan bazı çiftlerin karşılıklı uyum ve dayanışma sayesinde doyum düzeylerini korudukları da ifade edilmektedir.

Evlilik doyumunu, yalnızca psikolojik ve ilişkisel faktörlerle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda kültürel değerler ve toplumsal normlardan da etkilenmektedir. Kolektivist toplumlarda evlilik, yalnızca iki bireyin değil, aynı zamanda iki ailenin bir araya gelmesi olarak değerlendirildiği için, doyum kavramı aile bağları, toplumsal beklentiler ve sosyal destek sistemleriyle daha güçlü bir şekilde bağlantılıdır. Bu nedenle, Türkiye gibi kolektivist eğilimleri yüksek olan toplumlarda evlilik doyumunu, yalnızca bireysel mutluluk değil, aynı zamanda sosyal uyum ve toplumsal istikrarın da göstergesi olarak görülmektedir.

Günümüzde evlilik doyumunu kavramı, değişen toplumsal yapılar, bireyselleşmenin artışı ve toplumsal cinsiyet rollerindeki dönüşümlerle birlikte yeniden ele alınmaktadır. Kadınların iş gücüne katılımının artması, ekonomik bağımsızlık kazanması ve aile içindeki rollerin farklılaşması, evlilik doyumunu etkileyen yeni dinamikler doğurmuştur. Araştırmalar, eşitlikçi rollerin benimsendiği evliliklerde doyum düzeylerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun yanında, empati ve iletişim becerileri zayıf olan çiftlerde ise rol çatışmalarının daha sık yaşandığı ve evlilik doyumunun düştüğü görülmektedir (Brackett, Rivers & Salovey, 2011).

Evlilik doyumunu bireylerin psikolojik iyilik hâlini, aile içi huzuru ve toplumsal refahı doğrudan etkileyen çok boyutlu bir kavramdır. İletişim, empati, problem çözme, değer uyumu, ekonomik faktörler, evlilik süresi ve toplumsal normlar, evlilik doyumunu şekillendiren başlıca değişkenler arasında yer almaktadır. Literatürdeki bulgular, empati becerilerinin evlilik doyumunu üzerinde belirleyici bir rol oynadığını açıkça göstermektedir. Bu nedenle evlilik doyumunu kavramı, hem kuramsal hem de uygulamalı araştırmalarda önemini korumakta ve aile danışmanlığı çalışmalarının odak noktasında yer almaktadır.

2.3. Empati ve Evlilik Doyumu İlişkisi

Empati ile evlilik doyumunu arasındaki ilişki, aile danışmanlığı, psikoloji ve sosyoloji alanlarında uzun yıllardır tartışılan ve araştırmalara konu olan önemli bir başlıktır. Literatür incelendiğinde, empatinin evlilik doyumunu doğrudan ve güçlü biçimde etkileyen en temel psikolojik değişkenlerden biri olduğu görülmektedir. Empatik iletişim becerisine sahip bireyler, eşlerinin duygu ve düşüncelerini daha iyi anlamakta, bu anlayışı destekleyici davranışlarla pekiştirmekte ve böylece ilişkilerinde daha yüksek bir doyum yaşamaktadırlar.

Canel (2007) Türkiye’de yaptığı çalışmada, empatik iletişim becerilerinin evlilik doyumunu artıran en kritik faktörlerden biri olduğunu vurgulamıştır. Benzer şekilde Brackett, Rivers ve Salovey (2011), duygusal zekâ ile evlilik doyumunu arasındaki ilişkide empatinin merkezi bir rol oynadığını belirlemiş; empati düzeyi yüksek eşlerin duygusal destek sağlama, çatışmaları çözme ve ilişkiyi daha sağlıklı sürdürme konusunda daha başarılı olduklarını ortaya koymuştur. Dökmen (2009) de empatik becerilerin evlilikte güven ve bağlılığı artırdığını, empati yoksunluğunun ise duygusal uzaklaşmayı ve çatışmaları tetiklediğini göstermiştir.

Türkiye bağlamında güncel bir çalışma yürüten Kayabol ve ark. (2023), empati düzeyinin evlilik doyumunu anlamlı şekilde yordadığını ortaya koymuştur. Çalışmada, özellikle eğitim düzeyi yükseldikçe empati–evlilik doyumunu ilişkisinin daha güçlü hale geldiği bulunmuştur. Bu bulgu, eğitilmiş bireylerin iletişim becerilerini daha etkin kullanabildiğini, farklı bakış açılarına daha açık olduklarını ve bu sayede empatik iletişimin evlilik doyumunu artırıcı etkisinin daha görünür hale geldiğini göstermektedir.

Uluslararası araştırmalar da benzer bulgular sunmaktadır. Schutte ve arkadaşlarının (2018) yaptığı meta-analiz, empati ve duygusal zekânın yalnızca evlilik doyumunu değil, genel mutluluk, ilişkisel tatmin ve psikolojik iyi oluş üzerinde de güçlü etkiler yarattığını göstermiştir. Bu meta-analiz, farklı kültürlerde yürütülen onlarca çalışmayı bir araya getirerek empatinin evrensel bir psikolojik değişken olduğunu ortaya koymaktadır.

COVID-19 pandemisi süreci, empatinin evlilik ilişkilerindeki önemini daha da görünür hale getirmiştir. Li ve Fung (2021), empati düzeyi yüksek çiftlerin pandemi döneminde artan stres, kaygı ve belirsizlikle daha sağlıklı başa çıktıklarını ve evlilik doyumlarının daha yüksek olduğunu rapor etmiştir. Empati, bu bağlamda yalnızca olağan koşullarda değil, aynı zamanda kriz dönemlerinde de ilişkilerin sürdürülebilirliği açısından kritik bir tampon mekanizma işlevi görmektedir.

Evlilik doyumunu üzerinde empatik iletişimin etkisini inceleyen araştırmalardan biri de Mark ve arkadaşlarıdır (2014). Araştırmada, eşler arasındaki empatik iletişimin yalnızca duygusal bağlılığı değil, aynı zamanda cinsel doyumunu da artırdığı ve bunun evlilik doyumunu doğrudan yükselttiği ortaya konmuştur. Bu sonuç, empati becerilerinin evlilik ilişkisinde hem duygusal hem de fiziksel boyutlarda etkili olduğunu göstermektedir.

Gottman'ın (1999) uzun süreli gözlem ve analizlere dayalı araştırmaları da empatinin evliliklerdeki kritik rolünü desteklemektedir. Ona göre, çiftlerin birbirlerini empatik bir şekilde dinleyebilmesi, evliliklerin uzun vadede sürdürülebilirliği için en temel faktörlerden biridir. Gottman, "dört atlı" (eleştiri, savunma, küçümseme ve duvar örme) olarak tanımladığı yıkıcı iletişim kalıplarının ancak empatik bir yaklaşım ve sağlıklı iletişim becerileriyle aşılabileceğini ileri sürmüştür.

Diğer yandan, Hoffman (2000) empatinin yalnızca bireyler arası ilişkilerde değil, toplumsal bağlamda da işlevsel olduğunu belirtmiştir. Evlilik ilişkisi özelinde değerlendirildiğinde, empati becerisi yüksek eşlerin çocuklarıyla daha sağlıklı ilişkiler kurdukları, bu durumun ise aile içi huzuru artırarak evlilik doyumuna dolaylı katkıda bulunduğu görülmektedir. Böylece empati, yalnızca eşler arası etkileşimi değil, aile sisteminin genel işleyişini de olumlu yönde etkilemektedir.

Kültürel bağlam açısından da empati–evlilik doyumunu ilişkisi dikkate değerdir. Batı toplumlarında yapılan araştırmalar genellikle bireysel ihtiyaçların karşılanması üzerinden empatiyi değerlendirirken, Türkiye gibi kolektivist kültürlerde empati, daha çok aile içi uyum, toplumsal roller ve karşılıklı sorumluluk bağlamında ele alınmaktadır. Bu nedenle empati, yalnızca psikolojik bir beceri değil, aynı zamanda kültürel normların şekillendirdiği bir ilişki düzenleyici olarak görülmektedir.

Literatürdeki bulgular empatinin evlilik doyumunu artıran temel bir faktör olduğunu güçlü bir şekilde ortaya koymaktadır. Empati becerisi yüksek bireyler, eşlerinin duygusal ihtiyaçlarını daha kolay anlayarak ilişkilerini daha doyumlu hale getirmekte; empati yoksunluğu ise iletişim sorunlarına, duygusal uzaklaşmaya ve evlilik doyumunun düşmesine neden olmaktadır. Bu nedenle, hem ulusal hem de uluslararası çalışmalar empatinin evliliklerde sağlıklı iletişim, güven, bağlılık ve sürdürülebilirlik açısından vazgeçilmez bir unsur olduğunu göstermektedir.

2.4. Literatürdeki Boşluklar

Empati ve evlilik doyumunu arasındaki ilişkiyi ele alan araştırmalar oldukça geniş bir literatür oluşturmakla birlikte, bu alanda hâlâ önemli boşlukların bulunduğu görülmektedir. Mevcut çalışmaların yoğunluğu, çoğunlukla kısa dönemli, sınırlı örneklem ve benzer metodolojik yaklaşımlarla sınırlı kalmaktadır. Bu durum, elde edilen bulguların hem kültürler arası genellenebilirliğini hem de ilişkideki değişkenlerin dinamik etkilerini tam anlamıyla ortaya koymayı güçleştirmektedir.

Birinci boşluk, kültürel bağlamın yeterince incelenmemiş olmasıdır. Literatürdeki çalışmaların büyük çoğunluğu Batı toplumlarında yürütülmüş ve bireyci kültürlerin ilişki dinamikleri temel alınmıştır (Schutte et al., 2018). Ancak Türkiye gibi kolektivist özellikler gösteren toplumlarda, evlilik yalnızca iki bireyin birlikteliği değil, aynı zamanda aileler arası ilişkilerin ve toplumsal normların da etkisi altında şekillenmektedir. Dolayısıyla empati–evlilik doyumunu ilişkisinin, toplumsal roller, dini değerler, kuşaklar arası etkileşim ve kültürel beklentiler ışığında nasıl farklılaştığına dair araştırmalar sınırlıdır. Özellikle kadın–erkek rollerinin değişimi, aile bağlarının yoğunluğu ve geniş aile yapısının evlilik doyumuna etkisi, gelecekteki çalışmalar için önemli araştırma alanları olarak öne çıkmaktadır.

İkinci boşluk, metodolojik sınırlılıklardan kaynaklanmaktadır. Bugüne kadar yapılan çalışmaların çoğu kesitsel tasarımlar üzerinden yürütülmüş, yani belirli bir zaman diliminde elde edilen veriler üzerinden ilişkiler incelenmiştir. Bu tür çalışmalar, empati ile evlilik doyumunu arasındaki ilişkinin varlığını göstermekle birlikte, nedensellik hakkında kesin bir yargıya varılmasına izin vermemektedir. Örneğin, yüksek empati becerilerinin evlilik doyumunu artırdığı mı, yoksa doyumlu evliliklerin bireylerin empati becerilerini geliştirdiği mi sorusu, boylamsal çalışmalar olmadan net bir biçimde yanıtlanamamaktadır. Bu bağlamda, uzunlamasına ve deneysel araştırmalara duyulan ihtiyaç literatürde dikkat çekici bir eksikliklerdir.

Üçüncü boşluk, aracı ve düzenleyici değişkenlerin yeterince araştırılmamış olmasıdır. Evlilik doyumunu, tek boyutlu bir olgu değildir; bağlanma stilleri, stresle başa çıkma stratejileri, iletişim biçimleri, duygusal zekâ düzeyi, ekonomik koşullar ve hatta dijitalleşmenin ilişkiler üzerindeki etkisi gibi birçok faktör tarafından şekillenmektedir. Ancak literatürde bu değişkenlerin empati–evlilik doyumunu ilişkisindeki düzenleyici veya aracı rolleri çok az çalışmada ele alınmıştır. Örneğin, bağlanma kuramına göre güvenli bağlanma stiline sahip bireyler daha yüksek empati gösterebilmekte, bu da evlilik doyumunu artırmaktadır; ancak bu tür çok değişkenli modellerin ele alındığı araştırmalar sınırlıdır (Mikulincer & Shaver, 2016).

Dördüncü boşluk, dijital çağın getirdiği yeni dinamiklerle ilgilidir. Günümüzde eşler arasındaki iletişimin önemli bir bölümü dijital platformlar

üzerinden gerçekleşmektedir. Sosyal medya, mesajlaşma uygulamaları ve çevrimiçi danışmanlık hizmetleri gibi unsurlar, empati becerilerinin nasıl sergilendiğini ve evlilik doymunu nasıl etkilediğini değiştirmektedir. Ancak mevcut literatürde, dijital iletişim biçimlerinin empatiyi nasıl dönüştürdüğüne ve bunun evlilik doymuna yansımalarına dair çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu durum, modern ilişkilerin anlaşılması açısından ciddi bir araştırma boşluğuna işaret etmektedir.

Beşinci boşluk ise kültürlerarası karşılaştırmalı çalışmaların eksikliğidir.

Empati ve evlilik doymu üzerine yapılan araştırmaların büyük bir kısmı tek kültürlü örneklerle sınırlı kalmıştır. Oysa farklı kültürlerden çiftlerin karşılaştırıldığı çalışmalar, bu ilişkinin evrensel yönlerini ve kültüre özgü farklılıklarını ortaya koymada büyük katkı sağlayacaktır. Özellikle göçmen çiftler, çift kültürlü evlilikler ve farklı dini-kültürel arka planlara sahip bireylerle yapılacak araştırmalar, literatürdeki önemli bir eksikliği giderebilir.

Mevcut çalışmalar empati ve evlilik doymu arasındaki güçlü ilişkiyi ortaya koymakla birlikte, kültürel çeşitlilik, uzunlamasına yöntemler, aracı değişkenlerin rolü ve dijital çağın etkileri gibi boyutlarda ciddi eksiklikler bulunmaktadır. Bu nedenle gelecek araştırmaların, farklı metodolojik yaklaşımlar ve kültürel perspektiflerle bu ilişkiyi daha derinlemesine incelemesi, hem kuramsal literatüre hem de uygulamalı alanlara önemli katkılar sağlayacaktır.

3. YÖNTEM

Bu araştırmada, evli bireylerde empati düzeyleri ile evlilik doymu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla nicel araştırma desenlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu model, değişkenler arasındaki ilişkilerin mevcut durum üzerinden betimlenmesine imkân tanımaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada ilişkisel tarama modeli tercih edilmiş; empati düzeyi ile evlilik doymu arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Ayrıca cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, evlilik süresi ve çocuk sahibi olma durumu gibi demografik değişkenlerin her iki değişken üzerindeki farklılaştırıcı etkisi incelenmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul'da yaşayan, en az bir yıl evlilik deneyimine sahip ve hâlen evli olan 314 yetişkin birey oluşturmaktadır. Katılımcılar kolayda örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayanmakta olup tüm katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Veri

toplama sırasında katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, evlilik süresi ve çocuk sahibi olma durumu gibi demografik bilgileri kaydedilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Evlilik Doyumu Ölçeği: İnanç ve Çelik (2009) tarafından geliştirilen 13 maddelik, beşli Likert tipi bir ölçektir.

Evlilikte Empati Ölçeği: Şahin ve Şirin (2015) tarafından geliştirilen 20 maddelik, beşli Likert tipi bir ölçektir.

3.4. Veri Toplama Süreci

Etik kurul onayının ardından veri toplama süreci çevrim içi anket formları aracılığıyla yürütülmüştür. Katılımcılar araştırmanın amacı hakkında bilgilendirilmiş ve tüm yanıtlar anonim bir biçimde toplanmıştır.

3.5. Veri Analizi

Veriler SPSS 25 programında analiz edilmiştir. Tanımlayıcı istatistiklerin ardından Pearson korelasyon, bağımsız örneklem t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve doğrusal regresyon analizleri uygulanmıştır. Tüm testlerde anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırma sorularına uygun olarak gerçekleştirilen istatistiksel analizlerden elde edilen bulgular, standart bilimsel raporlama ilkeleri doğrultusunda sistematik biçimde sunulmuştur.

4.1. Demografik Bulgular

Katılımcılara ilişkin demografik dağılımlar Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişken	Kategori	n	%
Cinsiyet	Kadın	156	52.0
	Erkek	144	48.0
Yaş	20-29	82	27.3
	30-39	104	34.7
	40-49	74	24.7
	50-60	40	13.3
Eğitim Durumu	Lise	105	35.0
	Üniversite	120	40.0
	Lisansüstü	75	25.0
Evlilik Süresi	1-5 yıl	96	32.0
	6-14 yıl	110	36.7
	15 yıl ve üzeri	94	31.3

4.2. Empati ve Evlilik Doyumu Arasındaki Korelasyon

Empati düzeyi ile evlilik doyumu arasındaki ilişki Pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir.

Tablo 2. Empati ve Evlilik Doyumu Arasındaki Korelasyon Analizi

Değişkenler	r	p
Empati ↔ Evlilik Doyumu	.45	< .01

4.3. Evlilik Doyumunun Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi

4.3.1. Cinsiyete Göre Evlilik Doyumu

Kadın ve erkek katılımcıların evlilik doyumu puanları bağımsız örneklem t-testi ile karşılaştırılmıştır.

Tablo 3. Cinsiyete Göre Evlilik Doyumu t-Testi

Cinsiyet	n	Ort.	SS	t	p
Kadın	156	42.10	6.85		
Erkek	144	40.32	7.14	2.15	.032

4.3.2. Eğitim Düzeyine Göre Evlilik Doyumu

Eğitim düzeyi grupları arasında evlilik doyumu puanlarının farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere ANOVA yapılmıştır.

Tablo 4. Eğitim Düzeyine Göre Evlilik Doyumu ANOVA Sonuçları

Kaynak	Kareler Toplamı	sd	F	p
Gruplar Arası	512.87	2	4.21	.016
Gruplar İçi	18845.12	311		

Post-hoc Bonferroni sonuçlarına göre “Lisansüstü” grubunun puanları diğer gruplardan anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

4.3.3. Evlilik Süresine Göre Evlilik Doyumu

Evlilik süresi değişkenine göre yapılan ANOVA sonuçları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Evlilik Süresine Göre Evlilik Doyumu ANOVA Sonuçları

Kaynak	Kareler Toplamı	sd	F	p
Gruplar Arası	428.42	2	3.65	.027
Gruplar İçi	18601.73	311		

4.3.4. Çocuk Sahibi Olma Durumuna Göre Evlilik Doyumu

Çocuk sahibi olan ve olmayan katılımcıların evlilik doyumu puanları t-testi ile incelenmiştir.

Tablo 6. Çocuk Sahibi Olma Durumuna Göre Evlilik Doymu t-Testi

Durum	n	Ort.	SS	t	p
Var	212	41.52	6.92		
Yok	102	43.30	7.01	2.02	.044

4.4. Evlilikte Empatinin Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi

4.4.1. Cinsiyete Göre Empati

Tablo 7. Cinsiyete Göre Empati t-Testi

Cinsiyet	n	Ort.	SS	t	p
Kadın	156	78.42	8.11		
Erkek	144	74.15	8.54	3.89	< .001

4.4.2. Eğitim Düzeyine Göre Empati

Tablo 8. Eğitim Düzeyine Göre Empati ANOVA Sonuçları

Kaynak	Kareler Toplamı	sd	F	p
Gruplar Arası	688.52	2	5.14	.006
Gruplar İçi	20848.93	311		

4.5. Empatinin Evlilik Doymunu Yordama Gücü

Empati düzeyinin evlilik doymunu ne ölçüde yordadığını belirlemek amacıyla doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 9. Empatinin Evlilik Doymunu Yordamasına İlişkin Regresyon Sonuçları

Değişken	β	R ²	p
Empati	.53	.28	< .001

5. TARTIŞMA

Bu araştırmada evli bireylerin empati düzeyleri ile evlilik doyumları arasındaki ilişki kapsamlı biçimde incelenmiş ve bulgular alanyazındaki birçok çalışma ile tutarlı sonuçlar ortaya koymuştur. Araştırmanın temel bulgusu, empati düzeyinin evlilik doyumunu anlamlı biçimde yordadığıdır. Bu bulgu, gerek kuramsal çerçevede gerekse deneysel araştırmalarda empatinin ilişki kalitesini belirleyen merkezi bir değişken olduğunu gösteren çalışmaları desteklemektedir. Davis (1983), empatinin kişilerarası ilişkilerin devamlılığı, güveni ve duygusal yakınlığı güçlendiren temel bir mekanizma olduğunu ifade ederken; Gottman (1999) empatik tepki verebilen çiftlerin çatışma sırasında daha dengeli, daha saygılı ve daha işlevsel iletişim kurduklarını vurgulamıştır. Bu araştırmanın sonucunda da empati düzeyi yüksek bireylerin ilişkilerinde daha yüksek doyum bildirmeleri, evlilik bağlamında empatik davranışın koruyucu ve onarıcı işlevini açıkça göstermektedir.

Uluslararası literatürde de empati ile ilişkisel doyum arasındaki pozitif ilişkiye dikkat çeken birçok çalışma mevcuttur. Örneğin Laurent ve Hodges (2009), empati düzeyi yüksek eşlerin stresli durumlarda birbirlerine daha fazla destek sunduklarını; Fincham ve Beach (2010) ise empatik kapasitenin evlilikte affetme, anlayış geliştirme ve çatışmadan sonra ilişkiyi yeniden yapılandırma süreçleriyle doğrudan ilişkili olduğunu belirtmiştir. Bu araştırmanın bulguları, söz konusu çalışmalara paralel biçimde empati becerisinin evlilik doyumunda belirleyici bir değişken olduğunu göstermektedir.

Türkiye bağlamında yapılan araştırmalar da benzer sonuçlar sunmaktadır. Dökmen (2009), empatik iletişimin aile içi çatışmaları azalttığını ve evlilik doyumunu artırdığını ortaya koymuştur. Kayabol ve arkadaşlarının (2023) çalışmasında da empati düzeyi yüksek eşlerin daha istikrarlı, daha destekleyici ve daha tatmin edici ilişkiler yaşadıkları belirtilmiştir. Bu araştırmanın bulguları, Türk kültüründe aile içi iletişimin önem kazandığı, duygusal ifadelerin ve karşılıklı anlayışın ilişki niteliğini güçlendirdiği görüşünü desteklemektedir. Geleneksel bağlamlarda eşlerin empatik davranış geliştirmesi, kültürel beklentiler ve toplumsal roller açısından zaman zaman zorlayıcı olsa da, bu becerinin ilişkiyi koruyan bir işlev üstlendiği görülmektedir.

Araştırmada elde edilen ikinci önemli sonuç, demografik değişkenlerin evlilik doyumu üzerinde anlamlı farklar oluşturduğudur. Eğitim düzeyi yükseldikçe evlilik doyumunun arttığı belirlenmiştir. Bu durum, eğitilmiş bireylerin iletişim becerilerinin, duygusal ifade biçimlerinin ve problem çözme yetilerinin daha gelişmiş olmasıyla açıklanabilir. Fowers ve Olson (1993), eğitim düzeyinin çiftlerin ilişki kalitesini belirleyen bilişsel ve duygusal süreçlerle yakından ilişkili olduğunu

vurgulamıştır. Eğitimli bireylerin duygusal farkındalıklarının daha yüksek olması, ilişkide yaşanan sorunları daha yapıcı biçimde ele almalarını kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle araştırmanın bu bulgusu literatür ile büyük ölçüde uyumludur.

Evlilik süresi açısından elde edilen sonuçlar da alanyazındaki bulgularla örtüşmektedir. Orta evlilik döneminde doymun bir miktar azalması, yaşam döngüsü kuramcılarının belirttiği şekilde, çocuk bakımı, iş yükü, ekonomik sorumluluklar ve rol çatışmaları gibi stres kaynaklarının yoğunlaştığı evreyle ilişkili olabilir. Karney ve Bradbury (1995), evlilik doyumunun zamanla sabit bir çizgi izlemediğini; çiftlerin yaşam koşulları, rol beklentileri ve stres düzeylerine bağlı olarak dönemsel dalgalanmalar gösterebileceğini belirtmiştir. Bu çalışmada da benzer bir eğilimin görülmesi, evlilik süresinin ilişkisel dinamikler üzerindeki etkisini doğrulamaktadır.

Çocuk sahibi olma durumuna göre evlilik doyumunda görülen farklılaşma da literatürde sıkça tartışılan bir konudur. Yurt dışında yapılan bazı araştırmalar özellikle çocukların erken dönemlerinde ebeveynliğin çiftler üzerinde yoğun stres yarattığını ve ilişkisel memnuniyeti geçici olarak azaltabildiğini göstermektedir (Twenge et al., 2003). Bununla birlikte başka araştırmalar, çocuk sahibi olmanın aile bağlılığını artırdığını ve uzun vadede ilişkiyi güçlendiren bir unsur olabileceğini belirtmiştir (Grych & Fincham, 1990). Bu çalışmada kademe kademe farklılaşmalar görülmesi, ebeveynlik rollerinin kültürel normlarla ve eşler arası iş bölümünün adaletiyle yakından ilişkili olabileceğini göstermektedir. Özellikle Türkiye gibi toplumsal rollerin belirgin olduğu kültürlerde ebeveynlik deneyimi, çiftin evlilik doyumunu olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilecek çok boyutlu bir süreçtir. Aile içi rollerin dengelenmesi ve ilişkisel huzurun korunmasına yönelik yaklaşımların evlilik bağına güçlendirdiği daha önceki çalışmalarda da belirtilmiştir (Özkan, 2015).

Cinsiyet değişkenine ilişkin bulgularda anlamlı farkın ortaya çıkmaması ise modern literatürle uyumludur. Geleneksel çalışmalarda kadınların evlilik doyumlarının daha düşük olduğuna dair sonuçlar bulunmakla birlikte, güncel araştırmalar cinsiyet farklılıklarının giderek azaldığını göstermektedir (Amato et al., 2007). Türkiye'de de değişen toplumsal roller, kadınların çalışma hayatına katılımı ve eşitlikçi ilişki beklentilerinin artması bu farkın sınırlı kalmasına yol açıyor olabilir. Bu araştırmanın bulgusu da bu dönüşümü destekler niteliktedir.

Regresyon analizi sonuçları empatinin evlilik doyumunun güçlü bir yordayıcısı olduğunu bir kez daha göstermiştir. Empati düzeyinin evlilik doyumunun yaklaşık üçte birini açıklaması, ilişkisel bağlamda bu becerinin belirleyici gücünü ortaya koymaktadır. Batson (1997), empati becerisinin hem duygusal hem davranışsal bileşenlerle ilişkili olduğunu ve bu nedenle ilişkisel davranışları doğrudan etkile-

diğini belirtmiştir. Bu araştırmanın bulgusu, evlilik doyumunun açıklanmasında empatinin merkezi bir değişken olduğunu ve diğer sosyodemografik faktörlerden daha güçlü bir etki sunduğunu göstermektedir.

Genel olarak bu bulgular, aile danışmanlığı ve çift terapisi uygulamaları açısından önemli çıkarımlar sunmaktadır. Empati becerilerinin geliştirilmesine yönelik psiko-eğitim programları, eşlerin iletişim tarzlarını dönüştürmekte; çatışmaları daha yapıcı bir çerçeveye oturtarak ilişkisel memnuniyeti artırmaktadır. Bu nedenle, empati temelli müdahalelerin hem koruyucu hem de iyileştirici bir işlev üstlendiği söylenebilir. Ayrıca gelecekte yapılacak çalışmaların daha farklı bölgelerden örneklerle yürütülmesi, kültürel etkilerin daha derinlikli incelenmesi ve empati becerisinin evlilik süreci boyunca nasıl değiştiğini analiz eden uzunlamasına araştırmalar yapılması literatüre önemli katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Batson, C. D. (1997). Self-other merging and the empathy-altruism hypothesis: Reply to Neuberg et al. (1997). *Journal of Personality and Social Psychology*, 73(3), 517-522. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.73.3.517>
- Brackett, M. A., Rivers, S. E., & Salovey, P. (2011). Emotional intelligence: Implications for personal, social, academic, and workplace success. *Social and Personality Psychology Compass*, 5(1), 88-103. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2010.00334.x>
- Canel, A. N. (2007). Evlilik uyumu: Kuramsal yaklaşımlar ve ilgili araştırmalar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 40(2), 133-154. https://doi.org/10.1501/Egifik_0000000175
- Davis, M. H. (1983). Measuring individual differences in empathy: Evidence for a multidimensional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44(1), 113-126. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.44.1.113>
- Fincham, F. D., & Beach, S. R. H. (2010). Marriage in the new millennium: A decade in review. *Journal of Marriage and Family*, 72(3), 630-649. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00722.x>
- Fowers, B. J., & Olson, D. H. (1993). ENRICH Marital Satisfaction Scale: A brief research and clinical tool. *Journal of Family Psychology*, 7(2), 176-185. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.7.2.176>
- Gottman, J. M. (1999). *The marriage clinic: A scientifically based marital therapy*. W. W. Norton.
- Hoffman, M. L. (2000). *Empathy and moral development: Implications for caring and justice*. Cambridge University Press.
- İnanç, N., & Çelik, M. (2009). Evlilik Doymu Ölçeği: Geliştirme, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(31), 32-44.
- Kayabol, N., Akçabozan Kayabol, B., & Demirtaş Madran, H. A. (2023). Evlilik Doymu Ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 26(52), 65-78. <https://doi.org/10.31828/tpy1301996120230527m000003>
- Laurent, S. M., & Hodges, S. D. (2009). Gender roles and empathic accuracy: The role of communion in reading minds. *Sex Roles*, 60(9-10), 635-646. <https://doi.org/10.1007/s11199-008-9557-4>
- Li, T., & Fung, H. H. (2021). Empathy and coping during the COVID-19 pandemic: The mediating role of meaning in life. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(2), 622. <https://doi.org/10.3390/ijerph18020622>
- Özkan, Z. (2015). *Ayrılmazsınız & Ailede huzurlu yaşama önerileri*. Hayat Yayınları.
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice* (4th ed.). SAGE Publications.
- Rogers, C. R. (1975). Empathic: An unappreciated way of being. In A. W. Combs (Ed.), *The person in education*. Boston Press.
- Schutte, N. S., Malouff, J. M., & Thorsteinsson, E. B. (2018). Increasing emotional intelligence through training: Current status and future directions. *The International Journal of Emotional Education*, 10(1), 56-72.
- Şahin, H., & Şirin, A. (2015). Evlilikte Empati Ölçeği: Geliştirme çalışması. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 18(2), 105-115.
- Yavuzer, H. (2012). *Evlili ve mutlu olmak*. Remzi Kitabevi.

THE RELATIONSHIP BETWEEN EMPATHY SKILLS AND MARITAL SATISFACTION

Extended Abstract:

This study aimed to examine the impact of empathy skills on marital satisfaction among individuals who have been married for at least one year and are currently married. In the evolving structure of modern relationships, empathy has become one of the most vital psychological skills that sustain emotional intimacy, effective communication, and mutual understanding between spouses. Marriage, beyond being a legal or emotional partnership, represents a social and psychological bond that requires commitment, tolerance, and continuous effort to preserve harmony. Within this understanding, empathy plays a transformative role by enabling individuals to perceive their partner's emotions and perspectives accurately and to respond with understanding rather than reactivity. It serves as a foundation for building trust, enhancing cooperation, and maintaining relational stability within marital life. The research was conducted with a sample of 314 participants residing in Istanbul, each having at least one year of marital experience and currently maintaining their marriage. The participants completed a Personal Information Form, the Marital Satisfaction Scale developed by İnanç and Çelik (2009), and the Marriage Empathy Scale developed by Şahin and Şirin (2015). The inclusion of individuals with a minimum of one year of marital experience provided a more mature and realistic perspective on long-term relationship dynamics. Data were analyzed using SPSS 25.0, and descriptive statistics, Pearson correlation, independent samples t-test, one-way ANOVA, and regression analyses were applied. The findings revealed that individuals with higher empathy skills reported significantly higher levels of marital satisfaction. In addition, education level, duration of marriage, and parental status were found to have significant effects on marital satisfaction.

A more detailed examination indicated that women scored higher in marital satisfaction than men. This might be explained by women's greater tendency to use empathic communication, prioritize emotional sharing, and apply emotional intelligence skills in sustaining relationship stability. Higher education was associated with better problem-solving and interpersonal communication, both of which facilitate mutual understanding. However, a moderate decline in marital satisfaction was observed as the duration of marriage increased, which is often attributed to the gradual shift from romantic intensity to daily responsibilities and familial routines. Similarly, the presence of children brought new emotional and temporal demands, slightly reducing marital satisfaction. The findings highlight empathy as a multidimensional construct that influences not

only the quality of individual relationships but also the emotional climate of the family system and social well-being. Empathy functions as an emotional bridge through which partners can understand one another's inner experiences, tolerate differences, and resolve conflicts in a constructive manner. Couples with high empathic competence sustain closeness even during periods of stress, as empathy nurtures compassion, active listening, and emotional regulation. Particularly during crisis periods such as financial hardship, illness, or global challenges like the pandemic, empathy plays a protective role in maintaining marital balance and emotional connection.

Culturally, this study reveals how empathy operates within the Turkish context, where marriage extends beyond individual union and represents an alliance between families and traditions. In collectivist cultures, empathy functions as both a personal skill and a social virtue that fosters unity and understanding. Gender roles, cultural norms, and religious values influence how empathy is expressed in marital relationships. As traditional dynamics evolve, empathy supports equality, emotional balance, and coexistence despite differences. The practical implications of these findings are significant for family counseling, couple therapy, and premarital education programs. Empathy-based psychoeducational approaches can enhance couples' emotional awareness, improve communication quality, and strengthen resilience. Incorporating empathy training into therapeutic settings helps partners identify and respond to one another's emotional needs, thereby reducing conflict and increasing satisfaction. Empathy also positively influences parenting behaviors, encouraging intergenerational understanding and emotional harmony within families. Beyond personal relationships, empathy contributes to broader social cohesion. Individuals with strong empathy skills tend to exhibit cooperative, supportive, and tolerant behaviors that sustain collective harmony. Conversely, the absence of empathy can lead to miscommunication, emotional detachment, and relational dissatisfaction, which may ultimately weaken family bonds and children's emotional security. Thus, empathy functions simultaneously at the micro level of family life and at the macro level of cultural and social integrity.

Although the study is limited to participants living in Istanbul and relies on self-reported data, its methodological rigor enhances the validity of the findings. The adequate sample size, reliability of the measurement tools (Marital Satisfaction Scale $\alpha = .87$; Empathy Scale $\alpha = .90$), and comprehensive statistical analyses strengthen the results. Future studies should investigate mediating variables such as attachment styles, coping strategies, and digital communication habits using longitudinal and cross-cultural designs. In conclusion, the study reveals that higher empathy levels significantly enhance marital satis-

faction, while lower empathy undermines relational quality. Empathy is not merely an individual trait but a psychological capital that preserves family unity, transmits cultural values, and promotes social well-being. Integrating empathy-centered approaches into marriage and family counseling can foster stronger emotional bonds and psychological health among couples. Ultimately, empathy stands as both a personal virtue and a social necessity is essential for cultivating resilient, balanced, and emotionally connected marriages in modern societies.

Keywords: Empathy, Marital Satisfaction, Couple Relationships, Family Counseling, Communication.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi,
Ondokuz Mayıs University Journal of Women's and Family Studies

e-ISSN: 2791-6871, OKAD Aralık 2025, 5 (2): 225-258

Kadın Kooperatiflerinde Liderlik Dinamikleri ve Farkındalık: Kraliçe Arı Sendromunu Anlamaya Yönelik Bir Araştırma

Leadership Dynamics and Awareness in Women's
Cooperatives: A Research to Understand
Queen Bee Syndrome

Feray ATALAY¹, Mustafa ÖZYÜCEL²

¹Bağımsız Araştırmacı, Antalya
· info@ferayatalay.com.tr · ORCID > 0000-0002-2975-7352

²Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Büyükkutlu Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Isparta
· mustafaozyucel@isparta.edu.tr · ORCID > 0000-0002-5010-0603

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 23 Nisan/April 2025

Kabul Tarihi/Accepted: 14 Aralık/December 2025

Yıl/Year: 2025 | **Cilt-Volume:** 5 | **Sayı-Issue:** 2 | **Sayfa/Pages:** 225-258

Atıf/Cite as: Atalay, F., Özyücel, M. "Kadın Kooperatiflerinde Liderlik Dinamikleri ve Farkındalık: Kraliçe Arı Sendromunu Anlamaya Yönelik Bir Araştırma" Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi 5(2), Aralık 2025: 225-258.

Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Feray ATALAY.

KADIN KOOPERATİFLERİNDE LİDERLİK DİNAMİKLERİ VE FARKINDALIK: KRALİÇE ARI SENDROMUNU ANLAMAYA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

ÖZ

Bu çalışma, Antalya ilinde faaliyet gösteren kadın kooperatiflerinde Kraliçe Arı Sendromu'nun (KAS) varlığını ve kadın üyeler üzerindeki etkilerini incelemektedir. Toplam 229 kadın kooperatif üyesinden elde edilen nicel veriler doğrultusunda, KAS ile yapı, destek ve yeterlilik boyutları arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir. Korelasyon ve regresyon analizleri, KAS algısının bu üç alt boyutla istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif ilişkiler içinde olduğunu göstermiştir. Regresyon sonuçları, özellikle yapı boyutunun ($\beta = 0.705$), destek ($\beta = 0.702$) ve yeterlilik ($\beta = 0.705$) algılarının KAS tarafından yüksek düzeyde açıklandığını ortaya koymaktadır. Demografik değişkenler açısından, yalnızca yaşın KAS algısı üzerinde anlamlı farklılık yarattığı; medeni durum, eğitim düzeyi, kooperatifteki görev ve çalışma süresinin ise anlamlı etkiler oluşturmadığı saptanmıştır. Bulgular, KAS'ın bireysel farklılıklardan çok, örgütsel kültür ve liderlik pratikleriyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca, kadın yöneticilerin adil ve kapsayıcı tutumları, destek algısını olumlu yönde etkilemiş, KAS'ın olumsuz etkilerini sınırlamıştır. Çalışmanın bulguları, literatürdeki güncel çalışmalarla karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiş, özellikle Çelen ve Tuna (2021) ölçeğinin kuramsal yapısıyla uyumlu sonuçlara ulaşılmıştır. Bu bağlamda, kadın kooperatiflerinde kapsayıcı liderlik ve güven temelli ilişkilerin teşviki, KAS'ın etkilerini azaltmada önemli bir araç olarak önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Kraliçe Arı Sendromu, Kadın Kooperatifleri, Örgütsel Davranış, Liderlik Algısı, Kadın Dayanışması.

LEADERSHIP DYNAMICS AND AWARENESS IN WOMEN'S COOPERATIVES: A RESEARCH TO UNDERSTAND QUEEN BEE SYNDROME

ABSTRACT

This study examines the presence of Queen Bee Syndrome (QBS) in women's cooperatives operating in Antalya province and its effects on female members. In line with the quantitative data obtained from a total of 229 women cooperative members, the relationships between the QBS and the dimensions of structure, support and competence were analyzed. Correlation and regression analyses showed that the perception of QBS was statistically significant and positively related to

these three sub-dimensions. The regression results reveal that especially the perceptions of construct size ($\beta = 0.705$), support ($\beta = 0.702$) and adequacy ($\beta = 0.705$) are highly explained by QBS. In terms of demographic variables, it was found that only age made a significant difference in the perception of QBS; marital status, education level, duty and working time in the cooperative were found to be not significant. The findings show that QBS is related to organizational culture and leadership practices rather than individual differences. In addition, the fair and inclusive attitudes of female managers positively affected the perception of support and limited the negative effects of QBS. The findings of the study were evaluated comparatively with current studies in the literature, and results were reached that are compatible with the theoretical structure of the Çelen and Tuna (2021) scale. In this context, the promotion of inclusive leadership and trust-based relationships in women's cooperatives is recommended as an important tool to reduce the effects of QBS.

Keywords: Queen Bee Syndrome, Women's Cooperatives, Organizational Behavior, Leadership Perception, Women's Solidarity.

GİRİŞ

Kooperatifler, bireylerin ekonomik ve sosyal gereksinimlerini karşılamak amacıyla gönüllülük esasına dayalı olarak kurulan, eşitlikçi ve demokratik yapılardır. Kadın emeğinin kolektif üretim ve dayanışma yoluyla örgütlenmesini mümkün kılması açısından kooperatif yapıları, yalnızca ekonomik değil aynı zamanda sosyal dönüşümün de önemli bir aracıdır (Irmaklıoğlu ve Irk, 2022). Modern anlamda kooperatifçilik hareketi, 1844'te İngiltere'de kurulan Rochdale Adil Öncüler Derneği'yle kurumsallaşmış ve bu yapı, günümüzde hâlen geçerliliğini koruyan temel kooperatif ilkelerini ortaya koymuştur (Thompson, 1994). Türkiye'de ise özellikle 2012 sonrasında, ILO kararları ve ulusal kalkınma politikaları doğrultusunda kadın kooperatiflerinin sayısında dikkat çekici bir artış yaşanmıştır. Bu kooperatifler, kadınların ekonomik yaşama katılımını artırırken, yerel kalkınmaya da katkı sunan önemli kurumsal yapılar hâline gelmiştir. Ancak kadın kooperatifleri, sadece üretim ve istihdam alanları değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yeniden üretildiği veya dönüştürüldüğü sosyal alanlardır. Kadınların hem üretici hem de yönetici roller üstlendiği bu ortamlarda, kimi zaman toplumsal cinsiyet normlarının etkisiyle çeşitli çatışmalar ve psikososyal sendromlar ortaya çıkabilmektedir (Pehlivan, 2021). Bu bağlamda literatürde "Kraliçe Arı Sendromu" (KAS) olarak adlandırılan olgu, kadın liderlerin hemcinslerine karşı mesafeli, rekabetçi ve dışlayıcı tutumlar sergilemeleriyle ilişkilendirilmektedir. KAS, kadınların örgüt içi yükseliş sürecinde erkek egemen yapılarla başa çıkma stratejileriyle bağlantılı olarak ele alınmaktadır (Staines vd., 1973; Ellemers vd., 2004; Derks vd., 2011).

Ayar vd. (2023), KAS'nu örgütsel davranış dinamikleriyle ilişkilendirerek, kadın liderlerin ast pozisyonundaki kadınlara karşı geliştirdiği olumsuz tutumların psikolojik güvenlik, bağlılık ve aidiyet gibi kritik unsurları zayıflattığını vurgulamaktadır. Akman ve Akman (2016) tarafından eğitim sektörü özelinde yapılan çalışmada ise kadın yöneticilere yönelik destek algısının düşük olduğu, kadın öğretmenlerin bu yöneticileri yetersizlik ve destek eksikliği ile ilişkilendirdiği belirlenmiştir. Sinema temsilleri üzerinden ilerleyen Sargın (2024), "Late Night" filmi üzerinden kadın yöneticilerin güçlerini korumak adına erkeksi tutumlar benimsediklerini ve kadın çalışanlara karşı dışlayıcı davranışlar sergilediklerini göstermiştir. Kuramsal zemin güçlendiren bir diğer katkı ise Çelen ve Tuna (2021) tarafından konaklama sektöründe gerçekleştirilen ve KAS'nu nicel olarak ölçümlemeye yönelik geliştirilen özgün ölçektir. Arıcı vd. (2023) ise sendromun tarihsel kökenlerinden başlayarak davranış kalıplarını ve örgütsel sonuçlarını sistematik biçimde değerlendirmiştir. Yapılan bu literatür incelemesi göstermektedir ki, mevcut çalışmalar daha çok bireysel kariyer yolları, eğitim ve hizmet sektörleri bağlamında kurgulanmıştır. Oysa kadın kooperatifleri, liderliğin demokratik seçimle belirlendiği, üretimin kolektif yürütüldüğü ve dayanışmanın temel ilkelerden biri olarak öne çıktığı yapılardır. Bu nedenle, bu yapılarda KAS'nun varlığı daha da çarpıcı bir sosyolojik çelişki olarak değerlendirilebilir. Kooperatifler, teoride eşitlikçi ilişkileri öngörse de pratikte yöneticilik pozisyonlarının sosyal prestij ve kamu destekleri açısından sınırlı kaynaklara erişimi temsil etmesi, kadınlar arasında rekabetin yoğunlaşmasına neden olabilmektedir (Pehlivan, 2021).

"Kadın Kooperatiflerinde Liderlik Dinamikleri ve Farkındalık: Kraliçe Arı Sendromunu Anlamaya Yönelik Bir Araştırma" adlı bu çalışmanın temel amacı, Antalya ilinde faaliyet gösteren kadın kooperatiflerinde KAS algısının varlığını araştırmak; sendromun destek, yapı ve yeterlilik boyutları üzerinden örgüt içi dinamiklere etkisini ortaya koymaktır. Ayrıca yaş, eğitim, medeni durum, kooperatifteki çalışma süresi gibi demografik değişkenlerin bu algı üzerindeki etkisi de incelenmektedir. Çalışmanın özgün yönü, KAS'nin ampirik olarak henüz ele alınmadığı bir alan olan kadın kooperatifleri bağlamında nicel yöntemle incelenmesi ve kadın dayanışmasının kurumsal yapılarda nasıl kırılma noktasına analiz etmesidir. Araştırma sonuçları, kadın liderliğinin toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifiyle yeniden değerlendirilmesine ve kooperatiflerde daha kapsayıcı bir yönetim anlayışının geliştirilmesine katkı sunmayı hedeflemektedir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

KAS, kadınların iş yaşamında karşılaştıkları yapısal eşitsizliklerin bir sonucu olarak ortaya çıkan, özellikle lider konumundaki kadınların hemcinslerine karşı mesafeli, dışlayıcı ve rekabetçi davranışlar sergilemeleriyle tanımlanan özgün bir örgütsel davranış biçimidir. İlk kez Staines, Tavris ve Jayaratne (1973) tarafından kavramsallaştırılan bu olgu, kadınların erkek egemen yapılarda edindikleri pozisyonları

koruma güdüsüyle benzer pozisyonlara aday kadınlara karşı olumsuz tutumlar geliştirmelerini açıklamaktadır. KAS, yalnızca bireysel bir tutumdan ibaret olmayıp, kadınların erkek normlarının hâkim olduğu örgütlerde var olabilmek adına geliştirdikleri savunmacı stratejilerin ve kurumsal eşitsizliklerin bir yansıması şeklide değerlendirilmektedir (Ellemers vd., 2004; Derks vd., 2011). Çelen ve Tuna'nın (2021) geliştirdiği KAS Ölçeği, bu davranışları Destek Boyutu (DB), Yeterlilik Algısı Boyutu (YAB) ve Yapı Boyutu (YB) olmak üzere üç temel boyutta ele almaktadır. Ölçek kadın yöneticilerin kadın çalışanlara karşı olan tutumlarını nesnel olarak analiz etme imkânı sunmaktadır. Sosyal Kimlik Kuramı Turner, Brown ve Tajfel (1979) bu sendromun oluşumunu açıklamada önemli bir kuramsal zemin oluşturmaktadır. Bu kurama göre bireyler, mensubu oldukları sosyal gruplar üzerinden kimlik inşa etmektedirler. Kadın liderler, kadın kimliğinin örgütsel bağlamda düşük statüde algılandığı durumlarda, bu kimlikten uzaklaşma eğilimi gösterebilmektedirler. Kadınlar, erkek normlarını içselleştirerek diğer kadınları dışlayabilmektedirler. Böylece, kraliçe arı davranışları bir statü koruma ve aidiyet çatışması bağlamında anlam kazanmaktadır. Cam Tavan Sendromu da KAS'un anlaşılmasında tamamlayıcı bir kuramsal çerçeve sunmaktadır. Morrison ve Von Glinow (1990) tarafından tanımlanan bu kavram, kadınların görünmeyen ancak etkili engeller nedeniyle üst düzey pozisyonlara erişememesini ifade etmektedir. KAS, bu görülmeyen cam tavanı aşabilmiş kadınların kendi konumlarını tehdit altında hissetmeleriyle ilişkilendir. Derks vd. (2011) ile Johnson ve Mathur-Helm (2011) gibi araştırmacılar, bu durumun kadınlar arasında dayanışmadan çok mesafe ve çatışma yarattığını ortaya koymaktadır.

Son yıllarda yapılan çalışmalar da sendromun yalnızca bireysel psikolojiyle değil; aynı zamanda kurumsal kültür, örgütsel adalet ve dışsal sembolik sermaye mücadelesiyle bağlantılı olduğunu göstermektedir. Ayar vd. (2023), KAS'un psikolojik güvenliği ve örgütsel aidiyeti zedelediğini; Arıcı vd. (2023) ise bu olgunun, kadın liderlerin içselleştirdikleri erkek egemen değerler yoluyla şekillendiğini savunmaktadır. Kadın kooperatifleri özelinde ise KAS, eşitlikçi ve dayanışmacı yapılar içinde ortaya çıkmasıyla dikkat çekmektedir. Bu yapıların demokratik işleyiş ilkelerine rağmen, liderlik rollerinin sınırlı olması, dış desteklerin siyasallaşması ve medyada görünürlük rekabeti, kadın yöneticilerin kendi konumlarını koruma içgüdüsüyle diğer kadınlara karşı dışlayıcı tutumlar geliştirmelerine zemin hazırlayabilmektedir (Pehlivan, 2021). Bu durum, sendromun kadın kooperatiflerinde kurumsal bir çelişki olarak ele alınması ve incelenmesi gerektiği öngörünü oluşturmaktadır.

Kadın Kooperatiflerinde Liderlik Dinamikleri ve Farkındalık: Kraliçe Arı Sendromunu Anlamaya Yönelik Bir Araştırma adlı bu çalışma, Çelen ve Tuna'nın (2021) ölçeğini kadın kooperatifleri bağlamında uygulayarak, KAS'nun bu özgün örgütsel yapılarda ne şekilde tezahür ettiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Böylece hem sendromun sektörel çeşitliliği hem de kadın dayanışmasının kurumsal yapı içinde nasıl durumda bulunduğu sorgulanmakta; örgütsel davranış literatürüne toplumsal cinsiyet ekseninden önemli bir katkı sunulmaktadır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Kadın kooperatifleri, kadınların ekonomik hayata katılımını artırmak, üretim gücünü örgütlemek ve toplumsal cinsiyet eşitliğine katkı sağlamak amacıyla kurulmuş yapılardır (Adar, vd. 2023). Ancak bu yapıların iç dinamikleri, örgüt içi iletişim, liderlik ilişkileri ve sosyal dayanışma açısından çeşitli zorluklar barındırabilmektedir (Okan, Kaçar, vd., 2024). KAS, kadınların yönetici konumlarına yükseldiğinde kendi hemcinslerini bir tehdit olarak algılamaları ve destekleyici olmaktan ziyade dışlayıcı tutumlar sergilemeleriyle tanımlanan bir sendromdur (Derks vd., 2011). Antalya'daki kadın kooperatiflerinde, kolektif üretim yapısına rağmen yöneticiler ile üyeler arasında mesafe olduğu, destek eksikliği yaşandığı ve kimi zaman rekabetin işbirliğinin önüne geçtiği gözlemlenmiştir (Pehlivan, 2021). Bu çalışmanın temel problemi, KAS'nun kadın kooperatifleri özelinde var olup olmadığını ve bu durumun üyelerin bireysel ve örgütsel düzeydeki tutumlarını nasıl etkilediğini ortaya koymaktır. Bu kapsamda araştırmanın amacı, kadın yöneticilerin diğer kadın üyelere yönelik tutumlarını analiz etmek ve bu tutumların destek, yapı ve yeterlilik boyutlarında nasıl şekillendiğini belirlemektir. Ayrıca, demografik değişkenler ile KAS algısı arasındaki olası ilişkilerin tespit edilmesi de araştırmanın alt amaçları arasında yer almaktadır.

Literatür taraması, kuramsal ve kavramsal çerçeve doğrultusunda bu çalışmanın temel araştırma sorusu, kadın kooperatiflerinde KAS olgusunun var olup olmadığını, varsa bu olgunun kadın üyelerin bireysel ve örgütsel düzeydeki tutumlarını nasıl etkilediğini ortaya koymaktır. Bu kapsamda, kadın yöneticilerin diğer kadın üyelere yönelik tutumlarının KAS çerçevesinde değerlendirilmesi ve bu tutumların yapı, destek ve yeterlilik boyutlarında nasıl şekillendiğinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca, demografik değişkenlerin KAS'a ilişkin algılar üzerindeki etkisini ortaya koymak da araştırmanın alt amaçları arasında yer almaktadır.

Bu çerçevede araştırmanın alt soruları şunlardır:

Soru 1: KAS ile yapı, destek ve yeterlilik boyutları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Soru 2: KAS'nın yapı boyutu kadın kooperatif üyelerinin yöneticilere ilişkin algılarını nasıl etkilemektedir?

Soru 3: KAS'nın destek boyutu, kooperatif içindeki dayanışma algısını ne ölçüde etkilemektedir?

Soru 4: KAS'nın yeterlilik algısı boyutu, kadın üyelerin kadın yöneticilere duyduğu güven üzerinde etkili midir?

Soru 5: Kadın kooperatif üyelerinin medeni durumu, KAS ve alt boyutlarına ilişkin algılarında anlamlı farklılık yaratmakta mıdır?

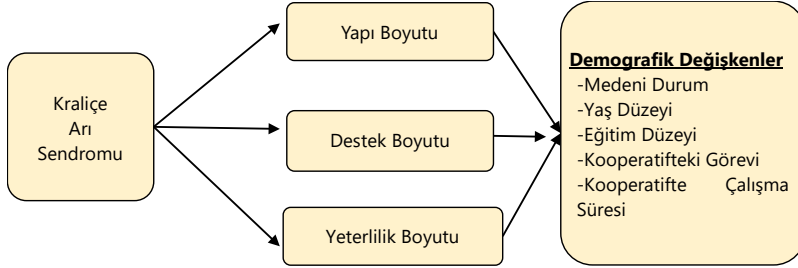
Soru 6: Kadın kooperatif üyelerinin yaş düzeyi, KAS ve alt boyutlarına ilişkin algılarında farklılık yaratmakta mıdır?

Soru 7: Kadın kooperatif üyelerinin eğitim düzeyi, KAS ve alt boyutlarına ilişkin algılarında farklılık yaratmakta mıdır?

Soru 8: Kadın kooperatif üyelerinin kooperatifteki görevleri, KAS algısı üzerinde belirleyici midir?

Soru 9: Kadın kooperatif üyelerinin kooperatifteki çalışma süresi, KAS ve alt boyutlarına ilişkin algılar üzerinde anlamlı bir fark yaratmakta mıdır?

Antalya'da faaliyet gösteren kadın kooperatiflerinde KAS algısını incelemek ve bu sendromun örgütsel yapı üzerindeki etkilerini değerlendirmek amacıyla taşıyan bu çalışma, nicel araştırma yöntemi esas alınarak ve betimsel tarama modeli kapsamında yapılandırılmıştır. Temel veri toplama aracı olarak Çelen ve Tuna (2021) tarafından geliştirilen KAS Algı Ölçeği kullanılmış; bu ölçek, kadın çalışanların aynı cinsiyetten yöneticileriyle olan ilişkilerini, örgütsel tutumlarını ve içsel çatışma dinamiklerini ölçmeye yönelik olarak yapılandırılmıştır. Ölçeğin boyutları ile ilgili şablon çalışma Çelen & Tuna (2021)'nin "Konaklama İşletmelerindeki Kadın Çalışanların Kraliçe Arı Sendromu Algılarının Ölçülmesine Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Çalışma" isimli çalışmadan alınmıştır.

Şekil 1. Ölçeğin boyutları (Çelen & Tuna, 2021)

Çalışma bağlamına uygunluk sağlamak amacıyla, ölçeğin kapsam geçerliliği Antalya'daki kadın kooperatiflerinde görev yapan başkan ve üyelerle yapılan ön görüşmelerden elde edilen nitel veriler ile desteklenmiş, uzman görüşü alınarak nihai hâli belirlenmiştir. Bu yönüyle çalışma, KAS olgusunu kadın kooperatifleri gibi katılımcı-demokratik örgüt yapılarında nicel yöntemle inceleyen öncül bir araştırma niteliği taşımaktadır. Ayrıca Çalışma yalnızca Antalya ili ile sınırlı tutulmuş; farklı bölge ve illerdeki kadın kooperatifleri kapsama dâhil edilmemiştir.

Bu durum, elde edilen bulguların Türkiye genelindeki kadın kooperatiflerine genellenebilirliğini kısıtlamaktadır. Ayrıca, veriler Ekim–Kasım 2024 döneminde toplanmış olup, bu döneme özgü sosyal, ekonomik ve politik koşulların etkisi göz ardı edilememektedir.

Araştırmaya katılan 51 kadın kooperatifinden 229 kadın üyenin görüşleriyle sınırlı olan örneklem, bazı kooperatiflerin kapanması ya da çalışmaya katılmayı reddetmesi nedeniyle temsil düzeyini etkilemiş olabilir. Ölçme aracı olarak kullanılan KAS Algı Ölçeği, konaklama sektörüne özgü olarak geliştirilmiş olup, bu çalışmada kadın kooperatifleri bağlamına uyarlanmıştır. Bu nedenle, ölçeğin yeni bağlamda geçerliliği, araştırmada yapılan analizlerle sınırlı kalmaktadır. Öte yandan, araştırmanın temelini oluşturan veriler katılımcıların öznel algılarına dayanmakta; bu durum, sosyal istenirlik ya da kişisel önyargılardan kaynaklı yanıt hatası riskini beraberinde getirmektedir. Son olarak, çalışma yalnızca nicel veri ile yürütülmüş; KAS'nun duygusal, deneyimsel ya da kültürel boyutları gibi daha derinlemesine nitel veriler araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Bu sınırlılıklar doğrultusunda, ilerleyen araştırmalarda bu sınırlılıkların aşılmasına yönelik tasarımlar geliştirilmelidir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini, Antalya ilinde faaliyet gösteren kadın kooperatifleri oluşturmaktadır. Türkiye Kooperatif Bilgi Sistemi (KOOPBİS) verilerine göre, 2025 yılı itibarıyla Antalya ilinde toplam 56 kadın kooperatifi bulunmaktadır. Ancak ekonomik gerekçelerle kapanan 3 kooperatifin ve çalışmaya katılmayı reddeden 2 kooperatifin kapsam dışında kalması nedeniyle, araştırma 51 aktif kooperatif ile sınırlandırılmıştır. Anket uygulaması, bu kooperatiflerin toplam 376 üyesi arasından ulaşılabilen ve katılım konusunda gönüllülük esasını kabul eden 229 kadın ile gerçekleştirilmiştir.

Veri toplama süreci, Google Form aracılığıyla çevrim içi olarak yürütülmüştür. Türkiye genelinde İstanbul'dan sonra en fazla kadın kooperatifine sahip ikinci olması nedeniyle Antalya'nın tercih edilmesi hem örnekleme erişim kolaylığı hem de araştırmanın yaygınlık düzeyi açısından anlamlı bir tercih olarak değerlendirilmiştir. Araştırmanın örnekleminde, kadın kooperatif üyelerinin sosyodemografik özellikleri açısından çeşitlilik sağlanmasına özen gösterilmiştir. Katılımcıların belirlenmesinde, konuya ilişkin farkındalık ve deneyim düzeylerini esas alan amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2007). Bu sayede, kadın kooperatiflerinde KAS algısını derinlemesine analiz etmeye elverişli bir örnekleme yapısı oluşturulmuştur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, Çelen ve Tuna (2021) tarafından geliştirilen KAS Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, kadın çalışanların kadın yöneticilere yönelik tutumlarını ölçmeye yönelik olarak hazırlanmış olup, örgütsel bağlamda kadın dayanışmasını etkileyen yapısal, sosyal ve psikolojik dinamiklerin nesnel biçimde değerlendirilmesine olanak tanımaktadır. Beşli Likert tipi derecelendirme sistemine dayanan ölçek, Destek Boyutu (DB), Yapı Boyutu (YB) ve Yeterlilik Algısı Boyutu (YAB) olmak üzere üç alt boyuttan ve toplam 27 maddeden oluşmaktadır. Katılımcılar her bir ifadeyi 1 (Kesinlikle Katılmıyorum) ile 5 (Kesinlikle Katılıyorum) arasında puanlayarak değerlendirmiştir.

Ölçeğin uygulanacağı bağlam ve hedef kitle göz önünde bulundurularak, uyarlanması sürecinde, ön çalışma Antalya ilinde faaliyet gösteren Sınırlı Sorumlu Bilim Sanat Eğitim Kültür Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifinin yönetim kurulu, denetim kurulu ve 33 üyesi ile ön test gerçekleştirilmiştir. Bu ön uygulama sürecinde, katılımcıların ölçek maddelerine ilişkin algıları, anlaşılabilirlik düzeyi ve bağlamsal uygunluğu analiz edilmiştir. Elde edilen geri bildirimler doğrultusunda bazı ifade ve yönlendirmelerde düzenlemeye gidilmiş, ölçek araştırma bağlamına uygun hâle getirilmiştir. Ölçeğin içerik geçerliliğini sağlamak amacıyla ilgili alanda uzman üç akademisyen ve özel sektörde görev yapan insan kaynakları uzmanlarının görüşlerine başvurulmuştur. Uzman dönütleri doğrultusunda gerekli revizyonlar yapılarak nihai form oluşturulmuştur. Ayrıca araştırmada, katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla medeni durum, yaş, eğitim düzeyi, kooperatifteki görev süresi ve kooperatif içindeki görev gibi değişkenleri içeren çoktan seçmeli sorulara da yer verilmiştir. Böylece KAS algısının, demografik faktörlere göre farklılaşp farklılaşmadığı istatistiksel olarak analiz edilebilmiştir.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmış ve veriler, Türkiye'nin Antalya ilinde faaliyet gösteren kadın kooperatiflerinde yer alan 229 kadın üyeden anket yoluyla toplanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 26 programından yararlanılmıştır. Öncelikle betimsel istatistikler kapsamında, katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin frekans, yüzde, aritmetik ortalama (M) ve standart sapma (SS) değerleri hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach's Alpha katsayısı hesaplanarak iç tutarlılık analizi yapılmıştır. Verilerin parametrik testlere uygun olup olmadığını değerlendirmek için normallik testleri uygulanmış; Skewness-Kurtosis katsayıları incelenmiş ve Shapiro-Wilk testi gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliğini test etmek amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmış ve faktör yükleri belirlenerek boyutlandırma doğrulanmıştır. KAS Algı Ölçeği ile demografik değişkenler arasındaki farklılıkların analiz edilmesinde tanımlayıcı is-

tatistikler, normallik testleri, Levene's testi, çok değişkenli varyans analizi (MANOVA), ANOVA (tek yönlü varyans analizi), çoklu karşılaştırma testleri (Tukey HSD ve Tamhane), Pearson korelasyon analizi ve yapısal eşitlik modellemesi (SEM) kullanılmıştır. Bulgular, kadın kooperatiflerinde KAS algısının farklı değişkenler açısından nasıl şekillendiğini ortaya koymaya yönelik olarak değerlendirilmiş ve literatürdeki benzer çalışmalarla karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

Geçerlik, Güvenirlik ve Etik

Çalışmada kullanılan "KAS Algı Ölçeği"nin iç tutarlılığına ilişkin Cronbach's Alpha katsayısı, tüm ölçek için $\alpha = .938$ olarak hesaplanmıştır. Bu değer, ölçeğin genel düzeyde yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir (George ve Mallery, 2010).

Tablo 1. Güvenirlik Analizi

Faktörler	Cronbach's Alpha	N of Items
KAS	.938	27

Elde edilen sonuca göre çalışmada kullanılan KAS ölçeği güvenilir ölçümler sunmakta olup, araştırma kapsamında toplanan verilerin analizine sağlam bir temel oluşturmaktadır. Ölçekte toplam 27 madde bulunmakta ve bu maddelerin bir bütün olarak ölçek yapısına katkısının yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, ölçeğin hem teorik yapıya hem de uygulama alanına uygun olarak geliştirildiğini ve örneklem grubu üzerinde tutarlı sonuçlar üretebildiğini göstermektedir.

Tablo 2. Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk Analizi

Değişkenler	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	D	Sd	p	W	Sd	p
KAS	.080	225	.001	.939	225	.000
DB	.266	225	.000	.775	225	.000
YAB	.142	225	.000	.892	225	.000
YB	.159	225	.000	.852	225	.000

Tablo2, KAS ve alt boyutlarına ilişkin normal dağılım varsayımının test edildiği Kolmogorov-Smirnov ve Şapiro ve Shapiro-Wilk sonuçlarını göstermektedir. Araştırmada Shapiro-Wilk testi temel alınarak değerlendirme yapılmıştır. Çünkü bu test özellikle küçük ve orta ölçekli örneklem (n <500) için daha hassas ve gü-

venilir kabul edilmektedir (Yapıcıoğlu ve Erdoğan, 2007; Field, 2013). Tablo 2'de de görüldüğü üzere, tüm değişkenler için Shapiro-Wilk testi anlamlı ($p < .05$) olarak tespit edilmektedir.

Tablo 3. KMO and Bartlett's Testi

Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği Ölçüsü.		.938
	Yaklaşık χ^2	8703.678
Bartlett'in Küresellik Testi	Sd	351
	P	.000

Ölçeğin faktör analizine uygunluğunu belirlemek amacıyla yapılan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett's Küresellik Testi sonuçları, analiz için yeterli istatistiksel koşulların sağlandığını göstermektedir. Elde edilen KMO değeri .938 olup, bu değer literatürde mükemmel düzeyde bir örneklem yeterliliğine işaret etmektedir (Kaiser, 1974). Ayrıca Bartlett's Test of Sphericity istatistiği anlamlı bulunmuş ($Sd=351$, $\chi^2= 8703,678$; $p < .001$); bu durum değişkenler arasında yeterli korelasyon bulunduğunu ve faktör analizinin uygulanabilir olduğunu göstermektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bu bulgular doğrultusunda, ölçek maddelerinin faktör yapısını ortaya koymak amacıyla AFA uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Tablo 4. KAS Ölçeğine ilişkin faktör analizi, madde istatistikleri, açıklanan varyans ve güvenilirlik katsayıları

Faktör	Madde	Skewness	Kurtosis	Madde Faktör Yükleri			Varyans %	Cronbach's Alpha
				1	2	3		
	S4	-.842	-.859	.969				
	S2	-.783	-1.013	.969				
	S7	-.697	-1.186	.967				
	S1	-.724	-1.076	.964				
DB	S5	-.712	-1.161	.953			40.31	.987
	S6	-.836	-.913	.948				
	S3	-.819	-1.031	.939				
	S8	-.537	-1.178	.936				
	S9	-.913	-.757	.933				

	S19	-1.061	.214	.943		
	S27	-.950	.484	.938		
	S24	-1.148	.638	.934		
	S21	-.962	.075	.924		
YAB	S22	-1.074	.336	.919	29.0	.975
	S23	-.943	.068	.919		
	S20	-.808	.185	.896		
	S25	-.984	.463	.893		
	S26	-.637	-.646	.884		
	S18	-.599	-.219	.772		
	S16	-1.609	2.075	.908		
	S11	-1.354	1.783	.896		
	S10	-1.602	2.435	.880		
YEB	S13	-1.362	1.780	.862	13.21	.948
	S14	-1.452	2.118	.856		
	S15	-1.146	.857	.842		
	S17	-.952	.597	.822		
	S12	-.718	-.859	.767		
KAS				Total	82.54	.938

N=229; Skewness Std. Error = .161; Kurtosis Std. Error= ,320

KAS Ölçeği'nin geçerliliği ve güvenilirliği, normallik testleri ve faktör analizleri aracılığıyla kapsamlı biçimde değerlendirilmiştir. Ölçeği oluşturan 27 maddenin Skewness (çarpıklık) değerleri-0.537 ile-1.609, Kurtosis (basıklık) değerleri ise-1.186 ile 2.435 arasında değişmektedir. Özellikle s10 maddesine ait basıklık değeri olan 2.435, normallik varsayımı açısından sınır değere oldukça yakındır. Ryu, E. (2011), çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 2.00 aralığında kalmasının normalliğin kabul edilebilir sınırları içinde olduğunu belirtmektedir. Ancak West, Finch ve Curran (1995), özellikle yapısal eşitlik modellemesi ya da faktör analizlerinde bu sınırın ± 2.00 'dan ± 7.00 'a kadar genişletilebileceğini ifade etmektedir. Bu bağlamda, ilgili veriler parametrik analizler için elverişli kabul edilmektedir.

AFA sonucunda üç faktörlü bir yapı elde edilmiştir: Destek Boyutu (DB), Yeterlilik Algısı Boyutu (YAB) ve Yapı Boyutu (YB). DB 9 maddeyle toplam varyansın

%40.31'ini, YAB 10 maddeyle %29'unu, YB ise 8 maddeyle %13.21'ini açıklamaktadır. Toplam açıklanan varyans ise %82.54 düzeyine ulaşmaktadır. Bu oran, sosyal bilimlerde beklenen %60 eşliğinin oldukça üzerindedir ve yüksek yapı geçerliliğine işaret etmektedir. Faktör yüklerinin .767 ile .969 arasında değişmesi, her bir maddenin kendi boyutuyla güçlü biçimde ilişkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayıları, DB \rightarrow 0.987, YAB \rightarrow 0.975, YB \rightarrow 0.948 ve KAS \rightarrow 0.938 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler, ölçeğin hem genel hem de alt boyut düzeyinde oldukça yüksek iç tutarlılığa sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Netice itibarıyla ölçek analiz sonuçları incelendiğinde hem normallik varsayımı hem faktör geçerliği hem de iç tutarlılık değerleri ölçeğin istatistiksel olarak güçlü bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

BULGULAR

Demografik değişkenlerin KAS algısı üzerindeki etkilerini değerlendirebilmek için, değişkenlerin yapısına göre farklı analiz yöntemleri kullanılmıştır. İkili kategori olan medeni durum değişkenine bağımsız örneklem t-testi; üç ve daha fazla kategori içeren değişkenler için ise tek yönlü ANOVA tercih edilmiştir. Bu yaklaşım, her bir değişkenin doğasına uygun istatistiksel değerlendirme yapılmasını sağlamıştır. Tablo 5 Antalya ilinde faaliyet gösteren kadın kooperatiflerine üye 229 katılımcının demografik ve kooperatif içi özelliklerine ilişkin temel bulguları ortaya koymaktadır.

Tablo 5. Tanımlayıcı istatistikler

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Kooperatifte Göreviniz?				
Başkan	25	10.9	10.9	10.9
Denetim Kurulu	19	8.3	8.3	19.2
Üye	128	55.9	55.9	75.1
Yönetim Kurulu	57	24.9	24.9	100.0
Yaşınız?				
18/29	48	21.0	21.0	21.0
30/39	55	24.0	24.0	45.0
40/49	86	37.6	37.6	82.5
50 ve üzeri	40	17.5	17.5	100.0
Medeni Durumunuz?				
Bekar	38	16.6	16.6	16.6
Evli	191	83.4	83.4	100.0

Eğitim Durumunuz?				
İlköğretim	18	7.9	7.9	7.9
Lisans	54	23.6	23.6	31.4
Lisans Üstü	7	3.1	3.1	34.5
Ortaöğretim	116	50.7	50.7	85.2
Ön Lisans	34	14.8	14.8	100.0
Çalışma süreniz?				
1 yıldan az	147	64.2	64.2	64.2
1-5	75	32.8	32.8	96.9
6-10	6	2.6	2.6	99.6
10 yıldan fazla	1	0.4	0.4	100.0
Toplam	229	100.0	100.0	100.0

Katılımcıların çoğunluğu %55.9 oranıyla kooperatifte üye statüsünde yer almakta, %24.9'u yönetim kurulu üyesi, %10.9'u başkan ve %8.3'ü denetim kurulu üyesi olarak görev yapmaktadır. Bu dağılım, araştırma grubunun ağırlıklı olarak kooperatifin taban üyelerinden oluştuğunu göstermektedir. Yaş dağılımı incelendiğinde, katılımcıların en yoğun olarak %37.6 ile 40–49 yaş aralığında toplandığı; bunu %24 ile 30–39 yaş grubu, %21 ile 18–29 yaş grubu ve %17.5 ile 50 yaş ve üzeri grubun izlediği görülmektedir. Bu bulgu, kooperatiflerde yer alan kadınların çoğunlukla orta yaş grubunda yer aldığını göstermektedir. Medeni durum açısından katılımcıların %83.4'ü evli, %16.6'sı bekârdır. Bu durum, kadın kooperatiflerinde yer alan bireylerin büyük bir kısmının evli kadınlardan oluştuğunu göstermektedir. Eğitim düzeyi bakımından incelendiğinde, katılımcıların %50.7'si ortaöğretim, %23.6'sı lisans, %14.8'i ön lisans, %7.9'u ilköğretim ve yalnızca %3.1'i lisansüstü eğitim düzeyine sahiptir. Bu bulgu, araştırma grubunun büyük ölçüde ortaöğretim mezunu kadınlardan oluştuğunu ve yükseköğrenim düzeyindeki temsilin sınırlı kaldığını ortaya koymaktadır. Son olarak, kooperatifte çalışma süresi değişkenine göre katılımcıların %64.2'si bir yıldan az süredir kooperatifte yer almaktadır. Bunu %32,8 ile 1–5 yıl arası çalışanlar izlemekte, 6–10 yıl deneyime sahip olanlar %2.6, 10 yıl ve üzeri çalışanlar ise yalnızca %0.4 oranındadır. Bu durum, çalışmaya katılan kooperatif üyelerinin büyük çoğunluğunun kooperatif deneyiminin oldukça yeni olduğunu ve örgütsel tecrübelerinin sınırlı olabileceğini göstermektedir. Genel olarak bulgular, yaş, eğitim, medeni durum ve görev süresi gibi demografik değişkenlerin KAS'na ilişkin algılar üzerinde anlamlı etkiler yaratma potansiyeline sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 6'da yer alan analiz, KAS ile bu sendromun üç alt boyutu olan destek DB, YAB ve YB arasındaki ilişki düzeyini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda, değişkenlerin sürekli, sayısal ve aralarındaki ilişkinin doğrusal

olup olmadığını test etmek için Pearson korelasyon analizi tercih edilmiştir. KAS ile DB, YAB ve YB arasındaki doğrusal ilişkilerin tespit edilmesi için (Soru 1) Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. (Field, 2013). Bu analiz, faktörlerin birbiriyle ne düzeyde ilişkili olduğunu ve olası yapısal bir örüntünün varlığını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Tablo 6. İlişkisel analiz

		KAS	DB	YAB	YB
Pearson Korelasyonu	KAS	1.000			
	DB	.702	1.000		
	YAB	.708	.080	1.000	
	YB	.634	.120	.469	1.000
Sig. (1-tailed)	KAS	.			
	DB	.000			
	YAB	.000	.116	.	.
	YB	.000	.036	.000	.

Elde Tablo 6'da sunulan Pearson korelasyon analizi sonuçlarına göre, KAS ile alt boyutları olan DB, YAB ve YB arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar gözlemlenmektedir. KAS ile YAB arasında $r = .708$; KAS ile DB arasında $r = .702$ ve KAS ile YB arasında $r = .634$ düzeyinde ilişkiler tespit edilmektedir. Tüm bu ilişkiler, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < .001$). Sonuçlar yalnızca 0.001'in altında bir değere işaret etmektedir (Field, 2013). Bu durum, KAS algısının DB, YAB ve YB bileşenleriyle yüksek düzeyde ilişkili olduğunu ve bu alt boyutların sendromun bütüncül yapısında açıklayıcı nitelikte olduğunu göstermektedir. Alt boyutlar arası ilişkilere bakıldığında, DB ile YAB arasında düşük düzeyde ve anlamsız bir ilişki görülmektedir ($r = .080$; $p = .116$), bu da bu iki boyut arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağlantı olmadığını göstermektedir. Buna karşın, DB ile YB arasında zayıf ama anlamlı bir ilişki mevcuttur ($r = .120$; $p = .036$). Aynı şekilde, YAB ile YB arasında da anlamlı ve orta düzeyde bir ilişki tespit edilmektedir ($r = .469$; $p < .001$).

Soru 2 kapsamında, KAS'nun YB üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır. Bu yöntemin seçilme nedeni, KAS puanının, kadın kooperatif üyelerinin yöneticilere ilişkin yapı algısını yordayıp yordamadığını test etmek ve bu etkiyi istatistiksel olarak modellemektir (Field, 2013). Regresyon analizinden önce Pearson korelasyon analizi ile değişkenler arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki saptanmış ve $r = .708$ değeri ileri düzeydeki bir doğrusal ilişkinin varlığını tespit edilmektedir.

Tablo 7. KAS ve yapı boyutu ANOVA analizi

Model	Var. K.	KT	Sd	KO	F	
	Gerileme	123.422	1	123.422	223.745	.000 ^b
1	Artık	125.217	227	.552		
	Σ	248.639	228			

Regresyon analizine ilişkin ANOVA sonuçları, modelin anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır ($F(1, 227) = 223.745$, $p < .001$). Bu değer, KAS değişkeninin YB üzerindeki varyansı istatistiksel olarak anlamlı biçimde açıkladığına işaret etmektedir.

Tablo 8. KAS ve yapı boyutu basit doğrusal regresyon analizi

Model	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar		%95 Güven B için aralık			
	B	Std. H	β	t	p.	Alt Sınır	Üst Sınır	
1	(Sabit)	.075	.260		.290	.772	-.436	.587
	KAS	.972	.065	.705	14.958	.000	.844	1.100

Regresyon katsayılarına ilişkin bulgulara göre, KAS puanı, YB puanını anlamlı düzeyde yordamakta olup ($B = .972$, $\beta = .705$, $t = 14.958$, $p < .001$) bu ilişkinin pozitif yönlü olduğu görülmektedir. Standardize edilmemiş katsayıya göre, KAS puanındaki her bir birimlik artış, yapı boyutu puanında yaklaşık .972 birimlik bir artışa karşılık gelmektedir. Modelin anlamlılığı, yüksek t değeri ve anlamlı p değeri ile desteklenmektedir. Bu bulgu, Çelen ve Tuna (2021) tarafından geliştirilen KAS Ölçeği'nin teorik yapısıyla da örtüşmektedir.

Soru 3 kapsamında KAS'nun DB yordayıcılığını belirlemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Bu analiz, KAS düzeyinin kadın üyelerin kadın yöneticilerden algıladıkları destek düzeyini istatistiksel olarak anlamlı biçimde açıklayıp açıklamadığını test etmektedir (Field, 2013). Regresyon analizinden önce gerçekleştirilen Pearson korelasyon analizi (Tablo 6), KAS ile DB arasında güçlü ve pozitif yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir ($r = .702$, $p < .001$). Bu ilişki, KAS arttıkça destek algısının da anlamlı biçimde değiştiğine işaret etmektedir.

Tablo 9. KAS ve destek boyutu ANOVA analizi

Model		Var. K.	KT	Sd	KO	F
	Gerileme	224.011	1	224.011	219.949	0.000 ^b
1	Artık	231.193	227	1.018		
	Σ	455.204	228			

Regresyon analizine ilişkin ANOVA tablosuna göre, modelin genel olarak anlamlı olduğu görülmektedir ($F(1, 227) = 219.949, p < .001$). Bu bulgu, KAS'ın DB üzerindeki varyansı istatistiksel olarak anlamlı düzeyde açıkladığını göstermektedir.

Tablo 10. KAS ve destek boyutu basit doğrusal regresyon analizi

Model	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar		%95 Güven B için aralık			
	B	Std. H	β	t	p.	Alt Sınır	Üst Sınır	
1	(Sabitt)	-1.382	.353		-3.916	.000	-2.078	-.687
	KAS	1.310	.088	.702	14.831	.000	1.136	1.483

Regresyon katsayılarına ilişkin bulgular, KAS puanının, DB'nu anlamlı ve güçlü bir şekilde yordadığını göstermektedir ($B = 1.310, \beta = .702, t = 14.831, p < .001$). Bu bulgu, KAS puanındaki her bir birimlik artışın, DB'nda 1.310 birimlik bir artışla ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca modelin standartlaştırılmış katsayısı ($\beta = .702$), KAS değişkeninin DB üzerindeki etkisinin yüksek düzeyde olduğunu ve değişkenler arasında güçlü bir pozitif ilişki bulunduğunu göstermektedir. Regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlıdır ve güven aralığı da bu etkiyi doğrulamaktadır (95% güven aralığında 1.136, 1.483). Bu sonuçlar, kadın kooperatiflerinde KAS algısının, üyelerin kadın yöneticilerden algıladığı desteği anlamlı biçimde etkilediğini göstermektedir.

Soru 4 kapsamında, kadın üyelerin kadın yöneticilere yönelik güven algısının, KAS'ın YAB ile nasıl bir ilişki içinde olduğu incelenmiştir (Tablo 6) Pearson korelasyon analizine göre, KAS ile YAB arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = 0.634; p < 0.001$). Bu sonuç, YAB'na ilişkin algılar ile KAS düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan, YAB ile DB ($r = 0.120, p < 0.05$) ve YB ($r = 0.469, p < 0.001$) arasında da pozitif ve anlamlı ilişkiler elde edilmiştir.

Tablo 11. KAS ve yeterlilik algısı boyutu ANOVA analizi

Model		Var. K.	KT	Sd	KO	F
1	Gerileme	123.422	1	123.422	223.745	.000 ^b
	Artık	125.217	227	.552		
	Σ	248.639	228			

Regresyon modeline ilişkin ANOVA sonuçları, modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir ($F(1, 227) = 223.745$, $p < .001$). Bu bulgu, KAS düzeyinin, kadın üyelerin yeterlilik algısı üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 12. KAS ve yeterlilik algısı boyutu basit doğrusal regresyon analizi

Model	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar		%95 Güven B için aralık			
	B	Std. H	β	t	p.	Alt Sınır	Üst Sınır	
1	(Sabit)	.075	.260		.290	.772	-.436	.587
	KAS	.972	.065	.705	14.958	.000	.844	1.100

Regresyon katsayılarına göre KAS puanı, YAB puanını anlamlı düzeyde ve pozitif yönde yordamakta olup ($B = .972$, $\beta = .705$, $t = 14.958$, $p < .001$), KAS'taki bir birimlik artışın, yeterlilik algısında ortalama .972 puanlık bir artışla ilişkili olduğu görülmektedir. Regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlıdır ve güven aralığı da bu etkiyi doğrulamaktadır (95% güven aralığında .844, 1.100). Bu sonuçlar, kadın kooperatiflerinde KAS algısının, yeterlilik algısına ilişkin boyutunu anlamlı biçimde etkilediğini göstermektedir.

Araştırmada Soru 5 kapsamında, kadın kooperatif üyelerinin medeni durumlarına (evli-bekar) göre KAS ve alt boyutlarına ilişkin algılarında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem için t-testi uygulanmıştır. Bu test, iki bağımsız grup arasındaki ortalama farkının anlamlı olup olmadığını test etmek amacıyla tercih edilmiştir (Field, 2013). Medeni durum değişkeni iki kategorili olduğundan ve ölçeklerin normal dağıldığı varsayımı sağlandığından, parametrik t-testi uygun bir analiz yöntemi olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 13. Bağımsız Örneklem T-Testi

	Levene Varyans Eşitliği Testi		Ortalamaların Eşitliği T-testi							
	F	p	t	SD	P (2-yönlü)	M \	S. H. \	Alt	Üst	
KAS	Varyanslar =	.638	.425	-.362	223	.718	-.04927	.13615	-.31758	.21904
	Varyanslar≠			-.414	61.892	.680	-.04927	.11905	-.28725	.18871
DB	Varyanslar =	.096	.757	.250	223	.803	.06359	.25420	-.43734	.56453
	Varyanslar≠			.249	52.817	.805	.06359	.25576	-.44944	.57662
YAB	Varyanslar =	2.214	.138	-.368	227	.714	-.06831	.18585	-.43451	.29789
	Varyanslar≠			-.398	57.333	.692	-.06831	.17160	-.41189	.27527
YB	Varyanslar =	3.571	.060	-.824	227	.411	-.12059	.14636	-.40899	.16780
	Varyanslar≠			-1.037	70.402	.303	-.12059	.11633	-.35259	.11141

Elde edilen sonuçlara göre, YAB için $t(223) = .250$; $p = .803$, DB için $t(227) = -.368$; $p = .714$, YB için $t(227) = -.824$; $p = .411$ ve KAS puanı için $t(223) = -.362$; $p = .718$ bulunmuştur. Elde edilen tüm p-değerlerinin 0.05'in üzerinde olması nedeniyle, medeni duruma göre KAS ve alt boyutlarına ilişkin algılar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır.

Soru 6 kapsamında araştırmada, yaş değişkeninin KAS alt boyutlarına ilişkin algılar üzerindeki etkisini aynı anda test edebilmek amacıyla MANOVA yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, birden fazla bağımlı değişkenin (yapı, destek ve yeterlik boyutları) bir veya daha fazla bağımsız değişkenle birlikte analiz edilmesine olanak tanır. MANOVA'nın temel avantajı, değişkenler arası ilişkileri dikkate alarak tip-I hata olasılığını azaltması ve analiz gücünü artırmasıdır. Bu bağlamda, kadın kooperatif üyelerinin farklı yaş gruplarına göre KAS algılarında anlamlı farklılıklar olup olmadığı çok boyutlu bir biçimde test edilmiştir. Bu yöntem, özellikle sosyal bilimlerde birden çok sonuç değişkeni olduğunda önerilmektedir (Tabachnick & Fidell, 2013).

Tablo 14. Yaş düzeyi, KAS ve alt boyutlarına MANOVA analizi

Etki		Değer	F	Hipotez df	Hata df	p	Kısmi Eta ²	Parametresiz	G. Güçlendirilmiş
Kesişme noktası	Pillai's Trace	.965	2001.947 ^b	3.000	219.000	.000	.965	6005.840	1.000
	Wilks' Lambda	.035	2001.947 ^b	3.000	219.000	.000	.965	6005.840	1.000
	Hotelling's Trace	27.424	2001.947 ^b	3.000	219.000	.000	.965	6005.840	1.000
	Roy's Largest Root	27.424	2001.947 ^b	3.000	219.000	.000	.965	6005.840	1.000
Yaşınız	Pillai's Trace	.080	2.021	9.000	663.000	.035	.027	18.187	.862
	Wilks' Lambda	.922	2.023	9.000	533.139	.035	.027	14.724	.762
	Hotelling's Trace	.083	2.017	9.000	653.000	.035	.027	18.155	.861
	Roy's Largest Root	.046	3.411 ^c	3.000	221.000	.018	.044	10.233	.764

Analizde Wilks' Lambda = .922; $F(9, 533.139) = 2.023$; $p = .035$; $\eta^2 = .027$ değeri elde edilmiştir. Diğer çok değişkenli test istatistikleri de benzer biçimde anlamlı bulunmaktadır: Pillai's Trace = .080; $F(9, 663) = 2.021$; $p = .035$; Hotelling's Trace = .083; $F(9, 653) = 2.017$; $p = .035$. Ayrıca Roy's Largest Root değeri de anlamlı çıkmıştır $F(3.221) = 3.411$; $p = .018$; $\eta^2 = .044$.

Soru 7 kapsamında gerçekleştirilen MANOVA sonuçlarına göre, kadın kooperatif üyelerinin eğitim düzeyine göre KAS'nun yapı, destek ve yeterlilik boyutlarına ilişkin algılarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Tablo 15. Eğitim düzeyi KAS ve alt boyutlarına MANOVA analizi

Etki		Değer	F	Hipotez df	Hata df	p	Kısmi Eta ²	Parametresiz	G. Güçlendirilmiş
Kesişme noktası	Pillai's Trace	.934	1021.067 ^b	3.000	218.000	.000	.934	3063.202	1.000
	Wilks' Lambda	.066	1021.067 ^b	3.000	218.000	.000	.934	3063.202	1.000
	Hotelling's Trace	14.051	1021.067 ^b	3.000	218.000	.000	.934	3063.202	1.000
	Roy's Largest Root	14.051	1021.067 ^b	3.000	218.000	.000	.934	3063.202	1.000
Eğitim Durumunuz	Pillai's Trace	.019	.357	12.000	660.000	.977	.006	4.284	.208
	Wilks' Lambda	.981	.356	12.000	577.065	.978	.006	3.763	.184
	Hotelling's Trace	.020	.355	12.000	650.000	.978	.007	4.258	.207
	Roy's Largest Root	.018	.963 ^c	4.000	220.000	.428	.017	3.853	.303

Analiz sonuçlarına göre Wilks' Lambda = .981; $F(12, 577.065) = .356$; $p = .978$; $\eta^2 = .006$ bulunmuştur. Diğer çok değişkenli testler de benzer şekilde anlamlılığa ulaşmamıştır: Pillai's Trace = .019; $F(12, 660) = .357$; $p = .977$; Hotelling's Trace = .020; $F(12, 650) = .355$; $p = .978$; Roy's Largest Root = .018; $F(4, 220) = .963$; $p = .428$.

Soru 8 kapsamında gerçekleştirilen MANOVA sonuçlarına göre, kadın kooperatif üyelerinin kooperatifte üstlendikleri görevlere göre KAS'nun yapı, destek ve yeterlilik boyutlarına ilişkin algılarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo 16. Kooperatif görevleri, KAS ve alt boyutlarına MANOVA analizi

Etki		Değer	F	Hipotez df	Hata df	p	Kısmi Eta ²	Parametresiz	G. Güçlendirilmiş
Kesişme noktası	Pillai's Trace	.950	1391.184 ^b	3.000	219.000	.000	.950	4173.552	1.000
	Wilks' Lambda	.050	1391.184 ^b	3.000	219.000	.000	.950	4173.552	1.000
	Hotelling's Trace	19.057	1391.184 ^b	3.000	219.000	.000	.950	4173.552	1.000
	Roy's Largest Root	19.057	1391.184 ^b	3.000	219.000	.000	.950	4173.552	1.000
Kooperatif göreviniz	Pillai's Trace	.032	.786	9.000	663.000	.630	.011	7.072	.396
	Wilks' Lambda	.968	.786	9.000	533.139	.630	.011	5.728	.318
	Hotelling's Trace	.032	.785	9.000	653.000	.630	.011	7.067	.396
	Roy's Largest Root	.029	2.109 ^c	3.000	221.000	.100	.028	6.327	.534

Wilks' Lambda = .968; $F(9, 533.139) = .786$; $p = .630$; $\eta^2 = .011$ olarak hesaplanmıştır. Diğer test istatistikleri de benzer şekilde anlamlılığa ulaşmamıştır: Pillai's Trace = .032; $F(9, 663) = .786$; $p = .630$; Hotelling's Trace = .032; $F(9, 653) = .785$; $p = .630$; Roy's Largest Root = .029; $F(3, 221) = 2.109$; $p = .100$.

Soru 9 kapsamında gerçekleştirilen MANOVA sonuçlarına göre, kadın kooperatif üyelerinin kooperatifteki çalışma sürelerine göre KAS ve alt boyutlarına ilişkin algılarında genel olarak istatistiksel açıdan zayıf düzeyde bir farklılık gözlenmiştir.

Tablo 17. Çalışma süresine göre KAS ve alt boyutlarına MANOVA analizi

Etki	Değer	F	Hipotez df	Hata df	p	Kısmi Eta ²	Parametresiz	G. Güçlendirilmiş	
Kesişme noktası	Pillai's Trace	.649	102.500 ^b	4.000	222.000	.000	.649	410.001	1.000
	Wilks' Lambda	.351	102.500 ^b	4.000	222.000	.000	.649	410.001	1.000
	Hotelling's Trace	1.847	102.500 ^b	4.000	222.000	.000	.649	410.001	1.000
	Roy's Largest Root	1.847	102.500 ^b	4.000	222.000	.000	.649	410.001	1.000
Çalışma Süreniz	Pillai's Trace	.083	1.587	12.000	672.000	.091	.028	19.044	.838
	Wilks' Lambda	.918	1.601	12.000	587.648	.087	.028	16.910	.778
	Hotelling's Trace	.088	1.612	12.000	662.000	.084	.028	19.343	.845
	Roy's Largest Root	.072	4.005 ^c	4.000	224.000	.004	.067	16.020	.906

Roy's Largest Root testinde bu fark anlamlı bulunmuş ($F(4, 224) = 4.005$; $p = .004$; $\eta^2 = .067$) ve gözlenen test gücü yüksek çıkmıştır ($G. G = .906$). Bu bulgu, özellikle çalışma süresi uzun olan bireylerde KAS algısında farklılaşma olabileceğini düşündürmektedir. Buna karşılık, Wilks' Lambda ($p = .087$), Pillai's Trace ($p = .091$) ve Hotelling's Trace ($p = .084$) gibi diğer çok değişkenli testlerde elde edilen anlamlılık değerleri .05 düzeyinin üzerinde kalarak farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermektedir.

Tablo 18. Değişkenler arası etkilerin testleri

Kaynak	Bağımlı değişken	Tip III Kareler Σ	df	Ort. Kare	F	p	Kısmi Eta ²	Parametresiz	G. Güç
Düzeltilmiş Model	KAS	1.488 ^a	3	.496	.864	.461	.011	2.592	.237
	DB	17.579 ^b	3	5.860	3.013	.031	.039	9.038	.705
	YAB	284.537 ^c	3	94.846	.868	.458	.011	2.605	.238
	YB	2.630 ^d	3	.877	1.298	.276	.017	3.895	.344
Kesişme noktası	KAS	180.304	1	180.304	314.128	.000	.583	314.128	1.000
	DB	145.372	1	145.372	74.741	.000	.249	74.741	1.000
	YAB	16548.585	1	16548.585	151.486	.000	.402	151.486	1.000
Çalışma Süreniz	YB	246.842	1	246.842	365.522	.000	.619	365.522	1.000
	KAS	1.488	3	.496	.864	.461	.011	2.592	.237
	DB	17.579	3	5.860	3.013	.031	.039	9.038	.705
	YAB	284.537	3	94.846	.868	.458	.011	2.605	.238
Hata	YB	2.630	3	.877	1.298	.276	.017	3.895	.344
	KAS	129.146	225	.574					
	DB	437.625	225	1.945					
	YAB	24579.349	225	109.242					
Σ	YB	151.946	225	.675					
	KAS	3658.411	229						
	DB	3688.464	229						
	YAB	371459.000	229						
	YB	4160.188	229						
Düzeltilmiş Toplam	KAS	130.634	228						
	DB	455.204	228						
	YAB	24863.886	228						
	YB	154.576	228						

Kadın kooperatif üyelerinin kooperatifteki çalışma sürelerine göre KAS ve alt boyutlarına ilişkin algılarının farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, yalnızca DB'nda istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir $F(3, 225) = 3.013$; $p = .031$; $\eta^2 = .039$. Bu bulgu, kooperatifte geçirilen sürenin, kadın üyelerin kadın yöneticilerden algıladıkları destek düzeyini etkileyebileceğini göstermektedir. Diğer yandan, KAS puanı ($p = .461$), YB ($p = .458$) ve YAB ($p = .276$) açısından elde edilen p değerleri anlamlılık sınırının üzerinde kalmıştır. Bu durum, çalışma süresinin KAS'ın bu boyutları üzerinde belirgin bir etki oluşturmadığını ortaya koymaktadır.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Antalya ilinde faaliyet gösteren kadın kooperatiflerinde KAS'nun varlığı ve bu sendromun kadın üyeler üzerindeki bireysel ve örgütsel etkilerinin incelendiği bu çalışmanın örneklemini Antalya ilinde faaliyet gösteren kadın kooperatiflerine üye 229 kadın oluşturmaktadır. Özellikle 229 katılımcının tamamının kadın olduğu bir örnekleme yalnızca 25'inin başkan olarak temsil edilmesi, kadın liderliğinin nicel olarak düşük seviyede olduğunu ve temsil adaletinin hâlâ tartışmalı bir düzeyde bulunduğunu göstermektedir. Xiong ve Westlund, (2022)'ün ortaya koyduğu gibi, kadın liderliğinin kurumsal yapılarda daha fazla desteklenmesi, yalnızca eşitlik değil, aynı zamanda örgütsel performans ve aidiyet duygusunun güçlenmesi açısından da önemlidir. Buradan hareketle, araştırmada ulaşılan geniş kadın üye kitlesine anketin ulaştırılabildiği olması, kooperatif başkanlarının adil davrandığını ve örgütsel işleyişin demokratik temelde yürütüldüğünü de ima etmektedir. Bu durum, KAS'nun her değişken üzerinde kendini göstermediğini, hatta bazı yapılarda kadın liderlerin destekleyici rol üstlenebildiğini de düşündürmektedir (Ellemers, vd., 2004; Faniko, Ellemers, ve Derks, vd. 2011). Katılımcıların %37.6'sının 40-49 yaş aralığında yer alması, örgütte yer alan kadınların büyük çoğunluğunun orta yaş grubunda olduğunu göstermektedir. Bu veri, literatürde yer alan "mesleki rekabetin en yoğunlaştığı dönemler" ile örtüşmektedir (Akman ve Akman, 2016). Stiliadi'nin (2024) kişilik ve liderlik davranışı üzerine yaptığı çalışmada da vurgulandığı üzere, bu yaş aralığı, bireylerin kariyer beklentileri ve liderlik arzularının en belirginleştiği dönemdir. Bu bağlamda, KAS olgusunun bu yaş grubunda belirginleşip belirginleşmediği sonraki analizlerle birlikte değerlendirilmiştir. Çalışma süresine ilişkin veriler, kooperatif üyelerinin %64.2'sinin bir yıldan az süredir görev aldığını ortaya koymaktadır. Bu sonuç, örgütsel deneyimin sınırlı olduğu bir yapıda KAS gibi karmaşık sosyal fenomenlerin ortaya çıkışının henüz başlangıç aşamasında olabileceğini düşündürmektedir. Ancak kısa süreli katılımın, dayanışma ve aidiyet duygularını yeterince pekiştirmemiş olması, üyeler arası mesafeli ilişkilerin ve dolayısıyla destek boyutunda düşük algıların oluşmasına da neden olabilir. Bu durum, özellikle örgütsel destek eksikliğiyle ilişkilendirilen KAS'nun gelişme zemini bulabileceği bir bağlam sunmaktadır (Zandria, Luther-King ve Hennie, 2020).

Gerçekleştirilen korelasyon analizine göre, KAS ile YAB, DB ve YB boyutları arasındaki ilişkiler incelenmiş ve tüm boyutlar ile KAS arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar tespit edilmiştir. Özellikle DB ve YAB boyutlarıyla ilişkilerin güçlü düzeyde olması, KAS algısının bu yapılarla birlikte şekillendiğini göstermektedir. Bu bulgu, Çelen ve Tuna (2021) tarafından geliştirilen ölçeğin kuramsal temelleriyle örtüşmektedir. Söz konusu faktörler, KAS'nun bireysel ve örgütsel düzeydeki görünürlüğünü yordayan temel bileşenler olarak öne çıkmaktadır. Nitekim Sobczak. (2018), bireysel farklılıkların liderlik tarzı üzerindeki etkisini ele alırken, kişilerarası güvenin düşük olduğu yapılarda sendrom davranışlarının daha kolay

görünür hale geldiğine dikkat çekmektedir. Ayrıca Suo ve Niu (2014) tarafından bal arılarında gözlemlenen hiyerarşik davranış kalıplarına dair bulgular, KAS'nun biyolojik metaforla açıklanabilirliğini desteklemektedir. Çalışmamızda da benzer şekilde, KAS algısı arttıkça hiyerarşik gerilimlerin örgütsel ortama yansıma olasılığı artmaktadır.

KAS'nın YB ile yöneticilere ilişkin algılar arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki belirlenmiştir Regresyon analizine göre, YB KAS algısının %70'ini açıklamaktadır. Bu sonuç, örgütsel yapılanmanın adalet, şeffaflık ve kadınlar arası güç paylaşımıyla doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. YB'deki algı farklılıkları, kadın yöneticilerin diğer kadınlara yönelik davranışlarının nasıl algılandığını belirlemede kritik bir değişkendir. Suo ve Niu (2014) kadın yöneticilerin hiyerarşik yapılar içinde kendi pozisyonlarını koruma eğiliminde olduğunu, bu durumun da çalışan kadınlarda dışlanmışlık hissi yaratabileceğini ifade etmektedir. Ancak mevcut çalışmada gözlenen pozitif yönlü etki, kadın yöneticilerin yapısal rollerini kapsayıcı şekilde kullandıklarını göstermektedir. Özellikle 51 kooperatifte yapılan yaygın veri toplama, yöneticilerin katılımı teşvik eden bir anlayışla hareket ettiğini düşündürmektedir. YB'nun bu derece etkili olması, örgütteki rollerin açık tanımlanması, sorumlulukların eşit dağıtılması ve karar alma süreçlerine taban üyelerinin dahil edilmesi gibi yapısal etkenlerin sendrom algısının yönünü belirlediğini ortaya koymaktadır. Araştırmalar, kadın desteğinin desteklenmesini teşvik eden bir anlayışla hareket edildiğinde KAS'nun şekillendiğini göstermektedir. Özellikle Matroushi, vd., (2020); Kim ve Shin (2017) çalışması gibi çalışmalar, kadın gücünün sürdürülebilir olmasının çatışmayı azalttığı ve dayanışmayı artırabileceğini ortaya koymaktadır.

KAS'nun örgütsel dayanışma algısı arasında güçlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çalışmada KAS puanındaki artışın, destek algısında paralel bir artışla ilişkili olduğu görülmektedir. Bu sonuç, örgütte kadın yöneticilerin diğer kadınları destekleyip desteklemediğine dair algının, KAS'nun varlığına dair önemli bir gösterge olduğunu ortaya koymaktadır. Çelen ve Tuna (2021) tarafından geliştirilen DB, kadın liderlerin hemcinslerine yönelik destekleyici ya da dışlayıcı tutumlarının nesnel ölçütü olarak değerlendirilmiştir. Bulgular, KAS algısının kadın dayanışmasının temel taşı olan destek yapısında ciddi bir etkisinin olabileceğini göstermektedir. Arif vd. (2023) kadın liderliğinin topluluk temelli kalkınmada ne derece dönüştürücü olabileceğini vurgularken, bu dayanışma örüntüsünün bozulmasının örgütsel başarıyı da tehdit edebileceğini belirtmiştir. Anketin kadın yöneticiler aracılığıyla taban üyelere ulaşması, destek boyutundaki ilişkinin olumsuz değil, olumlu bir örüntü ile ilerlediğini düşündürmektedir. Ancak bu destek sisteminin sürdürülebilirliğini sağlamak için örgüt içinde kadınlar arası güvenin kurumsallaşması ve kadın dayanışmasını destekleyen politika ve eğitimlerin yaygınlaştırılması gerekmektedir (Hogue, 2016).

KAS'nun YAB'nun, kadın kooperatif üyelerinin kadın yöneticilere duyduğu güveni anlamlı ve yüksek düzeyde yordadığını ortaya koymuştur. Elde edilen bu bulgular, kadın liderliğinin algısal düzeyde güven boyutuyla doğrudan bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuçlar, Çelen ve Tuna (2021) tarafından geliştirilen ölçeğin yeterlilik boyutuna ilişkin tanımlamalarıyla örtüşmektedir. İlgili boyut, kadın yöneticilerin bilgi, beceri ve liderlik yeterliliklerinin kadın üyelerce nasıl algılandığına odaklanmakta; güven inşasında yeterlilik atfının merkezi rol oynadığını varsaymaktadır. Bu bağlamda, elde edilen bulgu, ölçeğin yapısal geçerliliğini destekler niteliktedir. Öte yandan, Guro (2024) tarafından yürütülen çalışmada, kadın liderlerin dönüşümcü liderlik stillerinin kurumsal performansla ilişkili olduğu ve bu durumun duygusal zekadan ziyade liderin algılanan yeterliliğine dayandığı belirtilmiştir. Benzer biçimde, bu çalışmada da yeterlilik algısı, yalnızca yönetsel pozisyonların varlığı değil, bu pozisyonlara ilişkin atfedilen değerle de ilişkili bulunmuştur. Bu, kadın yöneticilerin görünürlüğünün ötesinde, liderlik niteliklerinin meşruiyetinin de KAS algısı bağlamında belirleyici olduğunu göstermektedir. Katılımcıların çoğunun kısa süreli kooperatif deneyimine sahip olduğu ve örgütsel yapıya yeni entegre oldukları düşünüldüğünde, yeterlilik algısının yeni gelişen güven bağlarının temelinde rol oynadığı ileri sürülebilir. Bu durum, güvenin yalnızca geçmiş deneyimlerle değil, mevcut liderlik performansının algılanışıyla da biçimlendiğini göstermektedir. KAS'na ilişkin YAB, kadın kooperatif üyelerinin kadın liderlerine yönelik güvenini doğrudan ve güçlü biçimde etkileyen bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bulgu, kadın yöneticilerin yalnızca varlıklarıyla değil, yeterlilik düzeyleriyle de örgütsel iklimi şekillendirdiklerini ve KAS'ın YAB'larında belirleyici bir rol oynadıklarını ortaya koymaktadır.

Kooperatif üyelerinin medeni durumlarına göre KAS ve alt boyutlarına ilişkin algılarında anlamlı bir farklılık olup olmadığı bağımsız örneklem için t-testi ile incelenmiştir. Elde edilen analiz sonuçlarına göre, KAS genel puanı ve alt boyutlar olan YB, DB ve YAB algıları bakımından evli ve bekar kadınlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Tüm p-değerlerinin 0.05'in üzerinde olması, medeni durumun KAS algısını şekillendirmede belirleyici bir faktör olmadığını ortaya koymaktadır. Bu bulgu, Arıcı, vd. (2023)'nin KAS'na ilişkin teorik değerlendirmesinde vurguladığı, sendromun kişisel statülerden ziyade örgütsel kültür ve liderlik pratikleriyle daha fazla ilişkili olduğuna dair bulgularla uyumludur. Aynı şekilde, Akman ve Akman'ın (2016) eğitim sektöründeki kadın çalışanlara yönelik çalışmasında da benzer biçimde medeni durumun KAS'ı doğrudan etkileyen bir değişken olmadığı, aksine kadın yöneticilerle etkileşim sıklığı ve kurumsal pozisyonların bu algıda daha etkili olduğu bildirilmiştir. Literatür ve bulgular, kadınların evli ya da bekar olmalarına bakılmaksızın, kooperatif bağlamında da benzer örgütsel ilişki dinamiklerine maruz kaldığını düşündürmektedir. Özellikle kadın kooperatiflerinin yapısı gereği kadın dayanışmasını önceleyen platformlar

olması, medeni durumun belirleyiciliğini sınırlayabilir. Bu bağlamda, örgütsel işleyişin ve liderlik anlayışının daha belirleyici olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Kooperatif üyelerinin yaş gruplarına göre KAS ve alt boyutlarına ilişkin algılarında farklılık olup olmadığı MANOVA ile test edilmiştir. Sonuçlar, özellikle orta yaş gruplarında yer alan bireylerin, genç ya da ileri yaş grubundaki bireylere kıyasla liderlik ilişkilerine, örgütsel destek beklentisine ve yöneticilerin yeterliliğine dair algılarının farklılaştığını göstermektedir. Bu bulgu, kadın liderlik dinamiklerinde yaş faktörünün belirleyici bir değişken olabileceğini savunan Choi (2013) ve Stiliadi (2024) gibi çalışmalara paralellik göstermektedir. Choi (2013), yaşla birlikte artan örgütsel deneyimin, kadınlar arasında daha stratejik pozisyonlanmalara neden olduğunu, dolayısıyla hem destek hem de liderlik algısında belirgin farklar doğurduğunu ortaya koymuştur. Stiliadi (2024) ise kişilik ve yaş gibi bireysel değişkenlerin liderlik davranışları üzerinde etkili olduğunu, özellikle de kadın yöneticilerin yaşla birlikte güçlenen güven ve temsil becerilerinin, alt grup kadın çalışanlar tarafından daha olumlu değerlendirildiğini ileri sürmektedir.

Kooperatif üyelerinin eğitim düzeylerine göre KAS ve alt boyutlarına ilişkin algılarında anlamlı bir farklılık olup olmadığı MANOVA ile test edilmiştir. Elde edilen bu bulgular, kadınların eğitim düzeyleri arttıkça KAS'na ilişkin yapı, destek ve yeterlilik boyutlarına dair algılarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir. Eğitim düzeyinin sendromun algılanışı üzerinde belirleyici bir etkisinin olmaması, kadınların örgütsel deneyimlerinin ve sosyal rollerinin eğitimden bağımsız olarak benzer şekilde şekillendiğini düşündürmektedir. Aycan (2006) ve Özkanlı ve Beyaz (2008) gibi çalışmalar, Türkiye'de kadınların yönetsel pozisyonlara erişiminde eğitim düzeyinden çok, toplumsal cinsiyet rolleri ve atarkeil örgüt kültürlerinin belirleyici olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla eğitilmiş ya da az eğitilmiş kadınların, kadın liderlerle yaşadıkları deneyimlerin niteliği benzer kalabilmektedir. Öte yandan bu sonuç, kadınlar arası dayanışma ve lider kadınlara duyulan güvenin, eğitim düzeyinden ziyade kişisel deneyim, kurum kültürü veya liderin liderlik tarzı gibi daha bağlamsal unsurlara bağlı olabileceğini düşündürmektedir. Özellikle Guro (2024) ve Choi (2013) gibi çalışmalarda vurgulanan liderlik stillerinin, bireysel özellikler ve algılar üzerindeki belirleyiciliği bu durumu desteklemektedir. Kadın kooperatifleri gibi homojen yapılar içinde eğitim farklılıklarının kadınlar arası ilişkiler ve liderlik algıları üzerinde sınırlı etkiye sahip olabileceğini göstermektedir. Bu bağlamda çalışma, KAS'ın daha çok kişisel etkileşimler, liderlik deneyimleri ve kurum içi dinamiklerle şekillendiği söylenebilir.

Kooperatif üyelerinin kooperatifte üstlendikleri görevlere göre KAS ve alt boyutları olan algılarında anlamlı bir farklılık olup olmadığı MANOVA ile test edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, kooperatif içi görevin KAS algısı üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır (Wilks' Lambda = 0.968; $F(9, 533.139) = 0.786$; $p = 0.630$; $\eta^2 = 0.011$). Diğer test istatistikleri de benzer şekilde anlamlılığa ulaşma-

mıştır. Özellikle Roy's Largest Root ($F(3, 221) = 2.109; p = 0.100$) değeri anlamlılık eşiğine yaklaşıp da istatistiksel olarak anlamlı kabul edilememektedir. Bu bulgular, kadınların kooperatifteki konumlarının ister yönetici düzeyinde isterse üye konumunda olsun KAS algılarını anlamlı biçimde etkilemediğini göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, kooperatif içindeki hiyerarşik pozisyonun, kadınların kadın yöneticilere ilişkin yapı, destek ve yeterlilik algılarını değiştirmedeği anlaşılmaktadır. Literatürde KAS'nun her zaman hiyerarşik rollerle doğrudan bağlantılı olmadığını öne süren çalışmalarla örtüşmektedir. Örneğin Choi (2013), lider kadınların yalnızca pozisyonları nedeniyle değil, kişisel deneyimleri ve sosyal algı nedeniyle de diğer kadınlara karşı mesafeli davranabileceğini belirtmiştir. Benzer şekilde Stiliadi (2024), liderlik rollerinde bulunan bireylerin kişilik özellikleri, toplumsal cinsiyet rolleri ve bireyler arası ilişkilerin KAS'ı şekillendirmede daha belirleyici olduğunu ortaya koymuştur. Çalışmanın özgün örnekleminde, 51 farklı kadın kooperatifinden toplanan verilerde, görevlerin adil dağıtıldığı ve liderlerin katılımcı desteğiyle anket uygulamalarına öncülük ettiği görülmektedir. Bu bağlamda, katılımcıların görevlerinden bağımsız olarak benzer KAS algılarına sahip olmaları, örgüt içi iletişimin açık ve yatay bir şekilde işlediğine işaret edebilmektedir. Ayrıca bu durum, KAS'nun bu tür iş birlikçi yapılarda düşük düzeyde tezahür ettiğini düşündürmektedir. Çalışma kapsamında kooperatif görevinin KAS algısında, örgütsel pozisyondan ziyade bireysel ve kültürel faktörlerin sendromun algılanışında daha etkili olabileceğini göstermektedir. Liderlik pozisyonlarında yer alan kadınların diğer kadınlara karşı kapsayıcı tutum sergiledikleri yönündeki bulgular, toplumsal cinsiyet temelli dayanışma kültürünün kooperatif yapısında görece daha güçlü olabileceğini düşündürmektedir.

Kadın kooperatif üyelerinin kooperatifteki çalışma süresine göre KAS ve alt boyutlarına ilişkin algılarında anlamlı bir farklılık genel olarak gözlenmemiştir. Bulgular, kooperatifte geçirilen sürenin, kadın üyelerin kadın yöneticilerden algıladıkları destek düzeyini etkileyebileceğini düşündürmektedir. Bununla birlikte, KAS'ın toplam puanı ile diğer iki alt boyutu olan YB ve YAB açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu sonuç, örgütsel deneyim arttıkça özellikle destek algısında farklılaşma yaşandığını göstermektedir. Özellikle bir yıldan az süredir kooperatifte bulunan üyelerin oranının %64.2 gibi yüksek bir düzeyde olması, henüz yerleşik ilişki ağlarının oluşmamış olabileceğini düşündürmektedir. Bu bağlamda, destek boyutunda gözlemlenen farklılaşma, zamanla kurulan sosyal sermaye ve güven ilişkilerinin bir yansıması olabilir (Guro, 2024; Arif vd., 2023). Ayrıca, Larasatie ve Ulifah (2023), kadın liderlerin zamanla hem duygusal hem yapısal destek sistemleri geliştirdiğini, bu süreçlerin daha uzun süre görev yapan bireyler tarafından daha net algılandığını ortaya koymuştur. Kooperatif yapılarının katılımcı ve demokratik özellikler taşıdığı düşünüldüğünde, deneyim süresi arttıkça bireylerin örgüt içi ilişkilerdeki beklentileri de farklılaşabilir. Bu, kadın liderlerden beklenen destek davranışlarının da üyelik süresine bağlı olarak değişebileceği anlamına gelir.

Çalışma süresi ile yapı ve yeterlilik boyutlarında anlamlı fark bulunmaması ise bu boyutların daha çok genel KAS algısından ya da bireysel değerlere dayalı tutumlardan kaynaklandığını düşündürmektedir (Stiliadi, 2024; Choi, 2013). Bulgular, örgüt içi ilişkilerin zamana bağlı olarak evrildiğini ve destek algısının daha deneyimli üyelerde farklı şekillerde oluşabileceğini ortaya koymaktadır. Liderlerin bu algıları dikkate alarak örgütsel bağlılık ve güven inşasına yönelik kapsayıcı politikalar geliştirmesi, KAS'nu önlemede işlevsel olabilir.

Araştırma bulgularına göre KAS kadın kooperatiflerinde yapı, destek ve yeterlilik algılarıyla anlamlı biçimde ilişkilidir. Bu sonuçlar, Çelen ve Tuna'nın (2021) geliştirdiği ölçeğin kuramsal yapısını doğrular niteliktedir. Bu çerçevede, kooperatiflerde görev alan kadın yöneticilerin yalnızca temsil değil, destek ve yeterlilik algılarını da güçlendirecek kapsayıcı liderlik pratiklerini benimsemeleri gerekmektedir. YB ilişkin bulgular, örgütsel şeffaflık ve katılımcı karar alma mekanizmalarının KAS algısını düşürebileceğini göstermektedir. Bu nedenle, görev tanımlarının açık yapılması, sorumlulukların eşit dağıtılması ve üyelerin karar süreçlerine dâhil edilmesi önemlidir. DB'nda gözlenen ilişkiler ise, kadın liderlerin hemcinslerine yönelik destek davranışlarını görünür kılmaları gerektiğine işaret etmektedir. Özellikle örgütsel bağlılık ve güven duygusunu artırmaya yönelik stratejilerin geliştirilmesi önerilmektedir. YAB'nun KAS üzerindeki belirleyici etkisi dikkate alındığında, kadın yöneticilerin yetkinliklerini sergileme fırsatlarının artırılması, mesleki gelişimlerinin desteklenmesi ve bu yeterliliğin kurumsal düzeyde tanınması, güven duygusunu güçlendirecektir. KAS algısının medeni durum ve görev değişkeninden etkilenmemesi, sendromun bireysel statülerden çok örgütsel iklimle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, kooperatiflerde kadınlar arası ilişkileri güçlendiren, güven temelli ve eşitlikçi bir kültürün geliştirilmesi, sendromun olumsuz etkilerinin önlenmesine katkı sağlayacaktır.

Yazar Katkı Oranları

Çalışmanın Tasarlanması (Design of Study):

Veri Toplanması (Data Acquisition):

Veri Analizi (Data Analysis):

Makalenin Yazımı (Writing Up):

Makale Gönderimi ve Revizyonu (Submission and Revision):

KAYNAKLAR

- Adar, A. Ş., Dedeoğlu, S., & Kurtuluş, G. (2023). Türkiye'de kadın kooperatifleri: Mevcut durum analizi, kadın güçlenmesi ve istihdam yaratma potansiyeli. *Çalışma ve Toplum*, 2(77), 1174-1208. <https://doi.org/10.54752/ct.1280833>
- Akman, G. İ., & Akman, Y. (2016). Kraliçe arı sendromu bağlamında kadın öğretmenlerin kadın yöneticilere ilişkin görüşleri. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(3), 748. <https://doi.org/10.14686/buefad.v5i3.5000195251>
- Arıcı, E., Gökçe, A., & Batman, O. (2023). Kraliçe arı sendromu (KAS). *Örgütsel Davranış: Güncel Konular*. <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub136.c910>
- Arif, A., Mustari, N., & Harakan, A. (2023). Leading change: Exploring the role of women's political leadership in driving effective development in parangloe village. *Journal of Contemporary Local Politics*, 2(1), 9-17. <https://doi.org/10.46507/jclp.v2i1.333>
- Ayar, M., Yıldız, D., Bilen, G., Sunman, G., Akça, C., Çağlar, İ., & Batman, O. (2023). *Örgütsel davranış: Güncel konular*. Özgür Yayınları.
- Aycan, Z. (2006). Paternalism: Towards conceptual refinement and operationalization. In K. S. Yang, K. K. Hwang, & U. Kim (Eds.), *Indigenous and cultural psychology: Understanding people in context* (pp. 445-466). New York, NY: Springer.
- Choi, P. L. (2013). Gender identities and career aspirations of middle leaders. *International Journal of Educational Management*, 27(1), 38-53. <https://doi.org/10.1108/09513541311289819>
- Çelen, O. (2022). Antalya'daki beş yıldızlı konaklamalarda kraliçe arı sendromunun bağlantısı ve verimlilik üzerine etkisi. (Yüksek lisans tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı).
- Çelen, O., & Tuna, M. (2021). Konaklamadaki kadın çalışanların kraliçe arı tedavi algılarının ölçümüne yönelik bir ölçek geliştirme çalışması. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 2127-2148. <https://doi.org/10.26677/TR1010.2021.838>
- Derks, B., Fischer, A. H., & Bos, A. E. R. (2011). The role of emotion in computer-mediated communication: A review. *Computers in Human Behavior*, 27(1), 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2010.09.003>
- Derks, B., Laar, C. v., Ellemers, N., & Groot, K. d. (2011). Gender-bias primes elicit queen-bee responses among senior policewomen. *Psychological Science*, 22(10), 1243-1249. <https://doi.org/10.1177/0956797111417258>
- Ellemers, N., Heuvel, H. v. d., Gilder, D. d., Maass, A., & Bonvini, A. (2004). The underrepresentation of women in science: differential commitment or the queen bee syndrome?. *British Journal of Social Psychology*, 43(3), 315-338. <https://doi.org/10.1348/0144666042037999>
- Ellemers, N., Rink, F., Derks, B., & Ryan, M. K. (2012). Women in high places: When and why promoting women into top positions can harm them individually or as a group (and how to prevent this). *Research in Organizational Behavior*, 32, 163-187.
- Faniko, K., Ellemers, N., & Derks, B. (2020). The queen bee phenomenon in academia 15 years after: does it still exist, and if so, why?. *British Journal of Social Psychology*, 60(2), 383-399. <https://doi.org/10.1111/bjso.12408>
- Field, A. (2013). *IBM SPSS istatistiklerini kullanarak istatistikleri keşfetme* (4. baskı). Sage Yayınları.
- George, D., & Mallery, P. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference* (10th ed.). Pearson.
- Goff, L., Greene, H., Munn, A., Furey, A., & Smith, N. (2024). The queen bee phenomenon in Canadian surgical subspecialties: an evaluation of gender biases in the resident training environment. *Plos One*, 19(3), e0297893. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0297893>
- Guro, A. B. (2024). Leadership styles, emotional intelligence and personality traits of Muslim women academic heads of the Mindanao State University and their correlation with organizational performance. *Journal of Advanced Research in Business and Management Studies*, 35(1), 11-19. <https://doi.org/10.37934/arbms.35.1.119>
- Hogue, M. (2016). Gender bias in communal leadership: examining servant leadership. *Journal of Managerial Psychology*, 31(4), 837-849. <https://doi.org/10.1108/jmp-10-2014-0292>
- İrmakloğlu, T., & İrk, E. (2022). Türkiye'de kooperatifçiliğin tarihsel gelişimi. *Journal of Management and Organization History*, 1(2), 102-115.
- Kim, S. and Shin, M. (2017). The effectiveness of transformational leadership on empowerment. *Cross Cultural & Strategic Management*, 24(2), 271-287. <https://doi.org/10.1108/ccsm-03-2016-0075>
- Matroushi, H. A., Jabeen, F., Matloub, A., & Tehsin, M. (2020). Push and pull model of women entrepreneurship: empirical evidence from the uae. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 11(3), 588-609. <https://doi.org/10.1108/jiabr-02-2017-0020>

- Morrison, A. M., & Von Glinow, M. A. (1990). Women and minorities in management. *American Psychologist*, 45(2), 200–208. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.45.2.200>
- Okan, Y. T., Kaçar, F., & Taşyan, M. (2024). Özel sektör çalışanlarının algılarına göre örgüt içi iletişim dinamiklerinin incelenmesi. *Selçuk İletişim*, 17(2), 165-195. <https://doi.org/10.18094/josc.1480416>
- Özkanlı, Ö., & Beyaz, M. (2008). Lider-üye etkileşimi ve iş tatmini ilişkisi: Bir araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1-15.
- Pehlivan, N. (2021, Mart 21). Türkiye’de kadın kooperatifleri: Hane içindeki iş bölümü kadın örgütlenmesini etkiliyor. *Gazete Duvar*. <https://www.gazeteduvar.com.tr/turkiyede-kadin-kooperatifleri-hane-icindeki-is-bolumu-kadin-orgutlenmesini-etkiliyor-haber-1536191>
- Ryu, E. (2011). Effects of skewness and kurtosis on normal-theory based maximum likelihood test statistic in multilevel structural equation modeling. *Behavior Research Methods*, 43(4), 1066-1074. <https://doi.org/10.3758/s13428-011-0115-7>
- Sargin, B. (2024). Kadın yöneticilerde kraliçe arı sendromu: Late night (gece kuşu) filmi bağlamında çözümleme (queen bee syndrome in female managers: Analysis in the context of the movie 'late night'). *Journal of Business Research-Turk*. <https://doi.org/10.20491/isarder.2024.1823>
- Sobczak, A. (2018). The queen bee syndrome. The paradox of women discrimination on the labour market. *Journal of Gender and Power*, 9(1), 51-61.
- Staines, G., Tavis, C., & Jayaratne, E. (1973). The Queen Bee syndrome. *Psychology Today*, 7(8), 55-60.
- Stiliadi, S. (2024). Personality and individual differences in leadership behavior: A review. *Technium Business and Management*, 7, 49-61. <https://doi.org/10.47577/business.v7i.10329>
- Suo, J., & Niu, X. (2014). Incorporating entrepreneurship topic into a mobile computing course. *Proceedings of the 2014 International Conference on Teaching and Learning in Computing and Engineering (LaTICE)*, 1-6. <https://doi.org/10.1109/LaTICE.2014.58>
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Pearson Education.
- Thompson, D. J. (1994). *Weavers of dreams: Founders of the modern co-operative movement* (150th Anniversary ed.). Regents of the University of California.
- Turner, J., Brown, R., & Tajfel, H. (1979). Social comparison and group interest in ingroup favoritism. *European Journal of Social Psychology*, 9(2), 187-204. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2420090207>
- West, S. G., Finch, J. F., & Curran, P. J. (1995). Normal olmayan değişkenlere sahip yapısal denklem modelleri: Sorunlar ve çözümler. In R. H. Hoyle (Ed.), *Yapısal denklem modellemesi: Kavramlar, sorunlar ve uygulamalar* (pp. 56-75). Sage.
- Xiong, A., Tao, J., Li, H., & Westlund, H. (2022). Will female managers support gender equality? the study of "queen bee" syndrome in china. *Asian Journal of Social Psychology*, 25(3), 544-555. <https://doi.org/10.1111/ajsp.12517>
- Yazıcıoğlu, Y., & Erdoğan, S. (2007). *SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Detay Yayıncılık.
- Zandria, S., Luther-King, Z., & Hennie, P. (2020). Queen bee syndrome at the workplace; perspectives of female business students at a south african private university. *The Journal of Social Sciences Research*, (64), 406-412. <https://doi.org/10.32861/jssr.64.406.412>

LEADERSHIP DYNAMICS AND AWARENESS IN WOMEN'S COOPERATIVES: A RESEARCH TO UNDERSTAND QUEEN BEE SYNDROME

Extended Abstract:

Women's cooperatives have become increasingly prominent organizational models for strengthening women's participation in economic life, promoting collective production, and contributing to social transformation through gender equality. In Turkey the rapid rise in the number of women's cooperatives, especially after 2012, aligns with national development policies and international frameworks such as ILO recommendations. Despite their egalitarian and participatory organizational ideals, the internal dynamics of these cooperatives may also reproduce gender-based inequalities and interpersonal conflicts. In this context, the Queen Bee Syndrome (QBS) emerges as a key psychosocial phenomenon that can influence organizational culture, leadership perception, and intra-gender relations in women-led structures.

The QBS refers to a situation in which women in leadership positions, often shaped by male-dominated organizational cultures, distance themselves from other women and adopt exclusionary or competitive behaviors to maintain their status (Staines et al., 1973; Derks et al., 2011; Ellemers et al., 2004). These behaviors are not only personal strategies but are also embedded in broader organizational inequalities and cultural expectations. While the concept has been explored in sectors such as education, public administration, and corporate management (Akman & Akman, 2016; Ayar et al., 2023; Arıcı et al., 2023), there is a gap in its empirical examination in collective production-based structures such as women's cooperatives.

This research, titled "Leadership Dynamics and Awareness in Women's Cooperatives: A Research to Understand Queen Bee Syndrome," aims to explore the presence of QBS in women's cooperatives operating in Antalya, Turkey. Specifically, the study investigates how perceptions of support, organizational structure, and competency related to women leaders reflect the presence or absence of QBS among female cooperative members. Moreover, the study examines whether demographic variables such as age, education level, marital status, cooperative role, and duration of membership significantly influence QBS-related perceptions.

The study is grounded in the theoretical framework of Social Identity Theory (Tajfel & Turner, 1979), which posits that individuals tend to align themselves with social groups and may distance themselves from negatively stereotyped identities. In the case of QBS, women leaders may attempt to dissociate from the female identity when it is perceived as low-status, thereby engaging in behaviors that suppress

or exclude other women. Additionally, the “Glass Ceiling Syndrome” (Morrison & Von Glinow, 1990) supports the notion that women who manage to ascend within male-dominated hierarchies may perceive other women as threats, thus reinforcing exclusionary behaviors.

The empirical design of this research adopts a quantitative approach with a descriptive survey model. The primary data collection tool is the QBS Perception Scale developed by Çelen and Tuna (2021), which measures three key dimensions of the syndrome: Support (DB), Structure (YB), and Perceived Competency (YAB). The scale includes 27 items assessed on a 5-point Likert scale. Additionally, demographic information was collected through multiple-choice questions. The validity and reliability of the instrument were ensured through pre-testing with 33 members of a selected women’s cooperative and expert evaluations.

The study population consists of all women’s cooperatives registered in Antalya province. According to KOOPBIS records, there were 56 cooperatives in 2025, but 5 were excluded due to closure or refusal to participate. Ultimately, data was collected from 229 female members across 51 cooperatives via an online survey.

The data were analyzed using SPSS 26.0 Descriptive statistics (mean, standard deviation, frequency) were used to describe the sample. Pearson correlation analysis was employed to examine the relationships among QBS and its sub-dimensions. Simple linear regression was used to determine the predictive power of QBS on Structure, Support, and Competency perceptions. Independent samples t-test and MANOVA were applied to explore differences based on demographic variables.

Findings revealed that QBS was positively and significantly correlated with all three sub-dimensions (Structure: $r=0.634$; Support: $r=0.702$; Competency: $r=0.708$; $p<0.001$), supporting the theoretical model proposed by Çelen and Tuna (2021). Regression analysis further indicated that QBS significantly predicts members’ perceptions regarding women leaders’ organizational roles, their supportive behavior, and their perceived competency. For instance, QBS accounted for 70% of the variance in structure-related perceptions ($R^2=0.705$), highlighting its strong explanatory power.

In terms of demographic influences, no significant differences were observed based on marital status or educational background. However, age and duration of cooperative membership were found to moderately affect support-related perceptions, indicating that experience within the cooperative may influence how women perceive leadership dynamics. These results align with previous literature emphasizing the importance of organizational culture and leadership behavior over personal characteristics (Choi, 2013; Stiliadi, 2024).

The study concludes that although women's cooperatives are theoretically based on equality and solidarity, QBS behaviors can emerge within these structures due to hierarchical competition, limited leadership positions, and symbolic capital struggles. This finding presents a sociological paradox and highlights the need for more inclusive, trust-building leadership practices within women's organizations.

This research makes an original contribution by empirically examining QBS in a cooperative setting and demonstrating its multidimensional effects on organizational behavior and gender dynamics. The study recommends the institutionalization of gender-sensitive leadership training, the promotion of transparent communication within cooperatives, and the integration of inclusive governance models to mitigate QBS. Furthermore, longitudinal research and mixed-method studies are suggested to explore the long-term psychological and organizational implications of QBS in similar community-based organizations.

Keywords: Queen Bee Syndrome, Women's Cooperatives, Organizational Behavior, Leadership Perception, Women's Solidarity.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi,
Ondokuz Mayıs University Journal of Women's and Family Studies

e-ISSN: 2791-6871, OKAD Aralık 2025, 5 (2): 259-281

Kadınlarda Flört Şiddeti Tutumunun Yordayıcıları: Sinderella Sendromu ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini

The Predictors of Date Violence Attitudes in Women:
Cinderella Syndrome and Gender Roles

Elif ATSAN¹, Meryem VURAL BATIK²

¹TC Milli Eğitim Bakanlığı, Samsun.

· elifatsan@hotmail.com · ORCID > 0009-0004-1196-3299

²Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Samsun.

· meryem.vural@omu.edu.tr · ORCID > 0000-0002-7836-7289

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 04 Kasım/November 2025

Kabul Tarihi/Accepted: 12 Aralık/December 2025

Yıl/Year: 2025 | **Cilt-Volume:** 5 | **Sayı-Issue:** 2 | **Sayfa/Pages:** 259-281

Atıf/Cite as: Atsan, E., Vural Batık, M. "Kadınlarda Flört Şiddeti Tutumunun Yordayıcıları:
Sinderella Sendromu ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini"

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi 5(2), Aralık 2025: 259-281.

Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Meryem VURAL BATIK.

KADINLARDA FLÖRT ŞİDDETİ TUTUMUNUN YORDAYICILARI: SİNDERELLA SENDROMU VE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ

ÖZ

Kadınlarda flört şiddeti tutumu, Sinderella Sendromu ve toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlayan bu araştırma nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeline göre yürütülmüştür. Araştırmaya, uygun örnekleme yöntemiyle ulaşılan 18 yaş üstü toplam 511 yetişkin kadın katılmıştır. Veri toplama araçları olarak “Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği, Sinderella Sendromu Ölçeği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre flört şiddetini kabul edici tutumları ile Sinderella Sendromu arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca Sinderella Sendromu, toplumsal cinsiyet rollerinin alt boyutları olan erkek cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü ve eşitlikçi cinsiyet rolü ile negatif yönde; geleneksel cinsiyet rolü ile pozitif yönde anlamlı ilişki göstermektedir. Araştırma bulguları, flört şiddeti tutumunu toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutumların ve Sinderella Sendromu’nun anlamlı ölçüde yordadığını göstermiştir. Bulgular, toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili eşitlikçi tutumların güçlenmesi durumunda flört şiddetini kabul etme eğiliminin azaldığını ve Sinderella Sendromu düzeyinin yükselmesiyle birlikte bireylerin flört şiddetini kabullenme tutumlarının arttığını göstermektedir. Kırsalda yaşayan kadınların ve eğitim düzeyi düşük olan kadınların flört şiddetini kabul edici tutumları ve Sinderella Sendromu düzeyi daha yüksektir. Bu sonuçlar ilgili alan yazın kapsamında tartışılmış ve ileride yapılacak araştırmalar için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Flört Şiddeti, Sinderella Sendromu, Toplumsal Cinsiyet, Cinsiyet Rolü.

THE PREDICTORS OF DATE VIOLENCE ATTITUDES IN WOMEN: CINDERELLA SYNDROME AND GENDER ROLES

ABSTRACT

This study which aims to examine the relationships between Cinderella Syndrome, gender roles and dating violence attitudes in women was conducted using the correlational survey model, a quantitative research method. A total of 511 adult women over the age of 18, recruited through a convenience sampling method, participated in the study. “Turkish Intimate Partner Violence Attitude Scale-Revised,

Cinderella Syndrome Scale and Gender Roles Attitude Scale” were used as data collection tools. According to the findings, positive and significant relationships were found between the accepting attitudes toward dating violence and Cinderella Syndrome. Cinderella Syndrome exhibits negative significant relationships with male gender roles, female gender roles, marital gender roles, and egalitarian gender roles, and positive significant relationships with traditional gender roles. Traditional attitudes toward gender roles and Cinderella Syndrome significantly predict attitudes toward dating violence. The findings indicate that as egalitarian attitudes toward gender roles strengthen, the tendency to accept dating violence decreases, and as the level of Cinderella Syndrome increases, individuals’ acceptance of dating violence increases. Women living in rural areas and those with lower levels of education have higher levels of acceptance of dating violence and Cinderella Syndrome. The findings are discussed in light of the relevant literature.

Keywords: Dating Violence, Cinderella Syndrome, Gender, Gender Role.

GİRİŞ

Sinderella Sendromu, adını Külkedisi masalındaki, yaşadığı olumsuz koşullara rağmen bir prensin kendisini kurtarmasını bekleyen kadın karakterden almaktadır (Saha ve Safri, 2016). Kadınların bağımsızlıktan uzak durarak hayatlarında bir erkeğin kurtarıcı rolü üstlenmesini beklemeyle karakterize edilen bu sendrom, ilk olarak Dowling (1981) tarafından tanımlanmıştır. Bu sendrom, kadınların kendi yeteneklerini kullanmaktan çekindikleri ve dış bir figürden destek alma arzusu içinde oldukları bir psikolojik yapıyı yansıtmaktadır (Akt. Atsan vd., 2023).

Sinderella Sendromu, kadınların zorlu koşullara sabırla katlanarak bir erkek tarafından kurtarılacaklarına dair beklentiyi sürdürmeleriyle ilişkili bir psikolojik bağımlılığı temsil eder (Shaw ve Lee, 2001). Sinderella Sendromu’na sahip kadınlar, bir “prens” figürünün kendilerini kurtaracağı umuduyla, çevrelerindeki bireylerin beklentilerine boyun eğme ve onların arzularını yerine getirme eğilimindedir. Bu durum, kadınların kendi potansiyellerini fark edip geliştirmeleri yerine, dışsal bir kurtarıcıya ihtiyaç duydukları bir yaşam anlayışını benimsemelerine yol açmaktadır. Sinderella Sendromu, kadınların yaşadıkları olumsuzluklara rağmen bir erkeğin kurtarıcı rolüyle hayatlarına müdahale edeceği beklentisini taşıdıkları psikolojik bir bağımlılık durumunu tanımlar (Saha ve Safri, 2016). Bu durum, bireylerin tek başlarına yaşamlarını sürdüremeyecekleri kaygısını taşımalarına ve değişimden uzak durmalarına yol açabilmektedir. Böyle bir ilişkide kalmaya devam etmek ise, kişinin bu ilişkinin dışında var olamayacağına inanması nedeniyle istismarcı ya da sağlıksız ilişki örüntülerinin sürmesine zemin hazırlayabilmektedir (Yıldırım, 2018). Bu bağlamda kadın, yaşamın çeşitli alanlarında eşinden yönlendirme

bekler ve sürekli onun desteğine ihtiyaç duyar. Sendromun etkileri arasında düşük öz saygı, özgüven eksikliği, yoğun kaygılar ve ekonomik bağımsızlık eksikliği yer almaktadır. Pek çok kadında bu sendroma dair belirtiler gözlemlenebilirken, yüksek düzeyde Sinderella Sendromu olan bireyler, erkek figürüne yönelik narsistik düzeyde bir bağ geliştirme eğilimindedir (Lindsey, 2016). Bu bağlanma biçimi, erkekleri kusurları olan bireyler olarak değil; ulaşılamaz, idealize edilmiş figürler olarak görmelerine neden olur. Bu gerçek dışı beklentiler karşılanmadığında ise kadınlar hayal kırıklığına uğrarlar, sürekli ilgi beklerler ve koşulsuz bir biçimde bakım ve onay ihtiyacı hissederler (Gentile vd., 2018). Kendilerini tek başlarına yeterli göremedikleri için, ilişkinin sona erme olasılığına karşı yoğun korku yaşarlar ve bu nedenle sağlıklı ilişkiler içinde kalmayı sürdürebilirler. Bağımsızlık arzusunun zayıf olması, erkeğin koruyucu rolünü yüceltmelerine ve bu yolla daha mutlu olacaklarına inanmalarına neden olur (Akkaya, 2023). Sinderella Sendromu olarak ifade edilen bu kavram, kişinin sorunlarla baş etmede aktif bir rol üstlenmek yerine, çözümünü dışarıdan gelecek bir desteğe bırakması şeklinde ortaya çıkmaktadır (Akkaya, 2020; Gündüz, 2017).

Bu bağımlı yapının temelinde yer alan bağımsızlıktan kaçınma, kadınların erken yaşlardan itibaren içselleştirdiği ve kolayca değiştirilemeyen bir eğilimdir. Sinderella Sendromu'nun ortaya çıkışında toplumsal cinsiyet rolleri belirleyici bir rol oynamaktadır (Selçuk, 2021). Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeklere atfedilen sosyal inançlar ve beklentiler bütünü olup, biyolojik cinsiyetten bağımsız bir kavramdır. Bu roller, toplumun bireylerden cinsiyetlerine uygun şekilde beklediği davranış ve tutumları ifade eder. Kişiler bu rolleri, çocukluktan itibaren sosyal öğrenme süreçleriyle edinir ve kültürel yapıya bağlı olarak farklılık gösterebilir (Yıldırım ve Terzioğlu, 2018). Bu yönüyle toplumsal cinsiyet, farklı kültürlerde kadın ve erkek rollerinde çeşitlilik yaratabilir (King vd., 2019). Literatürde toplumsal cinsiyet rolleri genellikle geleneksel ve eşitlikçi olmak üzere iki kategoride incelenmektedir. Geleneksel roller, kadın ve erkek arasında eşitsiz sorumluluk dağılımlarını öngörürken; aynı zamanda bireylerin sosyal ortamlarda kendilerini nasıl ifade ettiklerini de şekillendirmektedir (King vd., 2019). Her ne kadar kültürel farklılara göre değişkenlik gösterse de, kadınlara daha çok şefkat, hassasiyet ve fedakârlık; erkeklere ise güç, cesaret ve bağımsızlık gibi nitelikler atfedilmektedir. Bazı toplumsal yapılarda, kadınlara bu roller aracılığıyla erkeğe bağımlı olma öğretilir ve bu durum, Sinderella Sendromu'nun gelişimine katkı sağlayabilir (Gentile vd., 2018).

Toplumsal cinsiyet rolleri, bireylerden belirli davranışları benimsemelerini bekleyen ve onları bu çerçevede yönlendiren sosyal normlar bütünüdür. Bu rollerin yapısı, kadınları edilgen ve bağımlı konumda, erkekleri ise koruyucu ve baskın konumda tasvir etme eğilimindedir (Abiç vd., 2022). Bu çerçevede Sinderella Sendromu'na sahip kadınlar, ilişkilerinde daha çok pasif ve bağımlı roller üstlenme eğilimi gösterebilirler. Bu durum, özellikle flört şiddeti bağlamında önemli sonuçlara yol açabilir. Flört şiddeti, geleneksel olarak erkeklerin kadınlara şiddet uygula-

dığı bir olgu olarak değerlendirilse de, günümüzde bu durum her iki cinsiyetin de yaşadığı karşılıklı bir problem olarak ele alınmaktadır (Yıldırım ve Terzioğlu, 2018). Flört şiddeti, romantik ilişkilerde taraflardan birinin diğerine yönelik uyguladığı fiziksel, psikolojik, cinsel ya da dijital şiddet davranışlarını kapsamaktadır (Baldan ve Akış, 2017). Çoğu çalışma, flört şiddetini biyolojik cinsiyet temelinde incelemiş olsa da (Huss ve Kramer, 2004), araştırmalar toplumsal cinsiyet rollerinin bu davranışlar üzerinde daha etkili olduğunu ve bu rollerle flört şiddeti arasında doğrudan ilişkiler bulunduğunu göstermektedir (Berkel vd., 2004; Hilton vd., 2003).

Şiddet çoğunlukla partnerler arasındaki güç eşitsizliğinden kaynaklanmakta olup, bu durum toplumsal cinsiyet rollerinin bir yansıması şeklinde açıklanabilmektedir. Sinderella Sendromu, özellikle kadınların flört ilişkilerinde yaşadıkları deneyimlerle doğrudan ilişkilidir (Taşdemir vd., 2022). Kadınların ilişkide pasiflik ve bağımlılığı içeren rolleri benimsemeleri, onları şiddete daha açık hâle getirebilir; çünkü bu roller, kadının sınır koyma, itiraz etme veya şiddeti reddetme kapasitesini kısıtlayabilir. Hem kadınlar hem de erkekler arasında yaygın olarak görüldüğü belirtilen flört şiddetine, toplumsal cinsiyet rollerinin etkileri farklı biçimlerde ortaya çıkabilmektedir (Çengel ve Yurdalan, 2022). Toplum erkekleri daha baskın, saldırgan ve kontrolcü roller üstlenmeye teşvik ederken; kadınları daha çok edilgen ve mağdur konumda tutar. Bu nedenle Sinderella Sendromu eğilimindeki kadınların, şiddeti kabullenme ve olağanlaştırma ihtimalleri artmaktadır. Bu çerçevede, toplumsal cinsiyet rolleri ile flört şiddeti arasındaki ilişkinin Sinderella Sendromu bağlamında ele alınması derinlemesine bir kavrayış gerektirmektedir. Sinderella Sendromu etkisindeki kadınların, toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak “zayıf” ve “korunmaya ihtiyaç duyan” bireyler şeklinde algılanmaları ile onların yakın ilişkilerde şiddet davranışlarına hoşgörü göstermeleri ya da bu davranışları meşru kabul etmeleri arasındaki bağın ortaya konulması önem arz etmektedir.

İlgili alan yazında Sinderella Sendromu ile ilgili araştırmaların henüz çok yeni olduğu görülmektedir. Flört şiddeti tutumu ve toplumsal cinsiyet rollerinin ilişkisinin incelendiği araştırmalar mevcut olmakla birlikte Sinderella Sendromu’nun flört şiddeti tutumu ile ilişkisine dair kanıtlar oldukça sınırlıdır. Bu araştırmada, toplumsal cinsiyet rolleri, Sinderella Sendromu ve flört şiddeti tutumu arasındaki ilişkileri incelemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Flört şiddeti tutumu ile Sinderella Sendromu ve toplumsal cinsiyet rolleri arasında anlamlı düzeyde ilişki var mıdır?
- Flört şiddeti tutumunu, toplumsal cinsiyet rolleri ve Sinderella Sendromu anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
- Flört şiddeti tutumu ve Sinderella Sendromu yaşam yerine ve eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, nicel araştırma yaklaşımlarından biri olan ilişkisel tarama modeli çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Tarama modelleri, belirli bir evrenden seçilen örneklem üzerinden bireylerin eğilimlerini, tutumlarını veya görüşlerini betimlemeye imkân tanıyan araştırma desenlerinden biridir (Creswell, 2017). İki ya da daha fazla nicel değişken arasındaki ilişki düzeyini korelasyon katsayısı yoluyla belirlemek amacıyla ise İlişkisel tarama modeli kullanılmaktadır (Fraenkel vd., 2012). Bu bağlamda araştırmada, kadınlarda flört şiddeti tutumu, Sinderella Sendromu ve toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Araştırma Grubu

Araştırmada katılımcılara ulaşmak için kolayda örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntem, erişimi kolay bireylerin örnekleme dâhil edilmesi esasına dayanan ve en sık kullanılan örnekleme stratejilerinden biridir (Benoot vd., 2016). Bu kapsamda hazırlanan veri toplama formu, çevrimiçi araçlar üzerinden farklı yaş gruplarındaki kadınlara ulaştırılmıştır. Çalışmaya 18 ile 65 yaş aralığında toplam 511 kadın katılmış olup katılımcılara ilişkin sosyo-demografik bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Bilgileri

Değişkenler		n	%
Medeni/ilişki Durumu	İlişkisi yok/bekar	89	17.4
	Evli	387	75.7
	Boşanmış	35	6,9
Eğitim Düzeyi	İlkokul/Ortaokul	12	2.3
	Lise	47	9.2
	Üniversite (Lisans)	348	68.1
	Lisansüstü	104	20.4
Çalışma Durumu	Çalışıyor	345	67.5
	Çalışmıyor	166	32.5
Yaşamının Çoğunu Geçirdiği Yerleşim Yeri	Köy	34	6.7
	İlçe	111	21.7
	Şehir	325	63.6
	Metropol	41	8.0

Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde, yaş ortalamasının 35,56 (SS=10.00) olduğu belirlenmiştir. Medeni durum açısından değerlendirildiğinde, grubun %75.7'sinin evli, %17.4'ünün bekâr ve %6.9'unun boşanmış olduğu görülmektedir. Eğitim durumu dağılımında ise katılımcıların %68.1'i lisans, %20.4'ü lisansüstü, %9.2'si lise ve %2.3'ü ilkokul/ortaokul mezunudur. Çalışma durumu açısından, katılımcıların %67.5'inin çalıştığı, ikamet yerine bakıldığında ise %63.6'sının şehirde yaşadığı saptanmıştır. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği'nden elde edilen toplam puanlar incelendiğinde, kesme puanı olan 95'in üzerinde değer alan katılımcıların eşitlikçi tutumlara sahip oldukları kabul edilmiştir. Buna göre, 511 katılımcının tamamının eşitlikçi cinsiyet tutumuna sahip olduğu belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada “Sinderella Sendromu Ölçeği”, “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği”, “Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği” ve Kişisel Bilgi Formu kullanılarak veriler toplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Formda; yaş, medeni durum, eğitim durumu, çalışma durumu, çocukluğun geçtiği yer, mevcut ikamet edilen yer, ebeveynlerle olan ilişkiler ile çocukluk döneminde aile içinde yaşanan fiziksel, sözel ve duygusal şiddet ya da ihmal durumlarını belirlemeye yönelik sorulara yer verilmiştir.

Sinderella Sendromu Ölçeği (SSÖ): Demir vd. (2021) tarafından geliştirilen ölçek, 5'li Likert tipi formatta hazırlanmıştır. Ölçek 25 maddeden oluşmakta olup elde edilen puanının yüksek olması, Sinderella Sendromu düzeyinin arttığını göstermektedir. AFA sonucunda, ölçeğin üç alt faktörden meydana geldiği belirlenmiştir: Cinsiyetçi tutum, Sorumluluktan kaçma ve Kariyerden vazgeçme. Bu üç faktör, Sinderella Sendromu ile ilgili toplam varyansın %54,69'unu açıklamaktadır. DFA bulguları ise söz konusu üç faktörlü yapıyı desteklemektedir. Ölçeğin iç tutarlılık güvenilirliği Cronbach's alpha değeri .94 olarak hesaplanmıştır (Demir vd., 2021). Mevcut araştırmada hesaplanan Cronbach's alpha değeri ise .94'tür.

Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TCRTÖ): 38 maddeden oluşan ve beşli Likert tipi olan ölçek, Zeyneloğlu ve Terzioğlu (2011) tarafından geliştirilmiştir. AFA sonucunda, ölçeğin beş alt faktörden meydana geldiği belirlenmiştir: Erkek Cinsiyet Rolü, Kadın Cinsiyet Rolü, Evlilikte Cinsiyet Rolü, Geleneksel Cinsiyet Rolü ve Eşitlikçi Cinsiyet Rolü. Geleneksel Cinsiyet Rolü dışındaki alt boyutlardan alınan puanlar arttıkça, o role ilişkin eşitlikçi tutumun yükseldiği kabul edilmektedir. Buna karşılık, Geleneksel Cinsiyet Rolü alt boyutunda yüksek puanlar, geleneksel tutumun güçlü olduğunu göstermektedir. Ölçeğin toplam puanı hesaplanırken, tüm alt boyutların puanları doğrudan toplanırken, Geleneksel Cinsiyet Rolü alt boyutundaki maddeler ters puanlanarak eklenmektedir. Toplam puanın yüksek olması, toplumsal cinsiyet rollerine yönelik eşitlikçi tutuma işaret ederken; düşük puanlar geleneksel tutumun varlığına işaret etmektedir. Kesme puanı olarak belirlenen 95 ve üzeri değerler, eşitlikçi tutumu gösterirken, 95'in altındaki puanlar geleneksel tutuma sahip bireyleri temsil etmektedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı Cronbach's alpha değeri .92 olarak bildirilmiştir (Zeyneloğlu ve Terzioğlu, 2011). Mevcut araştırmada hesaplanan Cronbach's alpha değerleri ise .63 ile .82 arasındadır.

Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği- Gözden Geçirilmiş Formu (YİŞTÖ-GG): Ölçek, Fincham vd. (2008) tarafından geliştirilmiş, Toplu-Demirtaş vd. (2017) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Beşli Likert formatında hazırlanmış olan bu ölçekte toplam 17 madde yer almaktadır. AFA sonucunda, ölçeğin üç alt faktörden meydana geldiği belirlenmiştir: Şiddet, Kontrol ve İstismar. Ölçekten elde edilen yüksek puanlar, psikolojik ve fiziksel şiddete yönelik daha kabul edici tutumların varlığını göstermektedir. Ölçeğin iç tutarlılık güvenilirliği Cronbach's alpha değeri .72 olarak bulunmuştur (Toplu-Demirtaş vd., 2017). Mevcut araştırmada hesaplanan Cronbach's alpha değeri ise .73'tür.

Verilerin Toplanması

Araştırmada Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 28.04.2023 tarih ve 2023-377 sayılı etik kurul izni alınmıştır. Çevrim içi veri toplama formu hazırlanarak, formun erişim linki, çeşitli

sosyal medya platformlarında e-posta ve WhatsApp gibi uygulamalar aracılığıyla paylaşılmıştır. Araştırmaya katılmada gönüllü olan 18 yaş üstü yetişkin kadınlar anketleri doldurmuşlardır. Anketlerin doldurulması yaklaşık 10-12 dk. sürmüştür.

Verilerin Analizi

İlk olarak uç değerlere sahip veriler belirlenmiş ve uç değerlere sahip veriler çıkartılmıştır. 511 katılımcının verileri ile analizler gerçekleştirilmiştir. Normallik varsayımları için hesaplanan çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) katsayıları değerlerinin Sinderella Sendromu için .81 ve .66, toplumsal cinsiyet rolleri için -.78 ve .28, flört şiddeti tutumu için .61 ve .45 olarak hesaplanmıştır. Hair vd. (2010) örneklem büyüklüğü 200'den fazla olan çalışmalarda Skewness ve Kurtosis değerlerinin ± 10 aralığında kabul edilebileceğini ifade etmektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri ve Sinderella Sendromu'nun flört şiddeti tutumunu yordama düzeyini belirlemek için uygulanacak hiyerarşik regresyon analizinden önce, ön koşul varsayımları incelenmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi ile hesaplanmış, değişkenlerin flört şiddeti tutum toplam puanı ile korelasyonu değerlendirilmiş ve çoklu bağlantı sorununun olmadığı belirlenmiştir. Flört şiddetini yordayan faktörleri incelemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre Sinderella Sendromu ve flört şiddeti tutumu puanlarının karşılaştırılması için MANOVA ve Bonferroni testi uygulanmıştır. Analizler SPSS 22 programı kullanılarak yapılmış; elde edilen istatistiklerin anlamlılığı .05 düzeyinde incelenmiştir.

BULGULAR

Betimsel Analizler

Katılımcıların Sinderella Sendromu Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Ölçeği ve Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği ile alt boyutlarından elde edilen puan ortalamaları, standart sapma değerleri ve değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson Korelasyon Analizi kullanılarak belirlenmiş olup, sonuçlar Tablo 2'de sunulmuştur. Korelasyon katsayıları incelenmeden önce, ölçek puanlarının yorumlanmasına ilişkin bazı hatırlatmaların yapılması faydalı görülmektedir. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Ölçeği'nde erkek, kadın ve evlilikte cinsiyet rolü ile eşitlikçi cinsiyet rolü alt boyutları ve ölçeğin toplam puanının artması, o role ilişkin eşitlikçi tutumların yükseldiğini göstermektedir. Geleneksel cinsiyet rolü alt boyutundan alınan yüksek puan ise gelenekçi tutumların yoğunluğunu ifade etmektedir. Sinderella Sendromu Ölçeği puanlarının yükselmesi sendrom düzeyinin arttığını; Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği puanlarının yükselmesi ise flört şiddetine yönelik tutumların daha kabul edici olduğunu göstermektedir.

Tablo 2. Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
CT (1)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
SK (2)	.77*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KV (3)	.79*	.63*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
SS (4)	.96*	.89*	.85*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ErCR (5)	-.54*	-.54*	-.53*	-.59*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KCR (6)	-.59*	-.45*	-.51*	-.57*	.48*	-	-	-	-	-	-	-	-	-
EvCR (7)	-.58*	-.47*	-.66*	-.61*	.44*	.51*	-	-	-	-	-	-	-	-
GCR (8)	.78*	.72*	.68*	.81*	-.62*	-.70*	-.58*	-	-	-	-	-	-	-
EşCR (9)	-.49*	-.37*	-.54*	-.50*	.36*	.55*	.56*	-.50*	-	-	-	-	-	-
TCR (10)	-.76*	-.65*	-.72*	-.78*	.72*	.87*	.73*	-.89*	.72*	-	-	-	-	-
Ş (11)	.20*	.17*	.25*	.22*	-.20*	-.22*	-.35*	.23*	-.33*	-.31*	-	-	-	-
K (12)	.43*	.38*	.34*	.43*	-.27*	-.41*	-.39*	.43*	-.29*	-.46*	.31*	-	-	-
İ (13)	.38*	.42*	.38*	.43*	-.38*	-.25*	-.38*	.402*	-.30**	-.41*	.28*	.30*	-	-
FŞT (14)	.49*	.47*	.45*	.52*	-.40*	-.42*	-.51*	.51*	-.41*	-.56*	.62*	.81*	.73*	-
Ort.	20.92	15.58	10.57	47.08	26.39	27.73	38.23	15.40	37.56	16.53	5.27	13.72	10.37	29.37
SS	8.11	5.83	3.69	16.16	3.22	5.54	2.17	5.49	3.06	15.84	2.15	3.85	3.23	6.81

*p<.001, CT= Cinsiyetçi Tutum, SK= Sorumluluktan Kaçma, KV= Kariyerden Vazgeçme, SS= Sinderella Sendromu, ErCR= Erkek Cinsiyet Rolü, KCR= Kadın Cinsiyet Rolü, EvCR= Evlilikte Cinsiyet Rolü, GCR= Geleneksel Cinsiyet Rolü, EşCR= Eşitlikçi Cinsiyet Rolü, TCR= Toplumsal Cinsiyet Rollerini, Ş=Şiddet, K= Kontrol, İ= İstismar, FŞT= Flört Şiddeti Tutumu.

Sinderella Sendromu Ölçeği'nde Cinsiyetçi Tutum alt boyutunun ortalaması 20.93 ± 8.11 , Sorumluluktan Kaçma alt boyutu 15.59 ± 5.83 ve Kariyerden Vazgeçme alt boyutu 10.57 ± 3.69 olarak bulunmuştur. Ölçeğin toplam puan ortalaması ise 47.09 ± 16.16 'dır. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Ölçeği'nde Erkek Cinsiyet Rolü alt boyutu 26.40 ± 3.22 , Kadın Cinsiyet Rolü alt boyutu 27.74 ± 5.54 , Evlilikte Cinsiyet Rolü alt boyutu 38.23 ± 2.17 , Geleneksel Cinsiyet Rolü alt boyutu 15.41 ± 5.49 ve Eşitlikçi Cinsiyet Rolü alt boyutu 37.57 ± 3.06 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin toplam puan ortalaması 162.53 ± 15.84 'tür. Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği'nde ise Şiddet alt boyutu 5.28 ± 2.15 , Kontrol alt boyutu 13.73 ± 3.85 ve İstismar alt boyutu 10.37 ± 3.23 olarak belirlenmiş; toplam flört şiddeti tutumu (YİŞT) ortalaması 29.38 ± 6.81 olarak saptanmıştır.

Korelasyon analizine göre, Sinderella Sendromu ile Erkek Cinsiyet Rolü ($r=-.588$, $p<.01$), Kadın Cinsiyet Rolü ($r=-.573$, $p<.01$) ve Evlilikte Cinsiyet Rolü ($r=-.613$, $p<.01$) arasında anlamlı ve negatif korelasyon gözlenmiştir. Öte yandan, Sinderella Sendromu ile Geleneksel Cinsiyet Rolü arasında pozitif ($r = .806$, $p<.01$), Eşitlikçi Cinsiyet Rolü ile negatif ($r=-.503$, $p<.01$) korelasyon tespit edilmiştir. Genel olarak, toplumsal cinsiyet rolleri ile Sinderella Sendromu arasında güçlü ve negatif yönlü bir korelasyon mevcuttur ($r=-.804$, $p<.05$), bu da Sinderella Sendro-

mu düzeyi arttıkça bireylerin daha geleneksel cinsiyetçi rol benimseme eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Katılımcı yanıtlarına göre, Sinderella Sendromu ile şiddet alt boyutu arasında düşük fakat pozitif bir ilişki saptanmıştır ($r=.220, p<.05$), bu da sendrom düzeyi yükseldikçe flört şiddetini kabul etme eğiliminin arttığını işaret etmektedir. Kontrol tutumu ile Sinderella Sendromu arasında orta düzeyde ve pozitif bir ilişki bulunmuştur ($r=.432, p<.05$), bu durum yakın ilişkilerde kontrolü kabul eden bireylerde Sinderella Sendromu düzeyinin de yükseldiğini göstermektedir. Benzer şekilde, Sinderella Sendromu ile istismar tutumu arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki tespit edilmiştir ($r=.431, p<.05$). Ayrıca, Sinderella Sendromu ile genel Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelim Tutumu arasında güçlü ve pozitif bir ilişki görülmüştür ($r=.518, p<.05$), bu da sendrom düzeyindeki artışın şiddetini kabul etme eğilimini artırdığını ortaya koymaktadır.

Genel Toplumsal Cinsiyet Roller Tutumu ile Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Tutum arasında anlamlı negatif korelasyon tespit edilmiştir. Genel Toplumsal Cinsiyet Roller Tutumu ile Şiddet alt boyutu arasında $r=-.308$ ($p<.01$), Kontrol alt boyutu ile $r=-.458$ ($p<.01$) ve İstismar alt boyutu ile $r=-.413$ ($p<.01$) düzeyinde negatif korelasyon bulunmuştur. Ölçeğin toplam Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Genel Tutum puanı ile Genel Toplumsal Cinsiyet Roller Tutumu arasında ise $r=-.552$ ($p<.01$) düzeyinde anlamlı negatif bir ilişki vardır. Erkek Cinsiyet Rolü ile Şiddet ($r=-.200, p<.01$), Kontrol ($r=-.274, p<.01$) ve İstismar ($r=-.379, p<.01$) alt boyutları arasında negatif korelasyon gözlenmiş; aynı şekilde Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Genel Tutum ile de $r=-.398$ ($p<.01$) düzeyinde negatif bir ilişki bulunmaktadır. Kadın Cinsiyet Rolü alt boyutu ile Şiddet ($r=-.223, p<.01$), Kontrol ($r=-.405, p<.01$) ve İstismar ($r=-.247, p<.01$) arasında negatif korelasyon saptanmış, toplam genel tutum ile de $r=-.417$ ($p<.01$) düzeyinde anlamlı bir negatif ilişki vardır. Evlilikte Cinsiyet Rolü ile Şiddet ($r=-.353, p<.01$), Kontrol ($r=-.391, p<.01$) ve İstismar ($r=-.381, p<.01$) alt boyutları arasında anlamlı negatif korelasyon belirlenmiş; Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Genel Tutum ile ise $r=-.513$ ($p<.01$) düzeyinde negatif ilişki mevcuttur. Geleneksel Cinsiyet Rolü ile Şiddet ($r=.230, p<.01$), Kontrol ($r=.433, p<.01$) ve İstismar ($r=.402, p<.01$) alt boyutları arasında pozitif korelasyon görülmüş; Genel Tutum ile ise $r=.509$ ($p<.01$) düzeyinde anlamlı pozitif ilişki vardır. Eşitlikçi Cinsiyet Rolü alt boyutu ile Şiddet ($r=-.318, p<.01$), Kontrol ($r=-.293, p<.01$) ve İstismar ($r=-.298, p<.01$) alt boyutları arasında negatif korelasyon gözlenmiş; toplam Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Genel Tutum ile ise $r=-.408$ ($p<.01$) düzeyinde anlamlı negatif ilişki tespit edilmiştir.

Flört Şiddeti Tutumunun Yordayıcıları

Sinderella Sendromu ve toplumsal cinsiyet rollerinin, flört şiddetine yönelik tutumlar üzerindeki yordayıcı etkilerini incelemek amacıyla gerçekleştirilen Hiyerarşik Regresyon analizi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Ölçeklerin Toplam Puanları ile Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken		Reg. Kat.	St. Hata	B	t	R	R ²	F _(değişim)
Flört Şiddeti Tutumu								
1	Sabit	67.96	2.59	-	26.21	.55	.30*	223.44
	TCR	-.24	.02	-.55	-14.95			
2	Sabit	51.41	5.04	-	10.20	.57	.33*	14.53
	TCR	-.16	.03	-.38	-6.49			
	SS	.10	.03	.22	3.81			

* $p < .000$, $R = .57$, $R^2 = .32$, $F_{(2, 508)} = 121.96$
 TCR= Toplumsal Cinsiyet Roller, SS= Sinderella Sendromu

Tablo 3'te yer alan bulgular, toplumsal cinsiyet rolleri ($t = -6.49$, $p < .001$) ve Sinderella Sendromu ($t = 3.81$, $p < .001$) değişkenlerinin flört şiddeti tutumunu anlamlı olarak yordadığını göstermektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri, flört şiddeti tutumundaki toplam varyansın %30'unu açıklamaktadır ($R^2 = .30$, $F_{Değişim(1, 509)} = 223.44$, $p = .000$). Buna ek olarak, Sinderella Sendromu ise toplam varyansa %3 oranında katkıda bulunmaktadır ($\Delta R^2 = .03$, $F_{Değişim(1, 508)} = 14.53$, $p = .000$). Beta değerleri incelendiğinde, flört şiddeti tutumunu en güçlü biçimde "Toplumsal Cinsiyet Roller", ikinci sırada ise "Sinderella Sendromu" yordamaktadır. Diğer bir ifadeyle, flört şiddeti tutumunun %30'u toplumsal cinsiyet rolleri ile, %3'ü Sinderella Sendromu ile açıklanmakta ve iki değişken bir arada flört şiddetine yönelik tutumun %33'ünü açıklamaktadır ($R^2 = .32$, $F_{(2, 508)} = 121.96$, $p = .000$).

Bir sonraki aşamada Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği'nin alt boyutları ve Sinderella Sendromu Ölçeği'nin alt boyutları ayrı ayrı Regresyon analizine dâhil edilerek hangi alt boyutların yordayıcı etkisi gösterdiği incelenmiştir (Tablo 4).

Tablo 4. Ölçeklerin Alt Boyutları ile Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken Flört Şiddeti Tutumu	Reg. Kat.	St. Hata	B	t	R	R ²	F _(değişim)	
1	Sabit	91.04	4.57	-	19.89	.51	.26*	182.104
	EvCR	-1.61	.12	-.51	-13.49			
2	Sabit	69.17	5.32	-	12.99	.57	.33*	51.45
	EvCR	-1.18	.13	-.38	-9.16			
	SK	.34	.05	.29	7.17			
3	Sabit	60.35	5.87	-	10.27	.59	.35	11.58
	EvCR	-.99	.14	-.32	-7.14			
	SK	.21	.06	.18	3.49			
	GCR	.24	.07	.19	3.40			

* $p < .000$, $R = .59$, $R^2 = .35$, $F_{(3, 507)} = 89.47$

EvCR= Evlilikte Cinsiyet Rolü, GCR= Geleneksel Cinsiyet Rolü, SK= Sorumluluktan Kaçma

Tablo 4, flört şiddeti tutumunu anlamlı biçimde yordayan alt boyutların yordama sırasını ve gücünü göstermektedir. Analiz sonuçlarına göre, Evlilikte Cinsiyet Rolü ($t = -7.14$, $p < .001$), Sorumluluktan Kaçma ($t = 3.49$, $p < .001$) ve Geleneksel Cinsiyet rolü ($t = 3.40$, $p < .001$) alt boyutları flört şiddeti tutumunu anlamlı düzeyde yordamaktadır. Evlilikte cinsiyet rolü, flört şiddeti tutumuna ait varyansın %26'sını açıklamaktadır ($R^2 = .26$, $F_{Değişim(1, 509)} = 182.10$, $p = .000$). Sinderella Sendromu'nun Sorumluluktan Kaçma alt boyutu ikinci sırada regresyona dâhil olmuş ve toplam varyansa %6 oranında katkı sağlamıştır ($\Delta R^2 = .06$, $F_{Değişim(1, 508)} = 51.45$, $p = .000$). Geleneksel Cinsiyet Rolü ise regresyon analizine üçüncü sırada dâhil olmuş ve flört şiddeti tutumuna ait varyansa %2 oranında katkı sağlamıştır ($\Delta R^2 = .02$, $F_{Değişim(1, 507)} = 11.58$, $p = .000$). etâ değerleri incelendiğinde, flört şiddeti tutumunu en fazla "Evlilikte Cinsiyet Rolü", ardından "Sorumluluktan Kaçma" ve üçüncü olarak "Geleneksel Cinsiyet Rolü" yordamaktadır. Başka bir ifadeyle, flört şiddeti tutumunun %26'sı Evlilikte Cinsiyet Rolü, %6'sı Sorumluluktan Kaçma ve %2'si Geleneksel Cinsiyet Rolü ile açıklanmakta ve bu üç değişken bir araya geldiğinde toplam varyansın %35'i flört şiddeti tutumunu açıklamaktadır ($R^2 = .35$, $F_{(3, 507)} = 89.47$, $p = .000$).

Değişkenlere İlişkin MANOVA Sonuçları

Sinderella Sendromu ile flört şiddeti tutumunun, katılımcıların yaşadıkları yere göre anlamlı farklılıklar gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan MANOVA testi sonuçları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Yaşam Yeri Değişkenine İlişkin MANOVA Sonuçları

<i>Değişkenler</i>		<i>n</i>	<i>Ortalama</i>	<i>SS</i>	<i>Sd</i>	<i>F</i>	<i>Gruplar Arası Fark</i>
Sinderella Sendromu	Köy (1)	34	54.26	1.57	3	5.99*	1>3, 1>4 2>3
	İlçe (2)	111	50.74	17.71			
	Şehir (3)	325	45.54	15.22			
	Metropol (4)	41	43.41	13.77			
Flört Şiddeti Tutumu	Köy (1)	34	33.76	7.30	3	8.80*	1>3, 1>4 2>4
	İlçe (2)	111	30.83	7.23			
	Şehir (3)	325	28.60	6.57			
	Metropol (4)	41	27.95	4.87			

*p<.01

Tablo 5'e görüldüğü üzere, Sinderella Sendromu puanlarının kadınların yaşadıkları yere bağlı olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir (F=5.99, p<.01). Bulgular, köy ve ilçede yaşayan kadınların Sinderella Sendromu düzeylerinin şehirde yaşayanlara kıyasla daha yüksek olduğunu, metropolde yaşayan kadınların ise en düşük düzeye sahip olduklarını göstermektedir. Ayrıca, Yakın İlişkilerde Şiddet Yönelim Tutumu puanlarının da yaşam yerine göre anlamlı farklılıklar sergilediği görülmektedir. Toplam flört şiddeti tutum puanları incelendiğinde, köyde yaşayan kadınların flört şiddetini kabul eden tutumlarının, şehir ve metropolde yaşayan kadınlara kıyasla anlamlı ölçüde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (F=8.80, p<.01).

Sinderella Sendromu ve flört şiddeti tutumunun kadınların eğitim düzeyine bağlı olarak anlamlı farklılıklar gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan MANOVA testi sonuçları Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Eğitim Düzeyine Değişkenine İlişkin MANOVA Sonuçları

Değişkenler	n	Ort.	SS	Sd	F	Gruplar Arası Fark
Sinderella Sendromu	İlkokul/Ortaokul (1)	12	66.25	17.97	3	
	Lise (2)	47	54.21	17.48		1>3, 1>4
	Üniversite-Lisans (3)	348	46.69	15.97		2>3, 2>4
	Lisansüstü(4)	104	42.95	13.38	11.69*	
Flört Şiddeti Tutumu	İlkokul/Ortaokul (1)	12	33.25	7.47	3	
	Lise (2)	47	32.55	8.21		1>3, 1>4
	Üniversite-Lisans (3)	348	29.41	6.54		2>3, 2>4
	Lisansüstü(4)	104	27.37	6.22	8.02*	3>4

*p<.01

Tablo 6'da yer alan bulgular, Sinderella Sendromu puanlarının kadınların eğitim düzeyine göre anlamlı biçimde farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır (F=11.69, p<.01). Buna göre, ilkokul/ortaokul ve lise mezunu kadınların Sinderella Sendromu düzeyleri, lisans ve lisansüstü mezun kadınlara kıyasla daha yüksektir. Kadınların Yakın İlişkilerde Şiddet Yönelim Tutumu puanları eğitim düzeyine göre anlamlı farklılıklar sergilemektedir (F=8.02, p<.01). İlkokul/ortaokul ve lise mezunu kadınların şiddeti kabul eden tutumları, lisans ve lisansüstü mezunlara kıyasla daha yüksektir. Ayrıca, lisansüstü mezun kadınların, lisans mezunlarına göre şiddeti kabul etme düzeylerinin daha düşük olduğu gözlenmiştir.

TARTIŞMA

Sinderella Sendromu ile toplumsal cinsiyet rolleri ve flört şiddeti tutumu arasındaki ilişkinin araştırıldığı bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre, flört şiddeti tutumunun birinci derecede belirleyicisi "toplumsal cinsiyet rolleri", ikinci derecede ise "Sinderella Sendromu"dur. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği ve Sinderella Sendromu alt boyutları ayrı ayrı regresyon analizlerine dâhil edilerek, hangi alt boyutların flört şiddeti tutumunu anlamlı şekilde yordadığı incelenmiştir. Sonuçlar; flört şiddeti tutumunun birincil yordayıcısının "Evlilikte Cinsiyet Rolü", ikincisinin "Sorumluluktan Kaçma" ve üçüncüsünün "Geleneksel Cinsiyet Rolü" olduğunu göstermiştir. Literatürde, cinsiyet rolleri ile şiddet eğilimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar, bu bulguları destekler niteliktedir. Türkiye'de yapılan birçok araştırma (Arslan, 2018; Çelik ve Altıntaş, 2015; Demirtaş ve Öztürk, 2019), geleneksel cinsiyet rolleri benimseyen bireylerin şiddeti daha fazla kabul edip uygulama eğiliminde olduklarını göstermektedir. Öte yandan, bazı araştırmalar (Kimmel, 2002; Yıldırım, 2010) toplumsal cinsiyet rolleri ile şiddet arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır. Bu farklı sonuçlar, kültürel ve sosyal değişkenlerin

etkisinden kaynaklanabilir. Anderson ve Umberson (2001) da, geleneksel cinsiyet rollerinin yanında bireysel ve toplumsal faktörlerin şiddet eğilimlerini şekillendirmede önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu çalışmanın sonuçları, şiddete yönelik tutumların yalnızca cinsiyet rolleri ile açıklanamayacağı ve daha kapsamlı bir toplumsal bağlamın dikkate alınması gerektiğine işaret etmektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri ile flört şiddeti tutumu arasındaki negatif korelasyon, eşitlikçi cinsiyet tutumlarının artmasının flört şiddetini kabul eden tutumların azalmasıyla ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, toplumsal cinsiyet rollerinin bireylerin yakın ilişkilerde şiddete yönelik tutumlarını şekillendirmede önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Erkek cinsiyet rolü ile flört şiddeti arasındaki negatif korelasyon, geleneksel erkek rollerine bağlı olan bireylerin flört şiddetini daha fazla hoşgördüğünü göstermektedir. Bu durum, Holt ve Espelage'nin (2015) erkeklerin güç ve kontrol arzusu nedeniyle flört şiddetine yönelebileceği görüşü ile benzerdir. Flört şiddeti ile kadın cinsiyet rolü arasındaki negatif ilişki ise, geleneksel kadın rollerini benimseyenlerin şiddeti daha fazla kabul etme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Baldan ve Akış (2017), toplumsal cinsiyet rollerinin kadınların güçsüz ve pasif olarak görülmesine yol açan yapılarla ilişkili olduğunu ve bunun kadınların şiddeti kabul etme eğilimini artırdığını ifade etmiştir. Bu bulgu, Bucheli ve Rossi'nin (2017) geleneksel cinsiyet rollerine sahip kadınların partner şiddetini daha kabul edilebilir bulduklarına ilişkin araştırmalarıyla paralellik göstermektedir. Jewkes (2002), cinsiyet eşitsizliği ve geleneksel cinsiyet rollerinin şiddet davranışlarını etkileyebileceğini vurgularken, Gage ve Thomas'ın (2017) çalışması, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin yakın partner şiddetini tetikleyebileceğini göstermiştir. Öte yandan, eşitlikçi cinsiyet rolleri benimseyen bireylerin flört şiddetini daha az kabul ettiklerini gösteren çalışmalar (Kök vd., 2022) ile toplumsal cinsiyete ilişkin olumlu algıların flört şiddetine karşı olumsuz tutumları güçlendirdiğine dair bulgular (Lotfi vd., 2022) da mevcut çalışmanın sonuçlarıyla uyumludur. Genel olarak, geleneksel cinsiyet rollerinin benimsenmesi ile flört şiddetini kabul etme arasında pozitif bir ilişki bulunurken, eşitlikçi cinsiyet tutumlarıyla flört şiddetine karşı toleransın azaldığı gözlemlenmektedir.

Sinderella Sendromu ile flört şiddetine yönelik tutum arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde korelasyon bulunmuştur. Bu durum, Sinderella Sendromu düzeyindeki artışın, bireylerin flört şiddetine yönelik kabul edici tutumlarının da yükselmesiyle bağlantılı olduğunu göstermektedir. Literatürde, Sinderella Sendromu üzerine yapılan çalışmaların yeni başladığı ve flört şiddeti ile ilişkilendirilen çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Yapılan bir çalışmada (Üstünel ve Vural Batık, 2024), ailesinde fiziksel şiddet ve duygusal ihmal deneyimlemiş kadınların Sinderella Sendromu puanlarının anlamlı şekilde daha yüksek olduğu raporlanmıştır. Bu durum, sosyal öğrenme kuramı çerçevesinde açıklanmaktadır: Kurama göre, aile içi şiddeti dışsallaştıranların genellikle erkekler olduğu ve bu nedenle saldırgan davranışlara daha sık yöneldikleri, kızların ise şiddeti içselleştirerek

romantik ilişkilerde daha çok mağdur pozisyonunda oldukları ileri sürülmektedir (McKee ve Payne, 2013). Ayrıca, Sinderella Sendromu ile flört şiddeti tutumu arasındaki ilişki, geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri temelinde de değerlendirilebilir. Daha önce belirtildiği üzere, toplumsal cinsiyet rolleri ve şiddet kabulü arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmalar, geleneksel cinsiyet rollerini benimseyen genç kadınların şiddeti daha fazla kabul ettiklerini göstermektedir. Bu veriler, geleneksel cinsiyet rolleriyle yakından ilişkili olan Sinderella Sendromu'nun flört şiddeti tutumu ile bağlantısını açıklamaktadır.

Bu araştırma, Sinderella Sendromu ile Erkek Cinsiyet Rolü, Kadın Cinsiyet Rolü, Evlilikte Cinsiyet Rolü ve Eşitlikçi Cinsiyet Rolü tutumları arasında güçlü negatif ilişkiler; Geleneksel Cinsiyet Rolü ile ise güçlü pozitif bir ilişki bulunduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, toplumsal cinsiyet rollerine dair geleneksel tutumların artmasının Sinderella Sendromu düzeyini yükselttiğini, eşitlikçi tutumların ise bu sendromu azalttığını göstermektedir. Literatürde yer alan bazı çalışmalar da bu bulgularla paralellik taşımaktadır. Üstünel ve Vural Batık (2024) tarafından yapılan araştırma bulguları, evlilikte cinsiyet rolü, erkek ve kadın cinsiyet rolleri ile ilgili gelenekçi tutumların Sinderella Sendromu'nu anlamlı şekilde yordadığını ortaya koymuştur. Ayrıca Sinderella Sendromu olan kadınların daha çok gelenekçi cinsiyet rollerine sahip oldukları vurgulanmışlardır. Koca (2006) ise geleneksel cinsiyet rollerinin kadınların psikolojik durumları üzerindeki etkilerini incelediği araştırmasında benzer sonuçları rapor etmiştir. Öte yandan, Martin vd. (2017) ise cinsiyet rolleri ile psikolojik sendromlar arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmada, Sinderella Sendromu ile güçlü bir bağ bulamamıştır. Benzer şekilde, Yılmaz'ın (2015) tez çalışması toplumsal cinsiyet rolleri ile psikolojik sendromlar arasında anlamlı bir ilişki göstermemiştir; ancak bu araştırmaların özel olarak Sinderella Sendromu üzerine odaklanmadığı ifade edilmelidir. Sinderella Sendromu ile ilgili yapılan pek çok çalışma, toplumsal cinsiyet rollerinin bu sendromun ortaya çıkmasında önemli bir faktör olduğunu vurgulamaktadır. Chastine ve Darmasetiawan (2019), çalışan kadınlar üzerinde yaptıkları araştırmada, ebeveynlerden model alınan geleneksel cinsiyet rollerinin kadınlarda Sinderella Sendromu gelişimine yol açtığını belirtmiştir. Joseph vd. (2021) ise kadınların bağımsızlık korkusu ve başkalarına bağlı olma isteğinin toplumsal cinsiyet rollerinin etkisiyle şekillendiğini göstermiştir. Bu bulgular, mevcut çalışmanın Sinderella Sendromu ve toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki ilişkiyle ilgili sonuçlarını desteklemektedir.

Bu çalışmada, Sinderella Sendromu ve flört şiddeti tutumlarının yaşam yerine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir. Bulgular, şehir ve metropolde yaşayan katılımcıların Sinderella Sendromu köy ve ilçede yaşayanlara kıyasla daha düşük olduğunu göstermektedir. Öte yandan, köyde yaşayan katılımcıların flört şiddetine ilişkin kabul edici tutumları, şehir ve metropolde yaşayanlardan anlamlı şekilde daha yüksektir. Hofstede (2001) kültürel boyutlar teorisi kapsamında, farklı yerleşim bölgelerindeki bireylerin değer ve inanç sistemlerindeki farklılıkla-

ra dikkat çekmiştir. Kırsal kesimde yaşayanların daha muhafazakâr ve geleneksel değerlere sahip olduğu (Eriksen, 1993), modern kentlerde ise bireylerin geleneksel cinsiyet rollerine daha az bağlı kaldığı ifade edilmektedir (Inglehart ve Norris, 2003). Türkiye’ye özgü araştırmalarda da genellikle kırsal bölgelerde kadınların geleneksel cinsiyet rollerinin daha belirgin olduğu (Kırkpınar, 2017), kentlerde yaşayanların ise daha eşitlikçi tutumlar benimsediği (Demir, 2015) ortaya konmuştur. Bu, şehir ve metropolde yaşayan katılımcıların daha düşük düzeyde geleneksel cinsiyetçi tutumlar sayesinde daha düşük Sinderella Sendromu yaşamalarını ve dolayısıyla, şiddete kabul tutumlarının daha düşük olmasını açıklayabilir. Benzer biçimde, Üstünel ve Vural Batık (2024) tarafından yapılan çalışmada, yaşamlarının büyük bölümünü köy veya ilçede geçiren kadınlarda daha yüksek düzeyde Sinderella Sendromu olduğu belirlenmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarıyla tutarlı olarak, mevcut araştırma da köyde yaşayan katılımcıların daha yüksek Sinderella Sendromu ve şiddet kabulü puanlarına sahip olduklarını göstermektedir.

Mevcut araştırmada, Sinderella Sendromu ve flört şiddeti tutumunun eğitim durumuna anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Eğitim düzeyi arttıkça Sinderella Sendromu’nun azaldığı; şiddet tutumlarına karşı daha düşük kabullenme gösterildiği tespit edilmiştir. Literatürde, toplumsal cinsiyet rollerinin eğitim durumuna bağlı olarak değiştiğini gösteren çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Eğitim düzeyi düşük ve çalışmayan kadınlarda Sinderella Sendromu seviyesinin anlamlı biçimde yüksek olduğu (Üstünel ve Vural Batık, 2024), ilkokul, ortaokul ve lise mezunu kadınların Sinderella Sendromu puanlarının üniversite mezunu kadınlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu (Atsan ve Vural-Batık, 2023) ortaya konmuştur. Eğitim seviyesi yüksek bireylerin daha eşitlikçi tutumlar sergilediği, eğitim düzeyi düşük olanların ise daha geleneksel cinsiyet rollerini benimsediği ifade edilmektedir (Selçuk, 2021). Toplumsal cinsiyet rolleri flört şiddetinin oluşumunda önemli rol oynamaktadır (Holt ve Espelage, 2015; Kepir Savoly vd., 2014). Toplumsal cinsiyet rollerindeki değişimin yakın partner şiddetinin azalmasında belirleyici olduğu görülmektedir (Gage ve Thomas, 2015). Bu bağlamda, eğitim seviyesi yükseldikçe toplumsal cinsiyet rollerinin daha eşitlikçi bir yapıya kavuştuğu, dolayısıyla Sinderella Sendromu ve şiddeti kabul eden tutumların azaldığı söylenebilir. Bu bulgu, eğitim düzeyinin flört şiddetine karşı koruyucu bir faktör olduğunu düşündürmektedir. Üniversite eğitiminin, kadının çeşitli alanlarda bağımsızlığını artıran bir deneyim olduğu göz önüne alındığında, üniversite mezunu kadınların daha az cinsiyetçi tutum sergilemeleri, sorumluluk almaları ve kariyerdan vazgeçmemeleri anlaşılır bir durumdur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, Sinderella Sendromu ve toplumsal cinsiyet rollerinin bireylerin yakın ilişkilerde şiddete bakış açılarını nasıl etkilediğine dair önemli bulgular sağlamaktadır. Flört şiddeti tutumunu toplumsal cinsiyet rolleri ve Sinderella Sendromu anlamlı düzeyde yordamaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutumlar arttıkça Sinderella Sendromu artmakta ve flört şiddetine yönelik kabul edici tutumlar artmaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumlar arttıkça ise Sinderella Sendromu'nun azalmakta ve flört şiddetine ilişkin kabul edici tutumlar azalmaktadır.

Araştırmanın çeşitli sınırlılıkları bulunmaktadır. İlişkisel tarama modeliyle ve kesitsel bir tasarımla yürütülmüş olması, değişkenler arasındaki ilişkilerin yönünün belirlenmesine olanak tanımamaktadır. Dolayısıyla Sinderella Sendromu'nun flört şiddeti tutumlarını artırdığı ya da flört şiddetini kabul eden bireylerde Sinderella Sendromu düzeyinin daha yüksek olduğu net bir biçimde ortaya konulamamaktadır. Ayrıca çalışmada kullanılan uygun örnekleme yöntemi, katılımcıların çoğunlukla gönüllü ve çevrimiçi platformlardan ulaşılan bireylerden oluşması, Türkiye'deki tüm kadın nüfusunun temsiliyetini sınırlandırmaktadır. Katılımcıların çoğunluğunun üniversite mezunu, çalışan ve şehirde yaşayan kadınlardan oluşması ve tamamının eşitlikçi cinsiyet rollerine sahip olması sonuçların genellebilirliğini sınırlandırmaktadır. Verilerin sosyal beğenilirlik yanlılığına açık olan öz-bildirim ölçekleriyle toplanmış olması bir diğer sınırlılık olarak değerlendirilebilir. Flört şiddeti tutumları ve toplumsal cinsiyet rolleri, katılımcıların toplumsal beklentiler doğrultusunda yanıt verebileceği hassas konular olduğundan, ortak yöntem yanlılığı ilişkilerin olduğundan daha güçlü görünmesine yol açmış olabilir. Gelecekte yapılacak çalışmalarda, eğitim düzeyi düşük, kırsal bölgede yaşayan ve çalışmayan kadınların da yoğun olarak yer aldığı daha geniş örneklem gruplarında Sinderella Sendromu'nun incelenmesi önerilebilir. Ayrıca Sinderella Sendromu'nun aracı veya düzenleyici rolünün incelendiği araştırmaların yürütülmesi, karma desen araştırmalarla bu ilişkilerin daha derinlemesine incelenmesi önerilebilir.

Kadınlar ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanan beklentilere karşı bilinçli olabilmesi ve bu rollerin ilişkiler üzerindeki olumsuz etkilerini azaltabilmesi için toplumsal farkındalık ve eğitim programları büyük önem taşımaktadır. Eğitim programları, gençleri toplumsal cinsiyet rolleri konusunda bilgilendirmeli ve flört şiddeti ile başa çıkabilmeleri için gerekli becerileri kazandırmalıdır. Böylece, hem kadınlar hem de erkekler daha sağlıklı ve eşitlikçi ilişkiler kurma yolunda önemli adımlar atabilirler. Bu doğrultuda, Sinderella Sendromu ve flört şiddeti deneyimi yaşayan bireylere yönelik uygun müdahale stratejilerinin geliştirilmesi; eğitim kurumlarında cinsiyet eşitliği ve flört şiddeti konusunda bilinçlendirme programlarının düzenlenmesi; toplumsal cinsiyet rolleri ve sağlıklı ilişkiler bağlamında psikolojik destek hizmetlerinin planlanmasını içeren politikaların oluşturulması önerilmektedir.

Yazar Katkı Oranları

Çalışmanın Tasarlanması (Design of Study): EAÇ(%..), MVB(%..)

Veri Toplanması (Data Acquisition): EAÇ(%..), MVB(%..)

Veri Analizi (Data Analysis): EAÇ(%..), MVB(%..)

Makalenin Yazımı (Writing Up): EAÇ(%..), MVB(%..)

Makale Gönderimi ve Revizyonu (Submission and Revision): EAÇ(%..), MVB(%..)

KAYNAKLAR

- Abiç, A., Sekizler, E. T. ve Yılmaz, D. V. (2022). Hemşirelik öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ile flört şiddeti arasındaki ilişki. *Genel Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(3), 235-246.
- Akkaya, B. (2020). Sinderella Kompleksi. N. Cemaloğlu (Ed.), *Sendromların Eğitim ve Yönetime Yansımaları Mitolojiden Kurama İçinde* (2. Baskı). Ankara: Pegem A.
- Akkaya, B. (2023). Psikomitolojik bir sendrom: Çalışma yaşamında andromeda kompleksi ve boyutları. *Journal of Qualitative Research in Education*, 33, 276-299. Doi: 10.14689/enad.33.1700
- Anderson, K. L., & Umberson, D. (2001). Gendering violence: Masculinity and power in men's accounts of domestic violence. *Gender & Society*, 15(3), 358-380.
- Arslan, Y. (2018). Cinsiyet rolleri ve şiddet kabulü arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atsan, E.A., Vural Batık, M. ve Çakır, E. (2023). Kadınlarda bağlanma stilleri ve Sinderella sendromu. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(88), 1653-1666.
- Baldan, G. A. ve Akış, N. (2017). Flört şiddeti. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 43(1), 41-44.
- Benoot, C, Hannes, K., & Bilsen, J. (2016). The use of purposeful sampling in a qualitative evidence synthesis: A worked example on sexual adjustment to a cancer trajectory. *BMC medical research methodology*, 16(1), 21.
- Berkel, L., Vandiver, B., & Bahner, A. (2004). Gender role attitudes, religion, and spirituality as predictors of domestic violence attitudes in white college students. *Journal of College Student Development*, 45, 119-133.
- Bucheli, M., & Rossi, M. (2017). Attitudes toward partner violence and gender roles in Uruguayan women. *Journal of Interpersonal Violence*, 32(23), 3693-3705.
- Chan, K., Murray, L., & Straus, A. (2008). Prevalence of dating partner violence and suicidal ideation among male and female university students worldwide. *Journal of Midwifery and Women's Health*, 53(6), 529-537.
- Chastine, K., & Darmasetiawan, N.K. (2019). Cinderella complex on working women. University of Surabaya: Indonesia.
- Creswell, J. W. (2017). Araştırma deseni: Nicel, nitel ve karma yöntem yaklaşımları (Çev. Ed. S. B. Demir). Ankara: Eğiten Kitap.
- Çelik, M. ve Altıntaş, S. (2015). Geleneksel cinsiyet rolleri ve şiddet eğilimleri: Bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 30(75), 15-28.
- Çengel, D. ve Yurdalan, F. (2022). Erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerinin öz şefkat üzerindeki etkisinin incelenmesi: Flört şiddeti ve bağlanma kaygısının aracılık etkisi. *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(9), 1293-1311.
- Demir, M., Kaya, L., Turan, M., & Batık, M. V. (2021). Sinderella Syndrome" women with fear of independence": Developing a scale. *International Journal of Psychology and Educational Studies*, 8(1), 166-173.
- Demirtaş, H. ve Öztürk, S. (2019). Genç kadınların şiddet kabulü ve cinsiyet rolleri arasındaki ilişki. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 27(3), 45-61.
- Dowling C. (1981). *The Sinderella Complex*, women's hidden fear of independence, Pocket Books, New York
- Eriksen, T. H. (1993). *Ethnicity and nationalism: Anthropological perspectives*. Pluto Press.
- Fincham, F. D., Cui, M., Braithwaite, S., & Pasley, K. (2008). Attitudes toward intimate partner violence in dating relationships. *Psychological Assessment*, 20, 260-269.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (7th Ed.). New York: McGraw-Hill.

- Gage, A. J., & Thomas, N. J. (2017). Women's work, gender roles, and intimate partner violence in Nigeria. *Archives of Sexual Behavior*, 46, 1923-1938.
- Gentile, A., Boca, S., & Giammusso, I. (2018). 'You play like a woman!' Effects of gender stereotype threat on women's performance in physical and sport activities: A meta-analysis. *Psychology of Sport and Exercise*, 39, 95-103.
- Gündüz, Ş. (2017). Kariyer basamaklarında kadının düşmanı olarak kendisi: Süper anne sendromu, görünmez kadın sendromu ve külkedisi sendromu. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (35), 84-94.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Hilton, N., Harris, G., & Rice, M. (2003). Adolescents' perceptions of the seriousness of sexual aggression: influence of gender, traditional attitudes, and self-reported experience. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 15(3), 201-214.
- Hofstede, G. (2001). *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations across Nations*. Sage Publications.
- Holt, M. K., & Espelage, D. L. (2005). Social support as a moderator between dating violence victimization and depression/anxiety among African American and Caucasian adolescents. *School Psychology Review*, 34(3), 309-328.
- Huss, M., & Kramer, V. (2004). Attributions about perpetrators and victims of interpersonal abuse: Results from an analogue study. *Journal of Interpersonal Violence*, 19, 484-498.
- Inglehart, R., & Norris, P. (2003). *Rising tide: Gender equality and cultural change around the world*. Cambridge University Press.
- Jewkes, R. (2002). Intimate partner violence: Causes and prevention. *The Lancet*, 359(9315), 1423-1429.
- Joseph, J.B., Jaseyh, S., & Thomas, S. (2021). Cinderella Complex: A meta-analytic review. *EPRA Int. Journal of Multidisciplinary Research-Peer Reviewed Journal*, 7(5), 324- 329.
- Kırkpınar, F. (2017). Kırsal bölgelerde yaşayan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve şiddet kabulü üzerine bir araştırma. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 35-50.
- Kimmel, M. S. (2002). Gender symmetry in domestic violence: A substantive and methodological research review. *Violence against Women*, 8(11), 1332-1363.
- King, T., Singh, A., Milner, A., & M. Epi, A.M. (2019). Associations between gender-role attitudes and mental health outcomes in a nationally representative sample of Australian adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 65, 72-78.
- Koca, C. (2006). Kadınların geleneksel cinsiyet rollerine yönelik tutumları ve psikolojik durumları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 17-26.
- Kök, G., Karaman, S., Öze, E., Özbek, N., Uçar, A. K. ve Güvenç, G. (2022). Bir grup üniversite öğrencisinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ile flört şiddetine yönelik tutumları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 9(2), 167-176.
- Lindsey, L.L. (2016). *Gender roles: A sociological perspective*. New York.
- Lotfi, S., Özkan, A. O., Babacan, M. ve Akduman, Ö. (2022). Sosyal hizmet öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algılarının ve flört şiddeti tutumlarının çeşitli değişkenler bağlamında incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(2), 463-482.
- Martin, C. L., Ruble, D. N., & Szkrybalo, J. (2017). Cognitive theories of early gender development. *Psychological Bulletin*, 128(6), 903-933.
- McKee, J., & Payne, B. (2013). Witnessing domestic violence as a child and adulthood emotionality: do adults "feel" the consequences of exposure to partner abuse later in the life course. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 23: 318-331.
- Saha, S., & Safri, T. S. (2016). Sinderella Complex: Theoretical roots to psychological dependency syndrome in women. *The International Journal of Indian Psychology*, 3(3).
- Selçuk, S. (2021). Kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları açısından bağlanma stili, kadına yönelik şiddet tutumu ve benlik saygısının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul.
- Shaw, S. M., & Lee, J. (2001). *Women's voices, feminist visions: Classic and contemporary readings*. London: McGraw-Hill Publishing Company.
- Taşdemir, Z. S., Yetkin, M. K. ve Karakuş, M. (2022). Üniversite öğrencilerinin flört şiddeti davranışlarına yönelik tutumlarının toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında değerlendirilmesi: Eskişehir örneği. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 5(2), 295-323.
- Toplu-Demirtaş, E., Hatipoğlu-Sümer, Z., & Fincham, F. (2017). Intimate partner violence in Turkey: The Turkish Intimate Partner Violence Attitude Scale-Revised. *Journal of Family Violence*, 32, 349-356.

- Üstünel, Ü. ve Vural Batık, M. (2024). Toplumsal cinsiyet rollerinin ve ilişki bağımlılığının Sinderella Sendromu üzerindeki etkileri. 25. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, 16- 19 Mayıs, Ankara.
- Yıldırım, F. (2010). Toplumsal cinsiyet rolleri ve şiddet: Bir analiz. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(3), 105-123.
- Yıldırım, S. (2018). Sinderella kompleksi: Çağdaş kadında bağımsızlık korkusu. *Anasay 3 Aylık Ulusal Hakemli- Süreli Dergi*, 2(6), 111-115.
- Yıldırım, S. ve Terzioğlu, F. (2018). Şiddetin farklı bir yüzü: Flört şiddeti, etkileri ve etkileyen faktörler. *Anadolu Hemşirelik Ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 285-292.
- Yılmaz, A. (2015). Toplumsal cinsiyet rolleri ve psikolojik sendromlar arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zeyneloğlu, S., & Terzioğlu, F. (2011). Development and psychometric properties Gender Roles Attitude Scale. *Hacettepe Uni Journal of Education*, 40, 409-420.

THE PREDICTORS OF DATE VIOLENCE ATTITUDES IN WOMEN: CINDERELLA SYNDROME AND GENDER ROLES

EXTENDED ABSTRACT:

Cinderella Syndrome represents a psychological dependency associated with women patiently enduring challenging circumstances and maintaining the expectation that they will be rescued by a man (Shaw & Lee, 2001). Women with Cinderella Syndrome tend to submit to the expectations of those around them and fulfill their desires, hoping that a “prince” figure will rescue them. This leads women to adopt a life perspective in which they need an external savior, rather than realizing and developing their own potential. The avoidance of independence, which lies at the core of this dependent structure, is a tendency internalized by women from an early age and cannot easily be changed. Gender roles play a decisive role in the emergence of Cinderella Syndrome (Selçuk, 2021). Gender roles are a set of social norms that expect individuals to adopt certain behaviors and guide them within this framework. The structure of these roles tends to portray women as passive and dependent, and men as protective and dominant (Abiç et al., 2022). In this context, women with Cinderella Syndrome may tend to assume more passive and dependent roles in their relationships. This can have significant consequences, particularly in the context of dating violence. Dating violence, which is reported to be prevalent among both women and men, can manifest in different ways through the influence of gender roles (Çengel & Yurdalan, 2022). Therefore, examining the relationship between gender roles and dating violence in the context of Cinderella Syndrome requires an in-depth understanding. It is important to reveal the link between the perceptions of women affected by Cinderella Syndrome as “weak” and “in need of protection” based on their gender roles and their tolerance or legitimacy of violent behavior in close relationships.

This study aimed to examine the impact of gender roles on women’s attitudes toward dating violence and the role of Cinderella Syndrome in this relationship. The research was conducted within the framework of a correlational survey model,

a quantitative research approach. A total of 511 women aged 18-65 participated in the study, recruited through a convenience sampling method. The mean age of the participants was 35.56 (SD = 10.00), 75.7% were married, 17.4% were single, and 6.9% were divorced. 68.1% of the participants had an undergraduate degree, 20.4% had a postgraduate degree, 9.2% had a high school degree, and 2.3% had completed primary or secondary school. Data were collected using the “Cinderella Syndrome Scale,” the “Gender Role Attitude Scale,” the “Attitude Towards Violence in Close Relationships Scale,” and a Personal Information Form. Hierarchical regression analysis was conducted to examine the predictors of dating violence. Additionally, MANOVA and Bonferroni tests were used to compare the Cinderella Syndrome and dating violence attitude scores according to the participants’ socio-demographic characteristics.

The findings indicate that egalitarian gender roles are negatively correlated with Cinderella Syndrome and accepting attitudes toward dating violence ($r = -.804$, $p < .05$). There is a positive correlation between Cinderella Syndrome and accepting attitudes toward dating violence ($r = .518$, $p < .05$). This suggests that as Cinderella Syndrome levels increase, individuals tend to adopt more traditional gender roles and accept violence. Gender roles ($t = -6.49$, $p < .001$) and Cinderella Syndrome ($t = 3.81$, $p < .001$) significantly predict attitudes toward dating violence. Gender roles explain 30% of the total variance in attitudes toward dating violence ($R^2 = .30$, $F_{\text{Difference}(1, 509)} = 223.44$, $p = .000$). In addition, Cinderella Syndrome contributes 3% of the total variance ($\Delta R^2 = .03$, $F_{\text{Difference}(1, 508)} = 14.53$, $p = .000$). When beta values are examined, “Gender Roles” is the strongest predictor of attitudes toward dating violence, followed by “Cinderella Syndrome.” In other words, 30% of attitudes toward dating violence are explained by gender roles, 3% by Cinderella Syndrome, and the two variables together explain 33% of attitudes toward dating violence ($R^2 = .32$, $F_{(2, 508)} = 121.96$, $p = .000$).

Other research results have found that Cinderella Syndrome scores vary significantly depending on where women live ($F = 5.99$, $p < .01$). Women living in villages and districts had higher levels of Cinderella Syndrome compared to those living in cities, while women living in metropolitan areas had the lowest levels. Women living in villages had significantly higher levels of acceptance of dating violence compared to women living in cities and metropolitan areas. Cinderella Syndrome scores differ significantly by women’s education level ($F = 11.69$, $p < .01$). Women with primary/secondary and high school degrees had higher levels of Cinderella Syndrome and acceptance of violence compared to women with undergraduate and graduate degrees. Furthermore, women with graduate degrees had lower levels of acceptance of violence compared to those with undergraduate degrees.

This study provides important findings regarding how Cinderella Syndrome and gender roles influence individuals’ perspectives on violence in intimate rela-

tionships. Attitudes toward dating violence were significantly predicted by gender roles and Cinderella Syndrome. As traditional attitudes toward gender roles increase, Cinderella Syndrome increases, and accepting attitudes toward dating violence increase. As egalitarian attitudes toward gender roles increase, Cinderella Syndrome decreases, and accepting attitudes toward dating violence decrease. Public awareness and education programs are crucial for women and men to be more aware of the expectations stemming from gender roles and to mitigate the negative impact of these roles on relationships. Education programs should inform young people about gender roles and equip them with the skills necessary to cope with dating violence. This allows both women and men to take important steps toward building healthier and more equitable relationships. In this regard, it is recommended that appropriate intervention strategies be developed for individuals experiencing Cinderella Syndrome and dating violence; that awareness programs be organized in educational institutions about gender equality and dating violence; and that policies be developed to plan psychological support services within the context of gender roles and healthy relationships.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi,
Ondokuz Mayıs University Journal of Women's and Family Studies

e-ISSN: 2791-6871, OKAD Aralık 2025, 5 (2): 283-298

Çalışan Kadınların Değerlendirmesiyle Kadınların Eviçi Emeği

Domestic Labor of Women as Assessed
by Working Women

Rafiye Hatun ŞAHİN¹, Gülsüm ÇAMUR²

¹Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
· rafiyeshn2326@gmail.com · ORCID > 0009-0000-6062-3507

²Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
· gcduyan@gmail.com · ORCID > 0000-0001-5116-2462

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 13 Ekim/October 2025

Kabul Tarihi/Accepted: 28 Aralık/December 2025

Yıl/Year: 2025 | **Cilt-Volume:** 5 | **Sayı-Issue:** 2 | **Sayfa/Pages:** 283-298

Atıf/Cite as: Şahin, R. H., Çamur, G. "Çalışan Kadınların Değerlendirmesiyle Kadınların Eviçi Emeği"
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi 5(2), Aralık 2025: 283-298.

Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Rafiye Hatun ŞAHİN.

ÇALIŞAN KADINLARIN DEĞERLENDİRMESİYLE KADINLARIN EVİÇİ EMEĞİ

ÖZ

Bu araştırma, görünmeyen emek olarak tanımlanan ev içi ücretsiz emeğin çalışan kadınlar tarafından nasıl algılandığını incelemektedir. Geleneksel olarak kadınlara atfedilen ev işleri ücret karşılığı yapılmadığından görünmez kalmakta; bu durum kadınların sosyal güvenlik ve sağlık hizmetlerinden doğrudan faydalanamamalarına yol açmaktadır. Araştırma, hizmet sektörünün farklı alanlarında çalışan 109 kadından anket aracılığıyla elde edilen verilerle yürütülmüştür. Bulgular, katılımcıların büyük çoğunluğunun genç, eğitilmiş ve çalışma yaşamında aktif olduğunu göstermektedir. Kadınların yarısı evli, %56,9'u çocuk sahibi değildir; çocuk sahibi olanların çoğunluğu tek çocuğa sahiptir. Çalışan kadınların %67,9'u tam zamanlı, %27,5'i yarı zamanlı çalışmaktadır. Ev içi emeğe ilişkin görüşlerde, katılımcıların %62,3'ü ev işlerinin ücretlendirilmesi gerektiğini, %82,5'i ev işleri için dışarıdan ücretli destek alınmasını uygun bulduğunu ifade etmiştir. Ayrıca %61,4 ev işlerinin iş yaşamını olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Çocuk sahibi kadınların önemli bir kısmı (%72,3) ev işi ve çocuk bakımında kadın-erkek iş bölümü yapılması gerektiğini savunmaktadır. Bununla birlikte, %65,9'u iş yaşamı ile çocuk bakımı arasında denge kurmanın zor olduğunu, %87,2'si ise kreş ve bakım desteği sağlanması halinde iş yaşamının kolaylaşacağını dile getirmiştir. Bulgular, toplumsal cinsiyet rollerinin kadınların iş ve özel yaşam dengesi üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır.

Anahtar Sözcükler: Görünmez Emek, Kadın Emeği, Eviçi Emek, Bakım, Sorumluluk.

DOMESTIC LABOR OF WOMEN AS ASSESSED BY WORKING WOMEN

ABSTRACT

This study examines how working women perceive unpaid domestic labor, defined as invisible labor. Traditionally attributed to women, domestic work remains invisible because it is not paid; this situation prevents women from directly benefiting from social security and health services. The study was conducted using data obtained through a survey of 109 women working in different areas of the service sector.

The findings show that the vast majority of participants are young, educated, and active in the workforce. Half of the women are married, 56.9% do not have children; the majority of those who do have children have only one child. 67.9% of working women work full-time, 27.5% work part-time. Regarding views on domestic labor, 62.3% of participants stated that housework should be paid, and 82.5% found it appropriate to hire paid outside help for housework. In addition, 61.4% stated that housework negatively affected their working life for this reason.

A significant proportion of women with children (72.3%) argued that there should be a division of labor between women and men in housework and childcare. However, 65.9% stated that it was difficult to balance work life and childcare, while 87.2% said that work life would be easier if daycare and childcare support were provided. The findings reveal the impact of gender roles on women's work-life balance.

Keywords: Invisible Labor, Women's Labor, Domestic Labor, Care, Responsibility.

GİRİŞ

Ev içinde kadınların yapmış olduğu gündelik yaşama ait işler kadınların görünmez emegi olup sürekli kendini yenileyen veya tekrarlayan bir döngüye sahiptir. Ev içi emek, hane içinde gerçekleşmekte, ekonomik bir karşılığı bulunmamakta ve bu nedenle çoğu zaman görünmez kılınmaktadır.

Ev içi emeğin kadınlara özgü bir sorumluluk olarak görülmesi biyolojik farklılıklardan çok ataerkil sistemin bir sonucudur. Endüstrileşme süreciyle birlikte kamusal alanın ücretli üretimle, özel alanın ise yeniden üretim ve bakım faaliyetleriyle özdeşleştirilmesi; erkekleri kamusal alanın, kadınları ise ev içi emeğin asli öznesi olarak konumlandırmıştır (Oakley, 2018). Kadına atfedilen şefkat, bakım, fedakârlık gibi duygusal yük ve roller "doğal" kabul edilmek-

te, ev içi emeğin ücretsiz ve görünmez biçimde kadınlar tarafından üstlenilmesini meşrulaştırmaktadır. Hochschild (1989), bu durumu kadınların ücretli bir çalıştıktan sonra evde yerine getirdikleri “ikinci vardiya” olarak betimlemekte ve ev içi emeğin kadınların omuzlarında yoğunlaşmasının yapısal bir eşitsizlik durumu olduğuna işaret etmektedir. Bunlara ek olarak bakım ve ev içi emeğin kamusal olarak yeterince desteklenmemesi, sosyal politika rejimlerinin aile merkezli yapısı ve işgücü piyasalarındaki cinsiyet temelli ücret eşitsizlikleri, bu emeğin kadınlar tarafından üstlenilmesini ekonomik olarak da zorunlu hale getirmektedir (Folbre, 1994). Dolayısıyla ev içi emeğin kadınlara özgü bir unsur olarak görülmesi, bireysel tercihlerden çok toplumsal cinsiyet temelli bir olgudur. Bu durum, yapısal eşitsizlikler tarafından yeniden üretilen tarihsel bir toplumsal inşa niteliği taşımaktadır.

Görünmez emek, toplumsal süreçler içerisinde öğrenilen, normleştirilen ve çoğu zaman sömürüye açık hâle gelen bir emek biçimidir. Nitekim çocuklukta başlayıp evrilen bu düzen “evcilik oyunu” üzerinden de tahlil edilebilir. Kız çocuğu evin kadını olurken oğlan çocuğu evin reisi, eve para getiren rolündedir. Zamanla bu roller benimsenmekte, gerçek hayata aktarılarak tanımlanan roller yaşam içerisinde kadının karşılıksız emeğine dönüşmektedir.

Görünmeyen emek, kadınlar arasında zamanla meşrulaştırılan ve içselleştirilen bir sorumluluk alanına dönüşmektedir. Bu durum, kadınların bir kısmının içinde buldukları yapısal eşitsizlikleri fark etmelerini zorlaştırabilmektedir. “Yuvayı yapan dişi kuş”, “yemeğe sevgi katmak” gibi deyimler, ev içi emeği kutsallaştırmakta ve bu emeği duygusal bir manipülasyon aracına dönüştürmektedir. Kadının sürekli emek vermesi gereken kutsal bir alan olarak kurgulanan ve kadın emeği üzerinden idealize edilen “yuva” kavramı, kimi durumlarda kadınların şiddet ve sömürüye maruz kaldığı bir mekâna dönüşebilmektedir. Toplumsal algılarda ev içi alanda kadın kırılğanlıkla, erkek ise güç ve dayanıklılıkla özdeşleştirilmektedir. Kalaycıoğlu ve Tılıç (2001) yaptıkları çalışmada, kadına en uygun iş olarak ev işleri ve çocuk bakımının tanımlanmasının Türk toplumunda kültürel bir değer olarak kabul edildiğini ifade etmektedirler. Nitekim toplumsal bakış açısıyla değerlendirildiğinde, kadınlar ev içi alanda emek sarf ederken kendilerini işe yarar hissetmekte; ancak bu emeğin karşılığında herhangi bir ücret alamamaktadır. Bu durum, kadınların istihdama ve ücretli işgücüne katılımını sınırlamaktadır.

Ataerki toplumsal normlar bakım işini kadın işi olarak görmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde görünmez emeğin insan ve toplum refahına katkısı sayılarla açıklanmaya çalışılmış ve hane içerisindeki üretim, mal ve hizmetlerin refaha katkısını ölçmek üzere ölçü birimi zaman olarak parasal değer ile belirlenip bu ülkelerin GSYH’sinde %20-%60 arasında bir artış sağladığı ortaya çıkmıştır (Toksöz, 2011). Bu durum, görünmez emeğin yalnızca toplumsal değil, aynı zamanda ekonomik refah açısından da önemli bir katkı sunduğunu ortaya koy-

maktadır. Beauvoir (2019)'a göre kadınlık biyolojik bir özellik değildir, kültürel ve tarihsel olarak edinilir. Bu bağlamda Simone de Beauvoir temelinde cinsiyetler arası eşitliğin kadın özgürlüğünün esası olduğu bir anlayışa sahip olmakla birlikte, onun talebi eşitlik içinde farklılıkları yaşamaktır. O, “kadın doğulmaz, kadın olunur” sözü ile bu durumu net biçimde ortaya koymaktadır. Cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin bireyler, büyüme, gelişme ve çalışma süreçlerinde toplum normlarına uyum sağlayarak toplumsal yapı içerisinde farklı konumlar edinmektedir. Bu bağlamda kadınların önemli bir bölümü, ev içi işleri içselleştirerek bakım emeğini üstlenmekte ve hane içerisinde bakım sorumluluğunu ağırlıklı olarak yerine getiren konumda yer almaktadır. Bu konum, ev içi emeği yalnızca görünmez değil aynı zamanda “sonsuz bir mesai” olarak kadınlara yükleyerek kadınların dinlenme ve kişisel zaman haklarının yok sayılması, onları sürekli hazır ve üretken olmaya zorlamakta; böylece toplumsal cinsiyet eşitsizliği hem özel hem de kamusal alanda yeniden üretilmeye devam etmektedir. Türkiye’de 15-49 yaş grubunda ücretli çalışan evli kadın oranı %32 ile sınırlı; evli kadınlar ücretli bir işte çalışmalarının temel nedeni olarak ev kadını olmalarını ve çocuk bakımını göstermektedir (TNSA 2018). Çalışan kadınlar, profesyonel yaşamlarında üretken bireyler olarak yer alırken, aynı zamanda ev içi sorumlulukların büyük bir kısmını üstlenmeye devam etmektedirler.

Kadın emeği, tarih boyunca hem kamusal alanda hem de özel yaşamda önemli bir rol oynamakta ancak kadınların iş gücüne katılımı arttıkça, ev içi emeğin paylaşımı konusunda toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikler ne yazık ki devam etmektedir. Bu araştırma ekseninde, çalışan kadınların perspektifinden ev içi emek ele alınarak, toplumsal cinsiyet rollerinin bu alandaki etkisinin incelenmesi, kadınların ev içi emeğe dair algısı, iş ve özel yaşam dengesi konusundaki deneyimleri ve bu emeğin görünmezliği üzerine yapılan değerlendirmeleri hedeflenmektedir.

Bu bağlamda araştırmanın genel amacı hizmet sektöründe çalışan bir grup kadının gözünden ev içi emeğin ücretlendirilmesine ilişkin görüş ve düşüncelerinin belirlenmesidir. Hizmet sektörü kadın istihdamının yoğun olduğu ve toplumsal cinsiyet temelli iş bölümünün en görünür biçimde yeniden üretildiği alanlardan biri olmakla birlikte esnek çalışma biçimleri, düşük ücret düzeyleri ve güvencesiz istihdam yapılarıyla ev içi emek ve bakım emeğiyle kuvvetli bir ilişki taşımaktadır. Bu bağlamda çalışma içerisinde hizmet sektöründe çalışan kadınların ev içi emek yükü ile ücretli emek arasındaki ilişkiyi görünür kılmak önem taşımaktadır. Alt amaçlar ise şu şekilde formüle edilmiştir:

- Hizmet sektöründe çalışan kadınların genel özellikleri nedir?
- Hizmet sektöründe çalışan kadınlar ev içi iş ve emek konusu nasıl değerlendirilmektedir?

- Hizmet sektöründe çalışan kadınlar ev içi işlerde kadınların yaşadıkları sorunları nasıl değerlendirmektedir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma betimsel tarama modeli ile yapılmıştır. Betimsel tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2012).

Çalışma Grubu

Araştırmanın evreni hizmet sektöründe çalışan kadınlardan oluşmaktadır. Bu bağlamda hizmet sektörü kategorisinde çalışan bir grup kadın araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Kolayda örneklem yolu ile kadınların yoğunlukta çalıştığı perakende satış, gıda, tekstil vb. hizmet sektöründe görev yapan, araştırmaya katılmayı kabul eden kadınlar bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Bu kapsamda araştırmanın çalışma grubunu Amasya/Merzifon içerisinde kafe, restoran, tekstil alanlarında çalışan, 01-30 Nisan 2025 tarihlerinde araştırmaya katılmayı kabul eden toplam 109 kadın oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Betimsel araştırma, çalışılan konunun mevcut durumuna ilişkin hipotezleri test etmek için veya sorulara cevap bulmak için veri toplamayı gerektirir. Betimleyici veriler; genellikle gözlem, anket, görüşme veya test gibi bilgi toplama yolları ile elde edilir. Betimsel yöntemde oldukça sık kullanılan veri toplama araçlarından biri olan anket, birincil kaynaklardan veri toplamak için hazırlanan sistematik bir soru formudur (Kırcaali-İftar, 1999). Araştırmanın verileri araştırmanın amaçları çerçevesinde ve ilgili literatür araştırılarak oluşturulan Anket Formu aracılığıyla toplanmıştır. Anket Formunda kapalı uçlu soruların yanında çalışan kadınların ev içi emeğe yönelik düşüncelerini ortaya koymayı amaçlayan açık uçlu sorular ile, “katılıyorum, katılmıyorum ve fikrim yok” seçeneklerini içeren cümle/ ifade soruları da sorulmuştur. Açık uçlu soru sorulmasının amacı, örneklemde elde edilen verinin esnek ve açık uçlu biçimde zenginliğini sağlamaya çalışmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Hazırlanan anket formuna, kapsam geçerliği hususunda alanında uzman iki akademisyenden görüş alınarak gerekli düzenlemelerle son şekli verilmiştir. *On-dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'nun 28.02.2025 tarihli, 2025/272 sayılı onayı ile Amasya İli Merzifon ilçesinde kadınların ağırlıklı*

çalıştıkları perakende, gıda, tekstil vb. hizmet sektöründeki kadınlara ulaşılmış ve çalışmaya katılmayı kabul eden kadınlara uygulanmıştır. Araştırmanın verileri 01-30 Nisan 2025 tarihleri arasında toplanmıştır. Veriler ön kontrolden geçirilerek, açık uçlu sorular düzenlenip seçenekleri oluşturulmuştur. Araştırmanın istatistiksel hesaplamalarının tamamı SPSS 22.0 istatistik paket programı kullanılarak betimleyici analizler yapılmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bulguları amaca uygun biçimde çalışan kadınları tanıtıcı bulgular, çalışan kadınların ev içi işe/ emeğe yönelik düşüncelerine yönelik bulgular, çocuk sahibi çalışan kadınların çocuğa dair sorumlulukları bağlamında ev içi emeğe yönelik düşüncelerine yönelik bulgular ve bekar çalışan kadınların ev içi emek bağlamında evlilik yaşamına yönelik düşüncelerine yönelik bulgulardan olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır.

Tablo 1. Çalışan Kadınların Demografik Özellikleri

Özellikler (n=109)	Gruplar	n	%
Yaş	20-29	47	43,1
	30-39	44	40,4
	40-49	13	11,9
	50-59	5	4,6
Eğitim Durumu	İlkokul	2	1,8
	Lise	28	25,7
	Lisans	66	60,6
	Lisansüstü veya doktora	13	11,9
Medeni Durum	Evli	52	47,7
	Bekar	57	52,3
Çocuk Sahibi Olma Durumu	Evet	47	43,1
	Hayır	62	56,9
Çocuk Sayısı	1 çocuk	30	63,8
	2 çocuk	15	31,9
	Üç veya daha fazla çocuk	2	4,3
Çalışma Şekli	Tam zamanlı	74	67,9
	Yarı zamanlı (part time)	5	4,6
	Çeyrek zamanlı	30	27,5

Araştırma kapsamında çalışan kadınların büyük çoğunluğu (%83,5) 20-39 yaş aralığında ve bunu %40,4 ile 30-39 yaş aralığı takip etmektedir. Bu da araştırmanın genç ve aktif çalışma çağındaki kadınlarla yapıldığını göstermektedir. Kadınların %60,6'sı üniversite mezunu ve bunu %25,7 ile lise mezunları takip etmektedir. Kadınların %47,7'si evli %52,3'ü bekar; %56,9'u çocuk sahibi değil; %63,8 gibi önemli bir çoğunluğunun bir çocuğu vardır. Kadınların %67,9'u tam zamanlı %27,5'i çeyrek zamanlı işlerde çalışmaktadır.

Tablo 2. Çalışan Kadınların Ev İçi İş/ Emeğe Yönelik Düşünceleri

Düşünceler	Evet		Hayır		Fikrim Yok	
	n	%	n	%	n	%
Ev İçi İş/ Emek Ücretlendirilmeli	68	62,3	27	24,7	14	12,8
Ev İşleri İçin Dışardan Ücretli Destek Alınmalı	90	82,5	13	11,9	6	5,5
Ev İşleri Çalışma Hayatını Olumsuz Etkilemekte	67	61,4	15	13,7	27	24,7
Ev İşleriyle İlgili Erkeklerle Yönelik Bilinçlendirme Çalışmaları Yapılmalı	105	96,3	2	1,8	2	1,8
Ücretli Ev İşçiliği Bağımsızlık Sağlasa da Çalışmayı Tercih Etme Durumu	78	71,5	21	19,2	10	9,1
Ev İçi İşler Kadınların Doğal Sorumluluğudur	4	3,6	39	35,7	66	60,5

Çalışan kadınların ev içi işlerin ücretlendirilmesine yönelik düşüncelerini ortaya koyan sonuçlar şu şekildedir. Çalışan kadınların %62,3'üne göre ev içi iş/emek ücretlendirmeli, %82,5 gibi önemli bir kısmı ev işleri için dışarıdan ücretli destek alınması fikrine katılmakta ve %61,4 katılımcıya göre ev işleri çalışma hayatını olumsuz yönde etkilemektedir.

Ayrıca çalışan kadınların neredeyse tamamı (%96,3) ev işleri konusunda erkeklerin bilinçlendirilmesi fikrine katıldığını ve %71,5'i ev işleri ücretli olsa da başka bir işte çalışmayı düşündüğünü ifade etmiştir. Buna ek olarak katılımcıların %60,5'i ev işlerinin kadına ait doğal bir sorumluluk olduğu görüşü hakkında kararsız olduğunu belirtmiş %35,7'sinin ise bu fikre katılmadığı belirlenmiştir.

Tablo 3. Çocuk Sahibi Çalışan Kadınların Çocuğa Dair Sorumlulukları Bağlamında Ev İçi Emeğe Yönelik Düşünceleri

Düşünceler (n=47)	Evet		Hayır		Fikrim Yok	
	n	%	n	%	n	%
Ev işi ile çocuk bakımında kadın ve erkek arasında iş bölümü yapılmalı	34	72,3	9	19,1	4	8,5
ş ve çocuk bakımı arasında denge kurmak zor	31	65,9	15	31,9	1	2,1
İş sonrası anne ev işi ile, baba çocuk ile ilgilenmeli	19	40,4	24	51	4	8,5
Evde çocuk bakımı ücretlendirilirse iş hayatını sonlandırabileceği	12	25,5	30	63,8	5	10,6
Kreş ve bakım desteği sağlanırsa iş hayatının daha rahat olabileceği	41	87,2	4	8,5	2	4,2

Çocuk sahibi çalışan kadınlara çocuk bakımı ve ev içi emeğe dair bazı düşünceleri sorulmuştur. Bu kapsamda çalışan ve çocuk sahibi kadınların %72,3 gibi önemli bir kısmı ev işi ve çocuk bakımı konularında kadın ve erkeğin iş bölümü yapması fikrine katıldığı, %65,9'u iş yaşamı ve çocuk bakımı konusunda denge kurmakta zorlandığını ifade etmektedir.

Çocuk sahibi çalışan kadınların yarıdan biraz fazlası (%51) iş sonrası evde çocuk bakımı ile babanın, ev işleri ile kadının ilgilenmesi fikrine katılmadığı ancak %40,4'ünün bu fikre katıldığı; %63,8'inin evde çocuk bakımı yapmanın ücretlendirilmesi ile iş yaşamına son verebileceği düşüncesine katılmadığı ve %87,2 gibi büyük bir oranda çalışan annelerin kreş ve bakım desteği sağlanırsa iş hayatının daha rahat olacağı düşüncesine katıldığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Tablo 4. Bekar Çalışan Kadınların Ev içi Emek Bağlamında Evlilik Yaşamına Yönelik Düşünceleri

Düşünceler (n=57)	Evet		Hayır		Fikrim Yok	
	n	%	n	%	n	%
Ev işi ve çocuk bakımından dolayı evlilikten kaçınma durumu	28	49,1	19	33,3	10	17,5
Ev işleri ücretlendirilse evlenebilme durumu	25	43,8	25	43,8	7	12,2
İş sonrası aktivite yapma ve kendine zaman ayıramama durumu	50	87,7	7	12,2	-	-
Bekar olduğu için ev işlerinde rahat davranma durumu	49	85,9	8	14	-	-

Araştırmaya katılan bekar kadınların ev içi işler ve evlilik yaşamına dair düşünceleri ele alındığında; kadınların yarına yakını (%49,1) ev işleri ve çocuk bakımı sorumluluğundan dolayı evlilikten kaçındığını; eşit oranlarda kadın (%43,8) ev işleri ücretlendirildiği taktirde evlenebilme durumuna evet ve hayır demiş olmakla birlikte %12,2'sinin ise bu konuda fikri olmadığını %87,7 gibi önemli bir oranda çalışan bekar kadınlar iş sonrası aktivite yapmada ve kendine zaman ayırmada zorlandığını ve yine %85,9 gibi önemli oranda kadınlar bekar olduğu için ev işlerinde rahat davrandığı ifade etmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma kapsamında görüşülen kadınlar genç ve aktif çalışma çağında, eğitim düzeyi yüksek ve büyük oran da tam zamanlı olarak çalışmaktadır. Kadınların yarısından biraz fazlası bekar, %43,1'i çocuk sahibi ve çoğunun bir çocuğu bulunmaktadır.

Kadınların büyük çoğunluğu (%62,3) ev içi işin/emeğin ücretlendirilmesi gerektiğini savunmakta ve %82,5 gibi büyük bir kesimi ev işlerine dair yükü azaltmak amacıyla dışarıdan bu konuda ücretli destek almak istediğini belirtmektedir. Bu bulgu çalışan kadınların ev içi emeğinin ekonomik bir değer taşıdığını ve bu konuda profesyonel destek gerektirdiğini yönündeki algıyı ortaya koymaktadır. Kadınlar ev içi emeği, toplumsal olarak tanınma ihtiyacına dayandırmaktadır. Araştırma sonucunu destekler biçimde Hochschild ve Machung (2012)'in araştırmasına göre çalışan kadınların ücretli işlerinden sonra evde yapmış oldukları işe "ikinci vardiya" olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre evli ve çocuklu kadınlar erkeklere nazaran daha fazla çalışmakta ve görünmeyen bu emeğin ekonomik bir karşılığı da yoktur. Yine Greenhaus vd.

(2003)'nin çalışmasına göre kadınların iş aile çatışması kariyer memnuniyetini olumsuz yönde etkilemekte ve bu çatışmayı azaltmak amacıyla kadınlar kaynak arayışına girmektedir. Kadınların iş hayatında bulunma motivasyonu ve evdeki iş yükünü hafifletme çabası örneğin dışarıdan çocuk bakımı, temizlik hizmeti alma gibi bir dengeleme stratejisi haline gelmektedir. Sonuçlardan hareketle kadınların çoğunluğunun ev içi işler konusunda dışarıdan destek arama isteğinin olması kariyer hedeflerini koruma isteği ile ilişkilendirilebilir. Ev içi bakım emegi ve işleri ücretlendirilse bile kadınlar profesyonel bir işte çalışmayı düşünmektedir. Bu durum, ücretlendirmenin birincil hedefinin ekonomik kazançtan ziyade emeğin tanınması ve dış destekle yükün azaltılması olduğunu düşündürmektedir. Çalışan kadınların 61,4'üne göre ise ev işleri çalışma yaşamını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu oran, ev içi sorumlulukların kariyerde ilerleme, performans veya iş-özel yaşam dengesi üzerindeki baskısını yansıtmaktadır.

Kadınların neredeyse tamamı (%96,3) ev işlerine dair konularda erkeklerin bilinçlendirilmesi gerektiği fikrine katılmıştır. Bu bulgu ev içi emeğin adil paylaşımına yönelik güçlü bir toplumsal beklentiyi işaret etmektedir. Coltrane (2000) çalışmasında ev işlerini paylaşmadaki adaletsizliğin sadece zaman veya gelir farklılığı ile değil erkeklerin ev işlerine dair sorumluluklar hususunda bilişsel çerçevelerinden de kaynakladığını belirtmektedir. Burada bilinçlendirme geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin sorgulanarak ev içi işlerde adaletli sorumluluk alma olduğunu belirtmek gerekir. Bir çalışma sonucu göstermektedir ki ev işlerinin adil paylaşımı olsa dahi kadın istihdamı yeterince artmamaktadır (Shelton ve John, 1996). Araştırmacılar gerçek eşitliğin sağlanabilmesi için erkeklerin ev işlerine sadece yardım etme davranışı ve niyetiyle değil ortak sorumluluk olarak bakmasının önemli olduğuna işaret etmektedir. Çalışan kadınlar; erkeklerin bu ortak sorumluluk bilincini kazanması için eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi gerekliliğine dair gereksinimi belirtmektedir. Burada kadınlar pasif yardım etme davranışı yerine bilinçli davranışı tercih etmektedir. Ev işleri sadece fiziksel eylemlerden ibaret değildir aynı zamanda planlama, organize etme ve hatırlama gibi pek çok zihinsel yükü de içermektedir. Çalışan kadınların bilinçlendirme talebi, erkeklerin sadece eyleme geçmeye değil, aynı zamanda ev içi organizasyonun görünmeyen zihinsel yükünü de fark etmeye ve paylaşmaya teşvik edilmesini amaçlar. Erkeklerin bilinçlendirilmesi, zihinsel yükün görünür kılınması ve bu yükün eşitlenmesi konusunda empati geliştirmesini sağlayarak kadınların üzerindeki çift sorumluluğu azaltmayı hedefler. Katılımcıların büyük bir kısmı ev işlerinin kadına ait doğal bir sorumluluk olmadığını belirtmektedir. Bu bulgu, çalışan kadınların geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini büyük ölçüde sorguladığını ve doğal sorumluluk mitini reddettiğini göstermektedir.

Çocuk sahibi kadınların çoğu ev işi ve çocuk bakımı konusunda kadın ve erkek arasında iş bölümü yapılmasına dikkat çekmektedir. Bu da çocuk bakımını ve ev işlerini kadınların ortak sorumluluk olarak gördüklerini ortaya koymaktadır. Ay-

rica kadınlar iş yaşamı ve çocuk bakımı sorumlulukları arasında denge kurmakta zorlanmaktadır. Bu sonuçlara benzer çalışmalar bulunmaktadır. Soyseçkin (2016) Türkiye’de çalışan annelerin iş hayatı ile çocuk/ev bakım sorumlulukları arasında denge kurmaya çalışırken yaşadıkları çatışmaları ve baş etme stratejilerini nitel derinlemesine görüşmelerle incelemiş ve çalışan annelerin iş ve aile dengesinde sorunlar yaşadığını ve sosyal destek ihtiyacının yüksek olduğunu belirlemiştir. Ayrıca Öztürk ve Türk (2025) çalışmasında iş-aile çatışmasının kadınlarda iş doyumunu düşürdüğünü ve bu hususta eş desteğinin koruyucu etkide olduğunu saptanmıştır. Evde çocuk bakımı ücretlendirdiği takdirde iş yaşamını sonlandırmak istemeyenlerin oranı ve kreş desteği sağlanırsa iş yaşamında daha rahat olacağını ifade edenlerin oranı oldukça yüksektir. Görüldüğü gibi çocuk sahibi kadınlar için eş/baba desteği ya da kreş bakım hizmeti gibi destekler iş yaşamına dahil olması ve bu konuda bir sorun yaşamaması adına oldukça önemlidir.

Bekar çalışan kadınların yarıya yakını (%49,1) ev işi ve çocuk bakımı konularından dolayı evlilikten kaçınmaktadır. Bu bulgu oldukça anlamlıdır. Çalışan bekar kadın için evlilik ve çocuk sahibi olmak iş yaşamından uzaklaşma ya da bu konuda zorluk yaşama anlamını taşımaktadır. Ozkete Kozan vd. (2019)’in çalışmasında genç kızların evlenmeme gerekçeleri temalarında sorumluluk almama saptanmıştır. Ayrıca TÜİK 2021 Türk Aile Yapısı Araştırması sonuçlarında olduğu gibi ev içi işlerinin ve çocuk bakımının büyük oranla kadınların tarafından yerine getirilmiştir (örneğin kadınlar en fazla %94,4 ile çocuk bakımı, %85,6 ile çamaşır ve bulaşık yıkama (makineyle bile olsa), %85,4 ile yemek yapma ve evin günlük toplanması ve temizlenmesi işlerini üstlenmiştir). Bu kapsamdaki bakım yükünün kadınların evlilik/çalışma tercihleri üzerinde caydırıcı etki yarattığı söylenebilir. Bu sonuçlar araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Bir diğer dikkat çekici bulgu bekar çalışan kadınların %43,8’i ev işleri ücretlendirilirse evlenebileceğini yine benzer oranda (%43,8) kadın buna hayır demiştir. Bu bulgunun başka araştırmalarla derinliğine incelenmesinde yarar olduğu düşünülmektedir. Bekar çalışan kadınların çoğu iş sonrasında aktivite yapabilmekte ve kendine zaman ayırabilmekte ve bekar olduğu için ev işleri konusunda daha rahat davranabilmektedir.

Araştırma sonuçları kadınların ev içi emeğe dair algılarının çok boyutlu ve bağlamsal olduğunu göstermektedir. Çocuk sahibi çalışan kadınlar iş yaşamı ve çocuk bakımı ile ev içi işlerde daha zorlanırken; araştırma kapsamındaki bekar kadınlar bu sorumluluklardan kaçmakta ve evlenmeyi düşünmemektedir. Ev işi, çocuk bakımı gibi konularına dair “doğal sorumluluk” söylemi artık yaygın değildir; kadınlar emeklerinin tanınmasını ve desteklenmesini istemektedir. Ancak bu talep yalnızca maddi ücretlendirme ile sınırlı olmamaktadır. Kadınlar, kreş desteği, esnek çalışma modelleri, erkeklerin bilinçlendirilmesi ve eşit iş bölümü gibi çok yönlü sosyal politikaların hayata geçirilmesini arzulamaktadır. Özellikle çocuk sahibi kadınlar, yapısal destek olmadan iş gücünde kalmalarının zor olduğunu vurgulamaktadır. Çocuk bakımı hem bireysel düzeyde hem de küresel ölçekte kadınların

ekonomik ilerlemesini engelleyen çetrefilli bir sorundur (Alter, 2015). Bu bulgular, toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının yalnızca farkındalıkla değil, kurumsal düzeyde çözümlerle desteklenmesi gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Kadınların en çok yoğunlaştığı sektör olarak hizmet sektörü içerisinde çalışma koşulları zorlaşmakta, eğitim seviyeleri ile ilgili olmayan işlerde erkeklere oranla daha fazla çalışmak durumunda kalmaktadır. Bu nedenle eğitim durumlarıyla yaptıkları işin niteliği örtüşmemektedir (Bilir, 2020). Bu durum açık bir eşitsizlik sorununu öne çıkarmaktadır. Aynı zamanda performans, işverenlerin çalışanlardan beklediği beceri ve niteliklerle şekillenmekte hizmet sektöründe talep edilen becerilerin kapsamı oldukça genişleyerek duyguların, bedeninin müşteri memnuniyeti için kontrolünden, kendi çıkarını kollayan, bağımsız karar alabilen, etik değer yargısı taşıyan, böylece sorunları giderirken empati kurabilen ve iş birliğine yatkın bağımsız ve birey öznelere kadar uzanmaktadır (Özkaplan, 2015). Bu tip özellikler çalışma hayatını yorucu hale getirerek özellikle çalışan kadınlar için ev içi yükü çift vardiya döndürmekte, çocuk bakımını zorlaştırmakta ve omuzlarına ağır sorumluluklar yüklemektedir. Bununla birlikte, tipik olarak duygusal mesafeyi koruyan bir yöneticiye kıyasla, evden sorumlu bir kadın genellikle derin bir duygusal yatırım içindedir; bu durum, rol ile ilişkili stres ve yorgunluğu artırır (Barigozzia, 2025). Dolayısıyla görünmez emek duygusal olarak yıpranma payını da beraberinde getirmektedir. Callaci (Hinsliff, 2025) bu durum için şöyle demiştir; “İhtiyacım olduğunda zaman ayırma konusunda kendime çok daha fazla güveniyorum, örneğin hasta olduğunda çocuğuma bakmak ve bunu yapmaktan dolayı suçlu hissetmemek gibi.” Callaci, bu söylemi ile çalışan kadınların ev ve iş ağı arasında denge kurmanın önemini vurgulamaktadır. Bir diğer örnek olarak Gilman’ın teorisine göre; “İnsanlar yemek yapma, beslenme ve çocuk yetiştirme konularında eğitilmeli ve verdikleri hizmetler karşılığında para kazanmalı, ev içi emeğin yeniden düzenlenmesi ile kadınlar 24 saatlik ücretsiz daimî zulümden kurtulacaklar ve ücret karşılığında 8 saat çalışacaklardır” (Donovan, 1997). Dolayısıyla Gilman burada ev içi emeği bir projeye dökmüş ve ücret karşılığı yapılabilecek bir işe indirgemıştır.

Tarihsel uzantısı geniş olan ve doğallaştırılmış bir emek olarak sunulan ev içi iş, kadının bir parçası haline gelmektedir. Kadınların “ev” içi alandaki sorumlulukları onları “ev” den uzaklaştırmakta ve gönüllerindeki “ev” neredeyse oraya gitme isteği uyandırmaktadır. Bu tamamen kültürün körleştirdiği ve tarihsel olarak topluma algı politikasıyla işlediği bir süreçtir. Antropolog Nancy Lindisfarne’ın “Şam’da Raks” (2002) kitabının ilk öyküsü olan “Kaplumbağa”dan yola çıkarak, kadının ev içi emek sürecini nitelendirmiş ve kaplumbağaları; o sert kabukları içerisinde yaşamalarıyla, evlerini sırtlarında taşımalarıyla ve başını çıkarmaya korktuğu kabuğundan (*evinden*) asla çıkmayıp sabırlı ve ürkek duruşuyla kaplumbağa figürü kadına benzetilmiştir (Kaplan, 2011, s. 164). Öyküde geçen kaplumbağa figürü yeniden üretim dünyasında yer alan, ev içi tüm sorumlulukları sırtlanmış ve piyasaya ücretsiz emek üreten kadın figürünün bir sembolü olmaktadır. Kaplumbağa

hızıyla da olsa atılacak her adım, bir gün kadınların kabuklarından çıkmalarına elbette yardımcı olacaktır. Bakıldığında; 1975 manifestosunda “Aşk diyorlar ki, biz buna ücretsiz iş diyoruz” ifadesini ortaya atan Federici için mesele kelimenin tam anlamıyla para almak değil, devrimci mücadeleydi (Hinsliff, 2025). Sorun herhangisi iki cinsin değil toplumun, iktidarın ve kapitalizmin getirdiği üretim dünyasının sorunudur. Bazıları erkeklige bazıları erkek egemen topluma bazıları kapitalizme bazıları ise hemen hemen hepsine saldırsa da aynı sonuca varılmaktadır; yeniden üretim ile kapitalist dünyaya yeni işçi hazırlamak üzere yetiştirilmiş bir kadın var olmakta ve sarfettiği iş meta olarak görülmemekte, doğallaştırılmakta, içine sevgi katılmaktadır.

ÖNERİLER

1. Ev içi emek tanınmalıdır. Bakım ve ev içi emek alanında çalışan kadınların yaptığı bakım ve ev içi emek faaliyetleri “iş” olarak tanımlanmakla birlikte hane içi emeğe dair zaman kullanım istatistikleri artırılmalı; TÜİK başta olmak üzere çeşitli kurumlar bu konuda daha detayli veri üretmeli.
2. Toplumda kreş ve bakım hizmetleri ücretsiz ve yaygın olmalıdır. Özellikle düşük gelirli kadınlar için ücretsiz, kaliteli, erişilebilir kreş sistemleri yaygınlaştırılmalı ve mahallelere bakım merkezleri (yaşlı, çocuk) kurulmalı.
3. Eşit çocuk bakım paylaşımını teşvik etmek için, babalara zorunlu babalık izni verilmeli.
4. Kadınlar için çeyrek/yarı zamanlı çalışma modellerin iş güvencesi olmalı ve evden çalışma haklarının kadınlar lehine düzenlenmesi sağlanmalı.
5. Erkeklerle ev içi sorumlulukları anlatan kampanyalar (kamu spotları, okullarda eğitimler, dijital içerikler) yaygınlaştırılmalı.
6. Çalışma kapsamında bakıldığında özellikle evli ve çocuklu kadınların büyük bölümü ev içi emeğin sadece ücretlendirilmesinden ziyade, ev içi emeğe yönelik destek alabilecek mekanizmaların olmasını istemekte ve evli olanlar da eşleri ile eviçi işleri paylaşmak istemektedir. Ev içi emeğin ücretlendirilmesi tek başına çözüm olmadığı görülmekte ve bu uygulama; sınırlı alanlarda uygulanabilir olmaktadır (örneğin: uzun süreli hasta/yaşlı bakımında). Kadını eve sıkıştırarak değil, kamusal hayatta tutacak politikalar öncelikli olmalıdır. Bu konuda konunun detaylarını ortaya koyabilmeyi hedefleyen araştırmalara gereksinim duyulmaktadır.
7. Bekar çalışan kadınlarla konunun detaylarını ortaya koyacak araştırmaların yapılmasında yarar olduğu düşünülmektedir.

Yazar Katkı Oranları

Çalışmanın Tasarlanması (Design of Study): RHŞ(%..), GÇ(%..)

Veri Toplanması (Data Acquisition): RHŞ(%..), GÇ(%..)

Veri Analizi (Data Analysis): RHŞ(%..), GÇ(%..)

Makalenin Yazımı (Writing Up): RHŞ(%..), GÇ(%..)

Makale Gönderimi ve Revizyonu (Submission and Revision): RHŞ(%..), GÇ(%..)

KAYNAKLAR

- Alter, C. (2015, April 27). U.N. report: Women may need 'different treatment' to achieve economic equality. *Time*. Erişim adresi: <https://time.com/3837530/un-report-women-may-need-different-treatment-to-achieve-economic-equality/>
- Beauvoir de S. (2019). İkinci Cinsiyet (1.bs). (G. Savran, Çev.). İstanbul: Koç Üniversitesi Yay.
- Bilir, Z. E. (2020). Hizmet sektöründe kadın istihdamı. *Kadın İşçi*. Erişim adresi: <https://www.kadinisci.org/hizmet-sektorunde-kadin-istihdami/>
- Coltrane, S. (2000). Research on household labor: Modeling and measuring the social constructions of gender. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 1208-1233. Published by: National Council on Family Relations Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/1566732>
- Donovan, J. (1997). *Feminist teoriler*. İstanbul: İletişim Yayınları. ISBN: 9789750512209
- Folbre, N. (1994). *Who pays for the kids? Gender and the structures of constraint*. Routledge. ISBN 9780415075657
- Barigozzia, F., P. Biroli., C. Monfardini, N. Montinari, E. Pisanellia, S. Vitellozzia. (2025). Beyond time: Unveiling the invisible burden of mental load. January 2025, SSRN Electronic Journal DOI:10.2139/ssrn.5262808
- Greenhaus, J.H., Collins, K.M. and Shaw, J.D. (2003) The Relation between Work-Family Balance and Quality of Life. *Journal of Vocational Behavior*, 63, 510-531. [http://dx.doi.org/10.1016/S0001-8791\(02\)00042-8](http://dx.doi.org/10.1016/S0001-8791(02)00042-8).
- Hinsliff, G. (2025, Şubat 7). Women, "It infuriates me": Why the 'Wages for Housework' movement is still controversial 40 years on. *The Guardian*. Erişim adresi: <https://www.theguardian.com/society/2025/feb/07/wages-for-housework-movement-still-controversial-40-years-on>
- Hochschild, A. R. (1989). *The second shift: Working parents and the revolution at home*. Viking.
- Hochschild, A. R., & Machung, A. (2012). *The second shift: Working families and the revolution at home* (Rev. ed.). Penguin Books. ISBN:978-0-14-3120339.
- Kalaycıoğlu, S. ve H. Rittersberger-Tılıç, 2001. Cömert Ablaların Sadık Hanımları, Evlerimizdeki Gündelikçi Kadınlar, Su Yayınları, 9789756709085, ISBN: İstanbul.
- Kaplan, M. (2011). "Kaplumbağa'nın Özgürlüğü": Kadınlar Ve Ev İçi Emek. *Folklor/Edebiyat*, 17(65), 163-172.
- Karasar, N. (2012). Bilimsel araştırma yöntemi (24. baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kırcaali-İftar, G. (1999). Tek-Denekli Araştırma Yöntemleri. 4. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Basımevi, Cilt 3, 418-427.
- Oakley, A. (2018). *The sociology of housework*. Martin Robertson. Policy Press, ISBN 978-1-4473-4941-9 ePdf
- Ozteke Kozan, H. İ., Baloğlu, M., Kesici, Ş., Kamer, Z. (2019). Genç Kızların Evliliğe İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi: Neden Evlenirim? Neden Evlenmem? *Mehmet Akif Ersoy University Journal of Education Faculty*(50), 303-323. <https://doi.org/10.21764/maueufd.520263>
- Özkaplan, N. (2015). HİZMET SEKTÖRÜNDE DUYGUSAL EMEK VE TOPLUMSAL CİNSİYET. *TTB Mesleki Sağlık Ve Güvenlik Dergisi*, 15(56), 15-21.
- Öztürk, M., & Türk, A. (2025). Work-Family Life Conflict and Job Satisfaction Among Female Academics: The Moderating Role of Marital Status. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 8(1), 264-284. <https://doi.org/10.33708/ktc.1612778>
- Shelton, B. A., & John, D. (1996). The division of household labor. *Annual Review of Sociology*, 22(1), 299-322. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.22.1.299>
- Soyseçkin, İdil Safiye. "Balance between work and family life: Middle class working mothers in Turkey". *Fe Dergi* 8, sy. 1 (Haziran 2016): 130-43. https://doi.org/10.1501/Fe0001_00000000157

Toksöz, G. (2011). Kalkınmada kadın emeği. İstanbul: Varlık Yayınları.
 Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (7. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Türkiye-Aile-Yapisi-Arastirmasi-2021-45813> (E.T.:10.11.2025).
https://fs.hacettepe.edu.tr/hips/dosyalar/Ara%C5%9Ft%C4%B1rmalar%20-%20raporlar/2018%20TNSA/TNSA2018_ana_Rapor_compressed.pdf (E.T.:01.09.2025)

EXTENDED ABSTRACT

The findings of the study provide important insights into the demographic characteristics, educational status, marital status, parenthood status, and working patterns of working women. It also details their views on the remuneration of domestic work, work-life balance, and childcare.

First, looking at the age distribution of the women who participated in the study, it is seen that the vast majority (83.5%) are in the 20-39 age range. This result shows that the study was conducted among young women of working age. This period in women's life cycles is a critical phase, marked by both intense participation in the workforce and the assumption of family and childcare responsibilities. Therefore, the fact that the study focused on this age group allows for a more meaningful interpretation of the findings in the context of work-family balance.

When examining educational background, it is seen that 60.6% of participants are university graduates, while 25.7% are high school graduates. These figures reveal that the group of women participating in the research is highly educated. Naturally, highly educated women participate more in working life, which contributes to their developing a more conscious and critical perspective on both their career expectations and their roles within the family.

According to marital status data, 47.7% of participants are married, while 52.3% are single. This distribution shows that nearly half of the participants have assumed family responsibilities within the context of marriage, while the other half continue to live as singles. When looking at childbearing status, 56.9% of women do not have children. A significant majority of women with children, 63.8%, have only one child. This finding suggests that having children is an important decision for women in the workforce, and that limiting the number of children may stem from the search for balance between work and personal life.

When examining work patterns, it was found that 67.9% of participants worked full-time, while 27.5% worked part-time. This suggests that a significant proportion of women are engaged in a demanding work life, but that some also choose part-time work in order to better manage their domestic responsibilities.

The study also included the opinions of working women on the remuneration of domestic work. According to the findings, 62.3% of women stated that domestic work and labor should be remunerated. A large majority of women, 82.5%, agreed

with the idea of hiring paid outside help for housework. This result shows that the workload of working women is not limited to their professional lives, but when combined with domestic responsibilities, it creates serious pressure.

In addition, 61.4% of women stated that housework negatively affected their working lives, and a significant proportion of women (61.4%) stated that domestic responsibilities limited their working lives. These findings clearly reveal how intensely women experience the conflict between work and private life. Indeed, a very large majority of working women (96.3%) stated that men need to be made more aware of household chores. This percentage shows that women strongly feel the need for a transformation of gender roles.

On the other hand, 71.5% of women stated that they would continue to work outside the home even if housework were paid. This finding suggests that women view their presence in the workforce not only as an economic necessity but also in terms of personal development, identity, and social status. 60.5% of women were undecided on whether housework is a natural responsibility for women, while 35.7% stated that they completely disagreed with this view. This situation shows that a significant proportion of women question gender stereotypes.

The findings regarding women with children are even more remarkable. 72.3% of working women with children shared the view that women and men should share the division of labor in housework and childcare. This result shows that egalitarian approaches are valued in family life. However, despite this, 65.9% stated that it is difficult to balance work life and childcare. This situation shows that despite the desire for equal division of labor, the inadequacy of social and institutional support mechanisms puts pressure on women.

While 51% of participants disagreed with the idea that fathers should take care of household chores after work and childcare, 40.4% agreed with this idea. This result shows that social acceptance regarding the sharing of domestic roles is still tied to traditional patterns. In addition, 63.8% stated that they would not quit their jobs if childcare at home were paid, while a large majority (87.2%) stated that work life would be much easier if daycare and childcare support were provided. These findings reveal that working mothers want to continue their professional lives, but that institutional support mechanisms are critically important for this.

In conclusion, the research findings show that working women constitute a young, educated, and largely full-time segment of the workforce. It is clear that domestic work and childcare negatively affect women's working lives. Women advocate for an equal division of labor in both housework and childcare, but feel that this is insufficient in practice. Support mechanisms such as daycare, childcare support, and increased participation of men in housework are important factors that will strengthen women's presence in the workforce.